T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

ETNOPEDAGOJİ YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA BALKAN ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'NİN OKUL ÖNCESİ ETHOSFERİNDE KARAKTER EĞİTİMİNİ 'ANLAMA'

NACİYE KAYA
17706017

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. YAVUZ ERİŞEN

İKİNCİ TEZ DANIŞMANI
Prof.Dr. ERDAL BAY

2023

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

ETNOPEDAGOJİ YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA BALKAN ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'NİN OKUL ÖNCESİ ETHOSFERİNDE KARAKTER EĞİTİMİNİ 'ANLAMA'

NACİYE KAYA
17706017
ORCID NO: 0000-0002-6602-3593

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. YAVUZ ERİŞEN

İKİNCİ TEZ DANIŞMANI
Prof.Dr. ERDAL BAY

HAZİRAN 2023

TEZ ONAY SAYFASI

Naciye KAYA tarafından hazırlanan "ETNOPEDAGOJİ YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA BALKAN ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'NİN OKUL ÖNCESİ ETHOSFERİNDE KARAKTER EĞİTİMİNİ ANLAMA" başlıklı çalışma, 22/06 /2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Programında DOKTORA tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	**İmza**
Prof. Dr. Yavuz Erişen	….....
İkinci Danışman	
Prof. Dr. Erdal Bay	….....

Jüri Üyeleri	**İmza**
Prof. Dr. Asuman Seda Saracaloğlu	….....
Prof. Dr. Nadir Çeliköz	….....
Prof. Dr. Neslihan Saltalı	….....
Doç. Dr. Bülent Alcı	...….....

ÖZET

ETNOPEDAGOJİ YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA BALKAN ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'NİN OKUL ÖNCESİ ETHOSFERİNDE KARAKTER EĞİTİMİNİ 'ANLAMA'

Etnopedagoji, toplumun yaşadığı coğrafyada, geçmişten getirdiği kültürel kodları çocuğa aktarmak için geleneğe dayalı olarak uygulamaya koyduğu çocuk yetiştirme şekillerini araştırmaktadır. Ortak coğrafi ve tarihsel bağlamı dikkate alarak farklı halkların etkileşiminden doğan pedagojik gelenekleri de açığa çıkarmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye ile ortak coğrafi ve tarihsel bağı olan Balkan ülkelerinin (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) etnoedagoji yaklaşımı ile okul öncesi ethosferinde karakter eğitimini benzerlik ve farklılıklar doğrultusunda anlamak ve değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada, nitel araştırma desenlerinden iç içe geçmiş çoklu durum deseni kullanılmıştır. 5 ülkeyi kapsayan araştırmaya, ülkelerin okul öncesi eğitim programları ve bu ülkelerde görev yapmakta olan 25 okul öncesi eğitimi öğretmeni dâhil edilmiştir. Veriler dokuman incelemesi ve görüşme yöntemi ile toplanarak Maxqda 2020 programı ile analiz edilmiştir. Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında en fazla karakter özelliği tespit edilen gelişim öğrenme alanı benzer şekilde sosyal duygusal gelişim alanı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında toplam altmış dört karakter türü tespit edilmiştir. Bu karakter türlerinden kırk dördü en az bir Balkan ülkesi okul öncesi eğitim programında tespit edilmiş olan karakter türü ile benzerdir. Bu benzerliğin okul öncesi eğitim programlarının dayandığı gelişimsel ve etnopedagojik bağlamından kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırmaya katılan okul öncesi eğitim öğretmenleri de karakter eğitiminde etnopedagojik bağlamın etkisi olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Balkan ülkelerinden Bosna Hersek, Kosova ve Kuzey Makedonya'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri çok kültürlülüğe dikkat çekerken, Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri ülkelerindeki ailelerin bağımlı çocuk yetiştirdiğine vurgu yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etnopedagoji, Karakter Eğitimi , Okul öncesi, Balkan Ülkeleri

ABSTRACT

‘UNDERSTANDING’ CHARACTER EDUCATION IN THE BALKAN COUNTRIES AND TURKEY 'S PRESCHOOL ETHOSPHERE IN THE CONTEXT OF ETHNOPEDAGOGY APPROACH

Ethnopedagogy investigates the traditional ways of raising children in the geography where the society lives, to transfer the cultural codes brought from the past to the child. In the meantime, it also reveals the pedagogical traditions arising from the interaction F character education in the preschool ethosphere in line with similarities and differences. For this purpose, interwoven multiple-situation pattern that is one of the qualitative research patterns has been used in this research. In the research covering 5 countries, the educational programs of countries and 25 preschool teachers working in those countries have been included. The data was collected by document review and interviews, and analyzed with Maxqda 2020 software. It was concluded that the most character trait development was to be the emotional development field among other fields in preschool programs of Balkan countries and Turkey. A total of sixty-four character types have been identified in the Balkan Countries and Turkey's preschool education programs. Forty-four of these character types are similar to the character type identified in at least one Balkan Country's preschool education program. This similarity is considered to be sourced from the developmental and ethnopedagogical context of preschool education programs. Also the preschool teachers participating the research have reported that the ethnopedagogical context has influence in character education. While preschool education teachers from Balkan countries Bosnia-Herzegovina, Kosovo and Northern Macedonia point out to multiculturality, preschool education teachers from Turkey, on the other hand have put emphasis on the fact that the parents in their country raise dependent children.

Keywords: Ethnopedagogy, Character Education, Preschool, Balkan Countries

ÖN SÖZ

Sene 1923. Florina'daki evinin duvarında asılı olan Kuran-ı Kerim'i feracesinin altına saklayarak, gece gündüz demeden kilometrelerce yürüyen ve Gülcemal vapuruna bindiğinde Selanik'e son kez el sallayan, Balkanlara gözü yaşlı son kez bakan genç kadın; Naciye. Anadolu'ya vardığında vatan toprağına ayak basmayı saygısızlık sayarak, toprağa secde eden Balkan kadını!

Sene 2023. Balkanlardaki kültürel mirasın izinde, bir elinde 100 yıllık Kuran-ı Kerim, diğer elinde bilimin sönmez ışığı ile gözü yaşlı ayrılış hikâyesinin kahramanının torunu Naciye. Kimi zaman yorulan, kimi zaman yapamayacağını düşünürken, Anadolu topraklarındaki varoluş amacını defalarca kez hatırlayarak pes etmeyen, mücadele eden doktora öğrencisi!

Bu anlamlı mücadelemin başından sonuna kadar yanımda olan bana güven veren ve beni cesaretlendiren danışmanım Prof. Dr Yavuz Erişen'e ve araştırmanın sağlam bir temelde ilerlemesine destek olan ikinci danışmanım Prof. Dr. Erdal Bay'a çok teşekkür ederim. Kendisinin duasını alarak bu yola çıktığım Sancak Rumeli Derneği Başkanımız çok değerli büyüğüm Ömer Ok Bibiç'e, bu yolda ilgili dernek, vakıf ve kuruluşlara ulaşmamı sağlayan Kadri Kosovalı ve Ertan Bayar'a her aşamada bana yardımcı olan Rumeli ve Balkan Dernekleri, Balkan Stratejik Araştırma Merkezi başkanı 24.Dönem İzmir Milletveki Rıfat Sait, Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi, Türkiye Maarif Vakfı, çeviri ve tercümede katkı sağlayan Merita İslami, Kozma Cupi, Edis Botıç, Suade Atik Tunca, Mine Suli, Pürnur Tarıkahya, Ayşe Özdemir, Fatih Kamçı'ya, döküman ve görüşmelerde destek olan Urla Çakabey Anaokulu'ndaki meslektaşlarıma çok teşekkür ederim. Araştırma sürecimde benimle kaynaklarını ve uzman görüşlerini paylaşan Prof. Dr. Nadir Çeliköz, Prof. Dr. Neslihan Saltalı, Prof. Dr. Adnan Tufefcıc, Prof. Dr. Orhan Derman, Prof. Dr. Osman Murat Ünalır, Doç. Dr. Ahmet Murat Ellez, Doç. Dr. Emin Serin, Doç. Dr. Neval Konuk Halaçoğlu, Doç. Dr. Yalçın Bay, Doç. Dr. Neslihan Bay, Dr. Elvin Hasan ve Ali Sedat Aslan ve İbrahim Zihni Tunçsiper'e çok teşekkür ederim. İlkokuldan itibaren öğrencilik hayatıma yön veren öğretmenlerime, lisans, yüksek lisans ve doktoradaki hocalarıma çok teşekkür ederim. Ayrıca tezime savunma sürecinde katkıda bulunan Prof. Dr. Asuman Seda Saracaloğlu, Doç. Dr. Bülent Alcı'ya teşekkür ederim.

Akademik bir yola çıkmamda, duygu, düşünce ve yazılarıyla bana ilham kaynağı olan her daim yanımda hissettiğim babama, köklerime ve değerlerime sahip çıkarak ben olmayı öğreten ilk öğretmenim anneme, elimi hiç bırakmayan abime, anlayışları ve destekleri ile yanımda olan eşim ve oğluma çok teşekkür ederim.

Naciye KAYA

Haziran, 2023; İstanbul

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ii
ÖZET iii
ABSTRACT iv
ÖN SÖZ v
İÇİNDEKİLER vi
TABLOLAR LİSTESİ viii
ŞEKİLLER LİSTESİ x
KISALTMALAR LİSTESİ xiii
1.GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Çalışmanın Amacı 7
1.3. Çalışmanın Önemi 8
1.4. Çalışmanın Sayıltıları 10
1.5. Çalışmanın Sınırlılıkları 10
1.6. Tanımlar 11
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE 13
2.1. Bilimsel Bir Disiplin Alanı Olarak: Etnopedagoji Yaklaşımı 13
2.1.1. Etnopedagojinin Kökeni, Tanımı 13
2.1.2.Etnopedagojinin Temelleri 14
2.1.3.Etnopedagojinin İlişkili Olduğu Bilim Dalları 18
2.1.4. Etnopedagojinin Çalışma Alanları 20
2.2. Balkan Coğrafyasına Etnopedagojik Yönden Bakış 24
2.2.1. Balkan Coğrafyasının Konumu 24
2.2.2. Balkan Coğrafyasında Etnik Yapı 25
2.2.3. Balkan Coğrafyasında Dil ve Dini Yapı 25
2.2.4. Balkan Coğrafyası ve Türkiye Etnopedagojik Bağlamı 26
2.3. Etnopedagojik Bağlamda Çocuk Yetiştirme 30
2.3.1. Halk Pedagojisi 31
2.3.2. Okul Öncesi Eğitim Ethosferi 41
2.4. Okul Öncesi Ethosferinde Karakter Eğitimi 41
2.4.1. Aile 43
2.4.2. Sosyal Çevre 45
2.4.3. Okul 46
2.4.4. Öğretmen 47
2.4.5.Eğitim Programları 48
2.5. Okul Öncesi Eğitim Ethosferinde Karakter Eğitimine Farklı Bir Bakış: Programı Anlama 49
2.6. İlgili Çalışmalar 51
2.6.1. Etnopedagoji Konusunda Yapılan Araştırmalar 51
2.6.1.1. Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar 51
2.6.1.2. Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar 53
2.6.2. Karakter Eğitimi /Değerler Eğitimi Konusunda Yapılan Araştırmalar 56
2.6.2.1. Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar 56
2.6.2.2. Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar 60
3. YÖNTEM 65
3.1. Araştırma Sorularının Belirlenmesi 65
3.2. Araştırmanın Modelinin Belirlenmesi 66

3.3. Veri Toplama Süreci ve Analizi 68
3.3.1. Dokümanların İncelenmesi ve Analizi 68
3.3.2. Görüşme ile Verilerin Toplanması ve Analizi 72
3.4. Geçerlik ve Güvenirlik 81
3.5. Etik Süreç 87
3.6. Araştırmacı Rolü 88
4. BULGULAR 90
4.1. Birinci Arastırma Sorusu ile İlgili Bulgular 90
4.2. İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular 149
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 225
5.1. Sonuç ve Tartışma 225
5.1.1. Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Sonuç ve Tartışma 225
5.1.2. İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Sonuç ve Tartışma 240
5.2. Öneriler 250
5.2.1. Birinci Araştırma Sorusu ile Elde Edilen Bulgular Doğrultusunda Sunulan Öneriler 250
5.2.2. İkinci Araştırma Sorusu ile Elde Edilen Bulgular Doğrultusunda Sunulan Öneriler 250
5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler 251
KAYNAKÇA 253
EKLER 276
Ek-1.Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa 276
Ek-2. Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa 277
Ek-3. Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa 278
Ek-4. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa 279
Ek-5. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa 280
Ek-6. Arnavutluk Okul Öncesi Programı Örnek Sayfa (Türkçe) 281
Ek-7. Bosna Hersek Okul Öncesi Programı Örnek Sayfa (Türkçe) 282
Ek-8. Kosova Okul Öncesi Programı Örnek Sayfa (Türkçe) 283
Ek-9. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Programı Örnek Sayfa (Türkçe) 284
Ek-10. Görüşme Formu 285
Ek-11. Etik Kurul Onayı 289
Ek-12. Milli Eğitim Bakanlığı İzin Yazısı 290
Ek-13. Katılımcı Onam Formu 291
Ek-14. Değerler Eğitimi Sertifikası 295
Ek-15. Maxoda Eğitim Sertifikası 296
Ek-16. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Arnavutluk) 297
Ek-17. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Bosna Hersek) 299
Ek-18. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Kosova) 301
Ek-19. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Kuzey Makedonya) 303
Ek-20. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Türkiye) 305

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Arnavutluk'taki Dokümanlara Ulaşma Süreci 69
Tablo 2: Kosova'daki Dokümanlara Ulaşma Süreci 69
Tablo 3: Bosna Hersek'teki Dokümanlara Ulaşma Süreci 70
Tablo 4: Kuzey Makedonya Dokümanlara Ulaşma Süreci.....70
Tablo 5: Türkiye'deki Dokümanlara Ulaşma Süreci 70
Tablo 6: Dokümanların Web Sayfaları 71
Tablo 7: Doküman Kaynak Dilinin Çevirisi 71
Tablo 8: Doküman Veri Analizi Örneği 72
Tablo 9: Arnavutluk Çalışma Grubu Demografik Özellikler.....75
Tablo 10: Bosna Hersek Çalışma Grubu Demografik Özellikleri.....75
Tablo 11: Kosova Çalışma Grubu Demografik Özellikleri 76
Tablo 12: Kuzey Makedonya Çalışma Grubu Demografik Özellikleri 76
Tablo 13: Türkiye Çalışma Grubu Demografik Özellikleri 77
Tablo 14: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Genel Bakış 77
Tablo 15: Görüşmelerin Yapılması.....79
Tablo 16 : Görüşme Verilerinin Analiz Örneği.....81
Tablo 17: Araştırma Soruları ve Araştırma Süreci 87
Tablo 18: Okul Öncesi Eğitim Programlarının Yaş Aralığı.....98
Tablo 19: Okul Öncesi Eğitim Programlarının Öğeleri Yönünde Karşılaştırılması.101
Tablo 20: Arnavutluk Okul Öncesi Ders/Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri 107
Tablo 21: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Tespit Edilen Karakter Özellikleri Ders /Öğrenme Alanına Göre Dağılımı 108
Tablo 22: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu 110
Tablo 23: Bosna- Hersek Gelişim /Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri 114
Tablo 24:Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı Karakter Özellikleri Gelişim/Öğrenme Alanına Göre Dağılımı 115
Tablo 25:Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu....117
Tablo 26 :Kosova Gelişim /Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri.....120
Tablo 27: Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı Karakter Özellikleri Gelişim/Öğrenme Alanına Göre Dağılımı 121
Tablo 28: Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Gelişim /Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu 123
Tablo 29: Kuzey Makedonya Gelişim /Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri 126
Tablo 30: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Karakter Özellikleri Gelişim/Öğrenme Alanına Göre Dağılımı 127
Tablo 31: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Gelişim/Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu 129

Tablo 32: Türkiye Gelişim /Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri.....132
Tablo 33: Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Karakter Özellikleri Gelişim/Öğrenme Alanına Göre Dağılımı 133
Tablo 34: Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Gelişim/Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu.135
Tablo 35: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Karşılaşatırılması.....137
Tablo 36: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Karşılaşatırılması.....140
Tablo 37: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Gelişim/ Öğrenme AlanlarındaTespit Edilen Karakter Özelliklerinin Karşılaştırılması.....143
Tablo 38: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarının Karşılaştırılması 164
Tablo 39: Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Karakter Eğitimine Yönelik Görüşlerinin Karşılaştırılması.....182
Tablo 40: Arnavutluk Okul Öncesi Eğiitmi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri 186
Tablo 41 : Bosna Hersek Okul Öncesi Eğiitmi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri 189
Tablo 42 : Kosova Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri.....192
Tablo 43 : Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri 194
Tablo 44: Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri.....196
Tablo 45: Balkan Ülkeleri Ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Uygulamaları Karşılaştırılması.....198
Tablo 46: Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerilerinin Karşılaştırılması.....207
Tablo 47: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları.....223

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Etnik Toplulukları Konu Alan Bilim Dalları.....18
Şekil 2: Etnopedagojinin İlişkili Olduğu Bilim Dalları.....19
Şekil 3: Etnopedagoji Konusu.....22
Şekil 4: Etnopedagoji Çalışma Alanı.....23
Şekil 5: Balkan Coğrafyası Haritası.....24
Şekil 6: Kültürel Kodların Yansıdığı Alanlar.....28
Şekil 7: Etnopedagojide Çocuk Yetiştirme Bileşenleri.....30
Şekil 8: Halk Pedagojisinin Temel Faktörleri.....32
Şekil 9: Okul Öncesi Ethosferi Karakter Eğitiminde Rol Oynayan Aktörler.....43
Şekil 10: Akış Şeması.....65
Şekil 11: Araştırma Modelinin Yapısı.....67
Şekil 12: Veri Toplama Süreci.....68
Şekil 13: Doküman İncelemesi Aşamaları.....68
Şekil 14: Veri Toplama Aracı Oluşturulma Süreci.....73
Şekil 15: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Yapısı.....74
Şekil 16: Çalışma Grubunun Karakter Eğitimi Alma Durumu.....78
Şekil 17: İnandırıcılık (İç Geçerlik).....82
Şekil 18: Aktarılabilirlik (Dış Geçerlik).....83
Şekil 19: Tutarlık (İç Güvenirlik).....84
Şekil 20: Teyit edilebilirlik (Dış Güvenirlik).....85
Şekil 21: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programları Genel Yapısı.....90
Şekil 22: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Temel Programı Yapısı.....91
Şekil 23: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Gelişim-Öğrenme Alanları.....92
Şekil 24: Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitim Programları Yapısı.....93
Şekil 25: Bosna-Hersek Okul Öncesi Gelişim-Öğrenme Alanları.....94
Şekil 26: Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı Yapısı.....94
Şekil 27: Kosova Okul Öncesi Gelişim-Öğrenme Alanları.....95
Şekil 28: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Yapısı.....96
Şekil 29: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Gelişim Alanları.....96
Şekil 30: Türkiye Okul Öncesi Programı Yapısı.....97
Şekil 31: Türkiye Okul Öncesi Gelişim Alanları.....97
Şekil 32: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Program Yapılarının Karşılaştırılması.....99
Şekil 33: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında Yer Alan Gelişim-Öğrenme Alanlarının Karşılaştırılması.....103
Şekil 34: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçlar Kısmında Tespit Edilen Karakter Özellikleri.....105
Şekil 35: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı İlkeler Kısmında Tespit Edilen Karakter Özelllikleri.....106
Şekil 36: Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçlarında TespitEdilen Karakter Özellikleri.....112
Şekil 37: Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özellikleri.....113

Şekil 38: Kosova Okul Öncesi Eğitim Porgramı Amaçlar Kısmında Tespit Edilen Karakter Özellikleri 119
Şekil 39: Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı İlkeler Kısmında Tespit Edilen Karakter Özellikleri 120
Şekil 40: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğiitm Porgramı Amaçlarında Tespit Edilen Karakter Özellikleri 125
Şekil 41: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özellikleri 126
Şekil 42: Türkiye Okul Öncesi Eğiitm Programı Amaçlarında Tespit Edilen Karakter Özellikleri.....130
Şekil 43: Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özellikleri.....131
Şekil 44: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programları Amaç Kısmındaki Karakter Türü/Toplam Karakter Özelliği.....136
Şekil 45: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında İlkeler Kısmında Karakter Türü/Toplam Karakter Özelliği.....139
Şekil 46: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Gelişim/Öğrenme Alanları Kısmındaki Karakter Türü/Toplam Karakter Özelliği..142
Şekil 48: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Karakter Türü ve Tekrar Sayıları 147
Şekil 49: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında Tespit Edilen Karakter Özellikleri Karşılaştırılması 148
Şekil 50: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 150
Şekil 51: Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 153
Şekil 52: Kosova Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 156
Şekil 53: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 159
Şekil 54:Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 161
Şekil 55: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 166
Şekil 56: Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 169
Şekil 57:Kosova Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 173
Şekil 58: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 176
Şekil 59:Türkiye Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 179

Şekil 60: Arnavutluk'taki Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 184
Şekil 61: Bosna Hersek'teki Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 187
Şekil 62: Kosova Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 190
Şekil 63: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli.....193
Şekil 64: Türkiye Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli 195
Şekil 65: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 199
Şekil 66: Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait 200
Şekil 67: Kosova Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 201
Şekil 68: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait 204
Şekil 69: Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait 205
Şekil 70: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 208
Şekil 71: Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli.....211
Şekil 72: Kosova Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli.....214
Şekil 73: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi) 217
Şekil 74: Türkiye Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşi).....219
Şekil 75: Balkan Ülkeleri Okul Öncesi Eğitim Programlarının Hedeflediği Öğrenci Tipi.....230
Şekil 76: Balkan Ülkeleri Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özellikleri 233

KISALTMALAR LİSTESİ

ACER	: Albanian Center for Economic Research (Arnavutluk Ekonomik Araştırma Merkezi)
APOSO	: Agency for Pre-primary, Primary and Secondary Education (Okul Öncesi, İlk ve Orta Öğretim Ajansı)
MAS	: Ministria e Arsimit dhe Sportit (Milli Eğitim ve Spor Bakanlığı)
MASHT	: Ministry of Education, Science, Technology and Innovation (Milli Eğitim, Bilim, Teknoloji ve Yenilik Bakanlığı)
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MON. KS	: Ministarstvo za Odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo (Saraybosna Kantonu Eğitim Bakanlığı)
MTSP	: Ministry of Labour Social Policy (Çalışma Bakanlığı Sosyal Politika)
NAEYC	: National Association for the Education of Young Children (Ulusal Küçük Çocukların Eğitimi Derneği)

1.GİRİŞ

Bu araştırmanın temel amacı, etnopedagoji yaklaşımı bağlamında, Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ile Türkiye'nin okul öncesi ethosferinde karakter eğitiminin mevcut durumunu program anlama paradigması ile incelemek, benzerlik ve farklılıklarını değerlendirmektir. Bu bağlamda araştırmanın program anlama paradigması temelinde okunması önemlidir. Bu bölümde araştırmaya kaynaklık eden problem durumu, araştırmanın amacı ve araştırma soruları, çalışmanın önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve yer alan kavramların tanımları bulunmaktadır.

1.1. Problem Durumu

İnsanoğlu dünyanın varoluşundan beri hem bireysel hem de toplumsal birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunların çözümü için gösterilen çabaların sonucunda, farklı bilim dalları doğmuştur. Bu bilim dallarından etnopedagoji; toplumun ortak özellikleri, kültürel değerleri, norm ve kurallarının kuşaktan kuşağa aktarımında olası sorunları açıklamak ve çözebilmek adına ortaya çıkmıştır. "Etnopedagoji" terimi; "Halk, millet" anlamını taşıyan "etnos" ve çocuk eğitimini ifade eden "pedagoji" kelimelerinin birleştirilmesiyle meydana gelmiş olup, 1960-1970 yılları arasındaki gerçekleştirmiş olduğu çalışmaları sonrası ilk kez bilim adamı G. N. Volkov tarafından kullanılmıştır (Hamzaj, 2017). Volkov (1999) etnopedagojiyi, halkın eğitim deneyimlerini araştıran bilim olarak tanımlarken, bu eğitim deneyimlerini de "*doğal*", "*günlük*", "*gayri resmi*", "*geleneksel*", "*dersdışı*", "*sıradan*" olarak nitelendirmektedir (Akt.Tufefcic, 2009). Etnopedagoji: "*Toplumun yaşadığı coğrafyada, geçmişten getirdiği kültürel kodları çocuğa aktarmak için geleneğe dayalı olarak uygulamaya koyduğu çocuk yetiştirme şekillerinin içerik ve yöntemlerini araştıran bilim dalı*" şeklinde tanımlanmaktadır (Çınar, 2020). Bu tanımlardan hareketle etnopedagojinin halk yaşantısının pedagojik olgularını araştırıp, sistematize ederek günümüze ulaşmasını sağlayan bir bilim dalı olduğu ifade edilebilir (Hamzaj, 2017). Rus bilim adamı K. D. Ushinsky, halk yaşamının

pedagojik olgularına dikkat çekerek bu olguların bireylerin yaşantısında, kendine özgü bir eğitim sistemi oluşturduğunu ifade etmektedir (Akt. Volkov, 1999). Bireylerin kendilerine özgü olarak oluşturdukları bu sistemler birleşerek, halk pedagojisini meydana getirmektedir. Halk pedagojisi eğitim bilimi ile sürekli etkileşim halindedir (Volkov, 1999). Etnopedagoji, bu etkileşim sürecini inceleyerek, aile ve toplumun yaşam tarzı, gelenek, görenekler, felsefe, etik, pedagojik düşünce ve görüşlerin yanı sıra, tarihsel ve kültürel oluşum sürecini etkileyen tüm pedagojik potansiyeli olan dini öğretiler, masallar, kıssalar, şarkılar, bilmeceler, atasözleri, oyunlar ve oyuncaklar hakkında bilgi toplayıp düzenlemektedir (Volkov, 1999).

Etnopedagojinin çalışma alanlarını; temel pedagoji kavramları, çocuk bakımı ve yetiştirme, çocuk yetiştirmeye etki eden faktörler, çocuk yetiştirme yöntemleri, eğitime etki eden faktörler, eğitim araçları, eğitim organizasyonu ve eğitim fonksiyonları oluşturmaktadır (Volkov,1999). Tufefcıc (2012) ise etnopedagoji çalışma alanlarını; halk pedagojisinin işlevleri, yöntemleri, araçları, geleneksel aile pedagojisi, halk eserlerinin, geleneklerinin ve normların pedagojik özü, çocuk oyunları ve pedagojiye katkısı şeklinde sınıflandırmaktadır. Volkov (1999), bu çalışma alanlarına ilişkin verilerin toplanması için şu faktörlerin gerekliliğine vurgu yapmıştır:

- Farklı halkların gelişimi için ortak bir tarihsel ortam
- Ortak bir coğrafi ortam
- Farklı halkların pedagojik geleneklerinin etkileşimi

Balkan coğrafyası içerisinde farklı halklar, tarih boyunca birlikte yaşamış ve yaşamaya devam etmektedir. Balkan coğrafyasının mevcut konumu, Avrupa'nın güneyinde, Avrupa kıtasını Asya'ya bağlayan jeopolitik yönden stratejik öneme sahip bir noktada bulunmaktadır (Poyraz, 2018). Bu yüzden bu coğrafya Pers, Makedon, Arnavut, Roma, Bizans, Hun, Avar, Bulgar, Sırp, Türk ve daha birçok ulus tarafından egemenlik altına alınmıştır (Özey, 2018). Bu egemenlikler sonrası Balkan coğrafyasında, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ise Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova, Kuzey Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Slovenya ile birlikte 12 ülkeden oluşan bir coğrafyaya dönüşmüştür (Kalaycı ve Aytekin, 2016). Yunan, Bulgar, Sırp, Hırvat, Sloven, Karadağ, Boşnak, Arnavut,

Makedon ve Türk halklarından oluşan Balkan coğrafyasında Slav dilleri, Latin kökenli diller, Rumca, Arnavutca ve Türkçe konuşulmaktadır (Özey, 2018). Dil yönünden zengin olan bu coğrafyada Hristiyanlar (Katolik, Ortodoks), Müslümanlar, Yahudilerle yaşamaktadır (Özey, 2018). Balkan coğrafyası ile etkileşime giren farklı halklar, kullandıkları diller ve inanışlar Balkan kültür coğrafyasının temelini oluşturmaktadır (Şahin, 2019).

Balkan kültür coğrafyasında yer alan farklı kültürlerden biri olan Balkan Türkleri kültürü, Türk toplumunun bu coğrafyayla etkileşiminden doğmuştur. Türk toplumunun Balkan coğrafyasıyla kültürel etkileşimi, 7. yy'da Türk boyları aracılığıyla başlamış, Osmanlı Devleti'nin 15.yy'da bu coğrafyanın büyük bir bölümünü fethetmesiyle oldukça artmıştır (Oruç, 2009). Bu fetihlerle birlikte Osmanlı Devleti'nin Balkan coğrafyasındaki hakimiyeti, ortalama 550 yıl sürmüştür (Sancaktar, 2011). Toplumlar hakimiyet kurdukları coğrafyada, kendi medeniyetlerine özgü özellikleri oluşturmaktadır. Böylece hem yaşadıkları coğrafyayı şekillendirmekte hem de yaşadıkları coğrafyadan etkilenerek şekillenmektedirler (Şahin, 2019). Osmanlı Devleti de Balkan coğrafyasına hakim olduğu sürece hem dil, inanç, sanat, mimari, edebiyat, yemek, folklor gibi birçok alanda Balkan kültür coğrafyasını etkilemiş hem de o kültür coğrafyasından etkilenmiştir (Oruç, 2009). Bu etkileşimin en yoğun yaşandığı alanlardan biri de halk pedagojisi olmuştur (Özey, 2018).

Halk pedagojisi, bireylerin yaşadıkları toplum içerisinde, maddi ve manevi çocuk yetiştirme olgusuyla doğrudan ilişkili bir kültür alanı olarak tanımlanmaktadır (Tufefcıc, 2014). Aileyi, milleti ve toplumları temsil eden bu alanda örf, adet, gelenek, görenek, inanış ve inançlar önemli rol oynamaktadır (Volkov, 1999). Tufefcıc (2009) halk pedagojisinin halkın köklerinden beslendiğini ifade etmektedir. Bu beslenme, gelenekselleşmiş olan masal, türkü, mani, tekerleme, halk hikayeleri, ninni, bilmece, efsane, kıssa, latife ve atasözleri ile gerçekleşir (Şahin, 2019). Böylece halk pedagojisi ile genç nesillere önceki nesiller tarafından biriktirilmiş deneyimler, tecrübeler aktarılır (Volkov, 2004). Halk pedagojisi, bu şekilde kendi özünü koruyarak, iyi ve başarılı çocuk yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Volkov, 1999). Burada çocuğun sağlıklı bir şekilde beslenme ve bakım ihtiyaçlarının karşılanması ve büyütülmesi kadar nasıl bir kişi olacağı, nasıl bir karaktere sahip olacağı mühim bir

hususdur (Alimbekov, 2007). Dolayısıyla çocuğun kişiliğinin yani karakterinin eğitimi halk pedagojisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Karakter eğitimi, "değerlere bağlı olarak ahlaki özellikleri geliştirmek ve bir dizi karakter davranışlarını tanımlamak ve oluşturmak için planlanmış deneyimler ve etkinlikler" şeklinde tanımlanmaktadır (Johnson, 2006; akt. Sapsağlam, 2016). Benzer şekilde karakter eğitimi, "örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretlerinin tamamı" olarak belirtilmektedir (Meydan, 2014). Başka bir tanımda ise karakter eğitimi, "çocuklarda temel ahlaki değerleri anlama, bilme, onlara bağlı olma ve bu ahlaki değerlere göre davranış geliştirme, oluşturma süreci" olarak ifade edilmektedir (Milson ve Ekşi, 2003). Görüldüğü üzere karakter eğitimi, çocuğun karakter gelişimini destekleyerek, kişiliğinin şekillenmesinde rol oynamaktadır. Biyolojik ve genetik faktörlerin de etkisinin olduğu karakter gelişiminde, çevresel faktörlerin etkisi oldukça ön plandadır (Bozkurt, 2019).

Çocuk dünyaya geldiğinde, onu sosyal ilişkilerden ortaya çıkmış olan eylem, değer, norm ve kuralların kuşatmış olduğu bir ethosfer karşılamaktadır (İnam, 2018). Bu ethosferle ilk etkileşim aile ortamında gerçekleşir. Aile ile gerçekleşen etkileşimle, çocuğa karşı gösterilen davranış ve tutumlar sonucunda, çocuğun kendi davranış, tutumları ve karakteri şekillenmeye başlar (Ünal, 2019). Ailenin görevi, çocuğun değerleri tanıyarak içselleştirmesine ve karakterinin en sağlıklı biçimde şekillenmesine rehberlik ederek, topluma faydalı bir birey olmasını sağlamaktır (Nalçacı, 2020). Okul öncesi ethosferinde aile ile birlikte, çocuğun karakter gelişimi ve eğitiminde ,çocuğun ve ailesinin yaşadığı sosyal çevre etkili olmaktadır (Sözer ve Yılmaz, 2019). Çağdaş ve Seçer (2002)'e göre, çocuğun karakteri yaşadığı sosyal çevrenin özellikleri, içinde bulunduğu toplumun kültürü, değerleri, ilkeleri, kuralları ve ahlaki normları ile şekil almaktadır (akt. Ulusoy, 2019).

Sosyal çevrede karakterin şekillenmesinde aile büyükleri, akraba, komşu, arkadaş, bilişim teknolojileri, okul ve öğretmen faktörleri rol oynamaktadır (Nalçacı, 2020). Çocuğun yaşının ilerlemesiyle, bu şekillenmede arkadaş faktörünün etkisi artmaktadır (Yavuzer, 1998). Son yıllarda ise bu etkinin yanısıra bilişim teknolojileri faktörü ile ulaşılan sosyal medya ağlarının etkisi artmaktadır. Çocuklar sosyal medya ağları ile kendi gerçek sosyal çevresinden bağımsız sanal ortamda kendi ifade imkanı

bularak sanal kimlik edinmektedir (Turan, 2016). Toplumsal normlardan ve baskılardan uzak, sanal kimliğiyle çok kişiye ulaşma imkanı bulan çocuğun yaşadığı toplum ile etkileşimi azalmaktadır. Hızla azalan toplumsal etkileşimle çocuğun karakter gelişimi olumsuz etkilenmekte, toplumda sosyal ve kültürel, milli ve manevi değerler de aşınmaktadır (Sapsağlam, 2016). Bu bağlamda iyi bir karaktere sahip bireyler yetiştirme ve sağlıklı toplumlar oluşturmada okula büyük görevler düşmektedir (Sözer & Yılmaz, 2019). Okul, çocuğun ahlaki değerleri kazanıp alışkanlığa dönüştürmesinde etkin rol oynamaktadır. Ancak okul içerisinde çocuğun en iyi şekilde yetişmesini sağlayacak olan kişi öğretmendir (Gündoğdu, 2010). Ayrıca öğretmen eğitim süresi boyunca eğitim programlarının uygulanmasından sorumludur (Kocalar, 2019).

Okul öncesi ethosferde eğitim programları , çocukların tüm gelişim alanlarında sağlıklı gelişmelerini desteklemek için planlanmış etkinlikler bütününü ifade edilmektedir (Gökçeli, 2019). Ata (2019), okul öncesi eğitim programını "okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve davranışların yazılı olduğu dökumanlar toplamı" olarak tanımlamaktadır. Okul öncesi eğitim programları, uygulandıkları ülkenin eğitim felsefesine, eğitimdeki genel amaç ve ilkelerine göre oluşturulmaktadır (Ada, 2019).

Arnavutluk'ta oluşturulan okul öncesi eğitim programları, yükseköğrenim kurumlarında uygulanan Program reformu kapsamına göre geliştirilmiştir. Programlar, Milli Eğitim Spor ve Gençlik Bakanlığı tarafından imzalanan "Okul Öncesi Eğitim Program Çerçevesi ve 3-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim-Öğrenme Standartları" temelinde şekillenmiştir (MAS, 2019). 2018 yılında 3-4 yaş, 4-5 yaş okul öncesi eğitim programları hazırlanıp uygulamaya konmuş, 2019 yılında ise 5-6 yaş programı hazırlanarak uygulanmaya başlanmıştır. Bosna Hersek'te 2018 yılında oluşturulan okul öncesi eğitim programı Karabağ, Sırbistan ve Hırvatistan'daki mevcut kalkınma analizlerinin sonuçları dikkate alınarak, Avrupa Birliği ülkeleri ve gelişmiş ülkelerin programları incelenerek 3-6 yaş arasının gelişim özeliklerini destekler nitelikte hazırlanmıştır (APOSO, 2018). Kosova'da 0-5 yaş çocukların eğitimi için kullanılan program, Üniversite Öncesi Eğitim Program Çerçevesi ile Kosova'daki Üniversite Öncesi Eğitim Kanunu ve Okul Öncesi Eğitim Kanunu ile uyumlu olarak, ülkenin sosyal, tarihi, ekonomik ve kültürel gerçekliğine uygun şekilde oluşturulmuştur (MASHT, 2018). Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde okul

öncesi eğitim programı, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, Çocuk Koruma Kanunu'nun (22/13 ve 12/14) sayılı "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi" Madde 168 (5). Fıkrasını temel alınarak hazırlanıp, 2014 yılında resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (MTSP, 2014). Türkiye'de uygulanmakta olan okul öncesi eğitim programı, 3-6 yaş arası çocuklar için 2013 yılında "Okul Öncesi Eğitiminin Güçlendirilmesi Projesi" çalışmaları kapsamında yapılan mevcut durum analizleri dikkate alınarak geliştirilmiştir (MEB, 2013). Tüm bu programlar incelendiğinde geliştirilme sürecinde Sepitci ve Akduman Gültekin (2013) tarafından belirtilen:

a) Okul öncesi eğitimin amacı ne olmalı?
b) Okul öncesi eğitim amacına yönelik öğrenme alanları,kazanımları ve göstergeleri ne olmalı?
c) Kazanımlara ulaşmak için öğrenme yaşantıları nasıl olmalı?
d) Uygulamalar sonrası okul öncesi eğitimdeki amacın ve öğrenme yaşantılarının etkilik dereceleri nedir?
e) Önceki kullanılan programda ne tür değişiklik yapılmalıdır?

sorularına yanıtlar arandığı tespit edilmiştir.

Program geliştirmenin bu sorulardan ibaret olmadığını ifade eden Bümen ve Aktan (2014), program geliştirme sürecinde geleneksel anlayışa karşıt olarak ortaya çıkmış olan yeniden kavramsallaştırma akımı ve program anlama paradigmasına dikkat çekmektedir.

1970'li yıllarda paradigma değişimi olarak ortaya çıkan yeniden kavramsallaştırma, öğrenme yaşantılarının politik, kültürel, toplumsal cinsiyet ve tarihsel boyutlarıyla programın bilimsel bir bilimdalı olarak anlaşılması gerektiğini savunarak geleneksel program geliştirme anlayışını eleştirmektedir (Bümen & Aktan, 2014). Pinar ve diğerleri (2004), eğitimde program geliştirmede varolan problemlerin çözümünde "nasıl" sorusuna cevap aramaktan ziyade, bu problemlerin "neden"lerine odaklanmaktadır (Bümen & Aktan, 2014). Odaklandığı "neden" sorusuyla, programı anlama ve programdan anlam çıkarmaya öncelik vermekte olduğu görülmektedir (Şiraz, 2020). Bu araştırmanın, yeniden kavramsallaştırmayla Balkan ülkeleri olan Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya ve Türkiye'nin okul öncesi

eğitim programlarını etnopedagojik yaklaşım bağlamında karakter eğitimini anlamaya yönelik yapılandırılmış olmasıyla, o ülkeler ile olan kültürel bağın devam edip etmediğini aydınlatması beklenmektedir.

Yapılan literatür taramasında, okul öncesi eğitimde karakter eğitimi ve değerler eğitimine yönelik yurtiçinde ve yurtdışında dolaylı ya da doğrudan gerçekleştirilen araştırmaların mevcut olduğu görülmüştür. Okul öncesi karakter ve değerler eğitiminde yapılan ulusal araştırmalardan bazıları, öğretmen görüşlerini ortaya koymaktadır (Arslan, 2019; Kurtbaş, 2019; Korkmaz, 2019; Dal, 2018; Kuzu, 2015; Cevherli, 2014). Bununla birlikte yapılan bazı araştırmalarda hem öğretmen görüşleri hem de okul öncesi eğitim programı ele alınmıştır (Kocalar, 2019; Çatalbaş, 2018; Eren, 2018). Okul öncesi karakter ve değerler eğitimine yönelik ailelerle (Yıldırım, 2019; Koçyiğit, 2019; Bartan, 2018) ve öğrencilerle (Asar, 2019; Kapkın, 2018; Korkmaz, 2018; Güneş, 2018; İbiş, 2017; Ada, 2016; Sapsağlam, 2015; İpek, 2014; Samur, 2011; Gökçek, 2007) gerçekleştirilen araştırmalar da mevcuttur. Yurtdışında yapılan araştırmalarda ise doğrudan okul öncesi karakter eğitimine yönelik Kasapoğlu Kaya (2022) nin araştırması olup, dolaylı yapılan araştırmalar da mevcuttur (Yang, 2018; Revell & Arthur, 2007; Milson & Mehlig, 2002; Leming, 1997; Lickona, 1996; Lickona, 1993).

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, etnopedagoji yaklaşımı bağlamında Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ile Türkiye'nin okul öncesi ethosferinde karakter eğitiminin mevcut durumunu program anlama paradigması ile incelemek, benzerlik ve farklılıklarını değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye *okul öncesi eğitim programlarında* etnopedagojik bağlamda karakter eğitiminin mevcut durumu nedir?

    1.1. Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının mevcut yapısı nasıldır?

1.2. Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının "amaç ve temel ilkeler" ve "gelişim alanlarında" karakter eğitimi ile ilgili mevcut durum nedir?

1.3. Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında karakter eğitiminin mevcut durumu açısından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

2. Balkan ülkeleri ve Türkiye *okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin* etnopedagojik bağlamda karakter eğitimine ilişkin yaklaşımlarıyla ilgili mevcut durum nedir?

2.1. Karakter eğitimine yönelik bilişsel farkındalıkları nasıldır?

2.2. Okul öncesi eğitim programlarındaki karakter eğitimine yönelik görüşleri nelerdir?

2.3. Okul öncesi karakter eğitimine dair uygulamaları nasıldır? Okul öncesi karakter eğitimi uygulamalarında karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?

2.4. Karakter eğitiminin etnopedagojik bağlamına ilişkin görüşleri nelerdir?

2.5. Okul öncesi karakter eğitimine ilişkin yaklaşım ve uygulamalarında benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

1.3. Çalışmanın Önemi

Bu çalışmanın önemi aşağıdaki maddelerle ifade edilebilir:

1. Okul öncesi eğitim alan yazınına sunacağı katkılar açısından önemlidir.

Okul öncesi eğitim, çocuğun sonraki yaşantılarına etki eden önemli bir süreçtir. Bu süreç çocuğun beden, dil, bilişsel, öz bakım, kişilik ve karakter yönünden gelişimini desteklemektedir. Okul öncesi eğitimin en önemli bileşenlerini okul öncesi eğitim öğretmeni, okul öncesi eğitim programı, okul öncesi eğitim kurumları ve aileler oluşturmaktadır. Bu bileşenlerden okul öncesi eğitim programını anlamaya, okul öncesi eğitim öğretmenlerinin görüşleri, uygulamaları ve yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmaya yönelik olan bu çalışmanın okul öncesi eğitim alan yazınına katkı sunacağı düşünülmektedir.

2. Etnopedagoji bilimi alan yazınına sunacağı katkılar açısından önemlidir.

Etnopedagoji bilimi, halk pedagojisi ile ilgili verileri toplayarak, ulusların çocuk yetiştirme şekillerini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca elde edilen verileri ulusların kendi politikalarına ve eğitim programlarına uyarlaması için sistematik hale getirmektedir. Bu çalışmada, ortak kültür mirasına sahip bir coğrafyanın okul öncesi ethosferindeki karakter eğitiminin mevcut durumu, etnopedagoji yaklaşımı bağlamında ele alınmıştır. Böylece ortak kültür mirasına sahip olduğu olduğu düşünülen coğrafyadaki çocuk yetiştirme şekillerinin programlara yansımasını anlamaya yönelik bir çalışma olduğu için, etnopedagoji bilimi alan yazınına katkı sunacağı düşünülmektedir.

3. Karakter eğitimi alan yazınına sunacağı katkılar açısından önemlidir.

Karakter, çocuk dünyaya geldiği andan itibaren, okul öncesi ethosferde karşılaşmış olduğu değerler, norm, kural, gelenek ve göreneklerle şekillenmektedir. Karakter eğitimi, ulusların nasıl bir birey yetiştirmek istedikleri ile ilgildir. Karakter eğitimi okul öncesi ethosferde ailede başlamaktadır. Fakat okul öncesi eğitim kurumları, çocuğun eğitim-öğretim hayatının ilk basamağını oluşturmaktadır. Bu kurumlarda karakter eğitimi, programlar aracılığıyla yürütülmektedir. Okul öncesi ethosferde farklı ülkelerdeki okul öncesi eğitim programlarında yer alan karakter özelliklerini okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimi uygulamaları ve mevcut sorunlarını ortaya çıkaracak olan bu çalışmanın karakter eğitimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4. Eğitim programları ve öğretim alan yazınına sunacağı katkılar açısından önemlidir.

Balkan ülkeleri ve Türkiye'nin uygulanmakta olan okul öncesi eğitim programlarını hem doküman analizi ile hem de okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda, etnopedoji yaklaşımı bağlamında karakter eğitimine yönelik uygulamaları aynılık, benzerlik ve farklılık açısından anlamaya çalışarak yürütülen bu çalışmanın eğitim programları ve öğretim alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Etnopedagojik yaklaşım bağlamında, Balkan ülkeleri ve Türkiye'nin okul öncesi ethosferinde karakter eğitimini anlamaya yönelik bu çalışma ile okul öncesi eğitim programları ortak tarih, ortak coğrafya ve ortak kültürel mirası temel alarak etnopedagojik açıdan karakter eğitimi anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Programa

yönelik geleneksel bakışın dışında, etnopedagojik açıdan karakter eğitimi ile okul öncesi eğitim programlarını anlamaya ve anlamlandırmaya yönelik olan bu çalışmanın yeniden kavramsallaştırma ve program anlama akımı alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5. Balkan araştırmaları alan yazınına sunacağı katkılar açısından önemlidir.

Balkan coğrafyası, Türkiye için tarihsel bağlar ve jeopolitik konumu açısından önem taşımaktadır. Ayrıca o coğrafyada Türk Müslüman nüfusun varlığı ile birlikte, Türkiye'de o coğrafyadan gelen nüfusun yoğunluğu Türkiye ile Balkan coğrafyasındaki ülkeler arasındaki ilişkileri etkilemektedir. Etnopedagoji yaklaşımı bağlamında, Balkan ülkelerinden Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova ve Kuzey Makedonya ile Türkiye'nin okul öncesi ethosferinde karakter eğitimini anlayarak aynılık, benzerlik ve farklılıklarını ortaya koyması ile Balkan araştırmaları alan yazınına katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.4. Çalışmanın Sayıltıları

Bu çalışmada, Balkan ülkeleri ile Türkiye'den çalışmaya katılan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin veri toplama aracını içten ve doğru bir şekilde yanıtlamış olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma,

1. Balkan ülkelerinden Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya ile Türkiye okul öncesi eğitim ethosferi,

2. Güncel olarak kullanılan, Arnavutluk'ta 2018 yılı 3-4 yaş, 2019 yılı 4-5 yaş ve 5-6 yaş, Bosna Kantonu'nda 2021 yılı, Hersek Kantonu'nda 2018 yılı, Kosova'da 2018 yılı, Kuzey Makedonya'da 2014 yılı ve Türkiye'de 2013 yılında yayınlanmış olan okul öncesi eğitim programları,

3. Çalışmaya dâhil edilen okul öncesi eğitim programlarının amaç, ilkeleri, öğrenme ve gelişim alanları,

4. Çalışmada kullanılan okul öncesi ethosferinde etnopedagoji bağlamında gerçekleştirilen karakter eğitimi uygulamaları ve yaşanan sorunları anlamaya yönelik

hazırlanan görüşme formu içeriği ve bu formu yanıtlayan okul öncesi eğitimi öğretmenleri, ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: "Doğumdan, ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan; bu yaş çocuklarının bireysel özelliklerine ve gelişimsel düzeylerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan; onların tüm gelişmelerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda, en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim sürecidir." (Oğuzkan ve Oral, 1997).

Ethosfer: "İnsan eylemlerine, tutumlarına, tavırlarına, kurallarına verilen anlamlar alanı, anlamlar dünyası, ahlaki küredir." (İnam, 2018).

Eğitim Programı: "Bir eğitim kurumunun ya da sosyal çevrenin bireylerin yaşantılarını düzenlemek ve zenginleştirmek için yürüttüğü tüm etkinliklerdir." (Varış, 1996)

Etnopedagoji: "Halk kitlelerince yeni yetişmekte olan nesilleri eğitme ve yetiştirme hususunda elde edilen tecrübe, bakış açısı ve genel olarak yaşanılan hayat içerisindeki sosyal denge, aile ve milletin pedagojisini araştıran ilim dalıdır." (Volkov, 1974; akt. Alimbekov).

Karakter: "Karakter, çocuğun içinde bulunduğu aile ve topluma göre şekillenen, bireyin doğuştan getirmediği aksine sonradan kazandığı davranışlar bütünüdür." (Özbey vd., 2014).

Karakter Eğitimi: "Örtük ya da açık program aracılığıyla yetişen nesle, temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır." (Ekşi, 2003).

Değer: "Belirli bir davranışın ya da herhangi bir şeyin tercih edilebilir ya da edilemez olduğu yönündeki bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutu olan inançtır." (Rokeach, 1973; akt. Sapsağlam, 2016).

Değerler Eğitimi: "Bireylere gelişim özellikleri dikkate alınarak; sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olması ve toplumsal yaşamın devamını sağlaması amacıyla temel insani, evrensel, kültürel, milli değerleri kazanması için gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetleridir." (Uzun & Özdem, 2019).

Yeniden Kavramsallaştırmacılık: "1970'lerde ABD'de ortaya çıkan, başını William F. Pınar'ın çektiği ve baskın-geleneksel eğitimde program geliştirme anlayışına karşı çıkan bir akımdır." (Bümen & Aktan, 2014).

Programı Anlama: "Program yaşantılarını ve uygulamalarını çeşitli bakış açılarıyla (politik, ırksal, toplumsal cinsiyet, fenomenolojik, post yapısalcı ve postmodern, otobiyografik ve biyografik, estetik, teoloji) derinlemesine betimlemeyi ve anlamlandırmayı hedefleyen yaklaşımdır." (Bümen & Aktan, 2014).

Balkan Coğrafyası: "13,5 doğu boylamı (Hırvatistan'ın İstriya yarımadası) ile 29 doğu boylamı (İstanbul) arasında, 35 kuzey enlemi (Girit) ile 46 kuzey enlemi (Tuna nehri) ve 50 kuzey enlemi (Podolya bölgesi) arasında kalan bölgedir." (Özey, 2016).

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Bilimsel Bir Disiplin Alanı Olarak: Etnopedagoji Yaklaşımı

2.1.1. Etnopedagojinin Kökeni, Tanımı

Yunanca “etnos” ve “pedagoji” terimlerinin birleşiminden meydana gelen Etnopedagoji sözcüğü, bilimsel bir disiplinin adı olarakilk kez 1974 yılında, Çuvaş asıllı bilim adamı G. N. Volkov tarafından kullanılmıştır (Tufefcıc, 2009). Bu birleşik sözcükteki ilk terim olan etnos; kavim,budun anlamına gelmektedir. Sözcüğü oluşturan diğer terim pedagoji ise çocuk gelişimi ve eğitimini ifade etmektedir (Çınar, 2020).

Etnopedagojinin ilk temsilcisi olan Volkov etnopedagojiyi, ‘‘halk kitlelerince yeni yetişmekte olan nesilleri eğitme ve yetiştirme hususunda elde edilen tecrübe, bakış açısı ve genel olarak yaşadığımız hayat içerisindeki sosyal denge, aile ve milletin pedagojisini araştıran ilim dalı’’ olarak tanımlamaktadır (Alimbekov, 2007). Başka bir tanımında ise etnopedagojinin, bir toplumun ya da toplum içerisinde etnik benzerlik gösteren grup veya ailelerin, geleneklerine dayanarak gerçekleştirmiş olduğu çocuk yetiştirme biçimleri, tecrübe ve görüşlerini kendi kültürel yapılarının içerisinde inceleyen bilim dalı olduğunu ifade etmektedir (Volkov, 1999).

Etnopedagoji, bir toplumda hakim olan gelenek ve göreneklerin etkisiyle şekillenen çocuk yetiştirme biçimlerini incelemektedir.Bu şekilde toplumun en küçük yapıtaşı olan ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarının gelenek ve göreneklere göre nasıl şekil aldığı ortaya çıkmaktadır (Tufefcıc, 2009).

Etnopedagojiyi, bir ulusun idelojik eğitimi olarak tanımlayan Alimbekov (1996), ulusun ahlaki değerlerinin, bakış açısının ve kendine has milli özelliklerinin nesilden nesile aktarılması ve bu özelliklerini korumasında etnopedagojinin önemine vurgu yapmaktadır (akt. Akramova, 2006). Hamzaj (2017), bu bilim dalının yeni yetişen çocukların kendi kültürlerini öğrenmeleri için ortam hazırladığını belirtmektedir.

2.1.2.Etnopedagojinin Temelleri

Etnopedagoji Komensky, Pestallozi, Uskinsky, Makeronko ve Sukhomlinsky gibi düşünürlerin pedagojik görüşleri doğrultusunda şekillenmiştir (Tufefcic, 2012). Volkov (1999), etnopedagoji disiplininin ana hatlarını oluştururken adı geçen düşünürlerin halk pedagojisindeki fikirleri ve deneyimlerinden faydalandığını belirtmektedir.

Jan Amon Komensky(1592-1670)

Komensky, ailelerin gelenek-göreneklerini tasnif ederek, Çek aile yapısının kültürel haritasını çıkarmıştır. Eğitimde anadilin önemine dikkat çekerek, Çek dilinin hazinesi Çek atasözlerini ve bilmecelerini derlemiştir (Volkov, 1999). Komenksy'e göre eğitim ailede başlar, aile çocuğun ilk okuludur (Çırak, 2020). Her aile, kendi çocuk yetiştirme yöntemlerini kullanır. Bu yetiştirme yöntemleri, ailenin içerisinde yaşadığı toplumun kendi gelenek ve göreneklerinden elde edilen deneyimlerle ortaya çıkmaktadır (Gül, 2020). Ailenin uyguladığı yetiştirme yöntemleri, çocuğun gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Komensky, aileden sonra çocuğun yetiştirilmesinde okulların önemine vurgu yapmaktadır. Büyük Didaktika adlı eserinde; okullardaki eğitimin kendi doğal sürecinde, çocukların gelişim özelliklerinin paralelinde gerçekleşmesini gerektiğini ifade etmektedir. Bu süreçte öğretmenler de çocuklara doğru rol model olmaldır (Demir & Değirmenci, 2021).

Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827)

Pestalozzi, çocuğun gelişimsel açıdan bir bütün olduğunu savunmaktadır. Bu bütünsellik içerisinde eğitimin yapısını kalp, akıl ve el (beden) oluşturmaktadır. Kalp eğitiminin amacı ahlaklı insan yetiştirmektir. El (beden) ile çocuk yaşama dair bir çok şeyi deneyimler. Bu deneyimler sonucunda akıl ile yaşam üzerine düşünerek ahlaki değerleri anlar (Akcan, 2018). Pestalozzi, çocuğun eğitiminde ailenin özellikle annenin önemli bir rolü olduğunu savunmaktadır (Ata, 2019). Eğitimi; bireyi kendi doğası içerisinde fiziksel, zihinsel ve ahlaki yönden bir bütün olarak geliştirme çabası olarak açıklamaktadır. Aileden sonra çocukların duygusal anlamda güvenli bir ortama ihtiyaç duyduğunu belirten Pestalozzi'ye göre okul, çocuğun doğasına uygun olmalıdır. O, sadece çocuğun gelişim özelliklerine uygun, bireyin kendi doğasına özgü olan bir eğitim anlayışının başarılı olacağını savunmaktadır (Gül, 2020).

Konstanty Dmytrovych Usinkyy (1823-1871)

Usinksy, 19. yy'ın ikinci yarısı ve 20. Yy'ın başlarında Komenksy'nin görüşlerinden etkilenerek pedagojik araştırmalar gerçekleştirmiştir. Slav halklarının manevi yaşamlarını araştırıp bu halkların tarihleri, gelenekleri, dillerini karşılaştırarak, Slav halklarına özgü kültürel bir kaynak oluşturmuştur (Volkov, 1999). Usinsky, eğitimde milliyet ilkesini benimseyerek, halkın gelenek-göreneklerinden doğan çocuk yetiştirme deneyimlerinin toplumların kalkınmasında önemli rolü olduğunu savunmaktadır (Gül, 2020). Milliyet ilkesinin yanısıra eğitimde dil, bilim ve iş kavramlarını ön plana çıkarmaktadır. Cipro (2001), Usinksy'nin bu kavramları dünya bağlamında; milliyet, bilgi aracı; dil, sanatın temeli; bilim ve mutluluk kaynağı; iş şeklinde nitelendirdiğini belirtmektedir.

Anton Makarenko (1888-1939)

Makeronko, eğitime dair fikirler üreterek, beşeri bilimler alanında disiplinler arası çalışmalar gerçekleştirmiştir (Filinov, 1994). O, bireyin toplumdan ayrı düşünülemeyeceğini savunmaktadır. Bu bağlamda bireyler kişisel olarak değil, ortak eğitim almalıdır (Negrutiv, 2014). Bu eğitimde toplumla okul yaşantısını birleştiren Makarenko; bireylere yaşamsal deneyimlerin kazandırılması gerektiğini vurgulamaktadır Bu bağlamda okullarda uygulanan eğitimin amaç ve hedefleri olmalıdır (Gül, 2020). Ayrıca oyunun çocuk üzerindeki önemine değinmiştir. Aileyi çocuğun sağlıklı yetişmesinde sağlam bir birim olarak tanımlamaktadır. Ailenin ve okulun gençlere değerleri aşılanması gerektiğini vurgulamıştır (Alimjanovich, 2021).

Vasily Aleksandrovich Sukhomlinsky (1918-1970)

Sukhomlinksy, hümanizm ilkelerine dayanan, çocukların kişilik özelliklerini ortaya koyan çalışmalar yürütmüştür. Her çocuğun benzersiz olduğunu ifade eden Sukhomlinksy, çalışmalarında kişiliğe dair özellikleri bütüncül bir yaklaşım ile ele almaktadır. Bu yaklaşımın özünü ahlak oluşturmaktadır (Cockerill, 2011). Estetik, duygusal ve ahlaki olarak yapılandırdığı eğitim anlayışında öğretmen, sadece eğitimci değil, aynı zamanda akıl hocasıdır. Sukhomlinksy'nin görüşleri, Waldorf Okulları'ndaki eğitim-öğretim uygulamaları ile benzer nitelik taşımaktadır (Sukhomlyns'ka, 2019). Düşünür Radolf Steiner tarafından kurulan Waldorf Okulları'nda, da her çocuğun benzersiz olduğu kabul edilerek çocukta varolan potansiyele rehber olunarak benlik bilincinin oluşturulması amaçlanmaktadır (Kotaman, 2009).

Etnopedagojiye kaynaklık eden düşünürlerin çocuk, aile içerisinde yaşanılan doğal çevre ve topluma yönelik fikirler ürettikleri görülmektedir. Bu fikirlerin ortak özellikleri şu şekildedir:

- **Çocuk Merkezli:** Eğitim, çocuğun kendi yapısına uygun ,çocuğa özgü ve onun bireysel gelişim özelliklerini dikkate almalıdır.
- **Bütünsellik:** Çocuk tüm gelişim alanları ve bu alanlara dair taşıdığı özelllikler bir bütündür.
- **Aile:** Çocuk okula başlamadan önce ilk eğitimini ailede alır. Annenin bu eğitimde önemli bir rolü bulunmaktadır. Çocuğun gelişiminde, ailenin davranışları, tutumu ve yetiştirme yöntemleri etkilidir.
- **Karakter Eğitimi:** Çocukların kişilik özelliklerinin eğitilmesi, onların bilişsel özelliklerinin eğitilmesinden daha önemlidir. Eğitimin gayesi ahlaklı bireyler yetiştirmek olmalıdır.
- **Milliyetçilik:** Eğitim, yaşanılan toplumun, bağlı olunan ulusun özelliklerini taşımalıdır. Bu bağlamda anadilinin zenginliklerinden ve ataların kültürel mirası çocuk yetiştirme yöntemlerinden faydalanılmalıdır.
- **Doğaya Uygunluk:** Çoçuğun eğitiminde doğa önemli yer tutmaktadır. Kullanılan yöntem, teknik araç ve gereçlerin doğal çevreye uygun olması gerekmektedir. Ayrıca bu düşünürler, doğaya uygunluk kavramını çocugun kendi doğasına uygunluk olarak da kullanarak çocuk merkezliliğe vurgu yapmıştır.
- **Planlılık:** Eğitim bir plan dahilinde yürütülmelidir. Eğitim faaliyetlerinin amaçları ve hedefleri olmalıdır. Ancak hedefler ve amaclar doğrultusunda planlı yürütülen faaliyetler başarıya ulaşır.
- **Rol Model Olma:** Çocuğun eğitiminde öncelikle anne ve babanın çocuğua doğru rol model olması gerekmektedir. Aileden sonra eğitiminin devam ettiği okul ortamında çocuğa doğru rol model olması beklenen kişi öğretmendir. Öğretmen aynı zamanda lider ve rehber konumundadır.
- **Okul Ortamı:** Okul çocuğun doğasına uygun nitelikte olmalıdır. Çocuk için güvenli olması gereken bu ortamda çocuk bedensel, bilişsel, estetik ve ahlaki

yönden desteklenmelidir. Okullar hümanizm ilkeleri ile içinde bulunduğu ulusun niteliklerini de taşımalıdır.

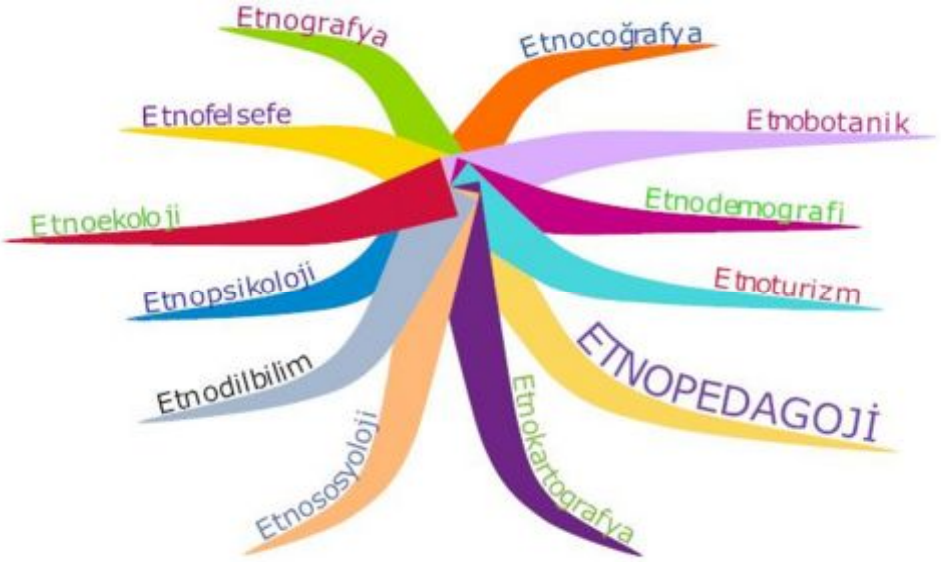
Volkov, yapmış olduğu araştırmalar ve uygulamalarında bu pedagojik fikirleri dikkate alarak etnopedaoji bilimine yön vermiştir. Halk pedagojisinin varlığı olmaksızın sadece pedagojiye dair fikirlerin nesnel olamayacağını savunan Volkov, etnopedaogijiyi şu temel ilkelere dayandırmaktadır (Gül, 2020):

- **Bütünlük:** Çocuk içerisinde yaşadığı toplum ve doğa ile bir bütündür. Bu bütünlük içerisinde etnopedagoji, bireyin yaşadığı toplum ve doğa ile olan sosyal etkileşim sürecini izler (Volkov, 1999).
- **Kaynakların Tasnifi ve Analizi:** Çocukların yetiştirilmesi ve eğitimi hakkında halk bilgisine başvurulur. Ulaşılan dini öğretiler, destanlar, masallar, bilmeceler, atasözleri, deyimler, oyunlar ve oyuncaklar kaynak olarak kabul edilerek tasnif edilerek, analiz edilir (Volkov, 1999).
- **Etnokültürel Yönelim:** Bilimsel olarak yapılan pedagojik araştırmaların da temelini etnokültür oluşturmaktadır. Çünkü çocukların yetiştirilmesi ve eğitimi, içerisinde bulunduğu halkın maddi ve manevi kültürel izlerini taşımaktadır (Tufefcıc, 2012).
- **Değerler:** Kültürel değerlerin ortaya çıkarılması ve yaşatılması toplumun devamlılığını sağlaması açısından önem taşımaktadır. Gül (2020)'e göre kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel değerler, kültürel kimliğin korunması ve gelişimine katkı sağlamaktadır.
- **Ortaklık:** Bu kavram ulus, devlet ve insanlık arasındaki ortaklığa işaret etmektedir. Alimbekov (2012) devletler; varlıklarını korumak için kendi ulusal özelliklerini taşıyan, kendilerine has geleneksel kültürlerini oluşturmaya çalışmışlardır (akt. Hamzaj, 2017).
- **Saygı:** Etnopedgojide saygı, bireylerin içerisinde yaşadığı toplumun tarihine, geçmişten günümüze atalarına, kendi ailesi ve büyüklerine gösterilmesi gereken özen, ilgi ve hassasiyeti ifade etmektedir (Gül, 2020).
- **Ahlaki ve Estetik Tutum:** Estetik tutum, ahlaki değer ve normlardan bağımsız değildir. Gül (2020) ahlaki ve estetik tutumun birbiriyle dinamik bir ilişkisi olduğunu belirtmektedir.

2.1.3.Etnopedagojinin İlişkili Olduğu Bilim Dalları

Günümüzde etnos, yerel halk ve etnik toplulukların özelliklerini farklı şekillerde irdeleyen birçok bilim dalı mevcuttur (Atasoy ve Akar, 2020). Etnopedagoji bu bilim dallarından biridir.

Şekil 1: Etnik Toplulukları Konu Alan Bilim Dalları

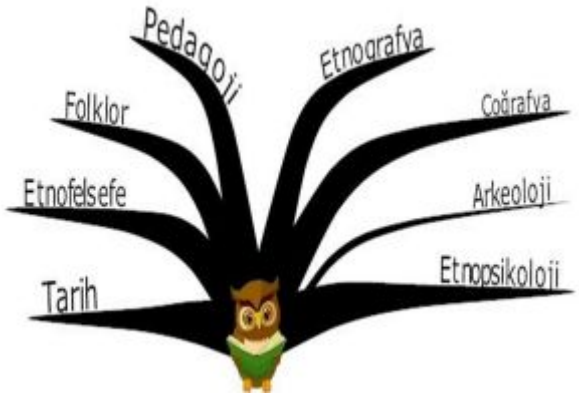

Kaynak: Alkar, 2020, s. 13'ten uyarlanmıtşır.

Etnopedagoji, çocukların yetiştirilmesinde etnik grupların deneyimlerini inceleyerek, insanların değerlerine ilişkin ahlaki ve etik görüşlerini etnik kültür temelinde araştırmaktadır. Etnologların tanımına göre etnik kültür, "Belirli bir toplumun üyelerinin çoğunluğu tarafından yönlendirilen bir değerler, inançlar, gelenek ve görenekler kümesidir." (Petronko vd., 2016). Etnik kültür ile birlikte insan, toplum ve kültür konusunu ele alan antropolojinin, etnopedagoji içerisindeki izleri ortaya çıkmaktadır (Bostan, 2016).

Literatürde "halk eğitimi", "halk geleneği" ve "halk pedagojisi" kavramları ile birlikte kullanılan etnopedagojinin (Tufefcıc, 2012) temelini, pedagoji ile birlikte etnografya, folklor ve halk edebiyatı oluşturmaktadır (Çınar, 2020). Hamzaj (2017) etnopedagojinin pedagoji, etnografya ve folklor haricinde birçok bilim dalı ilişkili olduğunu belirtmektedir. Şekil-2'de bu bilim dallarına yer verilmiştir.

Şekil 2: Etnopedagojinin İlişkili Olduğu Bilim Dalları

Kaynak: Tufefcic, 2009, s. 268'ten uyarlanmıştır.

Şekil-2 incelendiğinde etnopedagojinin etnografya, pedagoji, folklor, tarih, coğrafya, arkeoloji, etnopsikoloji, etnofelsefe ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Etnografya terim olarak halkı ifade etme ve halkı betimleme anlamı taşımaktadır. Bu bilim dalı halkın değerlerinden görgü kurallarına, tabularından inançlarına, müziklerinden el sanatlarına, kıyafetlerinden kullandıkları araç-gereçlere kadar binlerce öğeyi tanımlarken, onların köklerine inmektedir (Örnek, 1968).

Pedagoji, ‘‘Anne karnından erişkinliğe kadar olan sürede, çocukların ruhsal, bedensel ve sosyal gelişimlerini kalıtım ve çevresel faktörleri harmanlayarak inceleyen bilim’’ şeklinde tanımlanmaktadır (Güler, 2016).

Halk ve bilim kavramlarının birleşimi olan **folklor,** "Ortak kültürü paylaşan insan gruplarının sahip oldukları bu kültürü inceleyen bilimin adıdır." (Yılar, 2018).

Halk edebiyatı ise toplumun milli değerlerini, dilin geleneksel özellikleriyle kuşaktan kuşağa aktaran edebi ürünleri ele alan edebiyat koludur (Duvarcı, 1996).

Tarih, geçmişte yaşanan olayları bilimsel bakış açısıyla incelemektedir. Bu bilim dalı sayesinde toplumla varolan kültür kapsamına giren her konu o toplumun tarihi içerisinde oluşmuş ve tarihi boyunca gelişerek, nesilden nesile aktarımı yapılmaktadır (Dinç, 2020).

Arkeoloji, "Geçmiş dönemlerde yaşamış insan topluluklarının kültürel ve toplumsal düzenlerini, günümüze kadar gelebilen maddi kalıntılarına dayanarak araştıran, belgeleyen ve gelişim sürecini inceleyerek yorumlamaya çalışan bilim dalı" olarak tanımlanmaktadır." (Özdoğan, 2012; akt. Ezer & Öteleş, 2019). Bu bilim ile önceki dönemlerde yaşayan medeniyetlerin varlığına ışık tutularak günümüz toplumlarının onlardan kalan eserleri anlamasına rehber olunur (Akkuş & Şimşek, 2019).

Coğrafya, "Mekanın tasviri olarak algılansa da insan-mekan etkileşimine yönelik işlevsel değerler bütününü oluşturan, belirli zaman dilimindeki yaşamsal olgular manzumesidir." (Tanrıkulu, 2019). Varolan yaşamsal olgular sayesinde, insanlar gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerle yaşadıkları coğrafya ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim ile insan günlük yaşantısından kültürel yaşantısına hem yaşadığı coğrafyayı şekillendirmekte, hem de kendisi yaşadığı coğrafyaya göre şekillenmektedir (İbret & Önlen, 2020).

Etnopsikoloji, ulusal kişilik ve rolleri incelemektedir. 19. yüzyıl başlarında antropolojinin alt dalı olarak ortaya çıkan bu bilim dalı, bir ulusun kişiliği, gelenek ve göreneklerin aktarımı ve değişimi sürecinde bireyler, değerler ve psikoloji kavramını konu edinmektedir (Haward, 1985).

Etnofelsefe, her ulusun, her kültürün kendine ait bir felsefesi olduğunu savunan, etnik grupların düşüncesini kapsayan Afrika'da ortaya çıkmış olan felsefe akımıdır. Bu akım, kültürel köklere dayanarak, geçmişten gelen kültürel değerleri ve felsefi birikimi anlamlandırmaya çalışır (Babayogo, 2019).

2.1.4. Etnopedagojinin Çalışma Alanları

Etnopedagojinin çalışma alanını belirleyen iki temel amacı bulunmaktadır. İlki bir toplumun geçmişten bugüne getirmiş olduğu, eserlerine, örf ve adetlerine yansıttığı, çocuk yetiştirmeye yönelik deneyimlerini araştırarak ortaya çıkarmak ve sistematize etmek; ikincisi ise toplumun sistematize edilen çocuk yetiştirme deneyimlerinin kullanımına yönelik program yapıcılara öneriler sunarak bu deneyimleri eğitim-öğretim programlarına kaliteli bir şekilde entegre etmek ve eğitim-öğretim ortamlarında uygulamaktır (Alimbekov, 2007; Hamzaj, 2017). Bu bağlamda etnopedagoji, bir toplumun kendi tarihi ve kültürü içerisindeki çocuk yetiştirme deneyimlerini ortaya çıkarmayı ve bu deneyimleri milli eğitim politikasıyla nasıl bütünleştireceğini hedeflemektedir (Tosun, 2015). Geniş açıdan bakıldığında ise etnopedagoji, çocuk yetiştirme ve eğitimi konusunda aşağıdaki sorulara yanıt aramaktadır (Alimbekov, 2007):

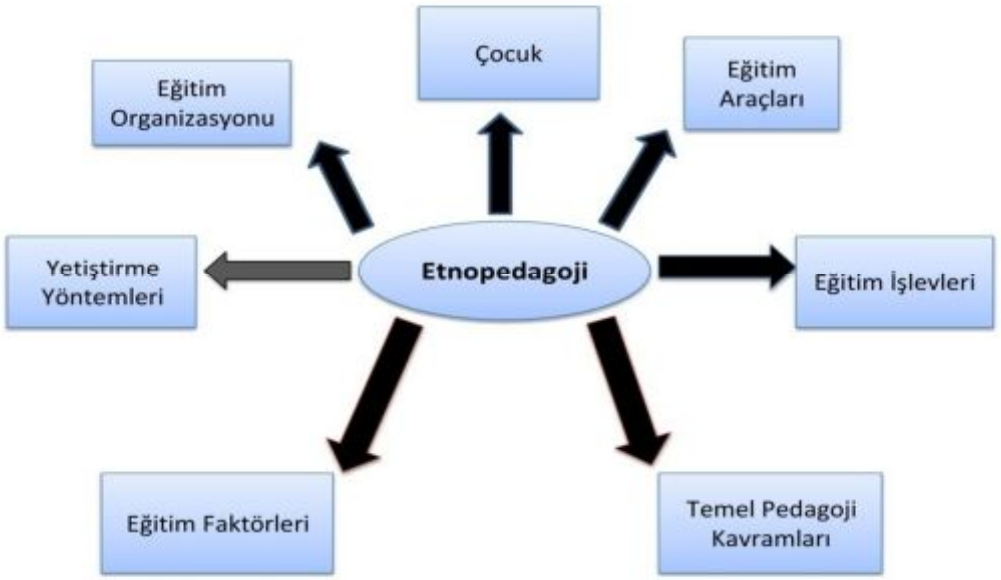
- Toplumlar, çocuklarını kendi milli ideolojileri çerçevesinde nasıl terbiye etmektedir?
- Toplumlara göre ideal insan tipi nasıldır?

- Bir toplumda ya da toplulukta, çocuk yetiştirme biçimlerini etkileyen etmenler nelerdir?
- Ailelerin çocuklarını yetiştirirken geçmişten günümüze kullandıkları temel kaynaklar nelerdir?
- Çocuk yetiştirme ve terbiyesinde kazandırılmak istenen özellikler ve değerler nelerdir?
- Eğitim-öğretim programları etnopedagojik yönden nasıl geliştirilir?
- Aileler ve eğitimcilerin farkındalıkları artılarak, etnopedagojik yönden gelişimleri nasıl desteklenebilir?
- Çocuk yetiştirme konusunda farklı toplumların benzer ve farklı yönleri nelerdir?

Görüldüğü üzere etnopedagoji, toplumların çocuk yetiştirme usulleri, bu usullerin aktarımı ve bir sisteme oturtulması hususlarını baz alarak,araştırmalarına yön vermektedir (Zaydullina, 2015). Bunu yaparken onların maddi ve manevi kültürel özelliklerine başvurmaktadır (Volkov, 1999). Ayrıca toplumların tarihi, doğası, gelenek-görenekleri, kullanmış olduğu dil ve inandığı dinin özelliklerini dikkate almaktadır (Tufefcıc, 2009). Bu şekilde etnopedagoji halk kültürü ve halk pedagojisi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır (Oorzhak & Oorzhak, 2020). Etnopedagoji, bu ilişkide halkın kültürel mirasının yetişmekte olan çocuklar tarafından özümsenmesini, sonraki nesillere doğru şekilde aktarılmasını önemsemektedir (Petronko vd., 2016). Alimbekov (2007), halkın kültürel mirasın aktarımında yer alan değerlerin sistematik hale getirilmesinde ve toplumun geleceğinde bu milli değerler üzerine yapılandırılmasında etnopedagojinin önemine vurgu yapmaktadır. Aynı şekilde, Hamzaj ve Selvi (2020) de etnopedagojinin eğitimin temelleri, amaçları, içeriği, yöntemleri, teknikleri ile özellikle sosyal ve kültürel değerlerin gençlere aktarılmasında etkin rol oynadığını ifade etmiştir.

Bu bağlamda etnopedagojinin ele aldığı konular Şekil-3'de belirtilmiştir.

Şekil 3: Etnopedagoji Konusu

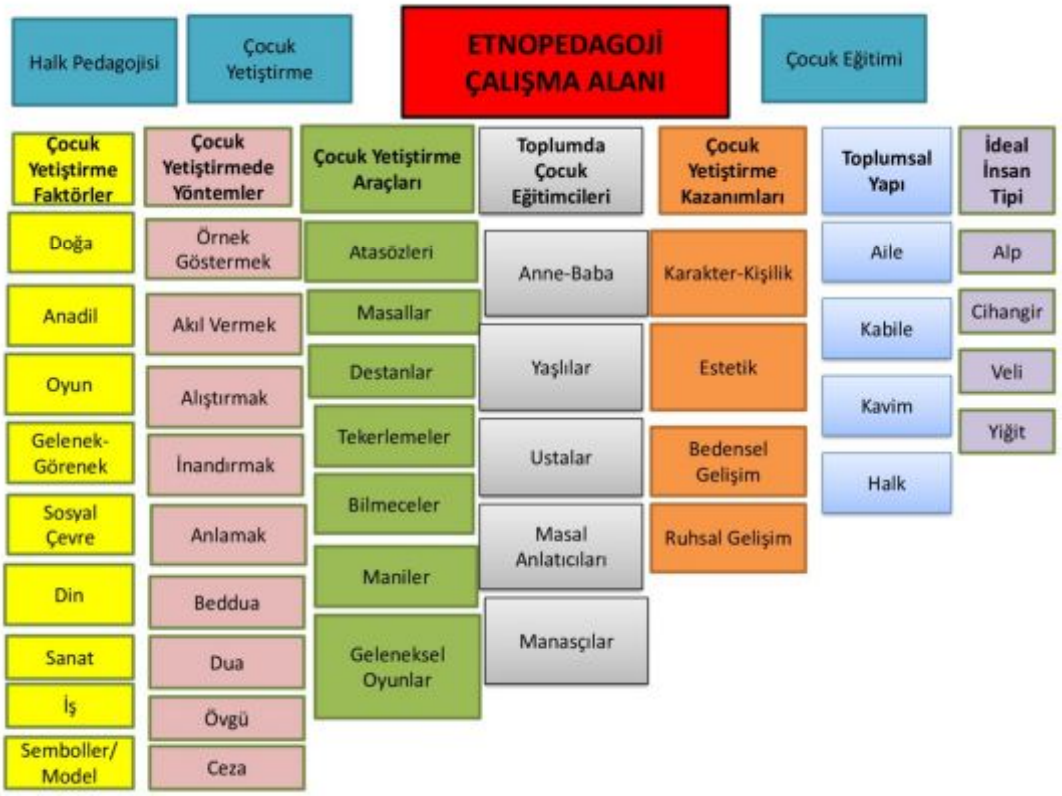

Kaynak: Volkov, 1999, s. 1-5'ten uyarlanmıştır.

Şekil-3'e göre etnopedagoji; temel pedagojik kavramlar, çocuk ve çocuk yetiştirme yöntemleri, eğitim araçları, işlevleri, faktörleri ve eğitim organizyonunu konu edinmektedir. Alimbekov (2007), etnopedagojinin çocuk yetiştirme yöntemleri temel kaynaklar "masallar, destanlar, atasözleri, bilmeceler, folklor, eski yazıtlar, halk şairlerinin eserleri" ve eğitim araçlarını "tabiat, ana dil, emek, örf-adet, sosyal çevre, din" konu edindiğini ifade etmektedir. Bu konularla birlikte, etnopedagoji, geleneklerin nasıl ortaya çıktığını, neden korundukları aynı zamanda uzun süreli olarak nasıl sağlam kalmayı başardıklarını ve nesilden nesile nasıl aktarıldığını sorgulamaktadır (Tufefcıc, 2009). Bunun için etnopedagoji, asırlık gelenekler ile birlikte halkın yerleşik eğitim kültürünü incelemektedir. Yerleşik eğitim kültürü, çocuğun etno kültürel bir birey olarak yetişmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda etnopedagoji, ulusal bilincin geliştirilmesi ve güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır (Petronko vd., 2016).

Şekil-4' de etnopedagojinin çalışma alanları ayrıntılı olarak belirtilmiştir .

Şekil 4: Etnopedagoji Çalışma Alanı

Kaynak: Hamzaj, 2017, s. 17'den uyarlanmıştır.

Şekil-4 incelendiğinde, etnopedagojinin çalışma alanının geniş bir yelpazeye yayıldığı görülmektedir. Etnopedagoji, bir toplumun yetiştirmek istediği ideal insan tipi ile ilgilenir. Bunu yaparken, o toplumda çocuk yetiştirme ve eğitimine nelerin kaynaklık ettiği, kimlerin rol aldığı, bu kişilerin hangi yöntemleri kullandıkları bilgisine başvurur. Ulaşılan bilgileri toplumların kendi kültürleri ve doğası içerisinde gelenekleri, anadili, yaşam tarzı, dini bakış açısıyla sistematize eder. Sistematize edilen her bilgi, ülkelerin milli eğitim programlarının geliştirilmesine katkıda bulunur (Hamzaj, 2017).

2.2. Balkan Coğrafyasına Etnopedagojik Yönden Bakış

2.2.1. Balkan Coğrafyasının Konumu

Şekil 5:Balkan Coğrafyası Haritası

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar (Erişim Tarihi: 31.01.2021).

Balkanların coğrafya haritasına bakıldığında, Avrupa Kıtası'nı meydana getiren bölgenin güney kısmında bulunduğu görülmektedir. Bundan dolayı yapılan bazı araştırmalarda Balkanlar, Güney Doğu Avrupa olarak da adlandırılmaktadır. Balkan coğrafyasının kuzey hududu, Avrupa'nın orta kısmını doğu-batı yönünde ikiye ayıran Tuna ve Sava Nehirleri ile meydana gelmektedir (İnalcık, 2005; akt. Kodaman & Birsel, 2014). Balkanların kuzey hududu bu iki nehir aracılığıyla biçimlenmiştir. Batı doğu istikametinde boylu boyunca uzanan bu nehirlerin, Osmanlı Devleti ile Avrupalı devletlerarasında bir bakıma tabii hudutlar olarak vücut bulmuştur. Diğer açıdan Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'nin yaptığı seferlere önlem amacıyla, bu nehirleri bir bakıma müdafaa hattının eşiği olarak görmüşlerdir (İnalcık, 2005; akt. Kodaman & Birsel, 2014). Nehirler aracılığıyla meydana gelen bu tabii ve tarihi hudut kapsamında batıdan başlanarak; Slovenya'nın %27'si, Romanya'nın %9'u, İtalya'nın %0,2'si Balkan bölgesi içerisinde yer almaktadır. Balkanların batı tarafı

Adriyatik denizine, doğu tarafı ise Karadeniz'e hudut oluşturmaktadır. Güney hududunu ise, Türkiye'nin Batı Trakya bölgesinde kalan %27'lik kısmı ve Yunanistan teşkil etmektedir. Aynı zamanda Balkanlara, güney kısmında Ege ve İyon denizleri üzerinden Akdeniz'e çıkış noktası oluşturan bir hüviyet vermektedir. Balkan coğrafyası Avrupa'yı, Türkiye'yi ve Rusya'yı coğrafi bakımdan birbirine bağlamaktadır. Karadeniz, Ege, Adriyatik ve İyon denizleri üzerinden sıcak denizlere mühim bir çıkış noktasıdır. Bu nitelikleriyle Balkanlar, tarih boyunca elde tutulmaya çalışılan, hayati öneme sahip bir bölge olarak görülmüştür (Kodaman ve Birsel, 2014).

2.2.2. Balkan Coğrafyasında Etnik Yapı

Balkanlar'ın coğrafi konum bakımından Avrupa'nın güneydoğusunda ayrıca Asya-Avrupa ve Afrika kıtalarının birleşim noktasında bulunmasından dolayı bölgede bu üç kıtada yaşayan insan gruplarını görmek mümkündür (Özey, 2018). Balkan yarımadasının mevcut doğal şartları, bölgeyi insanlar açısından cazip hale getirmiştir. Farklı saldırılar, göçler vb. durumlar neticesinde meydana gelen dalgalanmalar ve birleşimler vasıtasıyla, mevcut Balkan toplulukları meydana gelmiştir. Meydana gelen sürekli dalgalanmalar benimseme ya da reddetme karışımıyla mevcut Balkan milletlerini meydana getirmiştir.

Balkan coğrafyası, karışmış kültürel gelenek ve görenekleri, inanışlarıyla iç içe geçmiş bir etnoloji müzesi görünümündedir. Yüzyıllar boyunca farklı yol ve güzergâhlardan Balkan yarımadasına gelen topluluklar, Güney ve Orta Avrupa'nın yanında Asya ve Yakındoğu'nun kültürel ve etnik yapısının bölgeye taşınmasına yol açmıştır. Ayrıca etnik gruplaşmalar meydana gelmiş ve bu gruplaşmaların oluşmasında din ve dil faktörü etkili olmuştur (Somçağ, 1994). Böylece etnik yapı; Türkler, Arnavutlar, Güney Slavları, Yunanlılar, Bulgarlar, Rumenler, Balkan Çingeneleri, Balkan Yahudileri olarak şekillenmiştir (Somçağ, 1994). Etnik gruplar arasında anlaşmazlık ve çatışmalara rağmen etnik gruplar, kültürel açıdan birbiriyle etkileşim halindedir. Balkan coğrafyası, etnik gruplara özgü kimlikler ve kültürler arasında köprü görevi görmeye devam etmektedir.

2.2.3. Balkan Coğrafyasında Dil ve Dini Yapı

Balkan coğrafyasında farklı dine, millete mensup insanlar yaşamlarını sürdürür. Ayrıca farklı dilleri konuşan insanlar Balkanların farklı bölgelerinde yaşar. Balkan

topraklarında yaşayan toplumların dağılımı ile devlet hudutları eşit bir oranda değildir. Bundan dolayı bir dil, sadece bir devlet sınırları içerisinde konuşulmaz. Birbirlerine komşu olan farklı devletler içinde aynı dili konuşan insanlara sıklıkla rastlanabilir. Bundan dolayı Balkan yarımadasında yaşayan toplumların toplam nüfuslarını tespit etmek gerçekten zordur

Balkan dilleri beş ayrı gruba ayrılmaktadır: (Özey, 2018).

- Slav Dilleri,
- Latin Kökenli Diller
- Rumca
- Arnavutça
- Türkçe

"Balkanlarda konuşulan diller konuşurlarının sayıları ortalama alınarak şu şekilde sıralanabilir: Yunanca (12 milyon kişi), Türkiye Türkçesi (12 milyon kişi), Bulgarca (7 milyon), Sırpça (7 milyon), Arnavutça (5,5 milyon), Boşnakça (2,5 milyon), Hırvatça (2 milyon), Makedonca (1,4 milyon), Rumence (0,9 milyon), Romanca (0,7 milyon), Karadağca (0,6 milyon), Pomakça (0,5 milyon), Slovence (0,3 milyon), İtalyanca (0,3 milyon), Gagavuz Türkçesi (0,2 milyon), Ulahça (50 bin), Yahudi İspanyolcası (50 bin), Kırım Tatarcası (50 bin), İstirotça (50 bin), İstro-Romanca (50 bin), Megleno-Rumence (50 bin) konuşulmaktadır''.

Balkanlar dil yönünden olduğu gibi din yönünden de çok karışık bir manzara arz eder. Balkanlarda bulunan din grupları şunlardır (Özey, 2018) :

- Ortodoks Hristiyanlar,
- Müslümanlar,
- Katolik Hristiyanlar,
- Yahudiler,
- Laikler ve Marksistler.

2.2.4. Balkan Coğrafyası ve Türkiye Etnopedagojik Bağlamı

Balkan coğrafyası ile Türkiye arasındaki etnopedagojik bağlamın temelleri Türklerin bu coğrafyaya geçişi ile başlamaktadır. Balkan coğrafyasında bölgesel Türk kimliği,

Avrupa Hun Devleti ile birlikte Avarlar, Peçenekler ve Kumanlar gibi Türk boylarının hâkimiyetleri ile varolmuştur. Bu kimliğin yayılması ve derinlik kazanması Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti ile gerçekleştiği bilinmektedir (Özlem, 2016). Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti, 1354 yılında Gelibolu'ya geçişi ile ilerleyeşin sürdüğü (1354-1689), gerilemenin başladığı (1689-1821) ve çekilmenin gerçekleştiği (1821-1913) dönemleri kapsamaktadır (Sancaktar, 2011).

Osmanlı Devleti hâkimiyeti ile Balkan coğrafyasında kültürel, dil, gelenek, görenek ve eğitim gibi alanlarda etkileşimler meydana geldiği ifade edilmektedir. Kadıu ve Abdıu (2015) bu coğrafyada öncelikle mimari alanda cami, köprü, kervansaray, han, hamam, türbe gibi yapılar inşa edildiğini, daha sonra diğer sanat alanlarında Türk kültürünün etkisi görülmeye başladığını belirtmektedir. Bu etkileşimin dil ve iletişime dolaylı olarak da sözlü edebiyat ürünlerine yansıdığı ve sözlü edebiyat ürünlerinin, Anadolu'dan Balkan coğrafyasına yerleştirilen Türkler aracılığıyla yerleştikleri köylere, kasabalara ve hatta öğrenim gördükleri kurumlara yayıldığı vurgulanmaktadır (Kadıu & Abdıu, 2015). Tek (2017) gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında Türk kültürünün izlerinin destan, masal, efsane, fıkra, menkıbe, atasözü, deyim, mani, ninni, türkü, bilmece, tekerleme ve âşık geleneğinde görüldüğüne yönelik bulgulara yer vermektedir. Anadolu'dan Balkan coğrafyasına geçen sözlü edebiyat ürünleri, Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde başlayan ve günümüze kadar devam eden göçlerle Anadolu topraklarına geri gelmesiyle yerleşim yerlerinde farklı kültürel oluşumlara yol açmaktadır. Yıldız (2019) tarafından Bosna Hersek, Arnavutluk, Makedonya'dan göç alan Bayrampaşa ilçesinde Rumeli göçmenleri sosyal uyumu üzerine gerçekleştirilen araştırmada; göç edilen ülkelerin masal, destan, masal, efsane, fıkra, menkıbe, atasözü, deyim, mani, ninni, türkü, bilmece, tekerleme gibi sözlü edebiyat ürünlerinin ikini ve üçüncü kuşak tarafından hala kullanıldığına dikkat çekilmektedir. Bu ürünler içerisinde barındırdığı kültürel kodlar ile toplum kültürünün nesilden nesile aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Yavuz'a (2019) göre, sözlü edebiyat ürünleri çocuklara kültürel değerleri kazandırmaktadır.

Balkan kültürü ve Türk kültürü etkileşimi ile sözlü edebiyat ürünlerine yansıyan kültürel kodlar ayrıca sosyal yaşantıdaki farklı alanlara da yansımaktadır.

Şekil- 6' da Balkan kültürü ve Türk kültürü etkileşimi ile ortaya çıkan kültürel kodların yansıdığı alanlar bulunmaktadır.

Şekil 6: Kültürel Kodların Yansıdığı Alanlar

Kaynak: Tek, 2017, s. 34'ten uyarlanmıştır.

Tek (2017) gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında Türk kültürünün izlerini sosyal yaşantıda özel günler (düğün, ölüm, sünnet, hıdrellez gibi), inanışlar, halk müziği, halk oyunları, geleneksel meslekler, mutfak, kişi, yer adları, giyim, kuşam ve süslenme alanlarında rastladığını ifade etmektedir. Bu alanlar toplumun gelenek ve göreneklerinyle birlikte halkın yerel ve ulusal özelliklerinden doğmakta ve nesilden nesile aktarılmaktadır (Ekici, 2008). Badalova (2009) bu aktarımda dilin önemli rol oynadığını belirtmektedir. Diğer taraftan toplumun kendine has özelllikleri ve değerleri kelimeler aracılığıyla kullanılan dile kaynaklık etmektedir. Bu şekilde dil ortak kültürün ve tarihin aynası olmaktadır (Karacaoğlu, 2019). Türkçe de Türklerin Balkanlar'a geçtiği ilk andan itibaren Balkan coğrafyasında ortak kültür ve tarihe katkı sağlamıştır.

Günümüzde Balkanlarda hala Türkçenin etkileri görülmektedir. Gedizli (2019), araştırmasında Arnavutça sözlüklerde yer alan Türkçe ile yapısal ve anlam bakımından ortak kelimeleri sınıflamıştır. Bu sınıflama ile Arnavutça sözlüklerde yer

alan, Türkçe benzer veya aynı olan kelimelerden bazıları şu şekildedir (Gedizli 2019):

- Kullanılan araç – gereç, eşya isimleri: cezve; xhezve, çanta; çantë, battaniye; batanije, baston; bastun, düdük; duduk.
- İnanç teması ile ilgili sözcükler: cami; xhami, dua; dua, iftar; iftar, iftarlık; iftarllëk, ezan; ezan.
- Yemek teması ile ilgili sözcükler: köfte; qofte, kurabiye; gurabije, külbastı; gjylbasti, leblebi; leblebi, limon; limon
- Zaman kavramı ile ilgili sözcükler: ikindi; iqindi, sabah; sabah, vakit; vakt.

Arnavutça ve Türkçe arasında benzerlikler farklı alanlarla çoğaltılabilir. Ayrıca Boşnakça'da da Türkçe ile benzer kelime kullanımları mevcuttur (Gürsel, 2018):

- Kullanılan araç – gereç, eşya isimleri: astar; astar, bardak; bardak, bayrak; bajrak, bohça; bošča
- İnanç teması ile ilgili sözcükler: bayram; bajram, minare; munara,
- Yemek teması ile ilgili sözcükler: karpuz; karpuz, sirke; sirće, soğan; soğan.
- Zaman kavramı ile ilgili sözcükler: imsak; ımsak,

Kelime yapılarının haricinde günlük konuşmalarda ve selamlaşmalarda da Türkçe izleri görülmektedir. Eker (2006), *"Kamusal alanda etnik ve dinî tercih belirten selamlaşma klişeleri yerine, Sırplar ve Hırvatlar tarafından kullanılan resmî dobro jutro (günaydın), dobro veče (iyi akşamlar) vb. seküler standart selamlaşmalar tercih edilir. Bir Boşnak resmî görüşmede ya da telefonda etnik kimliğini bilmediği birine dobro jutro derken, kamu alanı dışında, Türkçeden kopyalanan geleneksel sabah hajrola (sabah hayrola), akšam hajrola (akşam hayrola), Allah razi ola (Allah razı ola), Alah emanet (Allah'a emanet) vb. klişeleri kullanır."* şeklinde aktarmaktadır. Bu günlük kullanımlarla birlikte etnopedagojik araçlar olan atasözü ve deyimlerde de ortak ve benzer yanlar görülmektedir.

Arnavutluk ve Kosova'da Türkiye ile aynı şekilde kullanılan atasözleri örnekleri bulunmaktadır (Derjaj, 2015):

''*Fshati që duket s'do kallauz (Görünen köy kılavuz istemez), Paraja e bardhë është për ditë të zezë (Ak akçe kara gün içindir), S'ke ç'ibën gomarit i bie samarit (Eşeğine gücü yetmeyen semeri döver), Më mirë të dali shpirti se nami (Bir kişinin adı çıkacağına canı çıksın), Hesapi i shtëpisë nuk del në Pazar (Evdeki hesap çarşıya uymaz), Digjet i njomi pranë të thatit (Kurunun yanında yaş da yanar)*''

Bosna Hersek ile Türkiye ile aynı şekilde kullanılan deyim örnekleri bulunmaktadır (Gürsel, 2018):

"*Tući /tucati vodu u avanu (Havanda su dövmek), Baciti /bacati blato (Çamur atmak), Ispustiti dušu (Canı çıkmak),Obiti se u glavu (Başına kakmak), Ostati /ostajati gluh na što (Bir şeye sağır kalmak),Kopati grob (jamu) komu (Mezarını, kuyusunu kazmak), Začepiti gubicu (Çenesini kapamak), Usta ima, a jezika nema (Ağzı var ama dili yok), Utopiti u kapi vode (Bir damla suda boğmak), Hladne krvi (Soğukkanlı), Platiti /plaćati krvlju (Kanıyla ödemek*)."

Kuzey Makedonya ile Türkiye aynı şekilde kullanılan atasözleri de şu şekildedir (Koca ve Ruşid, 2017):

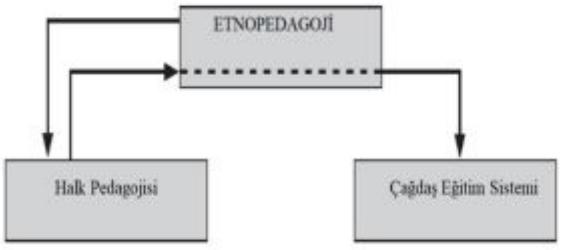
"Бели пари за црни дни (Ak akça kara gün içindir), Голем залак лапни, голем збор не вели (Büyük lokma ye, büyük söz söyleme), Кој паднал в море, и за змија се фаќа (Denize düşen yilana sarılır), Куче што лае на каса (Havlayan köpek ısırmaz), Зборувањето е сребро, молчењето е злато (Söz gümüş ise sükût altındır), Умот е во главата, а не во капата (Akıl yaşta değil, baştadır), Кој се попарил од млекото, дува и на матеницата (Sütten ağzı yanan, yoğurdu/ ayranı üfleyerek içer)"

Araştırmaya dâhil edilen Balkan ülkeleri ile Türkiye'de kullanılan atasözleri ve deyimlerin benzerlikleri yukarıda farklı kaynaklar aracılığıyla sunulmuştur. Deyimler ve atasözleri başta olmak üzere kültürel kodların yansıdığı birçok ürün, toplumların belleğini inşa etmektedir. Ayrıca Bulut (2011), bu ürünlerin toplumun kendine ait olan değerleri öğrenmesinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda hem değerlerin hem de kültürel kodların sonraki nesillere aktarılması oldukça önemlidir (Duru, 2009). Değerlerin ve kültürel kodların sonraki nesillere aktarımında etnopedagojik bağlamda çocuk yetiştirme etkilidir.

2.3. Etnopedagojik Bağlamda Çocuk Yetiştirme

Etnopedagojik bağlamda çocuk yetiştirme iki bileşenden oluşmaktadır (Tufefcic, 2009). Şekil-7'de, halk pedagojisinin etnopedagojiyi beslediği ve onun vasıtasıyla çağdaş eğitim sistemlerine kaynaklık ettiği görülmektedir.

Şekil 7: Etnopedagojide Çocuk Yetiştirme Bileşenleri

Kaynak: Tufefcic, 2012, s. 25'ten çevrilmiştir.

2.3.1. Halk Pedagojisi

Halk pedagojisi, halkın tarih boyunca günlük gözlemler sonucunda edindiği, çalışma ve yaşam koşullarının etkisi altında biriktirdiği pedagojik bilgi, deneyim, kural, yasa ve gelenekler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Haşimov ve Sadıqov, 2000). Sözlü folklor, ritüeller, çocuk oyunlarında korunan eğitim deneyimi ve pedagojik bilgilerin toplamı halk pedagojisini oluşturmaktadır (Volkov, 1999). Bu bağlamda halk pedagojisinin özellikleri şu şekildedir (Haşimov ve Sadıqov, 2000):

- Halk pedagojisi, günlük yaşam koşullarının etkisi altında oluşan düşünce, gelenek ve kurallardan oluşmaktadır.
- Halk pedagojisinin merkezinde yaş ve cinsiyetten bağımsız olarak insan bulunmaktadır.
- Halk pedagojisinin özünü, pedagojik kültür oluşturmaktadır .Bu kültürün belirleyeicleri yaşam tarzı,deneyimler, gelenekler ve folklordür.
- Halk pedagojisi, nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu aktarım sayesinde yüzlerce neslin pedogojik mirası oluşmaktaıdr.
- Halk pedagojisi, uluslara özgüdür. Her ulusun çocuk yetiştirme ve eğitiminde kendi kültürüne özgü yöntemler bulunmaktadır.

Ayrıca Aliyev (2009) tarafından halk pedagojisine özgü diğer özelllikler şu şekilde ifade edilmiştir:

- Halk pedagojisi, insanlar ve yetiştirilmeleri hakkında tarihsel oluşturulmuş ampirik bilgidir. Bu bilginin özünü tecrübe meydana getirmektedir.
- Kitlelerin ve toplumun genel pedagojisidir.
- Yaşamsaldır. Günlük deneyimlerin ve yaşam prtaiklerinin yansımasıdır.
- Halk pedagojisinde sistematik bilgi, sabit bilimsel terimler yoktur.
- Halk pedagojisi, insanın ruhsal evrimindeki pedagojik alanıdır . Bu alanda her milletin kendine özgü psikolojisi, özellikleri, ifade tarzı, düşünce özellikleri ve yaşam tarzı hakimdir .

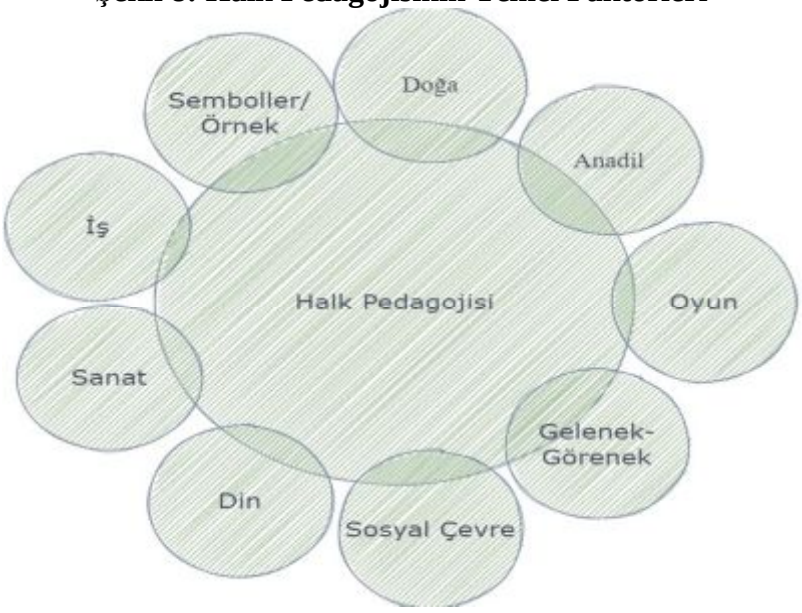
Halk pedagojisi ile çağdaş eğitim sistemlerinin işleyişi birbirinden farklıdır. Badalova (2009), halk pedagojisi ve çağdaş eğitim sistemleri arasındaki farkları şöyle sıralamaktadır:

- Halk pedagojisi, çağdaş eğitim sistemlerinden daha köklü bir geçmişe sahiptir.
- Halk pedagojisinde belirlenen bir süre ve zaman yoktur. Çağdaş eğitim sistemlerinde eğitimin süresi ve zamanı bellidir.
- Halk pedagojisinde çocuğun eğitimi ve yetiştirilmesi bir plan dâhilinde değildir. Çağdaş eğitim sistemlerinde çocuğun eğitimi ve yetiştirilmesi plan ve program dâhilinde gerçekleştirilmektedir.
- Halk pedagojisinin dili sanatsaldır. Çağdaş eğitim sistemlerinin dili bilimseldir.
- Halk pedagojisinin belirleyicisi, halktır. Çocuk yetiştirme ve eğitimine dair kullanılan araçlar ve yöntemler nesilden nesile doğal bir şekilde aktarılır. Çağdaş eğitim sistemlerini devletler, poltikaları doğrultusunda şekillendirir ve çağın gerekleri doğrultusunda değişiklikler gösterir.

Halk pedagojisi içerisinde üç önemli etnopedagojik kavramı barındırmaktadır. Bu kavramlar "halkın pedagojik kültürü", "halk eğitiminin temel faktörleri" ve "etnopedagojik yöntemler ve etnopedagojik araçlar" olarak belirtilmektedir (Aliyev, 2009). Halkın pedagojik kültürü, çcoukların yetiştirilmesi ile doğrudan ilgili olan maddi ve manevi kültür alanıdır. Bu alanı halk pedagojjisinin temel faktöleri etkilemektedir.

Halk Pedagojisinin Temel Faktörleri

Şekil 8: Halk Pedagojisinin Temel Faktörleri

Kaynak: Tufefcic, 2012, s. 73.

Tufecic(2012), halk pedagojisinin faktörlerini doğa, anadil, oyun, sosyal çevre, din, sanat, iş ve semboller/örnek olarak ifade etmektedir.

Doğa

Doğa, halk pedagojisinin en önemli faktörlerinden biridir. Bu kavram halk pedagojisinde hem ekolojik çevreyi hem de anavatanı ifade etmektedir (Volkov, 1999). Çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişiminde hem ekolojik çevre hem de anavatan etkilidir. Anavatan, halk pedagojisindeki yetiştirme usulleri, araçları gibi birçok özelliği belirlerken, çocuğun da milli benliğinin oluşmasına katkı sunmaktadır (Gül, 2020). Diğer taraftan halk pedagogları tarafından ekolojik çevre olarak ifade edilen doğa, çocukların duyuşsal, bilişsel, sosyal ve motor becerilerini etkilemektedir (Tufefcıc, 2012). Bu yüzden çocuklar hem vatansever hem de ekolojik çevreye duyarlı olarak yetiştirilmelidir (Gül, 2020).

Anadil

Anadil, çocuğun en değerli hazinesi olarak kabul edilmektedir (Tufefic, 2012). Halk pedagojisinde anadili edinme süreci doğaldır (Volkov, 1999). Bu süreç, çocuğun doğduğu andan itibaren annesi ile olan iletişim kurmasıyla başlar. Çocuk ilk başta sesleri öğrenir. Daha sonra seslerden hecelere, hecelerden kelimelere, kelimelerden de cümlelere doğru ilerleyiş söz konusudur (Karacan, 2000). Bu ilerleme ile birlikte çocuk, içinde yaşadığı toplumun anadilini tamamen öğrenmektedir. Böylece toplum içerisinde iletişim kurarak, toplumun kültürel özelliklerini ,değer yargılarını anlamaya başlar (Toker, 2011).

Oyun

Oyun, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre "yetenek ve zeka geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence" olarak tanımlanmaktadır. Eğlence ortamı içerisinde çocuk, gelişimi için gerekli olan bilgi ve becerileri yaparak ve yaşayarak öğrenir (Bay, 2018). Bununla birlikte oyun ile çocuk, kendi edinmiş olduğu deneyimlerden yola çıkarak, yaşadığı çevre hakkında fikirler edinir (Pehlivan, 2014). Her çocuk, biribirinden farklı kültürel özelliklere sahip bir çevrede yaşamaktadır. Bu farklılık çocukların oynadığı oyunlara yansımaktadır (Aksoy & Çiftçi, 2020). Oyunlar, nesilden nesile kültürel kodların aktarımı sağlayarak, kültürel mirası ve milli ve manevi benliği korumaya destek olmaktadır (Bay, 2018). Ayrıca

oyunun çocuğun gelişim alanlarına yönelik kazanımları şu şekilde belirtilmektedir (Sevinç, 2004):

- ✓ Çocuk kendini tanır,yeteneklerini keşfeder.
- ✓ Hayal gücü ve taklit yeteneği gelişir.
- ✓ Kendi insiyatifini kullanır ve özgüven kazanır.
- ✓ Paylaşmayı öğrenir.
- ✓ Empati,hoşgörü ve kabullenme duygusu gelişir.
- ✓ Kendini ifade eder.
- ✓ Problemlere çözüm getirir.
- ✓ Toplımsal rolleri benimser.
- ✓ Dış dünya ileşim kurar, dış dünyaya uyum sağlar.
- ✓ Düşünme beceriler gelişir.

Gelenek /Görenek

Gelenek ve görenekler halk pedagojisinin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Çocuk, ilk olarak dünyaya geldiği aile ortamında gelenek ve göreneklerle karşılaşmaktadır. Onları bu ortamda işiterek, görerek hatta deneyimleyerek öğrenir (Yavuz, 2019). Aile ortamında yaşça büyük olandan küçük olana gelenek ve görenekler aracılığıyla kültürel aktarım gerçekleşmektedir. Böylece toplumlarda gelenek ve görenekler nesiller arasında bağlantıyı sağlamaktadır (Tufefcic, 2012). Bu bağlantı sayesinde, her toplumun kendine özgü kültürel kimliği oluşur. Her toplum sahip olduğu kültürel kimlik ile, diğer toplumların kültürel özelliklerinden ayrılır (Uğurlu, 2010).

Sosyal Çevre

Sosyal çevre, bir toplumun yaşam biçimini gözlemleyip, deneyimlediğimiz alandır. (Aydın, 2004). Çocuk, dünyaya geldği andan itibaren bu alan ile bağ kurmaya başlar. Bu bağ sayesinde yaşadığı toplumun inanç, tutum ve beklentilerini öğrenerek sosyalleşir (Bayhan & Artan, 2005). Sosyalleşme ile çocuk toplumun kültürel özelliklerini öğrenir. Böylece toplum ile bütünleşerek, toplum içerisinde kendi rolünü belirler (Kandır ve Alpan, 2008, 34). Ayrıca sosyalleşme ile toplum içerisinde farklı yapıdaki kültürel özellikler birbiriyle ilişki kurar. Farklı kültürel özelliklerin etkileşimi halk pedagojisine de yansır (Tufefcıc, 2012). Bunun sonucunda toplum

içerisinde kendine has değer yargıları, aile rolleri ve çocuk yetiştirmeye dair tutumları da etkilenir (Akgün & Baş, 2020).

Din

Din, bir kişinin maneviyatını şekillendirmede önemli bir faktördür (Volkov, 1999). İlk insanın doğumundan itibaren aralıksız şekilde var olan din faktörü, hem bireylerin hem de toplumların yaşantısına etki etmekte, kendine özgü bir kültür alanı oluşturmaktadır. Bu kültür alanında dinle birlikte, gelenekler ve görenekler de yer almaktadır. Çocuk bu kültür alanında dünyaya geldiğinde, ailesinin dini inancı doğrultusunda o dinin kültürüne göre yetiştirilmeye başlar (Keyifli, 2013). Bu şekilde çocukta din duygusu gelişerek, dini inanç, duygu ve tutumları oluşmaktadır (Köylü, 2004). Böylece din çcocuğun kişiliğinin ve karakterinin şekillenmesine etki etmektedir.

Sanat

Sanat "çizgi, renk, ses, biçim, denge, ritim, tekrar, kontrast, vb. öğelerin bir arada kullanılmasıyla estetik duyguların düşüncelerle yansıtılması ve sanatçının ortaya koyduğu eserin kendine özgü biçimde yorumlanarak sunulması" olarak tanımlanmaktadır (Olgun, 2018). Sanat, bireyin kendini ifade etme biçimidir. Birey sanat ile kendine özgü duygu ve düşüncelerine dışa vurur (Ayaydın, 2011). Bu dışavurum ile sanat eserleri ortaya çıkmaktadır. Sanat eserlerine bireylerin duygu ve düşüncelerinin haricinde, toplumun kültürel, sosyal, dini bir çok yönü yansımaktadır (Uzunoğlu, 2013). Böylece kuşaktan kuşağa bireylerin üretmiş olduğu sanat eserleri ile toplumun sahip olduğu kültürel, sosyal ve dini bir çok yönü aktarılmaktadır (Akkurt ve Boratav, 2018).

İş

Halk pedagojisinde çalışmak ve iş özel bir yere sahiptir. Çocuk yetiştirme ve eğitimi sırasında çocuklara, çalışmanın gerekliliği belirtilmektedir (Tufecic, 2012). Ayrıca Volkov (1999), bu durumu açıklarken, her şeyin satın alınamayacğını ve herşeyin satılamayacağına dikkat çekmektedir. Bu noktada iş ahlakı devreye girmektedir. İş ahlakı, merkezinde ahlak kavramı ile iş ortamının tüm bileşenlerini içermektedir. Albayrak (2017), iş ahlakını 'bireyin özellikle çalışma hayatında ortaya koyduğu eylemlerin değeri' şeklinde ifade etmektedir. Tufefcic (2012) ise; bu tanıma ek olarak bireylerin söz ve eylem birlikteliğinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. İş

ahlakında geleneklerin, inançların etkisi bulunmaktadır (Volkov, 1999). Ayrıca iş ahlakı ile ilgili olumlu ve olumsuz durumlar toplumların gelişimini etkilemektedir (Albayrak, 2017).

Semboller/Örnek

Semboller, toplum kültürünün ana öğesidir (Eğinli & Nazlı, 2018). Volkov (1999), her toplumu kültürel açıdan karakterize eden iyi ya da kötü semboller olduğunu ifade etmektedir. Bu semboller, topluma ait olma hissini desteklemektedir. Örneğin bir ülkenin bayrağı, milli marşı bir toplumun sembolünü oluşturuken, kuruluş günleri, mimari eserleri, tarihe, bilime ve sanata yön veren isimleri de semboller arasına girmektedir. Tufefcic (2012), bir toplumda yaşanan önemli olayların da semboller arasına girdiğini ve nesilden nesile aktarılarak, toplumsal hafızaya katkı sağladığına dikkat çekmektedir. Semboller haricinde örnek olarak adlandırılan kavram; Tufefcic (2012) tarafından, ailenin çocuğa doğru rol model ve örnek olması gerektiği şeklinde ifade edilmektedir.

Halk Pedagojisi Yöntemleri

Halk pedagojisi, insanlığın çocuk yetiştime kültürünü belirleyen bir alandır. Yüzyıllar boyunca bu alan insanların ahlaki ve manevi kültürel özelliklerinden beslenmektedir. Bu beslenme sonucunda her milletin kendine özgü çocuk yetiştirme yöntemleri ortaya çıkmaktadır (Haşimov & Sadıqov, 2000). Bu yöntemler, toplumdan topluma değişiklik göstermekle birlikte, aynı toplum içerisinde zaman ve mekana göre de değişiklik göstermektedir (Badalova, 2009).

Etnopedagojik yöntem olarak da adlandırılan halk pedagojsindeki çocuk yetiştirme yöntemleri, çocuğun bilinç, irade, dünya görüşü ve karakterini şekillendirmede kullanılmaktadır (Haşimov & Sadıqov, 2000). Ayrıca halk pedagogijisinde bu yöntemlerin kullanılmasının sebepleri şu şekilde belirtilmektedir (Badalova, 2009):

- Beden eğitimi: sağlıklı,çevik bir nesil yetiştirme
- Zihin ve zihinsel eğitim: aklını kullanan, akıllı ve zeki bir nesil yetiştirme
- Ahlak eğitimi: ahlaklı nesil yetiştirme
- Emek eğitimi: çalışkan, üretken nesil yetiştirme
- Estetik eğitimi: doğa, toplum ve sanatın güzelliklerini anlayan nesil yetiştirme
- Çevre eğitimi: çevreyi koruyan ve seven nesil yetiştirme

- Ekonomi eğitimi: israf etmeyen,tutumlu nesil yetiştirme
- Hukuk eğitimi: aile ve sosyal çevrenin kurallarına uyan ve koruyan nesil yetiştirme.

Halk pedagojisinde yöntemler motive edici ve cezalandırılıcı olarak ikiye ayrılmaktadır (Aliyev, 2009):

1. Motive edici yöntemler: Bu yöntemler cocuğa cesaret veren, onları motive eden yöntemlerdir. Dua, alkış, hediye,ödül, takdir etme, örnek gösterme,akıl vermek ve alıştırmak bu yöntemlere girmektedir.
2. Cezalandırıcı yöntemler: Ahlaki bir davranışı olumsuz değerlendirmek ve o davranışın tekrarını önlemek için kullanılmaktadır. Kınama, tehdit, beddua, yasaklama gibi yöntemlerdir.

Badalova (2009), halk pedagojisinde kullanılan motive edici yöntemlere, konuşma, hatırlatma, talep etme, ikna etme, vasiyet, taklit, teşvik etmek ve ısrar etmek şeklinde örnek vermektedir. Cezalandırıcı yöntemleri ise; uyarı, yıldırma, ceza, azarlamak ve iftira atmak örnekleriyle açıklamaktadır.

Halk pedagojisinde çocuğa herhangi bir şey öğretilirken aşağıdaki ilkelerin dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir (Haşimov & Sadıqov, 2000):

- Folklore yansıyan didaktik fikirler dikkate alınmalı, çocuk öğrenme konusunda sevgi ruhuyla yetiştirilmeli.
- Öğrenilen bilgi, beceri ya da tutumun kendisi ve ailesi için önemi ifade edilmeli.
- Çocuğa görev verildiğinde nasıl yapılacağı gösterilmeli ve öğretilmeli.
- Çocuğun öğrenme sürecinde onun gücü ve yetenekleri göz önünde bulundurmalı.
- Anne ve babalar çocuklarına doğru rol model olmalıdır.

Aliyev (2009), ise çocuğun öğrenme sürecinde yerine getirilmesi şartları şu şekilde ifade etmektedir:

- Çocuktan ne beklendiği açıkça belirtilmelidir. Çocuk tam olarak ne yapacağını anlamalıdır.
- Aile otoritesine saygı ön planda olmalıdır.

- Çocuğun öğrenme süreci izlenmeli ve sonucları kontrol edilerek değerlendirilmelidir.

Halk Pedagojisi Araçları

Halk pedagojisinde, sağlıklı çocuk yetiştirmek için kullanılan yöntemler haricinde, halkın içerisinden doğan, nesilden nesile aktarılan halk pedaojisi araçları da bulunmaktadır.

Destanlar

Milli kültürün gelecek nesillere aktarımı konusundan destanlar son derece önemli bir türdür. Destanlar, milletlerin tarih boyunca yaşadıkları serüvenlerin edebiyata yansıması şeklinde ifade edilebilir. Toplumsal hayatın muhtevasında yer edinen mitoslar, bilhassa destanların dünyasında yer almışlardır (Özcan, 2003). Halkın aynı paydaşta toplanan zihinsel özelliklerinin simgesel bir biçimi olan destanlar, çocuk eğitimine yansıtılmasıyla kültür aktarımına fayda sağlayabilir. Destanlardaki kahramanlar, çocuklara kendi kültürel değerlerini tanıtmasının yanı sıra, kişilik gelişimine de olumlu katkı sağlayabilir. Ayrıca destanlar çocuklarının kendilerine güven duymasını sağlayarak, olumlu davranış edinmelerinde rol oynar. Zekâsını kullanmanın, becerikli ve çalışkan olmanın, güven duygusu gelişiminin, cesaretli olmanın, adaletli olmanın, güçlü olmanın, doğru yolda ilerlemenin vb. tutum ve davranışların altını belirgin bir biçimde çizen destanlar sayesinde, çocukların eğitimine çok ehemmiyet arz eden katkılar sağlanabilir (Işık ve Karakuş, 2017).

Masallar

Masallar, çocukların hayal dünyasını zenginleştiren, onlara yeni ve farklı düşünme becerileri kazandıran sihirli bir dünya şeklinde ifade edilebilir. Masal ve çocuk kavramları birbirine bağlı, aynı paydaş altında ele alınabilecek unsurlar olarak görülebilir. Masallar vasıtasıyla çocuklara açgözlü olmama, kanaatkâr olma, hayırsever ve dürüst olma gibi önemli insan tutum ve davranışları edindirilebilir. Hayvanlar vasıtasıyla insanlık tarihi boyunca meydana getirdiği tecrübeleri, kısa ve öz arz edebilecek bir şekilde aktarımı sağlanabilir. Aynı zamanda masallar, çocukların hayal âlemini geliştirmesi ve farklı fikirler oluşturmasına katkı sağlaması açısından da önemlidir. Bunların yanı sıra masallar kültürel mirasın gelecek nesillere aktarımını sağlaması açısından da ehemmiyet arz eder (Işık & Karakuş, 2017).

Mâniler

Mâni, halk edebiyatında yaygın bir biçimde görülen bir nazım şeklidir. Mâniler anonimdirler. Genellikler yedi heceden oluşan bir dörtlükten müteşekkil bu nazım biçimi, kısa ve özlü söz ifade etmeye uygun olmasından kaynaklı olarak toplumlar içerisinde sevilmiş ve yaygın bir nitelik kazanmıştır. Mâniler; Anadolu başta olmak üzere, Azerbaycan, Balkanlar, Orta Doğu ve daha birçok Türkün yaşadığı coğrafyalarda icra edilen ehemmiyetli ürünlerdir (İyiol, 2013). Mâniler örf, gelenek-görenek ve âdetlerin nesilden nesle aktarılmasını sağlaması bakımından önemlidir. Mâniler çocukların dil gelişimine önemli derecede katkı sağlayan halk kültürü ürünleridir (Artun, 2008).

Bilmeceler

Bilmeceler, doğa unsurları ile bu unsurlara bağlı olayları; insan, bitki ve hayvan gibi canlıları; eşya, us, fikir ve güzellik türünden kavramlarla yakın uzak ilişkiler ve çağrışımlarla düşünce, mukayese, muhakeme ve dikkatimize yansıtarak bulmayı amaç edinen kalıplaşmış söz gruplarıdır. Bilmeceler anonimdir ve çok eskilere dayanan bir geçmişleri vardır. İlk çağlardan günümüze kadar birçok halkın çocuk topluluklarında eğlenceli vakit geçirmek, bilgide, hafızada, fikirde, muhakeme gücünde, hafızada üstünlük yarışması olarak söylenen ya da yazılan bilmeceler genellikle halk edebiyatı ürünüdürler (Güzel &Torun, 2004). Bilmeceler, çocukların dilsel yeteneklerinin gelişmesinde, duygularının, hayal dünyalarının zenginleşmesinde ve sorun çözme becerisi kazanmasında önemli bir tesire sahiptir (Kılıçarsalan, 2015).

Atasözleri

Atasözleri, sosyal hadiselerin nasıl meydana geldiklerini uzun gözlemler ve denemeler neticesinde tarafsız bir biçimde bildirimini sağlarlar. Tabiat olaylarını ve bu olaylardan ders alınması gerektiğini ifade etmektedir. Öğüt verici ve yol göstericilerdir. Gelenek göreneklerimiz ve törelerimizin, inançlarımızın aktarımını sağlaması açısından önemlidirler. Atasözleri din, hukuk, edep, ahlak, yaşam prensipleri gibi meydana gelebilecek kuralları somuttan soyuta gidebilecek bir biçimde, gelecek nesillere aktaran hikmetli sözlerdir (Güzel & Torun, 2004). Türk insanlarının düşünme becerilerinin ürünü olan, atlarımızın yaşam felsefesini özetleyen sözler olan atasözleri, çocuk eğitiminde büyük bir öneme sahiptir (Güney,

1966). Halk pedagojisinde atasözleri aracılığıyla yetiştirilmek istenen insan tipine özgü nitelikler, kültürel değerler çocuklara yansıtılmaktadır. Gül (2020), atasözlerinin halk pedagojisi açısından çocuklara doğru karakter özelliklerinin aktarımında önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir.

Tekerlemeler

Tekerlemeler biçim, içerik, konu, muhteva ve işlevleri açısından çizgileri tam olarak netleştirilememiş halk edebiyatı mahsulleridir. Bu durumun nedeni masal, ninni, bilmece ve halk tiyatrosu gibi birçok türün içinde bulunmalarından kaynaklanmaktadır. Tekerlemelerde duygu, düşünce ve hayaller zıtlık, abartı, şaşırtma, farklılık ve güldürmeyi amaç edinmeye dayanan kalıplaşmış söz grupları içinde arka arkaya sıralanır ve yuvarlanır. Tekerlemelerin belli bir konusu yoktur. Anlamdan ziyade fonksiyon ehemmiyet arz eder. Genellikle tekerlemeler, kafiye ve aliterasyondan faydalanılarak fikirlerin, hayallerin, zıtlık, güldürü ve benzetme gibi biçimler vasıtasıyla ortaya konulan manzum şeklinde basmakalıp sözlerden oluşmaktadır (Güzel & Torun, 2004). Tekerlemeler çocukların gülmesini, eğlenmesini, dillerinin gelişmesini, sözcük dağarcıklarının zenginleşmesini, hayal dünyalarının gelişmesini, anadil sevgisini edinmelerini, hoşça vakit geçirmelerini, konuşma becerilerinin sınanmasını, güven duygularının gelişmesini, dillerinin esneklik kazanmasını vb. sağlar.

Geleneksel Oyunlar

Sözlü kültür unsurlarından olan geleneksel oyunlar, mensubu oldukları kültürün geçmişinden miras kalan, bu günden de gelecek nesillere aktarılacak en önemli kültür unsurlarındandır. Geleneksel oyunlar, çocuk gelişimine olumlu etki etmektedir. Çocuklar oyun oynarken güler, eğlenir, hoşça vakit geçirir, sosyalleşir ve bilgi edinir. Hayatı oyun vasıtasıyla öğrenir ve öğrendiklerini de pekiştirir. Aynı zamanda geleneksel oyunlar kültürel değerlerin ve folklor mahsullerinin nesilden nesle aktarımında önemli bir rol oynar. Bu yönüyle geleneksel oyunlar ciddi bir kültür taşıyıcısı vasfına sahiptir. Geçmişten günümüze halkın kültürel değerlerini bünyesinde barındırır. Çocuk geleneksel oyunlar vasıtasıyla, mensubu olduğu toplumun değerlerini öğrenir ve benimser. Sosyal yaşamı içerisinde edindiği bu değerleri kendi yaşamına aktarır ve bir köprü vazifesi görerek gelecek nesillere aktarımını sağlar (Katı, 2020).

2.3.2. Okul Öncesi Eğitim Ethosferi

Halk pedagojisi kullandığı araçlar ve yöntemler ile çağdaş eğitim sistemlerini beslemektedir. Çağdaş eğitim sistemlerinin ilk basamağını okul öncesi eğitim oluşturmaktadır. Okul öncesi eğitim dönemi çocuğun gelişimi açısından kritik yıllar olarak kabul edilmektedir (Oğuzkan & Oral, 2002). Bu dönemde çocuk, yaşına uygun bilgi, beceri ve davranışlar kazanır (Çullu, 2019). Kazanılan bilgi, beceri ve davranışlar ile hayata hazırlanır. Bu noktada önemli olan bireyin ne olacağından ziyade nasıl bir birey olacağıdır (Dal, 2018).

Okul öncesi eğitim alanında gerçekleştirilen araştırmalar, bu dönemde kazanılan davranışların alışkanlıklara ve tutumlara dönüşerek sonraki yıllarda kişiliği oluşturduğuna dikkat çekmektedir (Dal, 2018). Bu da okul öncesi ethosferinde gerçekleşmektedir.

Okul öncesi ethosferinde çocuk, kendini tanımaya başlayarak bağımsızlığını kazanır, kültürel değerlerin farkına varır, sosyalleşerek toplumun bir parçası haline gelir (Oğuzkan & Oral, 2002). Aynı zamanda çocuğun ahlaki yapısı şekillenerek karakteri oluşur. Bu bağlamda okul öncesi ethosferi çocuğun karakter eğitiminde önemli rol oynamaktadır (Kocalar & Bay, 2021).

2.4. Okul Öncesi Ethosferinde Karakter Eğitimi

Karakter eğitimi genel anlamda "örtük veya açık program vasıtasıyla yetişen yeni nesle temel insanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adı" olarak tanımlanmaktadır (Ekşi, 2003). Başka bir tanımda ise karakter eğitimi "bireylerin değerleri anlaması, önemesi ve onlar doğrultusunda davranması için gösterilen kasıtlı çabalar" olarak ifade edilmektedir (Sağlam, 2019).

Karakter eğitimi ile birey ahlaki değerleri özümser ve toplum içerisinde kullanmaya başlar (Bolat, 2016). Birey bununla birlikte, toplum içerisinde nasıl davranacağını öğrenir. Karakter eğitiminin amacı bireye ahlaki değerleri kazandırarak; bulunduğu toplum içerisinde bireyin sağlıklı ve huzurlu yaşamasını sağlamaktır. Turan (2014); karakter eğitimi "ahlaki değerlerin çocuklara öğretilmesi suretiyle onların, insanları seven, yardımsever, kendisine ve çevresine saygı gösteren iyi birer vatandaş olmalarına yardımcı olmayı" amaçlamaktadır.

Bakioğlu ve Sılay (2014) tarafından karakter eğitiminin amaçlarını şu şekilde belirtilmektedir:

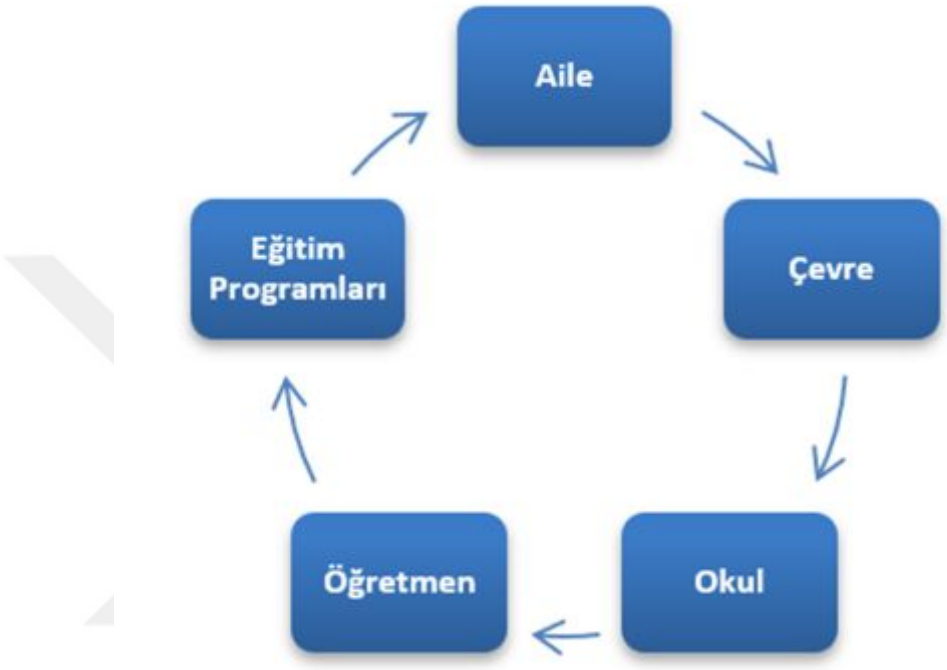
- Bireylere özsaygı ve özdisiplinin kazandırılması,
- Kişilerarası ilişkilerin saygı çerçevesinde olumlu bir şekilde yürütülmesi,
- Olumlu ve güvenli okul kültürünün oluşturulması,
- Akademik başarının olumlu yönde etkilenerek yükselmesi,
- Vatandaşlık bilincinin kazandırılması,
- Davranış sorunlarının azaltılmasıdır.

21. yüzyıl, teknolojinin sınırsız kullanılabildiği, bilinçsiz tüketimin oldukça arttığı, yanlızca insanın değil, yaşanılan doğanın da zarar gördüğü bir küreselleşme çağı olarak betimlenmektedir (Küçükaydın, 2020). Bu çağda toplumda bireysel çıkarların ön plana çıkıp, suç oranları, şiddet ve madde bağımlılıklarının artttığı görülmektedir (Bakioğlu & Sılay, 2014). Olumsuz anlamda yaşanan bu artışlar da toplumsal çözülmeleri beraberinde getirmektedir. Sözer ve Yılmaz (2019) 21. yüzyılda toplumsal çözülmeleri hızladıran farklı dört temel neden öne sürmektedir:

1. **Bireysel Düzey:** Toplum içerisinde bireysel bağlamda ahlaki çöküntüler yaşanmaktadır. Bu düzeydeki çöküntü diğer bireyleri hatta diğer canlıları olumsuz etkilemektedir. Bu düzeydeki yaşanan sorunlara; madde kullanma, kumar, tecavüz vakaları, hırsızlık gibi durumlar örnek verilebilir.
2. **Toplumsal Düzey:** Yaşanılan toplum içerisinde toplumu olumsuz yönde etkileyen sosyal-ahlaki çözülmeler bu düzeye girmektedir. Bu düzeydeki sorunlara; kutuplaşmalar, etnik ya da dini kökenli çıkar çatışmaları, eşitsizlik gibi durumlar örnek verilebilir.
3. **Küresel Düzey:** Dünya genelinde yaşanan insanlığı olumsuz etkileyen küresel sorunlar bu düzeye girmektedir. Bu düzeydeki sorunlara, açlık, kıtlık, hastalıklar, savaşlar örnek gösterilebilinir.
4. **Dijital Düzey:** Dijital platformlar ve bu platformların bireylere ve topluma olan olumsuz etkileri dijital düzeyde değerlendirmektedir. Siber suçlarla birlikte istismar, hırsızlık, tehdit gibi benzeri durumlar dijital düzeydeki yaşanan sorunlara örnek verilebilir.

Toplumsal çözülmenin engellenmesinde bireylere ahlaki değerlerin öğretilmesi önemli bir yere sahiptir (Balat & Dağal, 2006). Ahlaki değerlerin öğretilmesi ve karakter eğitiminde rol oynacak aktörlerin tümüne sorumluluk yüklemektedir (Sözer & Yılmaz, 2019). Okul öncesi ethosferinde ahlaki değerlerin öğretilmesi ve karakter eğitiminde rol oynayan aktörler Şekil-9'da belirtilmektedir.

Şekil 9: Okul Öncesi Ethosferi Karakter Eğitiminde Rol Oynayan Aktörler

Kaynak: Kocalar ve Bay, 2021, s. 361'den uyarlanmıştır.

2.4.1. Aile

Çocuk, aile ortamında dünyaya gelir. Anne ve baba çocuğun ilk doğal eğitimcileridir. Çocuğun sağlıklı bir ortamda, sağlam bir karaktere sahip olarak yetiştirilmesi anne ve babasının görevidir (Aktepe, 2019).

Aile, okul öncesi ethosferde karakter eğitiminde etkin rol oynamaktadır. Anne ve babanın çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri tutumları gelecekte onların nasıl bir karaktere sahip olacağını belirlemektedir (Şanlı & Öztürk, 2015; akt. Keskin, 2021). Bu tutumlar anne ve babaların sergiledikleri davranışlara göre ; otoriter, ilgisiz, kararsız, koruyucu, mükemmelliyetçi, demokratik olarak sınıflandırılmıştır (Aydoğdu & Dikmen, 2016).

Otoriter anne baba tutumunda aile, çocuğu sürekli yönetme, kontrol etme eğilimindedir. Bu tutumda kontrol ve baskı hâkimdir. Anne ve baba çocuk için

keskin kurallar belirlenmiştir. Çocuk bu kurallara uymadığı zaman ceza alır. Bu tutumla yetiştirilen çocukların karakter özellikleri, çekingen, korkak, salgırgan, güvensiz olmaktadır (Kaya, 1997).

İlgisiz anne ve baba tutumunda aile; çocuğa ilgi göstermemekle birlike, temel ihtiyaçlarını da karşılamamaktadır. Çocuğu umursamayan anne ve baba, onu kendi haline bırakmıştır. Yönlendirilmeyen çocuk, ne yapacağını bilmemektedir. Bu tutumla yetiştirilen çocukların karakter özellikleri, endişe, korku, saldırgan ve kararsızlık şeklinde kendini göstermektedir (Kaya, 1997).

Kararsız anne ve baba tutumu, ailenin tutarsız davranışlar sergilediği tutumdur. Bu tutumla çocuk , tutarsız davranışlar sergilemeye başlar (Aydoğdu & Dikmen, 2016).

Koruyucu anne ve baba tutumunda aile, çocuğu dış etkenlere karşı aşırı derecede korur. Bu tutumda aile çocuğun yerine herşeyi kendisi yapmaktadır. Böylece çocuk, neyi nasıl yapacağını öğrenememektedir. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar çekingen, otoriteye bağımlı ve özgüveni eksik olmaktadır (Ceylan, 2017).

Mükemmelliyetçi anne ve baba tutumunda aile, çocuğun herşeyi mükemmel olarak gerçekleştirmesini bekler. Çocuklarını arkadaşlarıyla ve akranlarıyla karşılaştırarak, sürekli eleştirir. Bu tutumla yetişen çocuklar kendilerine güvenmekte zrolanırlar (Aydoğdu & Dikmen, 2016).

Demokratik anne ve baba tutumunda aile, çocuğa saygı gösterir. Koşulsuz sevgi ön plandadır. Burada çocuğa sorumluluk verilir. Çocuk bireysel farklılıkları dikkate alınarak büyütülür. Bu tutumla büyüyen çocuk, demokratik, özgüvenli, sorumlukların bilincinde ve çevresine saygıılıdır (Ceylan, 2017).

Ailelerin sergilemiş oldukları tutumların farkına varıp, çocuklarına bilinçli anne baba olmaları beklenmektedir. Karakter eğitimi açısından ailelerin yapması gerekenler şu şekilde belirtilmektedir (Ulusoy, 2021):

- **Model Olma:** Anne ve baba olarak çocuğa doğru rol model olunması gerekmektedir. Çocuklar anne ve babalarını gözlemleyerek, tutum ve davranışlarını şekillendirir.
- **Demokratik Anne Baba Tutumu:** Çocuğun ihtiyaç, ilgi ve beklentilerinin farkında olarak, bilinçli şekilde demokratik tutum sergilenmektedir. Bu bağlamda ev içerisinde ve dışında çocukla kaliteli vakit geçirmek

gerekmektedir. Ayıca çocuğun çevresinden haber olmak, çocuğun gelişim özellikleri doğrultusunda okulu ve arkadaş çevresinde takibini yapmak önemlidir.

- **Yapıcı Disiplin Anlayışı:** Çocuğa yanlışı göstermek, vurgulamak için yapıcı bir dil kullanmak gerekmektedir. Ayrıca çocuğun yanlış olan davranışlarını yapıcı bir şekilde ona doğru rehber olarak düzeltmek gerekir.
- **Temel Ahlaki Değerlerin Kazandırılması:** Çocuğa temel değerlerin kazandırlması hem çocuk hem de toplum açından önemli bir yere sahiptir. Sevgi, saygı, sorumluluk, dürüstlük, yardımseverlik gibi değerlerin çocuğa aile tarafından kazandırılması ve desteklenmesi bu değerlerin kalıcı hale gelmesini sağlamaktadır.

Bu maddeler haricinde aile tarafından çocuğa kültürel değerler, gelenekler ve göreneklerin de aktarılrması önemlidir. Aile toplumun en küçük birimidir. Bu birim sayesinde toplumun kültürel değerler, gelenekler ve görenekler çocuğa aktarılır. (Kaya, 1997). Kültürel olarak aktarılan değerler, gelenekler ve görenekler aynı toplumda yaşayan kişilerin birbirine benzer karakteristik yapılara sahip olmasına neden olmaktadır. Böylece kültürel özellikler o toplumlarla özdeşleştirilmekte ve o toplumda yaşayan kişilerin büyük bir kısmı aynı karakter özeliklerine sahipmiş gibi algılanmaktadır (Şahan & Akbaş, 2018).

2.4.2. Sosyal Çevre

Aile ile birlikte çocuğun karakter gelişimi ve eğitiminde sosyal çevre etkili bir faktördür. Sosyal çevre, çocuğun vakit geçirdiği, iletişim kurduğu, sosyalleştiği ortamdır. Sosyal çevre bağlamında çocuğun karakterini etkileyen birçok alt faktör bulunmaktadır. Ama bunlardan medya ve akran ilişkileri ön plana çıkmaktadır.

Medya, teknolojinin hızla gelişmesi ile birlikte iletişim, ulaşım, alışveriş gibi birçok alanda rol almaktadır. Medya araçları olarak adlandırılan akıllı telefon, tablet, bilgisayar, televizyon gibi araçlar, çocuğun sosyalleşmesinde çevresel bir etki ortaya koymaktadır (Durmuş & Övür, 2021). Bu etki duygusal, davranışsal ve bilişsel alanlarda görülmektedir (Ertürk, 2011; akt. Durmuş, 2020):

- Duygusal alanda görülen etkiler; korku, kaygı ve ani duygu değişiklikleri

- Davranışsal alanda görülen etkiler: kahramanları,oyuncuları ya da ünlü olan medya karakterlerini taklit, olaylara karşı duyarlılık ya da aşırı duyarsızlık
- Bilişsel alanda görülen etkiler: çocuğa aktarılan düşünce, değer ve inançları kapsamaktadır.

Medya ile birlikte çocuk, medya araçlarının sunduğu hız, renklilik ve hareketliliğiyle kendini sanal dünyaya kaptırmakta ve gerçek dünyadan kopmaktadır (Yıldırım, 2021). Böylece çocuğun gerçekte varolan dünyasına ilişkin değerleri yozlaşmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için ailelerin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Güleç, 2018). Aile, çocukla iletişimini artırmalı, onunla kaliteli vakit geçirmelidir.

Akran ilişkileri; "aynı yaş, aynı yaşta ya da gelişim, olgunluk düzeyinde olan; benzer geçmiş, değer, yaşantı, yaşam tarzı ve sosyal bağlamı paylaşan kişiler arasında karşılıklılık ve devamlılık gösteren etkileşimlerin bütünü" olarak tanımlanmaktadır (Ogelman, 2016). Okul öncesi çağdaki akran ilişkileri, sosyal etkileşimi artırarak, çocuğun sonraki yaşantısındaki sosyal-duygusal bağı etkilemektedir (Gülay, 2009). Akran ilişkisi ile çocuk çevresindeki insanlarla iletişim kurmayı öğrenir. Ayrıca kendi cinsiyet, ahlaki, sosyal rollerini, içinde bulunduğu toplumun kültürel özelliklerini ve kurallarını benimser (Erten, 2012). Özmen (2013), çocuğun sağlıklı şekilde kişiliğinin gelişmesi ve sosyalleşmesi akran ilişkileriyle yakından bağlantılıdır.

2.4.3. Okul

Okul, aileden sonra çocuğun eğitim sürecinin devam ettiği ortamdır. Bu ortamda eğitim planlı programlı olarak yürütülmektedir. Okulda çocuğun akademik yönden başarılı olmasının yanısıra iyi bir karakter sahip olması da hedeflenmektedir (Ulusoy, 2021). Bu bağlamda karakter eğitiminin okuldaki uygulanan programdan bağımsız olamayacağı vurgulanmaktadır (Genç & Barut, 2019).

Okul, karakter eğitimini bağlı bulunduğu bakanlıkların uygulamaya koyduğu çerçeve programlar ve bunun haricinde örtük programlar aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Sarı & Yolcu, 2019). Bu süreçte okul, karakter eğitiminde okul-değerler-kültür olgularını bütünleştirirken; aşağıdaki ilkeleri dikkate almalıdır (Aksoy & Yılmaz, 2021):

- Okul yöneticisi, hem akademik hem de karakter eğitimi açısından okuldaki öğrencilere, çalışanlara,öğretmenlere ve ailelere rehber olacak nitelikte lider konumunda olmalıdır.
- Okul, aidiyet hissinin, her bireyin kendini değerli hissettiği topluluk bilincinin oluştuğu bir kurum olmalıdır. Her birey okulun daha iyi konuma gelmesi için sorumluluk almalıdır.
- Çocuktan öğretmene, öğretmenden çalışana ve velilere kadar sevgi, saygı, sorumluluk, adalet ve iş birliği hakim olmalıdır.
- Okulda çocukların karakter gelişimleri ve bireysel farklılıkları dikkate alınmalıdır.
- Okul aile işbirliği sağlanmalı, karakter eğitimine yönelik yapılan okul içi uygulamalardan aileler haberdar edilmeli, bu uygulamalar ev etkinlikleri ile desteklenmelidir.

Bunların haricinde okul, öğrencileri için kazandırılması gereken karakter özelliklerini belirleyerek, bu özelliklere uygun etkinlikler düzenlenmeli ve öğrencilerinin ahlaki eylemlerde yer almalarına fırsat vermelidir (Sözer & Yılmaz, 2019). Okul, öğrencilere temel değerleri öğretmelidir. Bu değerleri öğretirken değerlerin; ahlaki bilgi, ahlaki his ve ahlaki davranış boyutlarını dikkate almalıdır (Balat & Dağal, 2006). Böylece öğrencilerin değerleri içselleştirerek öğrenmeleri hem okul içinde hem de okul dışındaki yaşamında kullanmalarına rehber olunmalıdır.

2.4.4. Öğretmen

Öğretmen, “sadece bilgiyi öğreten kişi değil; aynı zamanda, çocukların kişilik ve karakterlerinin oluşmasında davranışlarıyla da önemli bir rol üstlenen kişi” dir. (Öz, 2019). Karakter eğitiminde öğretmenin amacı, erdemli öğrenciler yetiştirmek olmalıdır (Ulusoy, 2021).

Öğretmen, kendi kişiliği ve karakter özellikleri ile öğrenciye rol model olmaktadır. Karakter eğitiminde öğretmenin sahip olması gereken yeterlilikler aşağıdaki şekilde belirtilmektedir (Genç & Barut, 2019):

- Öğretmen, özfarkındalık ile kendi karakter ve kişilik özelliklerinin farkına vararak, kendi karakter gelişimini olumlu yönde desteklemeli.

- Empati becerisi ile hem öğrenci hem aileye rehber olmalı ayrıca öğrencilerin de empati becerisi kazanmasına yönelik etkinlikler uygulamalı.
- Sorumluluğunun bilincinde olup, öğrenciyi ahlaki yönden eğitmeli.
- Öğrenciyi dinleyerek, öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini sağlamalı.

Aksoy ve Yılmaz (2021), öğretmenin sahip olması gereken özellikleri şu şekilde belirtmektedir :

- Öğretmen, öğrencinin doğru ve yanlışı ayırtetmesinde öğrenciye rehber olmalıdır.
- Öğretmen olumlu bir sınıf atmosferi oluşturarak, sevgi, saygı ve demokrasiye önem vermelidir.
- Sınıf içerisinde işbirliğine dayalı etkinliklere yer verilmelidir.
- Öğretmen, öğrenciye karakter eğitimine yönelik ortam oluşturmalı.

Bu özelliklerin yanısıra öğretmenlerin karakter eğitimine yönelik ne yapması gerektiğine yer verilmektedir (Nalçacı, 2020):

- Öğrencilerin karakter gelişimine yönelik hem okulun hem de öğretmenin stratejileri bulunmalıdır.
- Karakter eğitiminde öğrencilerin bireysel farklıları, yetenekleri ve gelişim özelliklerini dikkate almalı
- Öğrencinin değerleri içselleştirmesi için okul ve ev uyumu çok önemlidir. Öğretmen veli ile işbirliği yapmalıdır.

2.4.5.Eğitim Programları

Eğitim programı, ‘‘bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine yönelik tüm etkinlikler’’ olarak tanımlanmaktadır (Varış, 1996; Akt. Güven, 2019). Eğitim programı, hedef, içerik,öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme boyutuyla dört temel öğeden oluşmaktadır (Demirel, 2010). Bu dört temel öğe şu şekilde açıklanmaktadır (Erişen, 1998):

- **Hedef:** Eğitim-öğretimin ve gerçekleştirilen programın sonunda öğrencide nasıl bir davranış değişikliği beklediğimizdir. Hedef, program öğeleri içerisinde niçin? Sorusuna yanıt bulduğumuz kısımdır.
- **İçerik:** Programda yer verilen hedeflerin gerçekleşmesi için planlanan konuları kapsamaktadır. Bu öğede program öğeleri içerisinde ne? Sorusuna yanıt bulduğumuz kısımdır.
- **Öğrenme-Öğretme Süreci:** Eğitim durumları olarak da ifade edilen bu öğe, öğrenme yaşantılarını içermektedir. Eğitim durumları program öğeleri içerisinde nasıl? Sorusuna yanıt bulduğumuz kısımdır.
- **Değerlendirme:** Eğitim programındaki hedeflenen davranışların gerçekleşip gerçekleşmediğinin ölçülerek yargıya varıldığı kısımdır.

Eğitim programları, okul öncesi eğitimde önemli bir yere sahiptir. Okul öncesi eğitimde çocukların gelişim alanlarının desteklenerek, sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi ancak nitelikli bir okul öncesi eğitim programı ile mümkün olacaktır (Zembat vd., 2019). Bu durum karakter eğitimi için de geçerlidir.

Eğitim programlarında karakter eğitiminin yer alması, bu eğitimin planlı ve programlı yapılmasını sağlayacaktır. Şentürk (2019), eğitim programlarında yer alan değerlerin eğitim programının dört temel öğesinde yer verilmesi, tutarlı ve bütün olması gerektiğini belirtmektedir. Okul öncesi eğitim programında da karakter eğitimine yönelik değer, tutum ve kazanımlar programın giriş kısmından son bölümüne kadar tutarlı ve bütünsellik içerisinde yer almalıdır. Ayrıca karakter eğitimine ilişkin ayrı bir bölümün olması, değerlerin neden yer aldığı, nasıl ve ne zaman öğretileceği, değerlendirmenin nasıl yapılacağının ayrıntılı olarak belirtilmesi öğretmenlere programın uygulanmasında yol gösterecektir.

2.5. Okul Öncesi Eğitim Ethosferinde Karakter Eğitimine Farklı Bir Bakış: Programı Anlama

Toplumlar, devamlılığını sağlamak için sosyal, ekonomik, siyasi hedeflerine uygun bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Geçmişten günümüze geliştirilen eğitim programları, toplumların bu hedef doğrultusunda bireylere kazandırılmak istediği bilgi, beceri ve tutumlara kaynaklık etmektedir (Bedir, 2020). Toplumların nasıl bir

birey yetiştirmek istedikleri geliştirdikleri programların anlaşılması ile mümkün olacaktır.

Programı "anlama" kavramı, 1970'li yıllarda William Pinar ve arkadaşları tarafından ortaya atılan Yeniden Kavramsallaştırma akımı ile birlikte kullanılmaktadır (Şiraz, 2020). Korkmaz (2016), "anlama" kavramının bu akımın merkezinde yer aldığını ifade etmektedir. Yeniden Kavramsallaştırma akımının öncüleri program geliştirme ve yönetme sürecine tepki olarak; eğitim programlarının tarihsel, politik, kültürel, gibi farklı boyutlarıyla anlaşılması gerektiğini savunmaktadır (Bümen & Aktan, 2014). Görgen (2019), eğitim programlarının sosyal, biyolojik ve kültürel varlık olan insanın istenilen yönde geliştirilmesini sağlamaya katkıda bulunduğuna dikkat çekmektedir. Tanhan (2000), her toplumun kendine özgü bir kültürü olduğunu, bu kültürün devamlılığının sağlanmasında eğitim programlarının önemine vurgu yapmaktadır. Eğitim programları, toplumun kültürünü yansıtmakta, hem kültürden etkilenip hem de toplum kültürünü etkilemektedir. Bu etkileşim eğitimin ilk basamağı olan okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programları yolu ile başlamaktadır.

Okul öncesi eğitim programları, nitelikli bir okul öncesi eğitimin temelini oluşturmaktadır. Bu anlamda okul öncesi eğitim programlarının çocuğun sağlık, fiziksel, bilişsel gibi gelişim özelliklerini desteklemesinin yanında toplumun sosyal ve kültürel özelliklerini de dikkate alması beklenmektedir (Köksal, 2014). Engin (2006), toplum kültürünün dikkate alınmayarak hazırlanan eğitim programlarının toplum, birey ve okul arasında denge kuramayacağını daha çok eğitim problemlerinin artacağını savunmaktadır. Bu dengeyi sağlayabilmenin bir yolu da okul öncesi eğitim programlarında toplumun kültürüne özgü değerleri temel alarak karakter eğitimine yer vermesidir.

Karakter eğitimi, bir toplumun kültürüne özgü ahlaki yönlerini barındıran ethosfer olarak ifade edilen bağlamda gerçekleşmektedir (Gündüz, 2021). Çavdarcı (2002), karakteri kültürlerin kendine özgü ahlak anlayışının şekillendirdiğini ifade etmektedir. Çocuk genler tarafından aktarılan belirli özelliklere sahip olarak doğsa da içinde bulunduğu ethosferin etkisi büyüktür. Gunawan (2017), çocuğun karakterinin erken yaşlarda şekillendiğini dile getirirken toplum içerisindeki aktörlerin karakterini etkilediğine dikkat çekmektedir (Sılay, 2022). Mei-ju ve diğerleri (2014), erken yaşlarda karakteri etkileyen aktörlerin aile ile birlikte okul öncesi eğitim bileşenleri

(öğretmen, okul, program) olduğunu belirtmektedir. Bu aktörler önemli roller üstlenerek, toplumların geleceğini şekillendirmede kültürel, ahlaki ve dini değerleri nesilden nesile aktarmaktadır. Alimcan ve Altunay Şam (2017) bu aktarımda değerlere dikkat çekerek, bir toplumun ahlaki yapısını anlamak için o toplumun kültürel öğe ve değerlerini anlamak gerektiğine vurgu yapmaktadır Bunun için okul öncesi eğitim programlarının kendi ülkelerinin kültürel bağlamında incelenmesi, o toplumun nasıl bir birey yetiştirmek istediğinin de anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

2.6. İlgili Çalışmalar

Bu bölümde, etnopedagoji ve karakter eğitimi dâhil edilerek yapılan yurtiçi ve yurtdışındaki bazı araştırmalar yer almaktadır.

2.6.1. Etnopedagoji Konusunda Yapılan Araştırmalar

2.6.1.1. Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar

Gül (2021) çalışmasında, etnopedagoji kavramının modern eğitim anlayışında etnik kimlik arayaşı temelinde bilimsel çerçevesinin oluşturulması amaçlamıştır. Çalışmada etnopedagojinin tanımı, modern eğitimde etnopedagojinin yeri, etnopedagoji ve halk pedagojisi, etnopedagojinin ana kaynakları, etnopedagojik yeterlilik şeklinde alt başlıklar oluşturulup, teorik çerçevede açıklanmıştır. Çalışmanın sonucunda kürelleşme ile birlikte toplumların kültürlerinin hızla kaybolmaya başladığı ve kültürel yozlaşmanın da toplumların varlığını tehlikeye sokacağını belirtmiştir. Bu yüzden modern eğitim sistemlerinin kendine özgü kültürel kaynaklarından beslenmesi gerektiğini önermiş, etnopedagojiye vurgu yapmıştır.

Durmuş (2021) çalışmasında, Artvin ili Şavşat ilçesinde etnopedagoji temelinde beceri eğitimi aşamlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda orada yaşayan kişilerle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda Artvin ili Şavşat ilçesinde etnopedagoji temelinde verilen beceri eğitiminin işe uygunluk aşamasından takdir etme aşamasına kadar farklı aşamalardan geçtiğini tespit etmiştir. Bu aşamaların da ana hatları ile Simpson pskimotor taksonomisiyle benzer olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mouskhanova (2021) çalışmasında, Çeçen kültürünü temel alan eserler üzerinden etnopedaojik bağlamda Çeçen halkının ahlaki kavramları, bu kavramların yaşamlarına ve eğitim öğretime yansımalarının ortaya konmasını amaçlamıştır. "Yakh" kavramının kültürel eserlerdeki varlığı, toplumsal yaşamdaki önemine yönelik bulgular paylaşılmıştır. Fakat bu kavram temelinde kültürel eserlerde ele alınan ahlaki tutum ve davranışların eğitime öğretim Programlarına yansımadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda araştırmada incelediği kültürel eserlerin eğitim-öğretim Programında kullanıılmasını önermiştir.

Memmedli (2020) çalışmasında, Gürcistan'daki Azerbaycan Türklerinin etnoepedogojik bağlamda çocuk yetiştirme ve eğitiminde kullanmış olduğu araçları ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada, Gürcistan'daki Azerbeycan Türklerinin çocuk yetiştirme ve eğitiminde kullandığı atasözleri, tekelelemeler, bilmeceler, sayışmaca ve ninni örneklerine yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda Grücistan'daki Azerbaycan Türklerinin kadim bir kültürünün olduğu vurgulanmıştır. Öneri olarak da Gürcistan'daki Azerbaycan Türklerinin halk edebiyatı, halk etnografyasına yönelik araştırmalar yapılması sunulmuştur.

Hamzaj ve Selvi (2020) çalışmalarında, Kırgızistan'daki öğretmen yetiştirme eğitiminde etnopedagojik unsurları ortaya koymayı amaçlamışlardır. Dökuman incelemesi ve görüşme yöntemi ile etnopedagoji dersine yönelik veriler toplanmış ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Çalışma ile etnopeadogoji dersinin öğretmen adaylarının milli bilinç kazanması, kendi ülkesinin kültürel kodlarını öğrenip, bilinçli bir şekilde çocuklara nasıl aktaracağı konusunda yararlı olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye'de de etnopedagoji bilimine yönelik araştırmaların artması ve bu yöndeki araştırmalara dikkat çekilmesi önerilmiştir.

Kahramanoğlu ve Şahin (2019) çalışmalarında Hacı Bektaşi Veli'nin eğitim felsefesini etnopedagojik yönden incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda insan yetiştirmenin ahlaki boyutu sorgulanmıştır. Hacı Bektaşi Veli'nin beş temel eseri dokuman incelemesi yöntemi ile incelenerek, Hacı Bektaşi Veli eğitim felsefesinin ahlaki değerleri temel alan aynı zamanda akıl ve bilime önem veren hümanist bir anlayış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda Hacı Bektaşi Veli'nin eserlerinin Türk kültürü ve etnopedagojisine yönelik modern eğitim sisteminde faydalanılması önerilmiştir.

Kaya ve diğerleri (2019) çalışmalarında, Milli Eğitim Bakanlığı 2013 yılı okul öncesi eğitim programındaki etnopedagojik öğeleri ve okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin bu yöndeki uygulamalarını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Milli Eğitim Bakanlığı 2013 okul öncesi eğitim programı dokuman analizi, okul öncesi eğitim öğretmenleri ile yapılan görüşmeler de içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Programda etnopedaojik öğelere yeteri kadar yer verilmediği, esnek bir program olduğu için öğretmenlerin uygulamalarında etnopedagojik öğelere yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Programın etnopedagojik öğelere dikkat edilerek yenilenmesi, okul öncesi eğitimde Türk kültürüne yönelik etnopedagojik araç ve kaynakların daha fazla kullanılması önerilmiştir.

Çınar (2018) çalışmasında, Ahıska Türklerinin etnopedagojisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Veriler gözlem, görüşme ve dokumanlar aracılığıyla toplanmıştır. Dokumanlar aracılığıyla masallar, efsaneler, atasözleri, deyimler, bilmecelere ulaşılmıştır. Ayrıca yapılan gözlem ve görüşmelerle çocuk eğitiminin etnodidaktik boyutu ele alınmıştır. Araştırma ile Ahıska Türklerinin etnopedagojik bağlamda kendi çocuk yetiştirme yöntemlerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öneri olarak temelinde halk bilgeliği olan halk pedagojisinin yerelin harıcında modern eğitim sistemlerine yansıması ifade edilmiştir.

Alimbekov (2007) çalışmasında, etnopedaoji kavramı ile birlikte Kırgız etnopedagojisinin temellerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu bağlamda etnopedaoji kavramı ve ilişkili olduğu kavramlar açıklanmıştır. Daha sonra Kırgız çocuk yetiştirme ve eğitimine kaynaklık eden araçlar; atasözleri,efsaneler, masallar vs ile birlikte ayrıca halk pedagojisine özgü yöntemler de açıklanmıştır. Çalışmanın sonucunda milli kültür ve bununla birlikte kültürü temel alan etnopedagojiye yönelik araştırmaların azlığına dikkat çekilerek, bu alanda farklı araştırmalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

2.6.1.2. Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Hasan ve diğerleri (2022) çalışmalarında, Endonezya Dompu kabilesi etnopedagojisi bağlamında at binme, at yarışı etkinlikleriyle okul öncesi dönemdeki çocukların beceri kazanımını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Etnografik desene göre yapılandırılan çalışmada veriler, katılımcı gözlem, görüşme ve belgeler aracılığıyla toplanmıştır. Dompu kabilesinden 10 at sahibi, okul öncesi dönemdeki 6 çocuk ve

aileriyle gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda binicilik, at yarışı, at ile ilgili temizlik ve bakım gibi eylemlerle çocuklardaki beceri kazanımının büyük kas becerilerine yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bozorova (2021) çalışmasında, eğitim sisteminde ulusal anlayışın geliştirilmesinde etnopedagoji biliminin rolünün ortaya konması amaçlanmıştır. Dokuman incelemesi ile halk pedagojisini araştıran ve yayılmasına katkıda bulunan Chomksy, Pestalozzi gibi düşünürlerin görüşlerine yer vermiştir. Çalışma ile eğitim sistemlerinin evrenselliğin oluşturduğu asimilasyona karşı ulusların kendi gelenek ve göreneklerine bağlı kalarak oluşturulması sonucuna ulaşılmıştır. Öneri olarak da çalışmayı gerçekleştirdiği Özbekistan'da etnik çatışmaların aşılması halkın birleşerek eğitim sisteminin de bu birliktelikle etnopedagoji temelinde şekillenmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Navakova ve diğerleri (2021) çalışmalarında, Slovakya'daki ilköğretim ve ortaokullarda etnopedagoji perspektifinden öğretim sürecinde geleneksel ve kültürel unsurların kullanım olanaklarını ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Çalışmada günümüzde eğitimin kültür aktarımı ve değerlerin öğretilmesi konusunda sorunlarla karşı karşıya kaldığını belirtilerek etnopedagoji bağlamında bu sorunlara çıkış yolu aranmıştır. Eğitim ve kültürün biribirini takip eden bir süreç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öneri olarak yerel, ulusal eğitimin yapılması, kültürel mirasın korunması ayrıca iş eğitimi ve değerler eğitimine önem verilmesi gerektiği sunulmuştur. Bununla birlikte öğrencilerin kültürlerini anlayıp öğrenmeleri, iyi alışkanlıklar geliştirmeleri, manevi değerler hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiği belirtilmiştir.

Chekushkin ve diğerleri (2021) çalışmalarında Çuvaş etnopedagojisinde kullanılan halk edebiyatı ürünleri ve en eski Türk metinlerinin etnopedagojik olarak incelenmesini amaçlamışlardır. Çalışmada Türk halklarının folklor ürünleri ve Çuvaş Edebiyatı'ndan örnekler kullanılmıştır. Çalışma ile eski Türk kültüründe gökyüzü, dişi tanrı, kutsal toprak ve su gibi farklı mitlere ulaşılmış, bu mitlerin Çuvaş edebiyatı ve sanatına da yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç ışığında kullanılan masallar, didaktik eseerler ve halk edebiyatındaki sözlü ürünlerin günümüzde disiplinlerarası olarak çocuk eğitiminde kullanılması önerilmiştir.

Haryati ve Suchiptaningsih (2020) çalışmalarında, ortaokul öğrencilerinin karakter eğitiminde Cava kültürüne ait olan etnopedagoji değerlerinin rolünü ortaya koymayı

amaçlamışladır. Etnografik yöntemle yapılandırılmış çalışmaya 25 ortaokul öğrencisi, Cava Dili öğretmeni, sosyal bilgiler öğretmeni ve din eğitimi öğretmeni katılmıştır. Veriler uygulamalar, kişisel bilgilerin yer aldığı anket, görüşme ve katılımcı gözlem ile toplanmıştır. Çalışmanın öncesinde dikkatisiz, kaba, birbiribini küçük düşürmeyi seven öğrencilerin uygulamalar sonrasında dikkatli, özenli, sorumluluk sahibi ve kibar olma yönünde gelişme gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma ile birlikte Cava kültürünün gelenek, dil ve kültürel özelliklerine ilişkin araştırmalar yapılabileceği önerilmiştir.

Sándor (2019) çalışmasında, Macar halk kültürünün temelinde halk pedagojisi ve etnopedagoji, antropoloji, etnoloji ve etnografyayı oluşturan terimleri irdelemeyi amaçlamıştır. Çalışma dökuman incelemesi ile yürütülmüştür. Kaynaklar hem betimsel hem de içerik analizi ile analiz edilmiştir.Disiplinlerarası yapılan çalışmada sözlü halk pedagojisinim ürünlerinin kurumsal çerçeveye dahil edilmesi, etnopedagojik bilgi aktaramının bilinçli ve planlı bir şekilde yürütülmesi, aynı eğitim ortamında farklı kültürlere bağlı etnik özelliklerin dikkate alınması sonucuna ulaşılmıştır. Öneri olarak da gelenek ve göreneklerin ve halk pedagojisine yönelik yöntem, kaynak ve araçların modern eğitime uygun olarak yapılandırılması ve sistemleştirilmesi sunulmuştur.

Tufekčić ve Doubt (2017) çalışmalarında, Bosnalı ailelerin geleneksel ve kültürel olarak etnopedagojik yapısını ortaya çıkarmak amaçlamışladır. Saha çalışması olarak gerçekleştirilen çalışmada veriler, Bosna Hersek'in kuzeydoğu köylerinden toplanmıştır. Bulgular, çekirdek ve geniş aileledeki dinamikler dikkate alınarak; ailedeki bireylerin rolü, iş bölümü, geleneksel halk kıyafetleri, aile üyelerinin beslenmesi, hastalıklara karşı geleneksel tedavi yöntemleri,geleneksel halk inançları şeklinde yapılandırılmıştır. Araştırma ile kırsal kesimde yaşayan Bosnalı ailelerin etnopedagojik bağlamda doğumdan ölüme kadar olan süreci içeren geleneklerine uygun yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öneri olarak; aile kültürünün dinamikleri, doğal çevereye yönelik tutum, sosyal çevreye karşı etik tutumun oluşumu konularında farklı araştırmalar yapılması sunulmuştur.

Petronkove diğerleri (2016) çalışmalarınında manevi ve ahlaki kişiliğin oluşumunda rol oynayan etnopedagojinin fikirlerini incelemeyi, bu konudaki literatürü analiz ederek çocukları eğitmek için etkili yaklaşımları belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda Etnopedagojiyi kullanarak çocukların manevi ve ahlaki eğitim

süreci hakkındaki bilim adamlarının görüşleri dökuman incelemesi yolu ile derlenmiştir. Araştırma ile halk pedagojisinin, halk kültürü çerçevesinde bir kişinin gelişimine ve oluşumuna katkıda bulunduğu eğitim sürecinde ayrıca, ulusal bilinci güçlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Etnopedagoji konusunda yurt içi ve yurt dışı çalışmalarına bakıldığında, birçok çalışmanın küçük bir coğrafi alanda tek bir etnik kökene ait çocuk yetiştirme ve çocuk eğitimini kapsadığı görülmektedir. Ayrıca program, eğitimci ya da eser incelemeleri kapsamında gerçekleştirilen etnopedagoji çalışmaları yine tek bir araştırma alanında yoğunlaşmıştır.

2.6.2. Karakter Eğitimi /Değerler Eğitimi Konusunda Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde karakter eğitimi ile ilgili yapılmış araştırmalarla birlikte dolaylı olarak gerçekleştirilen değerler eğitimine yönelik araştırmalara da yer verilmiştir.

2.6.2.1. Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar

Çetin (2021) yüksek lisans tezinde dökuman incelemesi yolu ile 2007 ve 2020 yılları arasındaki okul öncesi şarkı dağarcığını oluşturan 9 kitabı değerler eğitimi açısından incelemiştir. Araştırma boyunca 139 şarkı içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş, en fazla sevgi değeri, en az ise hoşgörü değerine yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca incelemeye alınan 9 kitaptan 2'sinde herhangi bir değere rastlanmamıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim şarkı dağarcığı kitaplarında değerlere yer verilmesi, yer alan değerlerin sayılarının artırılması önerilmiştir.

Ata (2020) yüksek lisans tezinde, okul öncesi eğitim sınıfında görev yapmakta olan öğretmenlerin karakter eğitimine yönelik görüşleri ile bu eğitimdeki yetkinliklerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Karma desene göre yapılandırılan çalışmada 100 okul öncesi eğitim öğretmenine "Karakter Eğitimi Yetkinlik Skalası" ölçeği, 20 okul öncesi eğitim öğretmenine de yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Çalışma ile okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin kendilerini karakter eğitimi konusunda yetkin buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışma ile Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin karakter eğitimine yönelik yetkinliklerinin kıdem, mezuniyet, cinsiyet, kıdem, mezuniyet durumu, görev yaptığı okul türüne, okulun sosyoekonomik düzeyi, sınıfın yaş grubuna göre değişmediği sonucuna varılmıştır.

Kocalar (2019) yüksek lisans tezinde okul öncesi eğitim programı, program ile birlikte Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan okul öncesi eğitim dökumanları karakter eğitimi açısından incelemiş, ayrıca Gaziantep ilinde görev yapan okul öncesi eğitim öğretmenleriyle karakter eğitimine yönelik görüşmeler yaparak da okul öncesi ethosferindeki karakter eğitimine yönelik uygulamaları ortaya koymuştur. Karma yöntemle gerçekleştirilen araştırma ile okul öncesi eğitim programında kullanılan karakter özelliklerinin program dökumanlarında yer verilen karakter özellikleri ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Okul öncesi eğitim öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin saygı, dürüstlük ve sevgi değerlerini önemsedikleri, karakter ve değer eğitimi kavramlarını karıştırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan okul öncesi eğitim öğretmenleri karakter eğitiminde ailenin etkin rol oynadığını belirtmiştir. Gerçekleştirilen yüksek lisans tezinde öğretmenlere karakter eğitimi konusunda hizmet içi verilmesi, okul öncesi eğitim programına yer verilmeyen karakter özelliklerinin yer verilerek programın güncellenmesi ile birlikte araştırmacıların konu ile ilgili alana katkı sağlayacak araştırmaları planlaması yönünde öneriler getirilmiştir.

Kafadar (2019), bütüncül çoklu durum deseniyle yapılandırdığı doktora tezinde, Türkiye, ABD ve Fransa'da uygulanmakta olan sosyal bilgiler öğretim programları ile ders kitaplarını yer verdikleri değerler ve değer öğretim yaklaşımları açısından incelemiştir. Programların içerisindeki amaçlarda yer verilen değer tipinin Türkiye'de; özaşkınlık, Fransa'da başarı, ABD'de ise geleneksellik olarak saptanmıştır. İçeriklerinde ise en fazla yer verilen değer tipi ABD'de muhafazacılık, Türkiye'de özgenişletim, Fransa'da ise özaşkınlık olarak tespit edilmiştir. Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan öğretim yaklaşımları üç ülkede benzer nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öneri olarak, farklı yaş grupları ve farklı derslere ait programların, farklı ülkelerdeki uygulamaların değerler eğitimi açısından incelenmesi sunulmuştur.

Çarboğa (2019) yüksek lisans tezinde, Türkiye ile beş farklı ülkede değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirildiği, benzerlik ve farklılıkları ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma literatür taraması ile gerçekleştirilerek, araştırmaya Asya'dan 2 ülke, Avrupa'dan 2 ülke ve coğrafi konumu dikkate alınmadan Müslüman 2 ülke dahil edilmiştir. Bu ülkelerin değerler eğitimi genel durumu, uyguladıkları yöntemler, değerler algısı, toplum, eğitim, din yönünden incelenmiştir.

Araştırmaya dâhil edilen Almanya, Türkiye, Suudi Arabistan, Güney Kore, İsveç, Malezya ülkelerinin değerleri önemsediği, iyi bir vatandaş ve iyi bir insan yetiştirmek istedikleri belirlenmiştir. Bu ülkelerde değerlerin kültüre bağlı olarak değiştiği, Güney Kore'de devlet sevgisi, Malezya'da krala bağlılık, aile ve devlete saygı, Türkiye'de vatan sevgisi, Almanya'da birey olma, İsveç'te cinsiyet eşitliği, Suudi Arabistan'da Allah inancının ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Öneri olarak farklı ülkelerin değerler eğitimi incelenmesi sunulmuştur.

Tabak (2019) yüksek lisans tezinde, İngiltere ve Türkiye'nin ilköğretim sistemlerini değerler eğitimi açısından karşılaştırmıştır. Dökuman incelemesi yolu ile gerçekletirilen araştırmada ilköğretim sistemleri, programları incelenmiştir. Ayrıca hem İngiltere'de ve Türkiye'de görev yapan ilkokul öğretmenleri ile görüşme yapılarak uygulamalardaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konmuştur. İngiltere'de ön plana çıkan değerler; demokrasi, hoşgörü, hukukun üstünlüğü iken, Türkiye'de ise saygı, sevgi, yardımlaşma, paylaşma gibi değerlerdir. Uygulamalarda sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerin benzer olduğu, her iki ülkede de okul aile birlikteliğine önem verildiği, farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen farklılıklar, her iki ülkenin tarihsel süreci ile ilişkilendirilmiştir.

Korkmaz (2019), olgu bilimi yöntemiyle yapılandırdığı yüksek lisans tezinde, Kahramanmaraş ilinde görev yapmakta olan 20 okul öncesi eğitim öğretmeni ile görüşme yaparak, okul öncesi eğitim öğretmenlerinin değerler eğitimin yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya katılan okul öncesi eğitimi öğretmenleri, değerleri toplum ve toplum içerisindeki gelenek görenek ile ilişkilendirmiştir. Okul öncesi eğitim öğretmenleri programda yer verilen değerleri yetersiz bulduklarını, uygulamalarda aile ile işbirliği yapmanın gerekli olduğunu, çocuk merkezli uygulamalara yer verdiklerini ve değerleri kazanıp kazanmadığını gözlem yolu ile ölçtüklerini belirtmişlerdir. Öneri olarak da programın değerlere yer verilerek güncellenmesi, okul öncesi eğitimi öğretmenleri haricinde farklı branşlardaki öğretmenlerin dahil edileceği araştırmalar yapılması sunulmuştur.

Aral ve Kadan (2018) çalışmalarında, 2013 okul öncesi eğitim programında yer alan gelişim alanlardaki kazanım ve göstergeleri yer verdikleri değerler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda içerik analizi ile 2013 okul öncesi eğitim programı analiz edilmiş, yer verilen değerler kategorilere ayrılmıştır.

Programda değerlere en fazla sosyal duygusal gelişim alanında yer verildiği, yer verilen değerler arasında en çok tekrarlanan değerin sorumluluk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma ile her gelişim alanına değerlerin eşit olarak dağıtılması, yer verilmeyen değerlerin programa dahil edilmesi ve evrensel değerlerin dikkate alınması önerilmiştir.

Çatalbaş (2018) yüksek lisans tezinde, okul öncesi eğitim programında yer alan karakter özellikleri ile Kahramanmaraş ilinde görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin karakter eğitimine yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda dökuman incelemesi formu ve görüşme formu kullanarak verileri toplamış, betimsel ve içerik analizi ile de topladığı verileri analiz etmiştir. Okul öncesi eğitim programı ile ilgili olarak en fazla karakter özelliğinin sosyal-duygusal alandaki kazanımlarda yer verildiği, dil ve motor alanında karakter özelliklerine yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Okul öncesi eğitim öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde 10 okul öncesi eğitim öğretmeni programında yer alan karakter eğitimini yetersiz bulurken, 10 okul öncesi eğitim öğretmeni ise programda yer alan karakter eğitimini yeterli bulmaktadır. Ayrıca okul öncesi eğitim öğretmenleri kendilerini karakter eğitimi konusunda yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir. Araştırma ile okul öncesi eğitim öğretmenlerinin yeterliliklerini arttırmak için karakter eğitimine yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmesi, okul öncesi eğitim programının güncelleştirilmesi önerilmiştir.

Sapsağlam (2016) çalışmasında, Türkiye'de günümüze kadar uygulanan okul öncesi eğitim programlarını değerler eğitimi açısından incelemiştir. Doküman incelemesi ile gerçekleştirilen çalışmada 1994, 2002, 2006, 2013 okul öncesi eğitim programları analiz edilmiştir. Çalışma ile 2013 okul öncesi eğitim programının diğer yıllarda uygulanan okul öncesi eğitim programlarından daha fazla değerlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat 2013 okul öncesi eğitim programında daha fazla yer verilmesine rağmen, yer verilen değerlerin yine de yeterli olmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca 1994 yılından 2013 yılında uygulanan programlarda, değerlerin en çok sosyal duygusal gelişim alanında yer verildiği belirlenmiştir. Bununla birlikte bilişel ve psikomotor alanlarda herhangi bir değere yer verilmediği tespit edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre okul öncesi eğitimde değerlere daha fazla yer verilmesi, planlama yaparken öğretmenler ve uygulayıcılarla birlikte araştırmacılardan görüş alınması öneri olarak sunulmuştur.

Turan (2014) doktora tezinde tarama modeli ile "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine İlişkin Görüş ve Uygulamalarını Belirleme Formu" "Resimli Öykü Kitaplarındaki Değerleri İçeren Kontrol Listesi" formları kullanılarak, okul öncesi eğitime uygun olan resimli kitapları karakter eğitimi açısından incelemeyi ve okul öncesi eğitim öğretmenlerinin uygulamaların belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda okul öncesi eğitime yönelik en fazla kullanılan 100 resimli öykü kitabı karakter eğitimi açısından incelenmiş, Ankara'da görev yapmakta olan 245 okul öncesi eğitim öğretmeniyle görüşme yapılmış, 24 öğretmen ile de detaylı görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma ile okul öncesi eğitimde kullanılan hikâyelerin en fazla sosyal, özgüven, yardımlaşma, aile birliğine önem verme, arkadaşlık değerlerine yer verdikleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılan okul öncesi eğitim öğretmenleri ise okul öncesi hikâye kitaplarında sevgi, sorumluluk, dürüstlük, saygı değerlerine yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca araştırma ile okul öncesi eğitim öğretmenlerinin resimli hikâye kitaplarını kullanarak karakter eğitimine yönelik uygulamalar gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öneriler ise araştırmanın ışık tuttacağı yayınevleri, çocuk edebiyatı ve okul öncesi eğitim öğretmenleri boyutunda sunulmuştur.

Gökçek (2007) yüksek lisans tezinde, yedi değeri temel alan bir karakter eğitimi programı oluşturup, programın etkililiğini deney kontrol gruplu 7 haftalık süren bir uygulama ile ölçmeyi amaçlamıştır. Veriler uygulama sürecine dahil edilen çocuklar ve ailelerinden toplanmıştır. Ailelerle yapılan görüşmelerde, aileler karakter eğitiminin okul öncesi eğitim programında yer alması gerektiğini dile getirmiştir. Öğrencilerle yapılan uygulama sonucunda öğrencilerde olumlu davranış değişiklikleri saptanmıştır. Öneriler, karakter eğitimine yönelik aileleri içeren farklı çalışmalar yapılması, ailelere karakter eğitimine yönelik eğitimler verilmesi, karakter eğitimine yönelik programın farklı gruplarla uygulanarak etkililiğinin tekrardan test edilmesi şeklinde sunulmuştur.

2.6.2.2. Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Kasapoğlu Kaya ve Erişen (2020) tarafından yapılan çalışmada Amerika Birleşik Devletleri'nde karakter eğitimi bağlamında "vatanseverlik" değeri öğretimi incelenmiş ve Türkiye'ye yönelik öneriler geliştirilmiştir. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasının kullanıldığı bu çalışmada veriler döküman

incelemesi ile toplanmıştır. Çalışmada, Kuzey Doğu Florida Eğitim Konsorsiyumu tarafından hazırlanıp uygulamaya konulan karakter eğitimi programı 'vatanseverlik' değeri bağlamında programın öğeleri olan hedefler, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme bakımından incelenmiş ve 'karakter eğitimi programı' hakkında Türkiye'de faydalı olabilecek uygulamalara yönelik öneriler ortaya koyulmuştur.

Mulyadi (2020) tarafından sunulan konferans bildirisinde, Japonya'daki okul öncesi eğitimde gerçekleştirilen karakter eğitimini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda litatür taraması, gözlem, görüşme gibi yöntemler kullanarak verileri toplamıştır. Toplanan veriler araştırmacı tarafından kategorilere ayrılarak sınıflanmış, bütünden özele doğru sentez yapılarak bulgulara dönüştürülmüştür. Japonya'da okul öncesi eğitimde, çalışkanlık, disiplin, titiz ve özenli olma, zamanı doğru kullanma karakter özelliklerine yer verildiği belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda yer verilen karakter özelliklerinin Japon kültürü ile uyumlu olduğu, erken çocukluktan başlayarak tüm eğitim sistemilerinde gerçekleştirilen karakter eğitiminin başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Hasanah ve Deiantur (2020) çalışmalarında, okul öncesi dönemde ailenin karakter eğitiminde rolünü ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda çalışma nitel araştırma deseni yapılandırılmıştır. Dökuman incelemesi ile toplanacak olan verilerin kaynakları psikoloji, erken çocukluk eğitimi ve ailede eğitim başlıklarıyla taranarak seçilmiştir. Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş; ailenin okul öncesi dönemde karakter eğitiminde farklı rolleri olduğu belirlenmiştir. Çalışma ile ailenin çoğalma, koruma, sevgi, dini öğretme, sosyalleştirme, eğitim, ekonomik ve huzurlu sağlıklı ortam yaratma rollerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışma ile ailede çocuğa kazandırılan dürüstlük, sorumluluk, güven, saygı gibi 40 farklı karakter özelliği belirlenmiştir. Çocuğun karakter ve kimlik oluşumunda ailenin önemine dikkat çekilerek, ailede karakter eğitiminin sistemli hale getirilmesi önerilmiştir.

Badaruddin ve diğerleri (2019) çalışmaların Malezya, Singapur ve Enzonezya tarih eğitiminde yer alan değerler eğitimini ortaya koymayı amaçlamışladır. Dökuman incelemesi ile gerçekleştirilen çalışmada ilk başta Malezya, Singapur ve Endonezya'daki tarih eğitiminin nasıl uygulandığı daha sonra Malezya, Singapur ve Endonezya tarih eğitiminde değerlerin nasıl yer verildiği açıklanmıştır. Bunlarla birlikte tarih eğitiminde değerlerin öğretilmesinde karşılaşılan sorunlara ve

uygulamaların etkili gerçekleşmesi için izlenecek adımlar belirtilmiştir. Çalışma ile Malezya, Singapur ve Endonezya'nın tarihsel bağları olduğu, ulusal kimliklerinin oluşumunda tarih eğitiminde kültürlerine ve tarihsel bağlarına özgü değerlere yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma ile tarih eğitiminde farklılıklara saygı ve vatanseverlik değerlerinin ön plana çıkarılması, değerler eğitiminin öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde ve teknolojik uygulamalarla desteklenmesi önerilmiştir.

Grath (2018) çalışmasında, karakter eğitiminin nasıl tanımlandığından ziyade, karakter eğitiminin nasıl gerçekleştirildiği ve diğer kişisel gelişime yönelik farklı eğitim türlerinden nasıl ayırtedilebileceğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Literatür taraması yapılarak gerçekleştirilen araştırmada hangi eğitim türünün karakter eğitimi olduğunu belirlemek için derecelendirme formu örneği sunulmuştur. Form eğitimi okul temelli, yapılandırılmış, olumlu nitelikler ,kimlik algısı ve oluşumu, ahlak gelişimi, erdemler, bütüncül gelişim olmak üzere 7 ana başlıkta inceleyecek şekilde yapılandırılmıştır. Karakter eğitiminin bileşenlerinin neler olduğunun açıklandığı çalışmada, karakter eğitim programlarının yapılandıırılmış, olumlu nitelikler kazandıran ve kimlik oluşumuna rehber olan programlar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca eğitimcilere bulunulan öneride, çocukların gelecekte ne olacağının sorulmasının bilişsel eğitime ama nasıl bir birey olmak istediğinin sorulmasının ise karakter eğitimine işaret edeceği vurgulanmıştır.

Chaitanya (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, değerler eğitiminin ne olduğunu, değerler eğitimine neden ihtiyaç duyulduğu, toplumun devamlılığı için değerlerin nesilden nesile aktaramının önemi ve öğretmeninin rolü açıklanmıştır. Çalışmada eğitimin amacının, akademik bilgi ve becerilerin kazanımının yanısıra yetişmekte olan neslin karakterinin sağlıklı şekilde oluşmasını sağlamak olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca 8 farklı değer yaklaşımına değinilirken, sınıf içi uygulama ve etkinliklerine de yer verilmiştir. Çalışma ile öğretmenlerin toplumda olağanüstü bir dönüşüm sağlayabileceği belirtilmiş olup bununla birlikte öğretmenin davranışlarının sözlerinden daha değerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öneri olarak değer temelli program özelliklerinden bahsedilirken, öğretmenin kendi yaşantısı ile öğrenciye rol model olması gerektiği sunulmuştur.

Dhatt ve diğerleri (2015) çalışmalarında, tasarladıkları değerler eğitimi programının etkililiğini ölçmeyi amaçlamışlardır. Deneysel olarak yapılandırılan çalışmaya

Hindistan'da bulunan bir ortaokulda 8.sınıfta öğrenim görmekte olan 76 öğrenci katılmıştır. Program için belirlenen samimiyet, alçakgönüllük, cesaret, sorumluluk, sevgi ve özgürlük değerlere 5 aylık program çerçevesinde yer verilmiştir. Uygulama öncesi ve sonrası için 13 maddelik anket kullanılmıştır. Anket ile öğrencilerin bu değerleri bilgi, anlama, uygulama ve sentez düzeylerinde test edilmiştir. Uygulamanın sonucunda uygulanan değerler eğitimi programının anlamlı farklılık oluşturdugu tespit edilmiştir. Öneri olarak farklı değerlerin de içerisine katıldığı değerler eğitimi programlarının oluşturulması, farklı yaş gruplarına yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesi sunulmuştur.

Yuniarni (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, okul öncesi eğitimde karakter eğitiminin nasıl gerçekleştmesi gerektiği yönünde ilkeler ve karakter eğitiminin etkililiğini artırmaya yönelik çözüm önerilerini sunmayı amaçlamıştır. Araştırmacı, Endonezya'da yaşanan yolsuzlukların artması, disiplin eksikikleri, dini yozlaşmalar, karakter ve milli kimlik eksikliği ve kültürel farklılıklara saygıdaki azalma ile birlikte karakter eğitiminin erken dönemde verilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Okulların karakter eğitimi etkili bir şekilde gerçekleştirmesi için dönüştürülmesi gerekitği sonucuna ulaşmıştır. Okulların fabrika değil, öğrenen organizma olduğuna dikkat çekilmiş; aile, toplum ve okul ekseninde yapılandırmacı bir karakter eğitimi programının oluşturulması gerektiği önerilmiştir.

Jacoby (2006) tarafından gerçekleştirilen yüksek lisans tezinde, Norveç ve Japonya'daki ilkokul programları ve eğitim uygulamaları değerler eğitimi açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak Norveç ve Japonya eğitim sistemleri ve bu sistemlerin dayandığı eğitim felsefeleri betimlenmiştir. Norveç ve Japonya'nın ilkokul programlarında değerler eğitimi açısından karşılaştırma 1900'lü yılların başı, İkinci dünya savaşı ve sonrası ,1980'li yılardan günümüze kadar diye ayrılarak tarihsel süreç dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Süreçsel analizde John Dewey'in ahlaki ve demokratik eğitim çerçevesi ile Japon ve Norveç eğitiminin temel unsurları dikkate alınmıştır.

Berkowitz ve Grych (2000) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, okul öncesi dönemde karakter eğitimini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışma ile ahlak eğitimi, değerler eğitimi ve karakter eğitimi terminalolojik olarak açıklanmıştır. Dökuman incelemesi ile gerçekleştirilen çalışmada okul öncesi dönemde karakter gelişimi, karakter gelişiminde ailenin ve öğretmenin rolünün ne olduğu ayrıntılı

olarak belirtilmiştir. Bu çalışma ile okul öncesi eğitimde çocukların karakter gelişimi ve eğitiminde öğretmenlerin önemli rol oynadığı vurgulanmıştır. Güvenli ve güzel bir dünyanın varlığı iyi bir karaktere sahip yetiştirilmiş bireylerin varlığı ile mümkün olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu bir karakter gelişimi sağlamak için model olma, demokrasi, çocukların anlamasını kolaylaştırma, insani değerleri öğretmek, saygı, duyguların kontrolü, ilişkilerde şefkati teşvik etmek gibi stratejilere değinilerek, okul ortamında bu stratejilerin uygulanması önerilmiştir.

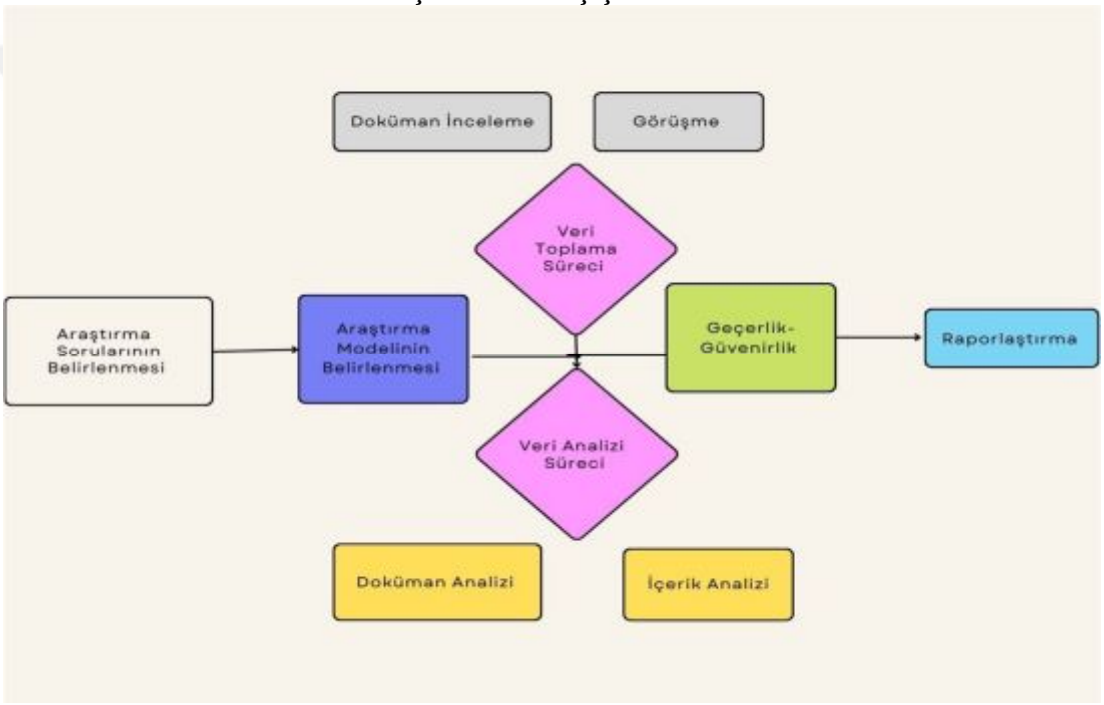
Lickona (1996) çalışmasında, okullarda karakter eğitimini planlamasında eğitimcilere rehberlik edecek on bir ilkeyi sunmayı amaçlamıştır. Çalışmada karakterin ve karakter eğitiminin tanımlanması, karakter eğitiminde ahlaki değerlere yer verilme gerekçesi, akademik program ve karakter eğitimi arasında ilişki kurularak olumlu karakter özelliklerinin kazandırılmasına yönelik alt konulara yer verilmiştir. Çalışma ile karakter eğitiminin çocuk merkezli olması, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını kapsayacak şekilde bütüncül olması, etik değerlere yer vermesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte çocuğa hem ailenin hem okulun ahlaki liderlik yapması önerilmiştir.

Karakter eğitimi ve değerler eğitimi konusunda yurt içi ve yurt dışı çalışmalarına bakıldığında ağırlıklı olarak öğretmen görüşlerini değerlendiren ve öğrencilerle gerçekleştirilen uygulamalı çalışmalar olduğu görülmektedir. Sadece yurt içinde yapılan üç çalışmada karakter eğitimi ve değer eğitimi konusunda hem öğretmen görüşlerine hem de okul öncesi eğitim programlarının değerlendirilmesine yönelik araştırmaların gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca farklı ülkelerin karakter eğitimi ve değerler eğitimi çalışmalarına yönelik taramada Balkan ülkelerine yönelik karşılaştırma ve değerlendirmeye rastlanmamıştır. Program

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analizi, araştırmanın geçerlik ve güvenirliliğine dair detaylı bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın yöntem kısmı uzmanlar eşliğinde yapılandırılmış olup, Şekil-10'da yer alan akış şeması izlenmiştir.

Şekil 10:Akış Şeması

3.1. Araştırma Sorularının Belirlenmesi

Araştırma konusu ilk olarak "okul öncesi eğitimde karakter eğitimi uygulamalarının Balkan ülkelerindeki mevcut durumu" olarak yapılandırılmıştır. Bu yapılandırma ile araştırmanın sorularında karakter eğitiminin okul öncesi eğitimde karşılaştırılması dikkate alınmıştır. Araştırmanın konusu ve oluşturulan sorular ile ilgili uzman görüşleri alınmıştır. Bu şekilde araştırma konusu etnopedagojik bağlamda Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi ethosferinde karakter eğitimini anlama şeklinde düzenlenmiştir. Araştırma soruları da aynı şekilde etnopedagojik bağlamda Balkan

ülkeleri ve Türkiye okul öncesi ethosferinde karakter eğitimini anlamaya yönelik hazırlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Modelinin Belirlenmesi

Araştırma nitel araştırma desenine göre yapılandırılmıştır. Nitel araştırma deseni ile yaşanan deneyimler ve deneyimler aracılığıyla edinilen anlamlar sebep sonuç ilişkisi içerisinde kendi sosyal çevresi bağlamında incelenir (Özden & Saban, 2019). Nitel araştırma, bireyin kendi varlığını anlaması, kendi çabasıyla oluşturduğu sosyal oluşumların ve sistemlerin ayrıntılarını ortaya koyması için yapılandırdığı bilgiye ulaşma yollarındandır (Baltacı, 2019). Nitel araştırma deseni "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak ifade edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Nitel araştırma deseni aşamaları şu şekilde belirtilmektedir (Kartal, 2021):

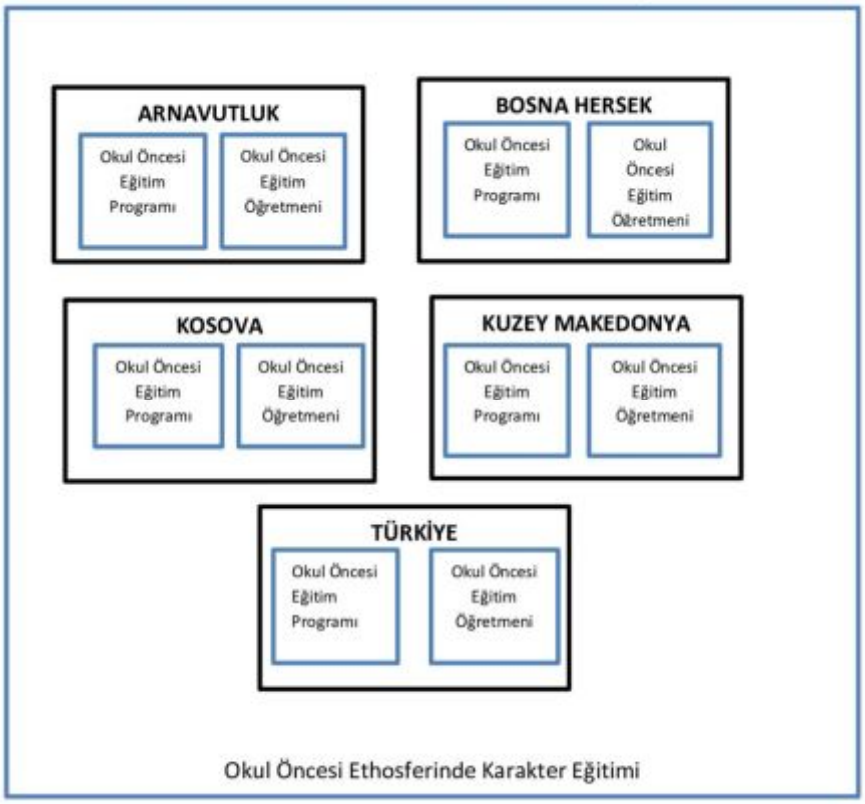
- Problem durumu ve konunun belirlenmesi
- Çalışmanın amacı ve alt amaçlarının belirlenmesi
- Konu ile alanyazının taranması
- Çalışma için uygun olan araştırma deseninin belirlenmesi
- Örneklem /çalışma grubu/veri kaynaklarının belirlenmesi
- Veri toplama yöntemi/araç ve gereçlerinin belirlenmesi
- Verilerin uygun şekilde analizi için analiz yöntemlerinin belirlenmesi
- Araştırmanın raporlaştırılması

Araştırmanın bu aşamalara uygun olarak yapılandırılması Şekil-10'da yer almaktadır. Araştırma konusu belirlendikten sonra ilk olarak çalışmanın amacı ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. İkinci aşama ise bu amacı gerçekleştirilebilecek en doğru araştırma yönteminin belirlenmesi olmuştur. Durum çalışması olarak belirlenen yöntemde farklı ülkelerin ve farklı ülkelerdeki durumların ayrıntılı şekilde betimlenerek anlaşılması için iç içe geçmiş çoklu durum deseni kullanılmıştır. İç içe geçmiş çoklu durum deseni, birden fazla durumun olduğu, bu durumların alt birimlere ayrılarak,

birimlerdeki mevcut durumların biribiriyle karşılaştırıldığı desendir (Aytaçlı, 2012). İç içe geçmiş çoklu durum deseninde, her alt birimdeki durum birbirinden ayrı olarak ele alınır, ele alınan durum kendi içerisinde betimlenir daha sonra diğer birimlerdeki durumlarla karşılaştırılır (Yin, 2014; Akt. Taghisoylu, 2020).

Şekil-11'de araştırmanın modelinin yapısı belirtilmiştir.

Şekil 11: Araştırma Modelinin Yapısı

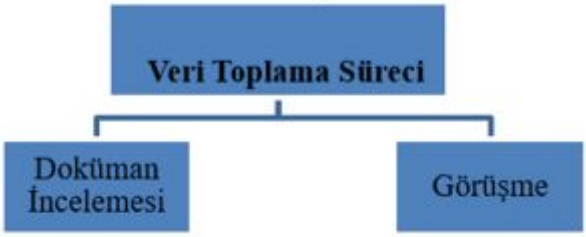
Kaynak: Ying, 2003, s. 40'tan akt. Aytaçlı, 2012, s. 7'den uyarlanmıştır.

Şekil-11'de görüldüğü üzere dâhil edilen ülkeler birer alt durum olarak belirlenmiştir. Her ülkedeki durum kendi içerisinde alt birimlere ayrılarak durumların anlaşılır hale gelmesi kolaylaşmıştır. Her alt birim ülkelerin okul öncesi eğitim programları ile okul öncesi eğitim öğretmenlerinden meydana gelen çalışma grubundan oluşan veri kaynağını da temsil etmektedir. Çalışmada veri kaynağı belirlendikten sonra veri toplama araçlarına karar verilmiştir. Veri kaynaklarından veri toplama araçları ile toplanan verilerin nasıl analiz edileceği verilerin niteliğine göre seçilmiştir. Analiz edilen veriler bulgulara dönüştürülerek raporlaştırılmıştır.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Veri toplama süreci araştırma sorularına göre yapılandırılmıştır. Araştırma sorularının veri toplama sürecinde kullanılan yöntem birbirinden farklıdır. Şekil-12'de veri toplama süreci belirtilmiştir.

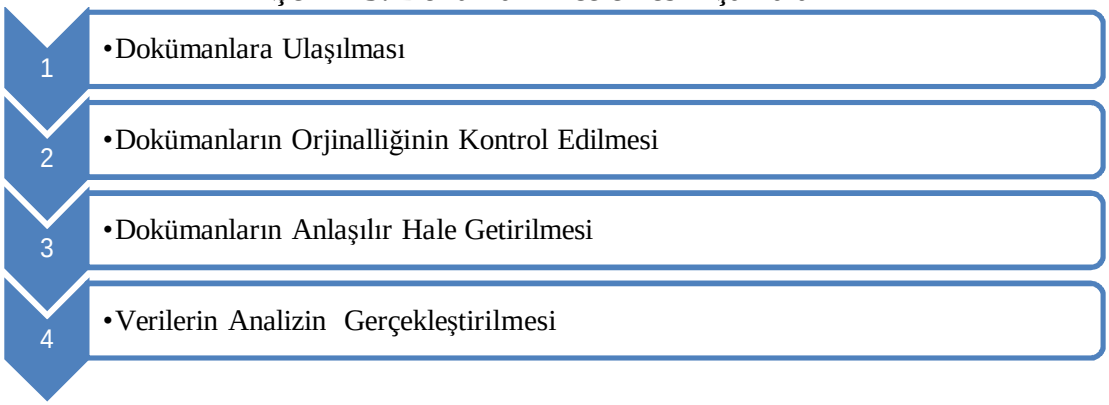
Şekil 12: Veri Toplama Süreci

3.3.1. Dokümanların İncelenmesi ve Analizi

Doküman incelemesi ''bağımsız olarak doğrulanabilir veri ve bilgilerin toplanması amacıyla çeşitli mevcut kaynakların gözden geçirilme süreci'' olarak adlandırılmaktadır (Watkins vd. 2012, 84; Akt. Özkan, 2021). Doküman incelemesi yöntemi çeşitli aşamalardan oluşmaktadır. Şekil-13'te dokümanları incelemesi sırasında izlenen aşamalara yer verilmiştir.

Şekil 13: Doküman İncelemesi Aşamaları

Kaynak: Şimşek ve Yıldırım, 2018, s. 194'ten uyarlanmıştır.

I) Dokümanlara Ulaşma Süreci

Tablo- 1'de Arnavutluk'taki dokümanlara ulaşma süreci belirtilmiştir.

Tablo 1:Arnavutluk'taki Dokümanlara Ulaşma Süreci

Arnavutluk			
Veri Kaynağı	Sayfa Sayısı	Temin Yeri	Temin Tarihi
"Programet e reja të arsimit parashkollor" 3-4 vjec (2018)	59	Eğitim, Spor, Gençlik Bakanlığı	7.Tem.19
"Programet e reja të arsimit parashkollor" 4-5 vjec (2019)	66	Eğitim, Spor, Gençlik Bakanlığı	7.Tem.19
"Programet e reja të arsimit parashkollor" 5-6 vjec (2019)	116	Eğitim, Spor, Gençlik Bakanlığı	7.Tem.19

Arnavutluk okul öncesi eğitim programlarına MAS aracılığıyla 7 Temmuz 2019 tarihinde ulaşılmıştır. Arnavutluk 3-4 yaş okul öncesi eğitim programı 59 sayfa, 4-5 yaş okul öncesi eğitim programı 66 sayfa, 5-6 yaş okul öncesi eğitim programı ise 116 sayfadır. Ek-1'de ulaşılan programların örnek sayfaları yer almaktadır.

Tablo-2'de, Kosova'daki dokümanlara ulaşma süreci bulunmaktadır.

Tablo 2: Kosova'daki Dokümanlara Ulaşma Süreci

Kosova			
Veri Kaynağı	Sayfa Sayısı	Temin Yeri	Temin Tarihi
Korniza Kurrikulare e Arsimit Parashkollor Kosove 0-5 vjeç (2018)	88	Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı	29.Haz.20

Kosova'daki okul öncesi eğitim programı Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı aracılığıyla 29 Haziran 2020 tarihinde temin edilmiştir. Program 88 sayfadır. Ek-2'de Kosova okul öncesi eğitim programı sayfalarından örnekler bulunmaktadır.

Tablo 3'te Bosna Hersek'teki dokümanlara ulaşma süreci yer almaktadır.

Tablo 3:Bosna Hersek'teki Dokümanlara Ulaşma Süreci

Bosna Hersek			
Veri Kaynağı	Sayfa Sayısı	Temin Yeri	Temin Tarihi
Defınısano U Ishodıma Učenja Zajednıčkı Obım Za Predškolsko Obrazovanje Programı Razvoja' (2018)	31	Hersek / Nevatra Kantonu	21.Tem.19
Kurikulum Za Rani I Predškolski Odgoj I Obrazovanje' (2021)	186	Bosna / Saraybosna Kantonu	20.Ara.21

Bosna Hersek'te iki farklı program temin edilmiştir. İlk program Hersek bölgesinde Nevatra Kantonu Mostar şehrinde basılmış olan programdır. 21 Temmuz 2019 tarihinde temin edilen program 31 sayfadır. İkinci program ise Bosna bölgesinden Saraybosna kantonu Saraybosna şehrinde basılmıştır. 20 Aralık 2021 tarihinde temin edilen program 186 sayfadır. Ek-3'te Bosna Hersek okul öncesi eğitim programı örnek sayfaları yer almaktadır.

Tablo-4'te, Kuzey Makedonya'daki dokümanlara ulaşma süreci yer almaktadır.

Tablo 4: Kuzey Makedonya Dokümanlara Ulaşma Süreci

Kuzey Makedonya			
Veri Kaynağı	Sayfa Sayısı	Temin Yeri	Temin Tarihi
П Р О Г Р А М А За Рано Учење И Развој ü-(2014)	140	Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	1.May.20

Kuzey Makedonya'daki okul öncesi eğitim programı 1 Mayıs 2020 tarihinde Çalışma Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan temin edilmiştir. Temin edilen program 140 sayfadan oluşmaktadır. Ek-4'te Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı sayfalarından örnekler bulunmaktadır.

Tablo-5'te Türkiye'deki dokümanlara ulaşma süreci yer almaktadır.

Tablo 5:Türkiye'deki Dokümanlara Ulaşma Süreci

Türkiye			
Veri Kaynağı	Sayfa Sayısı	Temin Yeri	Temin Tarihi
Okul Öncesi Eğiim Programı (2013)	114	Milli Eğitim Bakanlığı	2.May.20

Türkiye'de okul öncesi eğitim programı 2 Mayıs 2020 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla temin edilmiştir. Program 114 sayfadan oluşmaktadır. Ek-5'te Türkiye okul öncesi eğitim programı sayfalarından örnekler bulunmaktadır.

II) Dokümanların Orjinalliğinin Kontrol Edilmesi

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının orjinalliği ilgili bakanlıkların web sayfalarından kontrol edilmiştir.

Tablo 6: Dokümanların Web Sayfaları

Ülke	Web Sayfası
Arnavutluk	https://www.ascap.edu.al/programet-e-arsimit-parashkollor/
Bosna Hersek	https://aposo.gov.ba/sadrzaj/uploads/ZJCRP-predskolski-odgoj-i-obrazovanje-B.pdf http://kurikulum.ks.gov.ba/sites/default/files/202104/Rani%20i%20pred%C5%A1kolski%20odgoj%20i%20obrazovanje.pdf
Kosova	https://konsultimet.rks-gov.net/viewConsult.php?ConsultationID=40635
K.Makedonya	http://www.slvesnik.com.mk/content/pdf/Hronoloski_registar_2014.pdf
Türkiye	https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf

III) Dokümanların Anlaşılır Hale Getirilmesi

Dokümanların anlaşılması için dil uzmanları aracılığıyla dökumanlar Türkçeye çevrilmiştir. Tablo-6'da doküman kaynak dili ve süreleri belirtilmiştir.

Tablo 7: Doküman Kaynak Dilinin Çevirisi

Ülke	Kaynak Dili	Çeviri Süresi
Arnavutluk	Arnavutça	3 ay
Bosna Hersek	Boşnakça	2 ay
Kosova	Arnavutça	1 ay
K.Makedonya	Makedonca	1 ay
Türkiye	Türkçe	-

Tablo-6'da görüldüğü üzere Arnavutluk okul öncesi eğitim programlarının Arnavutçadan Türkçeye çevirisi 3 ayda gerçekleşmiştir. Ek-6'da Arnavutçadan Türkçeye çevrilen örnek sayfalara yer verilmiştir. Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarının Boşnakçadan çevirisi 2 ay sürmüştür. Ek-7'de Boşnakçadan Türkçeye çevrilen örnek sayfalara yer verilmiştir. Kosova ve Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programları Arnavutça ve Makedoncadan çevirileri 1'er ayda gerçekleşmiştir. Ek-8'de Kosova okul öncesi eğitim programının Türkçeye çevrilen örnek sayfaları, Ek-9'da Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının Türkçeye çevrilen örnek sayfaları yer almaktadır. Çeviriler her ülkenin dil uzmanları tarafından yapıldıktan sonra alan uzmanları tarafından kontrol edilmiştir. En son alan uygunluğu sonrası Türk Dili ve Edebiyatı alanındaki uzmanlar tarafından kontrolü sağlanmış, veri analizinin gerçekleştirilmesi için teyit edilmiştir.

IV) Verilerin Analizinin Gerçekleştirilmesi

Türkiye ile birlikte Türkçeleştirilmiş eğitim programları excel programına aktarılarak 'amaçlar', 'ilkeler', 'öğrenme alanları kazanım ve göstergeleri' olarak veri setlerine ayrılmıştır. Her veri seti önce kendi içerisinde incelenmiş ve tespit edilen karakter özelliği kodlanmıştır. Her ülkenin kendi içersindeki veri seti kodlaması gerçekleştirildikten sonra, Ege Üniversitesi Bilgisayar Bilimi Anabilimdalı uzmanları tarafından verilere uygun yazılım oluşturulmuştur. Oluşturulan yazılım sonrasında ülkelerin programlarında tespit edilen karakter özellikleri karşılaştırmaya hazır hale gelmiştir.

Dokümanların analizi sonrası beş ülke verilerinin biribiriyle karşılaştırılaştırılmıştır. Karşılaştırma ile 'amaçlar', 'ilkeler' ve 'öğrenme alanları'nda yer alan karakter özellikleri betimlenmiştir. Böylece karakter özelliklerinin benzer ve farklı yönleri ortaya çıkarılmıştır. Benzer ve farklı karakter özellikleri uzman görüşü ile onay alınarak raporlaştırma sürecine geçilmiştir.

Tablo 8: Doküman Veri Analizi Örneği

Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı	Madde	Karakter Özelliği
Amaç	Çocukların, kültüre ve geleneklere saygı duymalarını ve ulusal kimliklerini geliştirmelerini sağlamak	Milli Manevi Kültüre Önem verme
İlke	Eşitlik: Program, cinsiyete, sosyoekonomik farklılıklara, dini bağlılığa, etnik kökene ve farklı ihtiyaçlarına bakılmaksızın çocuklara eşit davranılmasını temin eder.	Farklılıklara Saygılı, Eşitlik
Öğrenme Alanı	Çocuk, merak ettikleriyle ilgili sorular sorar.(Dil Gelişimi Alanı)	Meraklı

3.3.2. Görüşme ile Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşme, nitel araştırma sürecinde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemin ana hatları şu şekildedir (Stewart & Cash, 1985; akt. Yıldırım & Şimşek, 2018):

- Amaç: Görüşme bir amaca yöneliktir. O amaç doğrultusunda görüşme süreci, görüşme yapılacak kişiler ve sorulacak sorular planlanır.
- Süreç: Araştırmacı ile görüşülen kişi arasındaki iletişim sağlandığı kısmı ifade etmektedir.
- Soruların sorulması ve yanıtların alınması: Araştırmacı tarafından amaca yönelik hazırlanan soruların görüşülen kişilere açık, net ve anlaşılır şekilde

sorulması ve sorulara uygun yanıtların alınarak kaydedilmesi sürecini ifade etmektedir.

- Karşılıklı: Araştırmacı ile görüşülen kişi arasında gerçekleşen etkileşim bu kavram ile tanımlanmaktadır. Görüşme sırasında karşılıklı etkileşim yüz yüze, telefon veya teknolojik araçlar vasıtasıyla sağlanmaktadır.
- Etkileşim: Görüşme sürecinin planlanmasından sonuna kadar geçen zamanda araştırmacı ile görüşülen kişiler arasında meydana gelen bağı ifade etmek için kullanılan kavramdır.

Görüşmenin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için; amaca uygun görüşme formunun yapılandırılması, test edilmesi, görüşme kişilerinin belirlenmesi ve planlamanın yapılması, son hazırlıkların yapılarak görüşmelerin gerçekleştirilip kayıt altına alınması gerekmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

I) Veri Toplama Aracı Olarak Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşme sürecinin amaca uygun gerçekleştirilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formu tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, çalışmanın genel çerçevesini oluşturan, görüşmenin niteliğini belirleyen önemli bir araçtır (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Bu formun oluşturulma süreci ve aşamaları Şekil-14'te belirtilmiştir.

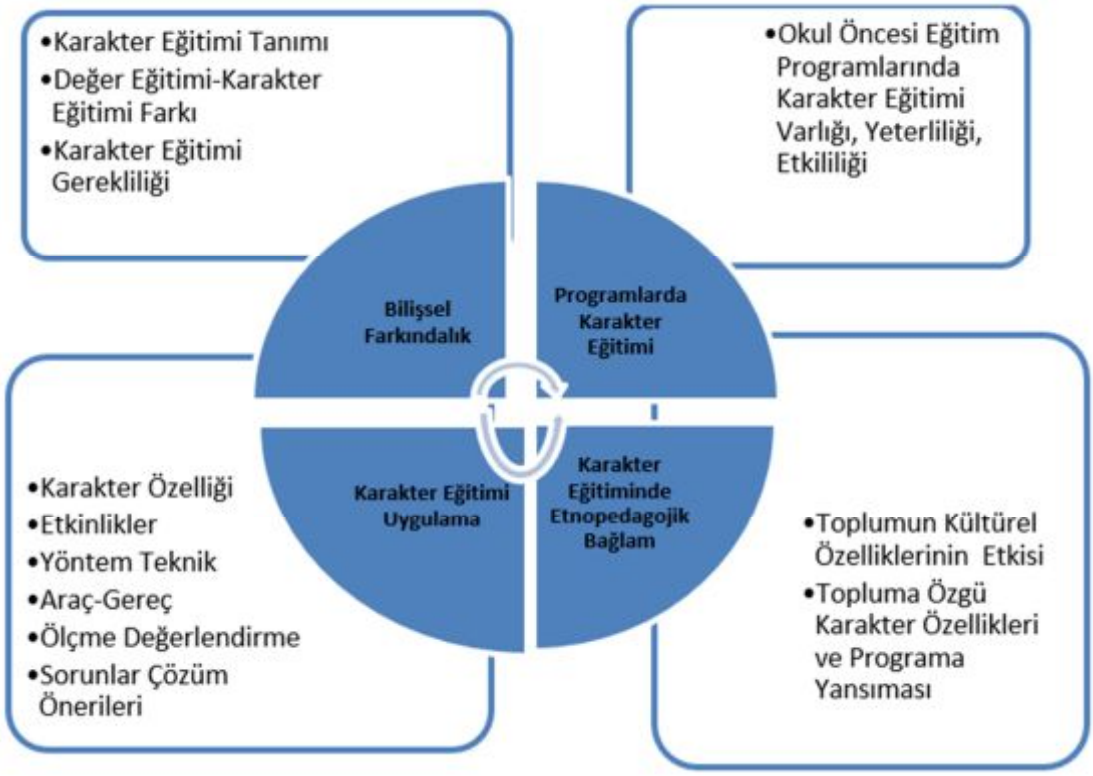
Şekil 14: Veri Toplama Aracı Oluşturulma Süreci

- Literatür Tarama: Okul Öncesi ve Karakter Eğitimi ile ilgili literatür taranarak soru, madde ve kontrol listesi havuzu oluşturulmuştur.

- Taslak Formların Oluşturulması: Araştırmanın amacı ve alt amaçlarına yönelik cevap bulmak adına önceki adımda hazırlanan soru havuzundan sorular ile taslak görüşme formu oluşturulmuştur.
- Uzman Görüşlerinin Alınması: Taslak formlar, Okul Öncesi Eğitimi, Eğitim Programları ve Öğretim alanında Karakter Eğitimi üzerine araştırmalar yapmış ve yapmakta olan uzman kişilere iletilerek; görüşleri doğrultusunda tekrar yapılandırılmıştır.
- Formların Son Hali: Uzman görüşü ile son şekli verilen formlar, Türk Dili uzmanının teyidi alınmıştır. İlgili ülkelerin dillerine çevirisi yapılarak; son şekli için ilgili ülkelerin dil uzmanlarından onay alınmıştır.
- Şekil-15'te yarı yapılandırılmış görüşme formunun yapısı yer almaktadır.

Şekil 15: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Yapısı

Şekil-15 incelendiğinde yarı yapılandırılmış görüşme formunun dört ana temayı sorguladığı görülmektedir. Bu form ile Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim öğretmenlerinin bilişsel farkındalıkları, programlardaki karakter eğitimi, karakter eğitimi uygulamaları ve karakter eğitimininin etnopedagojik bağlamı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu Türkçe hazırlanarak Arnavutça, Boşnakça ve Makedoncaya çevrilmiştir. Ek-10'da yarı yapılandırılmış görüşme formu ve diğer dillere çevrilmiş şekli yer almaktadır.

II) Katılımcıların Belirlenmesi

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi ethosferinde karakter eğitimini anlamaya yönelik araştırmaya uygun olarak o ülkelerde görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenleri maksimum çeşitlilik yöntemiyle seçilmiştir. Bu yöntemle, farklı ülkelerdeki farklı etnisitedeki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimine yönelik görüşlerinin ayrıntılı olarak tanımlanması hedeflenmiştir. Tablo-9'da Arnavutluk çalışma grubuna ait demografik özelliklere yer verilmiştir.

Tablo 9: Arnavutluk Çalışma Grubu Demografik Özellikler

Katılımcı Kodu	Etnisite	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Çalıştığı Kurum Türü	Kıdem
A1	Arnavut	K	35	Lise	Anasınıfı	10
A2	Arnavut	E	30	Lise	Anasınıfı	5
A3	Arnavut	K	59	Lisans	Anaokulu	40
A4	Arnavut	K	27	Lisans	Anaokulu	8
A5	Arnavut	K	40	Lisans	Anaokulu	5

Tablo-9'da görüldüğü üzere, Arnavutluk çalışma grubunda yer alan okul öncesi eğitim öğretmenleri A1, A2, A3, A4, A5 şeklinde kodlanmıştır. 1 erkek, 4 kadın okul öncesi eğitim öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma grubunda 2 okul öncesi eğitim öğretmeni lise mezunu, 3 okul öncesi eğitimi öğretmeni ise lisans mezunudur. Anasınıfında görev yapmakta olan 2 okul öncesi eğitimi öğretmen bulunurken, 3 okul öncesi eğitimi öğretmeni ise anaokulunda çalışmaktadır. Yaşaralığı 27 ile 59, kıdemleri ise 5 ile 40 yıl aralığında değişkenlik göstermektedir. 5 okul öncesi eğitim öğretmeni de Arnavuttur.

Tablo-10' da Bosna Hersek çalışma grubuna ait demografik özelliklere yer verilmiştir.

Tablo 10: Bosna Hersek Çalışma Grubu Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Etnisite	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Çalıştığı Kurum Türü	Kıdem
B1	Boşnak	K	35	Lisans	Anaokulu	5
B2	Boşnak	K	26	Lise	Anaokulu	4
B3	Boşnak	K	30	Lisans	Anaokulu	2
B4	Boşnak	K	24	Y.Lisans	Anaokulu	1
B5	Boşnak	K	21	Lise	Anaokulu	2

Tablo-10'da görüldüğü üzere, Bosna Hersek çalışma grubunda yer alan okul öncesi eğitim öğretmenleri B1, B2, B3, B4, B5 şeklinde kodlanmıştır. Çalışma grubunda 5 kadın okul öncesi eğitimi öğretmeni bulunmaktadır. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin 2'si lise, 2'si lisans 1'de yüksek lisans mezunudur. 5 okul öncesi eğitim öğretmeni de anaokulunda görev yapmaktadır. Yaş aralığı 21 ile 35, kıdemleri ise 1 ile 5 yıl aralığında değişkenlik göstermektedir. 5 okul öncesi eğitim öğretmeni de Boşnaktır.

Tablo-11' de, Kosova çalışma grubuna ait demografik özelliklere yer verilmiştir.

Tablo 11: Kosova Çalışma Grubu Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Etnisite	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Çalıştığı Kurum Türü	Kıdem
K1	Türk	K	45	Lisans	Anasınıfı	2
K2	Arnavut	K	36	Y.Lisans	Anasınıfı	5
K3	Türk	K	38	Lisans	Anasınıfı	14
K4	Boşnak	K	25	Lisans	Anasınıfı	1
K5	Türk	K	37	Lisans	Anasınıfı	15

Tablo-11'de görüldüğü üzere, Kosova çalışma grubunda yer alan okul öncesi eğitim öğretmenleri K1, K2, K3, K4, K5 şeklinde kodlanmıştır. Çalışma grubunda 5 kadın okul öncesi eğitimi öğretmeni bulunmaktadır. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin, 4'ü lisans, 1'i de yüksek lisans mezunudur. 5 okul öncesi eğitim öğretmeni de anasınıfında görev yapmaktadır. Yaş aralığı 25 ile 45, kıdemleri ise 2 ile 15 yıl aralığındadır. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin 3'ü Türk, 1'i Boşnak, 1'i Arnavut'tur.

Tablo-12'de, Kuzey Makedonya çalışma grubuna ait demografik özellikler yer almaktadır.

Tablo 12:Kuzey Makedonya Çalışma Grubu Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Etnisite	Şehir	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Çalıştığı Kurum Türü	Kıdem
M1	Arnavut	Üsküp	K	25	Lisans	Anaokulu	1
M2	Türk	Üsküp	K	23	Lisans	Anaokulu	2
M3	Arnavut	Üsküp	K	28	Lisans	Anaokulu	1
M4	Arnavut	Tetova	K	32	Lisans	Anaokulu	5
M5	Makedon	Tetova	K	35	Lisans	Anaokulu	7

Tablo-12'de görüldüğü üzere, Kuzey Makedonya çalışma grubunda yer alan okul öncesi eğitim öğretmenleri M1, M2, M3, M4, M5 şeklinde kodlanmıştır. Çalışma grubunda 5 kadın okul öncesi eğitimi öğretmeni bulunmaktadır. 5 okul öncesi eğitim öğretmeni de lisans mezunudur. 5 okul öncesi eğitim öğretmeni de anaokulunda

görev yapmaktadır**.** Yaş aralığı 25 ile 35, kıdemleri ise 2 ile 7 yıl aralığındadır. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin 1'i Türk, 1'i Makedon, 3'ü Arnavut'tur.

Tablo-13'te Türkiye çalışma grubunun demografik özellikleri yer almaktadır.

Tablo 13: Türkiye Çalışma Grubu Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Etnisite	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Çalıştığı Kurum Türü	Kıdem
T1	Türk	K	48	Lisans	Anasınıfı	25
T2	Türk	K	28	Lisans	Anaokulu	7
T3	Türk	K	42	Lisans	Anaokulu	17
T4	Türk	K	27	Y.Lisans	Anaokulu	3
T5	Türk	K	38	Lisans	Anaokulu	10

Tablo-13'de görüldüğü üzere, Türkiye çalışma grubunda yer alan okul öncesi eğitim öğretmenleri T1, T2, T3, T4, T5 olarak kodlanmıştır. Çalışma grubunda 5 kadın okul öncesi eğitim öğretmeni bulunmaktadır. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin 4'ü lisans,1' de yüksek lisans mezunudur. 1'i anasınıfında 4'ü ise anaokulunda görev yapmaktadır. Yaş aralığı 27 ile 48, kıdemleri ise 3 ile 25 aralığında değişkenlik göstermektedir. 5 okul öncesi eğitim öğretmeni de Türk'tür.

Tablo-14'te tüm katılımcılara ait genel demografik özellikler yer almaktadır**.**

Tablo 14: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Genel Bakış

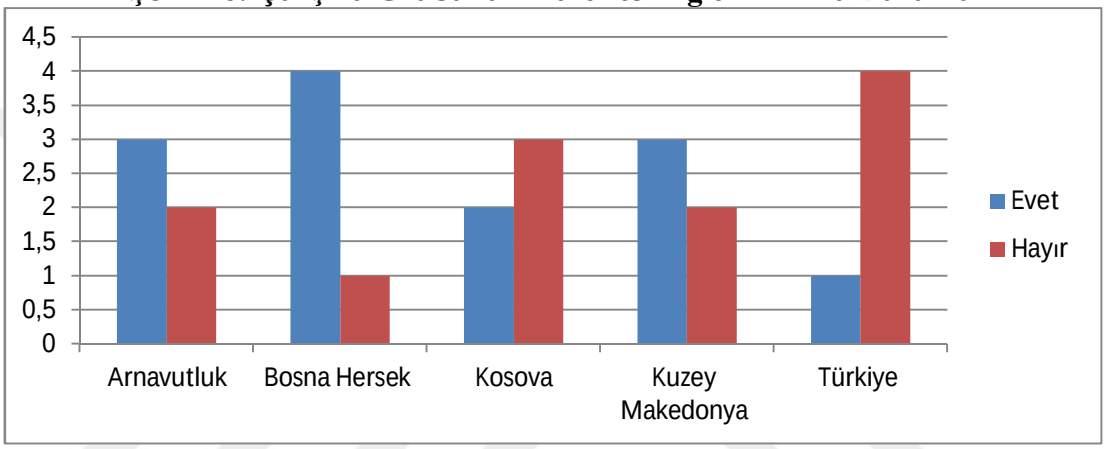
		f	%
Etnisite	Arnavut	9	%36
	Türk	9	%36
	Boşnak	6	%24
	Makedon	1	%4
Cinsiyet	Kadın	24	%96
	Erkek	1	%4
Yaş	20-25 Yaş	5	%20
	26-30 Yaş	6	%24
	31-35 Yaş	4	%16
	36 Yaş üzeri	10	%40
Eğitim Durumu	Lise	4	%16
	Lisans	18	%72
	Y.lisans	3	%12
Çalıştığı Kurum Türü	Anasınıfı	8	%32
	Anaokulu	17	%68
Kıdem	0-5	15	%60
	6-10	5	%20
	11-15	2	%8
	16 üzeri	3	%12

Tablo-14'te katılımcıların etnisite, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalıştığı kurum türü, kıdem özellikleri belirtilmiştir. Çalışma grubunun f(9) %36'sını Arnavut, f(9) %36'sını Türk, f(6) %24'ünü Boşnak, f(1) %4'ünü Makedon oluşturmaktadır. 25 okul öncesi eğitim öğretmeninin %96'sı kadın, %4'ü erkektir. Bu öğretmenlerin f(5)

%20'si 20-25 yaş, f(6) %24'ü 26-30 yaş, f(4) %16'sı 31-35 yaş arasında olup, f(10) %40'ı ise 36 yaş üzerindedir. Mezuniyet durumlarına bakıldığında ise f(4) %16'sı lise, f(18) %72'si lisans, f(3) %12'si ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Çalışma grubundakilerin f(8) %32'si anasınıfı kalan f(17) %68'si anaokulunda görev yapmaktadır. Görüşme gerçekleştirilen okul öncesi eğitim öğretmenlerinin f(15) %60'ı 0-5 yıl, f(5) %20'si 6-10 yıl, f(2) %8'si 11-15 yıl, f(3) %12'si 16 yıl üstü kıdeme sahiptir.

Şekil 16'da çalışma grubunun karakter eğitimi alma durumuna yer verilmektedir.

Şekil 16: Çalışma Grubunun Karakter Eğitimi Alma Durumu

Şekil 16'da Arnavutluk ve Kuzey Makedonya çalışma grubundaki 3'er okul öncesi eğitimi öğretmeni, Bosna Hersek çalışma grubundaki 4 okul öncesi eğitimi öğretmeni, Kosova çalışma grubundaki 2 okul öncesi eğitim öğretmeni, Türkiye çalışma grubundaki 1 okul öncesi eğitim öğretmeni karakter eğitimi aldığı görülmektedir. Arnavutluk, Kuzey Makedonya çalışma grubundan 2 okul öncesi eğitimi öğretmeni, Bosna Hersek çalışma grubundan 1 okul öncesi eğitimi öğretmeni, Kosova çalışma grubundan 3 okul öncesi eğitimi öğretmeni, Türkiye çalışma grubundan ise 4 okul öncesi eğitimi öğretmeni karakter eğitimi almadığını belirtmiştir.

III) Görüşmelerin Yapılması

Görüşme ile verilerin toplanması sürecinde dikkate alınan kriterler (Brookfield, 1992; Patton, 2002; Akt. Yıldırım & Şimşek, 2018) şu şekildedir:

- Görüşme sorularını sorarken sorgulayıcı değil, yapıcı ve teşvik edici şekilde sorulması ve görüşmenin karşılıklı sohbet havasında yapılması

- Gerektiğinde verilen yanıtlar doğrultusunda soru yer değişikliklerinin yapılması
- Görüşmenin amacına uygun, bilimsel ve tarafsız bir şekilde yürütülmesi
- Tablo-15'te görüşmelerin yapılma sürecine yer verilmiştir.

Tablo 15: Görüşmelerin Yapılması

Katılımcı Kodu	Şehir	Görüşme Tarihi	Görüşme Yöntemi
Arnavutluk			
A1	Debre	10.01.2022	Telefon
A2	İşkodra	14.01.2022	Telefon
A3	Tiran	18.01.2022	Zoom
A4	Tiran	18.01.2022	Zoom
A5	Tiran	18.01.2022	Zoom
Bosna Hersek			
B1	Saraybosna	7.02.2022	Zoom
B2	Saraybosna	8.02.2022	Zoom
B3	Saraybosna	9.02.2022	Zoom
B4	Saraybosna	10.02.2022	Zoom
B5	Saraybosna	11.02.2022	Zoom
Kosova			
K1	Priştine	17.01.2022	Zoom
K2	Priştine	18.01.2022	Zoom
K3	Prizren	14.02.2022	Zoom
K4	Prizren	15.02.2022	Zoom
K5	Prizren	21.02.2022	Zoom
Kuzey Makedonya			
M1	Üsküp	17.01.2022	Zoom
M2	Üsküp	17.01.2022	Zoom
M3	Üsküp	17.01.2022	Zoom
M4	Tetova	1.03.2022	Zoom
M5	Tetova	1.03.2022	Zoom
Türkiye			
T1	İstanbul	6.01.2022	Telefon
T2	İzmir	15.01.2022	Zoom
T3	İzmir	13.02.2022	Zoom
T4	Diyarbakır	22.02.2022	Telefon
T5	Batman	2.03.2022	Telefon

Görüşmeler ile veriler 5 ülke, 12 şehirden zoom ve telefon görüşmesi aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme verileri 10 Ocak 2022 tarihinde toplanmaya başlanmış, 2 Mart 2022 tarihinde son bulmuştur. Görüşmeye katılan okul öncesi eğitim öğretmenlerini gizliliğini korumak amacıyla araştırma sürecine dâhil edildiği andan itibaren kendi

ülke baş harfleri ile kodlar verilerek, kodlar aracılığıyla tanımlanmıştır. Yapılan her görüşme bu kod adıyla demografik bilgiler ile birlikte excele işlenmiş, ham veriler ve yapılan görüşmeler bu kodlarla kaydedilmiştir.

19 Aralık 2022 tarihli tez izleme komitesinde öğretmenlerin öğrencilere kazandırmak istediği ve kültürel bağlamda kazandırılmak istenen karakter özellikleri sayılarının programda tespit edilen sayıdan farklı olması sonucunda öğretmenlerle tekrar kısa görüşmeler yapılmıştır.

IV) Görüşme Verilerinin Analizi

Nitel araştırmalarda görüşme verileri hazırlanarak, düzenlenip kodlanır, daha sonra kodlar ilişkilendirilerek temalar oluşturulur (Creswell, 2018). Katılımcılardan görüşme yolu ile toplanan veriler betimsel ve içerik analizi ile incelenmiştir.

Bu analizler için aşağıdaki sıralama incelenmiştir:

- Görüşmelerin katılımcı dillerinden Türkçe kayıt altına alınması ve anlaşılır belge haline getirilmesi
- Anlaşılır hale gelen görüşme belgelerinin MAXQDA 2020 programına aktarılması
- Görüşme kayıtlarının yarı yapılandırılmış görüşme formu kapsamında boyutlara ayrılması (bilişsel farkındalık, karakter eğitimi uygulamaları, yaşanılan sorunlar, eğitim programındaki karakter eğitmi mevcut durumu, etnopedagojik olarak karakter eğitimi)
- Her boyutta kodlar oluşturulması, kodlar ile sistematik şekilde temaların yapılandırılması
- Yapılandırma ile birlikte MAXQDA 2020 programı kullanılarak verilerin görselleştirilmesi
- Kodlara ve temalara kaynaklık eden görüşme kayıtları ile veri görsellerinin bütünlük sağlayacak şekilde raporlanması
- Ülkelerin benzer ve farklılıklarının yorumlanarak değerlendirilmesi

Tablo 16'da görüşmelerdeki ham verinin kod, kategori ve tema örneği yer almaktadır.

Tablo 16 : Görüşme Verilerinin Analiz Örneği

Tema	Kategori	Kod	Ham Veri
Karakter Eğitimi Tanıma İlişkin Görüşler	Karakteri Olumlu Yönde Geliştirme	Karakterini iyi ve olumlu yönde geliştirmeye çalışmak	Karakter eğitimini; çocuklarla konuşarak gerçek hayattan örnekler, onların karakterini iyi ve olumlu yönde geliştirmeye çalışmak olarak tanımlayabiliriz. (Kosova/K2)

Tablo-16'da karakter eğitimi nedir? sorusuna yönelik Kosova'dan K2 kodlu katılımcıdan alınan ham verinin tema, kategori ve kodlarına ayrılarak verinin nasıl analiz edildiği açıkça ifade edilmiştir.

3.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmalarda niçin, ne kadar sürede gerçekleştirilip sonucunda ne elde edildiği kadar nasıl gerçekleştiği de önemlidir. Bu noktada araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik kavramları devreye girmektedir. Nicel olarak yapılandırılan araştırmalarda verilerin sayısal olarak toplanıp analiz edilmesiyle ortaya çıkan sayısal göstergeler geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için kanıt oluştururken nitel araştırmalarda farklı göstergeler kullanılmaktadır (Başkale, 2016). Arastaman ve diğerleri (2018), araştırmacı tarafından bu göstergelerin araştırma için belirlenen paradigmaya uygun şekilde belirlenip, ayrıntılı tanımlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda çalışmada geçerlik ve güvenirlik için kullanılan yöntem ve teknikler nitel araştırmanın temellerine göre yapılandırılmış olup geçerlik ve güvenirlik başlıkları altında ayrı ayrı ifade edilmiştir.

Geçerlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmanın gerçeğe uygunluğu, sürecin farklı kişiler tarafından doğrulanması, süreç sonunda elde edilen sonuçların güvenirliği ve aktarılabilmesiyle ilgilidir (Kanadlı, 2021).

Nitel araştırma sürecinde geçerlik; inandırıcılık (iç geçerlik), aktıralabilirlik (dış geçerlik) şeklinde ayrılmaktadır (Başkale, 2016).

İnandırıcılık (iç geçerlik); araştırmacı tarafından yürütülen araştırma sürecinin bilimsel ve tarafsız, uzmanlar tarafından teyit edilebilen açık ve tutarlı olduğunun

kanıta dayalı olarak sunulması ile sağlanmaktadır (Aydın, 2021). Şekil-17'de iç geçerlikle ilgili alınan önlemler yer almaktadır:

Şekil 17: İnandırıcılık (İç Geçerlik)

Kaynak: Akdemir, 2021, s. 497'den uyarlanmıştır.

Şekil-17'da belirtildiği üzere;

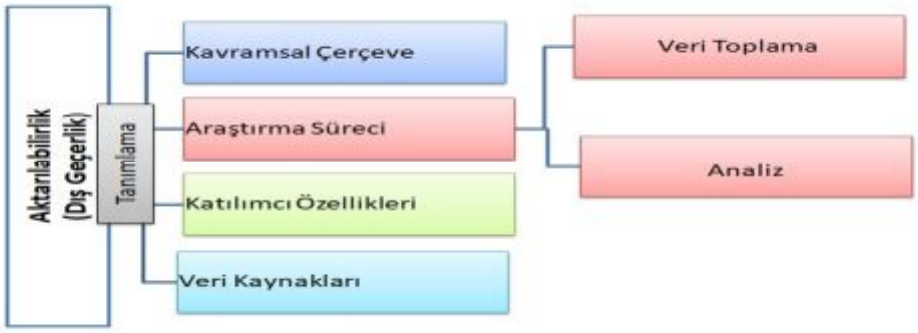
- Araştırma Deseni: Araştırmacı, araştırma desenini araştırmanın amacına uygun olarak seçmiş, deseni açık ve net şekilde tanımlamıştır. Ayrıca amaca uygun örneklem seçilerek 5 ülke 12 şehirde görev yapmakta olan 25 okul öncesi eğitim öğretmeni maksimum çeşitlilik yöntemi ile araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada okul öncesi ethosferinde karakter eğitiminin durumu sadece öğretmenlerle yapılan görüşmeyle betimlenmemiş ayrıca 5 ülkede görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenleri ile görüşmeler yapılarak veri toplama sürecinde çeşitleme gerçekleştirilmiştir.
- Veri Kaynakları: Dokümanların orjinalliği kontrol edilerek, ülkelerin mevcut okul öncesi eğitim programları olduğu teyit edilmiştir. Araştırmacı dokümanlarla iki yılı kapsayan uzun bir süreç geçirmiştir.
- Çalışma Grubu: Çalışma grubundaki okul öncesi eğitim öğretmenlerine onam formu uygulanmıştır. Katılımcılardan ses ve görüntü kaydı ile ilgili onay alınmıştır. Okul öncesi eğitim öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sürece yayılmış, ürecin başından sonuna kadar araştırmacı tarafından gerçekleştirilerek, sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi sağlanmıştır. Çalışma grubundaki katılımcıların isim ve soyisim yerine ülkelerinin baş harfleri ile kodlanmıştır. Farklı dillerde gerçekleştirilen görüşmeler tercüman eşliğinde yapılmış, metinler Türkçe yazılmış, daha sonra katılımcıların ana

dillerine çevirilerek elektronik posta ya da Whatsapp aracılığıyla kendilerine iletilerek teyit etmeleri sağlanmıştır.

- Süreç**:** Araştırmacı, veri toplama sürecinde bilimsel ve tarafsız davranmıştır. Özellikle görüşmelerde tarafsızlığı engeleyecek jest, mimik ve hareketlerden kaçınarak herhangi bir yönlendirmede bulunulmamıştır.
- Analiz**:** Dokümanlar Türkçeye çevirilip, excele aktarılarak amaç, ilke ve öğrenme alanlarındaki kazanımların karakter özellikleri belirlenmiştir. Belirlenen karakter özelliklerine ait veri setleri iki farklı uzmana gönderilerek veri analizinde üçgenleme yapılmıştır. Patton'a (2018) göre inanılırlığı gerçekleştirmenin diğer bir yolu olan üçgenleme ile çoklu araştırmacı ya da analizcilerin verileri analiz etmesiyle birlikte ulaşılan bulguların geçerliliği sağlanmaktadır (Akt. Kocayiğit ve Karademir, 2020)

Aktarılabilirlik (dış geçerlik); Nitel araştırmalarda aktarılabilirlik araştırma ile elde edilen sonuçları, kendine özgü özelliklerini muhafaza ederek; benzer çevre ve durumlara adapte etmeyi temsil etmektedir. Bu anlamda aktarılabilirliğin sağlanması; araştırmacının araştırmanın her aşamasını çok iyi tanımlayıp, açık bir şekilde ifade etmesiyle gerçekleşmektedir (Aydın, 2021). Bu çalışma kapsamında aktarılabilirliği sağlamak için Şekil-18'de yer alan önlemler alınmıştır:

Şekil 18:Aktarılabilirlik (Dış Geçerlik)

Kaynak: Şimşek ve Yıldırım, 2018, s. 283.

Şekil-18'de belirtildiği üzere; aktarılabilirliği sağlamak için çalışmanın her aşaması ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Kavramsal çerçeve, çalışmanın amacı ve anahtar kelimeleri dikkate alınarak ayrıntılı olarak yapılandırılmıştır. Araştırma sürecinde verilerin nasıl toplandığı ve toplanan verilerin nasıl analiz edildiği detaylı olarak

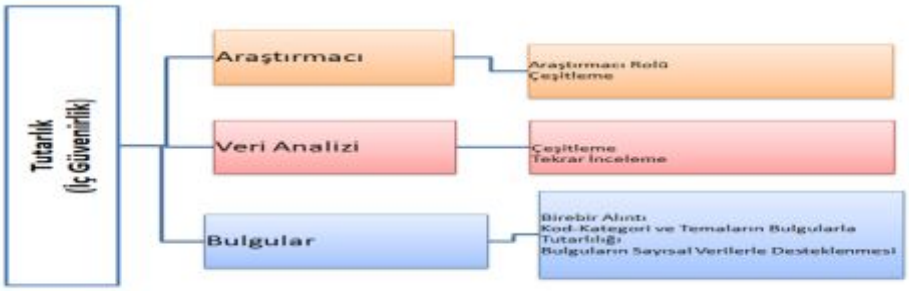
açıklanmıştır. Katılımcıların seçiminde nasıl bir yol izlendiğine ve demografik yönden özelliklerine ilişkin detaylara yer verilmiştir. Veri kaynaklarının temin edildiği yer, tarih, dilleri ve çevirileriyle ilgili bilgiler ve yapısal özellikleri ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Hem katılımcılarla yapılan görüşmeler hem de veri kaynaklarına ilişkin veri setleri tarih sırasına göre kodlanarak saklanmış, gerektiğinde o görüşme ve veri kaynaklarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Güvenirlik

Nitel araştırma sürecinde güvenirlik ölçütünü araştırma verileri ile bulgular arasındaki sürecin tutarlığı ile çıktıların teyit edilebilir olması oluşturmaktadır (Arastaman vd, 2018). Bu nedenle nitel araştırma sürecinde güvenirlik tutarlık (iç güvenirlik), teyit edilebilirlik (dış güvenirlik) şeklinde ayrılmaktadır (Başkale, 2016).

Tutarlık (iç güvenirlik); nesnel ve tarafsız bir şekilde araştırmacının, araştırma sürecini ayrıntılı olarak betimlemesi, verilerin toplanmasından veri analizi ve bulguların sunulmasına kadar süreci biribiriyle tutarlı yürütmesini ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Şekil-19'da tutarlığı sağlamak için alınan önlemler yer almaktadır.

Şekil 19: Tutarlık (İç Güvenirlik)

Kaynak: Şimşek ve Yıldırım, 2018, s. 295'ten uyarlanmıştır.

Araştırmacı, nitel araştırma sürecinde verileri ortamın içerisine dâhil olarak toplar, toplanan verileri analiz ettikten sonra araştırma sürecini de dikkate alarak yorumlayan kişidir (Karataş, 2015). Bu çalışmada da toplanan veriler neden-sonuç ilişkisi içerisinde anlamlı hale getirilip, tutarlı bir şekilde yorumlanmıştır..

Doküman incelenmesinde verilerin işlenmesinden yaklaşık 3 ay sonra, her ay bir program tekrar analiz edilmiştir. İlk ve son yapılan analiz sonuçları karşılaştırılarak elde edilen en son veri saklı tutularak, exceldeki veri setleri farklı uzmanlara kodlaması için gönderilmiştir. Karşılaştırmalı analize tabi tutulan verilerin ayrıca

kodlayıcılar arası güvenirliği Miles ve Huberman (1994) Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)*100 formulü ile hesaplanmıştır. Bu hesaplama ile ülke dokümanlarına ait güvenirlik yüzdeleri aşağıdaki gibidir:

- ✓ Arnavutluk; 353/(353+30)*100= 92
- ✓ Bosna Hersek; 442/(442+32)*100=93
- ✓ Kosova; 169/(169+20)*100=89
- ✓ Kuzey Makedonya; 342/(342 +32)*100=91
- ✓ Türkiye; 140(140+10)*100=93

Aynı hesaplama görüşme verileri için de gerçekleştirilmiştir. Bu hesaplama ile ülkelerdeki katılımcılardan çıkarılan kodlara ait güvenirlik yüzdeleri aşağıdaki gibidir:

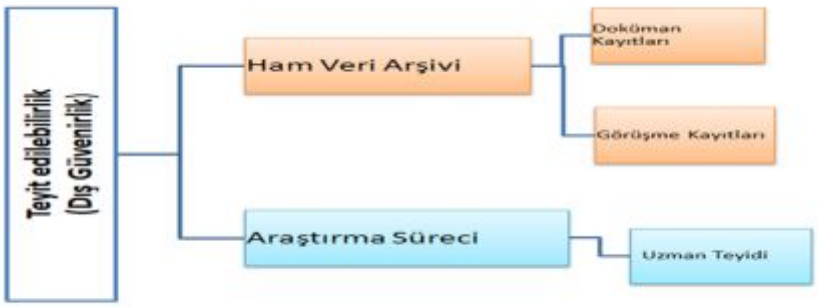
- ✓ Arnavutluk; 45/(45+7)*100= 86
- ✓ Bosna Hersek; 52(52+7)*100=88
- ✓ Kosova; 55/(55+4)*100=93
- ✓ Kuzey Makedonya; 43/(43+5)*100=89
- ✓ Türkiye; 47(47+4))*100=92

Bulgular, neden sonuç ilişkisi içerisinde araştırmanın amacı ve alt amaçlarına uygun olarak, sayısal verilerle desteklenecek şekilde açık, net ve tutarlı şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca hem doküman hem de görüşme bulgularında birebir alıntılara yer verilerek ulaşılan sonuçlar yorumlanmıştır.

Teyit edilebilirlik (dış güvenirlik);

Şekil-20'de teyitedilebilirliği sağlamak için alınan önlemler yer almaktadır.

Şekil 20: Teyit edilebilirlik (Dış Güvenirlik)

Kaynak: Akdemir ve Kılıç, 2021, s. 497'den uyarlanmıştır.

Teyit edilebilirliği sağlamak için araştırmacı tarafından hem dokümanların hem de görüşmelerin veri kayıtları kronolojik sıraya göre muhafaza edilmektedir. Ayrıca araştırma sürecinin amacı, alt amaçları, verilerin toplanması, toplanan verilerin analizi, bulguların yazımı ve sonuç kısmına kadar her aşamada uzman görüşü alınarak teyit edilmesi sağlanmıştır.

Tablo-17'de araştırmanın sorularına yönelik, veri toplama, veri analizi ve geçerlik-güvenirlik süreci yer almaktadır.

Tablo-17'de incelendiğinde araştırmanın iki araştırma sorusuna yönelik yapılandırıldığı görülmektedir.

Birinci araştırma sorusu etnopedagojik bağlamda karakter eğitiminin Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kuzey Makedonya, Kosova) ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarındaki mevcut durumunu değerlendirilebilmek amacına yöneliktir. Bu amaç doğrultusunda veri toplama kaynağı Balkan ülkeleri ve Türkiye'de güncel olarak kullanılmakta olan okul öncesi eğitim programlarıdır. Dökümanlar aracılığıyla toplanan veriler dökuman ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Bu sürecin bilimsel olarak yürütülmesi için alınan önlemler şu şekildedir: 1. Orjinalliğin teyit edilmesi, 2. Uzun süreli etkileşim, 3. Karşılaştırmalı analiz, 4. Tekrar inceleme, 5. Ham veri arşivi, 6. Verilerin sayısallaştırılması, 7. Uzman görüşü, 8. Analizci üçgenlemesi, 9. Kodlayıcılar arası güvenirlik.

İkinci araştırma sorusu etnopedagojik bağlamda Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kuzey Makedonya, Kosova) ve Türkiye'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimine yönelik yaklaşımlarına yönelik mevcut durumu değerlendirme amacına yöneliktir. Bu amaç doğturultusunda verinin kaynağı okul öncesi eğitim öğretmenleridir. Okul öncesi eğitim öğretmenlerinden veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Verilerin analizi içerik ve betimsel analiz ile gerçekleştirilmiştir. Bu sürecin bilimsel olarak yürütülmesi için alınan önlemler şu şekildedir:

1. Amaca uygun örneklem,
2. Katılımcı teyidi,
3. Tarafsızlık,
4. Katılımcı onam formu,

5. Katılımcıyı kod ile adlandırılması,
6. Ham veri arşivi,
7. Kod-kategori –tema tutarlılık,
8. Birebir alıntı,
9. Analizci üçgenleme,
10. Uzman görüşü,
11. Kodlayacılar arası güvenirlik.

Tablo 17: Araştırma Soruları ve Araştırma Süreci

Araştırma Sorusu	Veri Toplama Kaynağı	Veri Toplama Aracı	Veri Analizi	Geçerlik-Güvenirlik
Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye *okul öncesi eğitim programlarında* etnopedagojik bağlamda karakter eğitimi mevcut durumu nedir?	Okul Öncesi Eğitim Programları	Doküman	Doküman Analizi İçerik Analizi	Orjinalliğin teyit edilmesi Uzun süreli etkileşim Karşılaştırmalı analiz Tekrar inceleme Analizci üçgenlemesi Ham veri arşivi Verilerin sayısallaştırılması Uzman görüşü Kodlayıcılar Arası Güvenirlik Amaca uygun örneklem
Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye *okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin* etnopedagojik bağlamda karakter eğitimine ilişkin yaklaşımlarına ılgılı mevcut durum nedir?	Okul Öncesi Eğitim Öğretmenleri	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	İçerik Analizi Betimsel Analizi	Katılımcı teyidi Tarafsızlık Katılımcı onam formu Katılımcıyı kod ile adlandırma Ham veri arşivi Kod-Kategori-Tema Tutarlılık Birebir Alıntı Analizci üçgenlemesi Uzman görüşü Kodlayıcılar Arası Güvenirlik

3.5. Etik Süreç

Nitel araştırma sürecinde dikkate alınması gereken etik durumlar Yıldırım ve Şimşek (2013) tarafından belirtilen maddeler doğrultusunda aşağıda açıklanmıştır:

- **Resmi İzinler:** Nitel araştırma sürecinde kullanılması için oluşturulan yarı yapılandırılmış formun uygulanması için etik kurul onayı Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 16.09.2021 tarih 2021/07 sayılı toplantı ile alınmış olup Ek-11'de sunulmuştur. Ayrıca İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde 16.11.2021 tarih ve 36987633 sayılı yazı ile onay alınmıştır. Ek-12'de İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan onay yazısı bulunmaktadır.
- **Araştırmadan Haberdar Etme ve Kişisel Hakların Korunması:** Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilen görüşmelere katılacak okul öncesi eğitim öğretmenlerine öncelikle Arnavutça, Boşnakça, Makedonca ve Türkçe bilgilendirilmiş onam formu ile araştırmanın amacı görüşmelerin gönüllük esasına dayalı olduğu, kayıt altına alınacağı ve kişisel hakların korunarak gizliliğin sağlanacağı belirtilerek öğretmenlerin sözlü ve yazılı onayları alınmıştır. Hazırlanan onam formunun Türkçe, Arnavutça, Boşnakça ve Makedonca şekli Ek-13'te yer almaktadır.

Ayrıca yapılan görüşmeler katılımcıların kendi dillerinde e-posta aracılığıyla kendilerine iletilerek görüşmelerin teyidi sağlanmıştır.

- **Verilerin Güvenliği ve Gizlilik:** Araştırmaya katılan okul öncesi eğitim öğretmenlerinden elde edilen görüşme ve dokümanlar katılımcıların güvenliğini dikkate alınarak başka bir kişinin ulaşamayacağı biçimde araştırmacı tarafından depolanmaktadır.

3.6. Araştırmacı Rolü

- ✓ Balkan kökenli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen araştırmacının kendi karakterinin oluşumu, Balkan ülkeleri ve Türkiye kültürünün etkileşimi doğrultusunda şekillenmiştir. Ayrıca araştırmacı pandemi süresi boyunca Rumeli Balkan Strateji ve Araştırma Merkezi tarafından her ay bir Balkan ülkesinin teması ile haftalık düzenlenen çevrimiçi konferanslara katılmıştır.
- ✓ Araştırmacı, Türkiye'de ve Balkanlar'da faaliyet gösteren dernek, kurum, sivil toplum kuruluşları ile iletişim halinde olarak, eğitim programlarına ulaşma, ulaşılan programların çeviri işlemleri ve yereldeki öğretmenlerle görüşme sürecinde koordineli çalışmıştır.

- ✓ Araştırmacı değerler ve karakter eğitimine yönelik Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından, 15.4.2020 – 15.5.2020 tarihleri arasında gerçekleştirilen eğitici eğitimine katılmıştır (Ek-14).
- ✓ Araştırmacı Balkan ülkeleri ve Türkiye'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitimi öğretmenleri ile veri toplama süreci sırasında ayrıca verilerin toplandıktan sonra analizinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi için 18-20 Ocak 2022 tarihleri arasında Maxqda ile nitel veri analizi eğitimini tamamlamıştır (Ek-15).

4. BULGULAR

Bu bölümde, toplanan verilerin analizinden elde edilen bulgular çalışmanın alt problemleri temel alınarak düzenlenmiş ve sunulmuştur.

4.1. Birinci Arastırma Sorusu ile İlgili Bulgular

Bu bölümde çalışmanın birinci amacına ilişkin Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye okul öncesi eğitim programları doküman incelemesi ile analiz edilmiştir. Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye'nin okul öncesi eğitim programlarının mevcut yapısı, amaçlar, ilkeler, öğrenme alanlarındaki karakter özellikleri ile aynılık, benzerlik, farklılıkları açısından karşılaştırılmasına yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Okul Öncesi Eğitim Programlarının Yapısına İlişkin Bulgular:

Çalışmanın birinci amacının birinci alt problemine ilişkin Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna- Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının yapıları, programlarda yer alan sayfa sırasına göre şematik olarak çıkarılmıştır.

Şekil-21'de Arnavutluk okul öncesi eğitim programlarının genel yapısı yer almaktadır.

Şekil 21: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programları Genel Yapısı

Şekil-21'de görüldüğü üzere Arnavutluk okul öncesi eğitiminin genel yapısı standartlar, temel programProgram ve farklı yaş gruplarına yönelik (3-4 yaş, 4-5 yaş, 5-6 yaş) okul öncesi eğitim programlarından oluşmaktadır.

Standartlar, temel Programın ve yaş gruplarına göre programların ana hatlarını belirlemek üzere 2016 yılında oluşturulmuştur. Arnavutluk okul öncesi eğitiminde yer alan standartlar, sağlık, fiziksel motor, sosyal duygusal, dil, bilişsel gelişim alanları ile öğrenmeye yönelik yaklaşımlardan oluşmaktadır (MAS, 2016).

Şekil-22' de Arnavutluk okul öncesi eğitim temel Programının yapısı yer almaktadır.

Şekil 22: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Temel Programı Yapısı

Temel Program, programın dayandığı temeller, amaçlar, ilkeler, öğrenme metodolojisi, gelişim alanları, öğrenme çıktıları, fiziksel ortam ve değerlendirme adlı bölümlerinden oluşmaktadır (MAS, 2018)

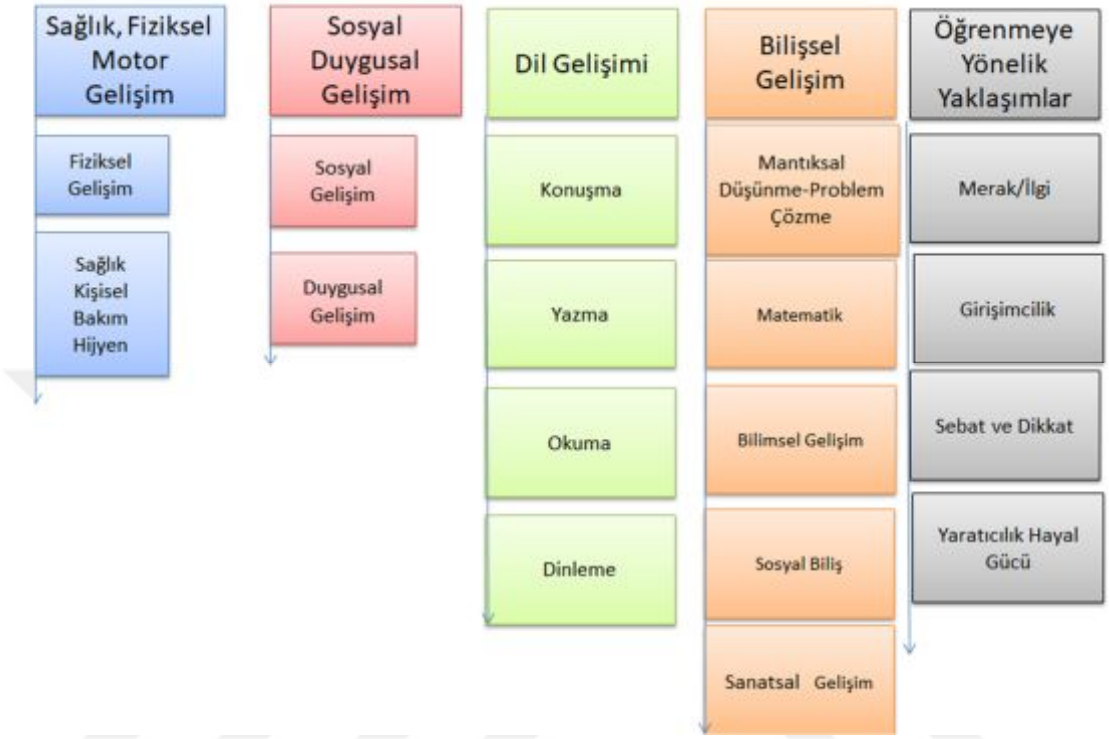
3-4 yaş okul öncesi eğitim programı, 3-4 yaş çocuğunun yeterlilikleri / konuları hakkında kazanması gereken bilgi, beceri ve tutumları içermektedir (MAS, 2018).

4-5 yaş okul öncesi eğitim programı, 4-5 yaş çocuğunun yeterlilikleri / konuları hakkında kazanması gereken bilgi, beceri ve tutumları içermektedir (MAS, 2019)

5-6 yaş okul öncesi eğitim programı, 5-6 yaş çocuğunun yeterlilikleri / konuları hakkında kazanması gereken bilgi, beceri ve tutumları içermektedir (MAS, 2019)

Şekil-23'te Arnavutluk okul öncesi eğitim programlarında yer alan gelişim alanları bulunmaktadır.

Şekil 23: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Gelişim-Öğrenme Alanları

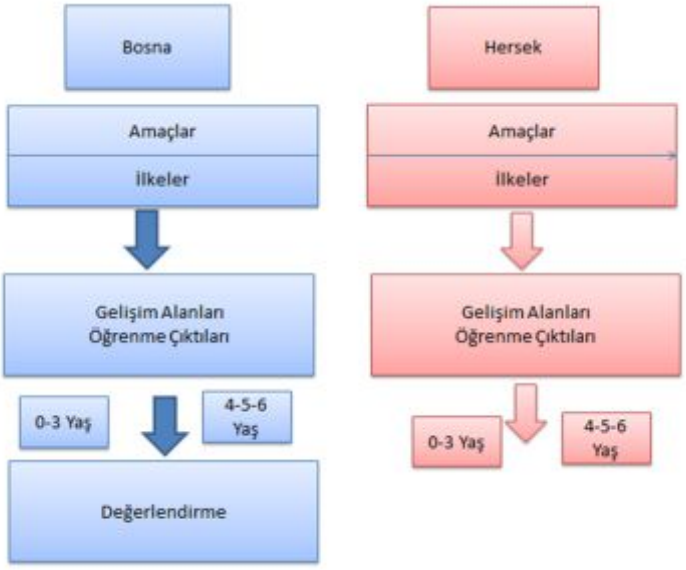

Kaynak: MAS, 2016, s. 11.

Şekil-23'de görüldüğü üzere Arnavutluk okul öncesi eğitim programı sağlık, fizik, motor gelişim, sosyal duygusal gelişim, dil gelişimi, bilişsel gelişim ve öğrenmeye yönelik yaklaşımlarından oluşmaktadır. Fakat Arnavutluk okul öncesi eğitim programında gelişim alanları, öğrenme alanları ile ilişkilendirilmiştir. Sağlık, fiziksel, motor gelişim alanı 'Beden Eğitimi', dil gelişimi alanı 'Arnavut Dili İletişim', bilim, matematik, mantıksal düşünme ve problem çözme 'Matematik', bilimsel gelişim, mantıksal düşünme ve problem çözme 'Doğal Bilimler' , sosyal duygusal gelişim 'Toplum ve Çevre' , sanatsal gelişim 'Sanatlar' alanları ile ilişkilendirilerek kazanım ve göstergelerine yer verilmiştir (MAS,2018).

Şekil-24 'de Bosna- Hersek okul öncesi eğitim programlarının yapısı yer almaktadır.

Şekil 24: Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitim Programları Yapısı

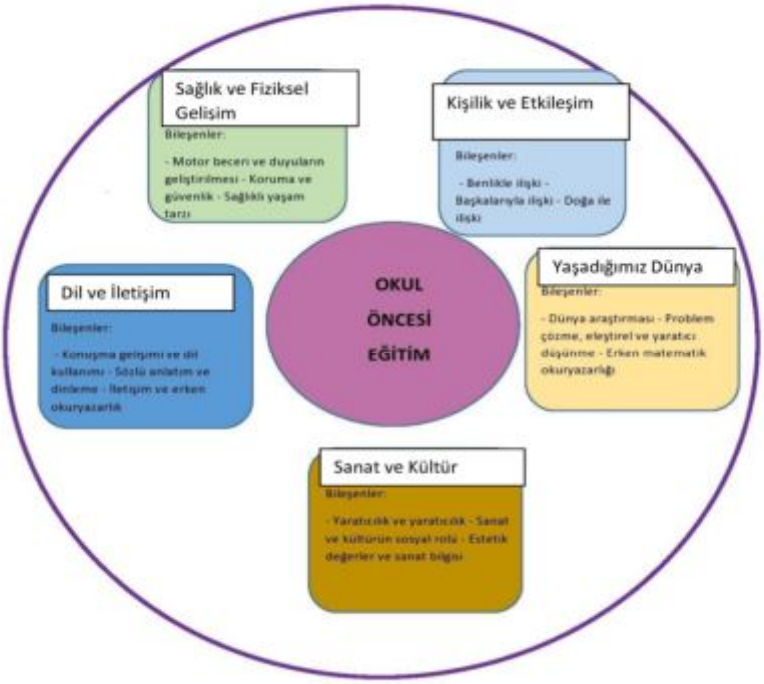
Şekil-24'te Bosna ve Hersek okul öncesi eğitim programlarının yapılarının son bölüme kadar aynı olduğu görülmektedir. Bosna bölgesindeki okul öncesi eğitim programında Hersek bölgesindeki okul öncesi eğitim programından farklı olarak değerlendirme kısmı bulunmaktadır.

Bosna okul öncesi eğitim programı, amaçlar, ilkeler, gelişim alanları, 0-3 yaş ve 4-5-6 yaş öğrenme çıktıları ile değerlendirme bölümlerinden oluşmaktadır (MON.KS ,2021).

Hersek okul öncesi eğitim programı, amaçlar, ilkeler, gelişim alanları 0-3 yaş ve 5-6 yaş sonu öğrenme çıktıları bölümlerinden oluşmaktadır (APOSO, 2018)

Her iki programda da gelişim alanları ve bileşenleri aynıdır. Her iki programın gelişim alanları ve bileşenlerine Şekil-24'te yer verilmiştir.

Şekil 25: Bosna-Hersek Okul Öncesi Gelişim-Öğrenme Alanları

Kaynak: APOSO, 2018, s. 21.

Şekil-25‘te Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında beş gelişim-öğrenme alanı bulunduğu görülmektedir. Bu gelişim alanları sağlık, fiziki gelişim, kişilik ve etkileşim, dil ve iletişim, yaşadığımız dünya/toplum çevre, sanat ve kültürdür.

Şekil-26’da Kosova okul öncesi eğitim programının yapısı yer almaktadır.

Şekil 26: Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı Yapısı

Şekil-26‘da Kosova okul öncesi eğitim programının amaçlar, ilkeler, temel yeterlilikler, gelişim alanları, öğrenme çıktıları, öğrenme metodolojisi, fiziki ortam ve değerlendirme bölümlerinden oluştuğu görülmektedir.

Şekil-27’de Kosova okul öncesi eğitim programında yer alan gelişim alanları bulunmaktadır.

Şekil 27: Kosova Okul Öncesi Gelişim-Öğrenme Alanları

Kaynak: MASHT, 2018, s. 17-18.

Şekil-27’de Kosova okul öncesi eğitim programında yer alan gelişim-öğrenme alanlarının fiziksel sağlık ve kişisel bakım, dil gelişimi, sosyal-duygusal gelişim, bilişsel gelişim ve öğrenme erişimi olduğu görülmektedir.

Kosova okul öncesi eğitim programında fiziksel sağlık ve kişisel bakım alanın altında büyük kas gelişimi, küçük kas gelişimi, duyu motor ve sağlık-kişisel bakım yer almaktadır. Dil gelişimi alanı dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerinden oluşmaktadır. Sosyal-duygusal gelişim alanı sosyal ve duygusal gelişim alt başlıklarını kapsamaktadır. Bilişsel gelişim alanının alt başlıkları bilim, yaratıcılık, matemataiksel gelişim, düşünce ve mantıktır. Öğrenme erişimi alanı ise merak-ilgi, azim-sebat, yaratıclık-hayal gücü ve öz düzenleme becerilerini içermektedir.

Şekil-28’de Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının yapısı yer almaktadır.

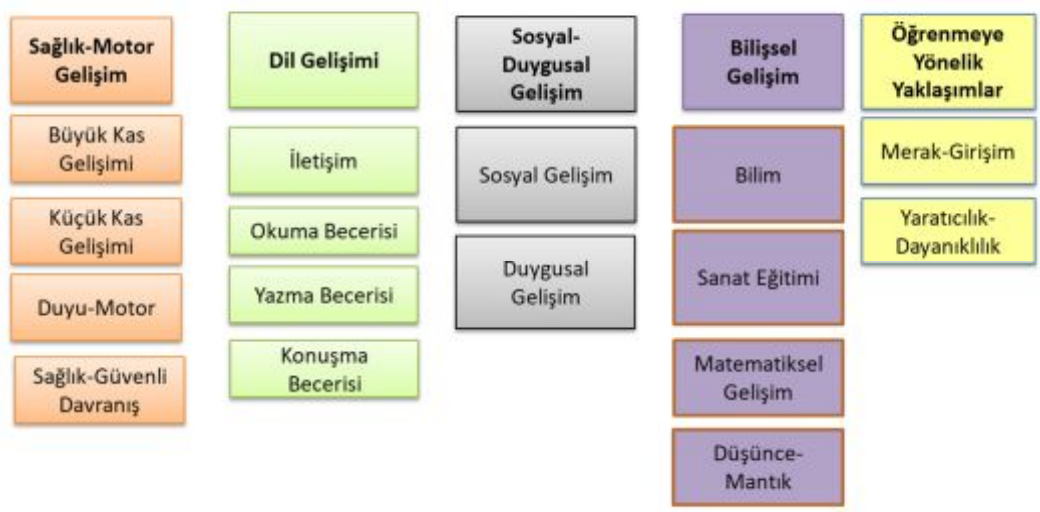
Şekil 28: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Yapısı

Şekil-28'e göre Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı genel hedefler, ilkeler, standartlar, hedefler, faaliyetler, beklenen sonuçlar ve izleme değerlendirme bölümlerinden oluştuğu görülmektedir.

Şekil-29'da Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında yer alan gelişim alanları bulunmaktadır.

Şekil 29:Kuzey Makedonya Okul Öncesi Gelişim Alanları

Kaynak: MTSP, 2014, s. 12-14

Şekil-29'da görüldüğü üzere Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında gelişim alanları öğrenmeye yönelik yaklaşım, sosyal duygusal gelişim, bilişsel gelişim, dil iletişim, sağlık, motor gelişimdir (MTSP,2014).

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında her gelişim alanının alt başlıkları bulunmaktadır. Sağlık-motor gelişimi, büyük kas gelişimi, küçük kas gelişimi, duyu-motor gelişim alt başlıklarını kapsamaktadır. Sosyal-duygusal gelişim sosyal gelişim ve duygusal gelişim alt başlıklarından oluşmaktadır. Dil gelişimi iletişim, okuma, yazma ve konuşma becerilerini kapsamaktadır. Bilişsel gelişimin alt başlıkları

mantık-düşünme, matematiksel gelişim, bilim ve sanat eğitimidir. Öğrenmeye yönelik yaklaşımlar merak-girişim, yaratıcılık-dayanıklılık alt başlıklarını içermektedir.

Şekil-30'da Türkiye okul öncesi eğitim programının yapısı yer almaktadır.

Şekil 30:Türkiye Okul Öncesi Programı Yapısı

Şekil-30'a göre Türkiye okul öncesi eğitimi genel amaçlar, okul öncesi eğitim önemi, program tanıtımı, amaçlar, ilkeler, gelişim özellikleri, kazanım göstergeler, planlama, uygulama, fiziki ortam ve değerlendirme bölümlerinden oluşmaktadır.

Türkiye okul öncesi eğitim programı gelişim alanlarına Şekil-31'de yer verilmiştir.

Şekil 31: Türkiye Okul Öncesi Gelişim Alanları

Kaynak: MEB, 2013, s. 16.

Şekil-31 incelendiğinde Türkiye okul öncesi eğitim programındaki gelişim alanlarının dil gelişimi, sosyal duygusal gelişim, bilişsel gelişim, motor gelişimi, öz bakım becerileri şeklinde olduğu görülmektedir.

Okul Öncesi Eğitim Programlarının Yapılarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular:

Balkan ülkeleri(Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının yapılarının karşılaştırılması kapsadığı yaş grubu ile birlikte eğitim programlarının öğeleri (hedef, içerik, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme) dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo-18'de okul öncesi eğitim programlarının kapsadığı yaş grubu bulunmaktadır.

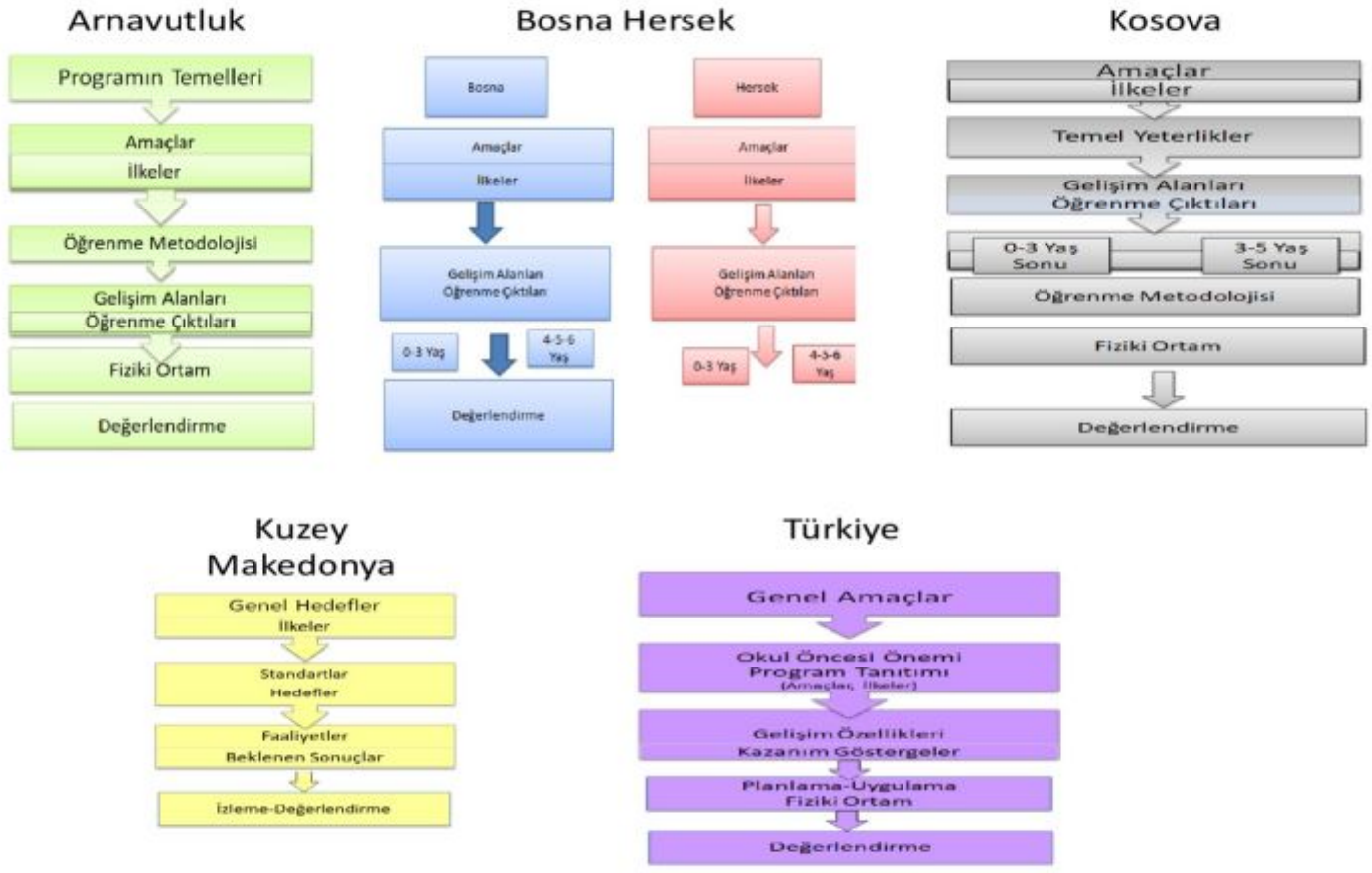
Tablo 18: Okul Öncesi Eğitim Programlarının Yaş Aralığı

Yaş Grubu	Arnavutluk	Bosna Hersek	Kosova	Kuzey Makedonya	Türkiye
0-6 yaş		✓	✓	✓	
3-6 yaş	✓				✓

Tablo-18'de görüldüğü üzere Arnavutluk ve Türkiye okul öncesi eğitim programları 3-6 yaş aralığını kapsarken, Bosna- Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programları 0-6 yaş aralığını kapsamaktadır.

Şekil-32'de Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının yapısal karşılaştırılması yer almaktadır.

Şekil 32: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Program Yapılarının Karşılaştırılması

Şekil-32'ye göre Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarına bakıldığında, Arnavutluk okul öncesi eğitim programı haricinde programların amaçlar, genel hedefler, genel amaçlar ile başladığı görülmektedir. Arnavutluk okul öncesi eğitim programında, programın dayandığı temeller açıklandıktan sonra amaçlarına yer verilmiştir. Amaçlar kısmından sonra Balkan ülkeleri okul öncesi eğitim programlarında ilkeler yer almaktadır. Türkiye okul öncesi eğitim programında özel amaç ve ilkeler, okul öncesinin önemi ve program tanıtımı kısmında yer almaktadır. Arnavutluk okul öncesi eğitim programında amaç ve ilkeler kısmından sonra öğrenme metodolojisi yer alırken, Bosna-Hersek ve Türkiye'de gelişim alanları, özellikleri, öğrenme çıktıları ve kazanım göstergeler yer almaktadır. Kosova okul öncesi eğitim programında amaç ve ilkeler kısmını temel yeterlilikler izlerken, Kuzey Makedonya'da bu kısımdan sonra standartlar ve öğrenme alanları gelmektedir. Arnavutluk okul öncesi eğitim programında öğrenme metodolojinin ardından gelişim alanları ve öğrenme çıktıları gelmektedir. Kosova'da da temel yeterliliklerden sonra gelişim alanları ve öğrenme çıktıları yer almaktadır. Arnavutluk'taki öğrenme metodolojisi Kosova okul öncesi eğitim programında bulunmakta, fakat gelişim alanları ve öğrenme çıktıları sonrası yer almaktadır. Bosna okul öncesi eğitim programında gelişim alanları ve öğrenme çıktılarının ardından değerlendirme bölümü yer almaktadır. Arnavutluk, Kosova ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında fiziki ortam tanımı için ayrı birer bölüm ayrılmıştır. Bu üç ülkenin okul öncesi eğitim programında, değerlendirmenin nasıl yapılacağı kısmı da fiziki ortam ve uygulamalardan sonra gelmektedir. Kuzey Makedonya'da ise standartlar ve öğrenme alanları sonrası faaliyetler ve beklenen sonuçlar yer almaktadır. Bu bölüm sonrasında ise izleme –değerlendirme kısmı bulunmaktadır. Hersek okul öncesi eğitim programında programın nasıl değerlendirileceğine ilişkin herhangi bir bölüm bulunmamaktadır.

Tablo-19'da okul öncesi eğitim programlarının programın öğelerine göre karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 19: Okul Öncesi Eğitim Programlarının Öğeleri Yönünde Karşılaştırılması

		Alt Başlığı	Arnavutluk	Bosna Hersek	Kosova	Kuzey Makedonya	Türkiye
Programın Öğeleri	Hedef	Bakanlık Hedefleri					✓
		Program Amaçları	✓	✓	✓	✓	✓
		Kazanım-Gösterge	✓	✓	✓	✓	✓
	İçerik	Gelişim-Öğrenme Alanları	✓	✓	✓	✓	✓
		Kavramlar	✓	✓	✓	✓	✓
		Değerler	✓				
		Temalar	✓		✓		
		Belirli Gün Ve Haftalar					✓
	Eğitim Durumu	Yöntem-Teknik	✓	✓	✓	✓	✓
		Fiziki Ortam	✓	✓	✓	✓	✓
		Etkinlik	✓	✓	✓	✓	✓
		Aile Katılımı	✓	✓	✓	✓	✓
	Ölçme Değerlendirme	Program					✓
		Öğrenci	✓	✓	✓	✓	✓
		Öğretmen		✓			✓

Tablo-19 incelendiğinde programların hedef, içerik, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme öğelerinde karşılaştırılması görülmektedir.

Hedef açısından programlarda bakanlık hedefleri, programın amaçları, kazanım göstegergelerin durumuna bakılmıştır. Türkiye okul öncesi eğitim programında bakanlık hedefleri bulunduğu, diğer programlarda ise ayrıntılı şekilde bakanlık hedeflerinin yer almadığı görülmektedir. Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında programın amaçları ayrıntılı olarak yer almaktadır. Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında öğrencilere kazandırılmak istenen kazanım ve göstergeler ayrıntılı olarak bulunmaktadır.

İçerik öğesi, programlardaki gelişim-öğrenme alanları, kavramlar, değerler, temalar, belirli gün ve haftalar açısından incelenmiştir. Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında gelişim- öğrenme alanları ile kavramlar bulunduğu görülmektedir. Değerler ayrıntılı olarak Arnavutluk okul öncesi eğitim programında yer alırken, diğer programlarda örtük bir şekilde ifade edilmektedir. Programlarda tema başlıkları Arnavutluk ve Kosova okul öncesi eğitim programlarında bulunurken, diğer programlarda temalara özgü başlıklar bulunmamaktadır. Belirli

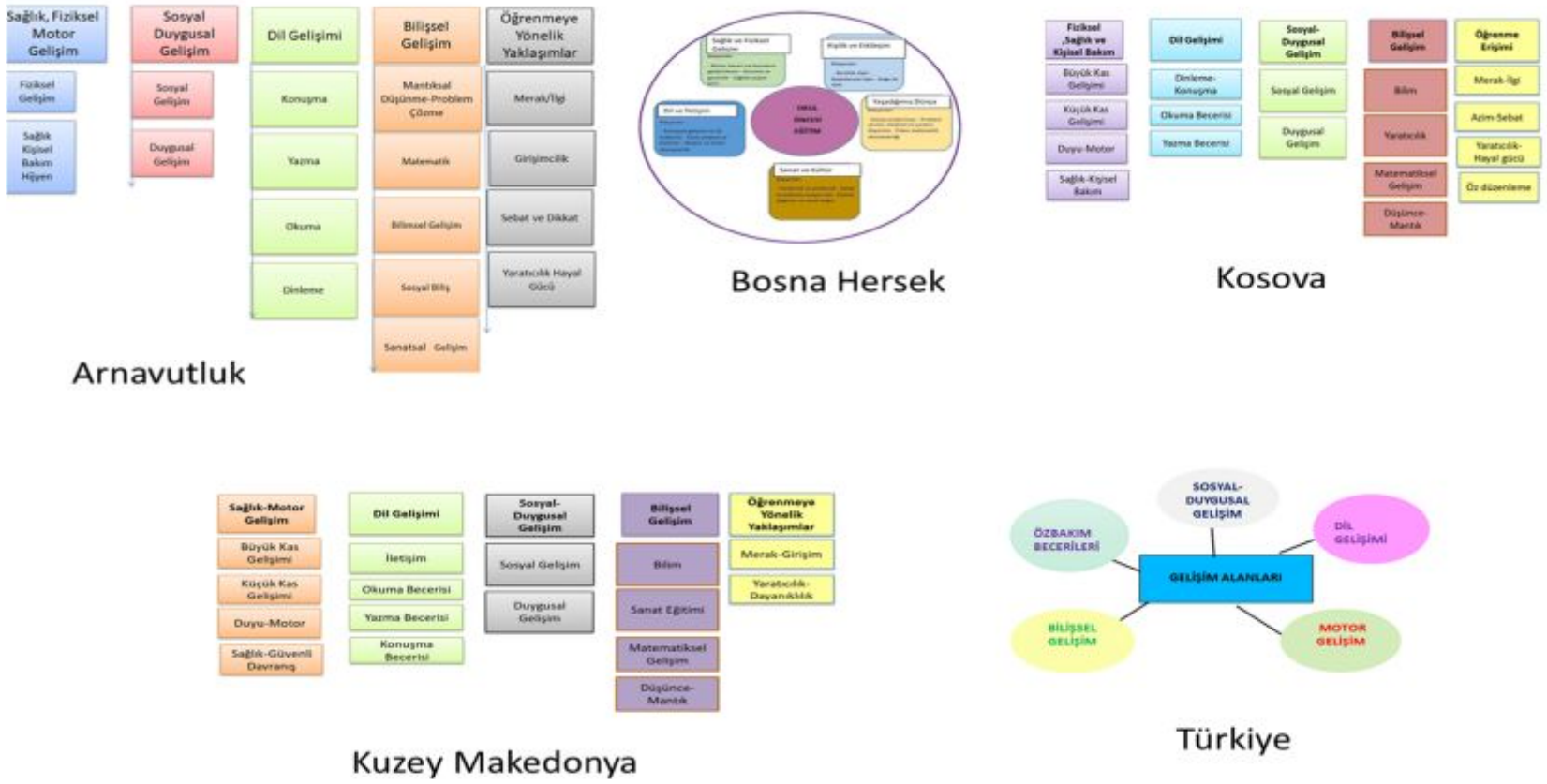
gün ve haftalar liste şeklinde sadece Türkiye okul öncesi eğitim programında yer almaktadır.

Eğitim durumları öğesi, yöntem- teknik, ortam ve etkinlikler yönünden ele alınarak incelenmiştir. Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında yöntem-teknik, etkinlikler ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Fiziki ortam, öğrenme merkezleri başlığı adı altında Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova Kuzey Makedonya, Türkiye okul öncesi eğitim programlarında yer almaktadır. Aile katılımı Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova Kuzey Makedonya, Türkiye okul öncesi eğitim programlarında bulunmaktadır.

Ölçme –değerlendirme öğesi, programların öğrenci, öğretmen ve program yönünden incelenmiştir. Her üç başlığın değerlendirmesi sadece Türkiye okul öncesi eğitim programında yer aldığı görülmektedir. Arnavatluk, Kosova ve Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında öğrenci değerlendirmesi yer alırken, diğer başlıklara yönelik bulguya rastlanmamıştır. Bosna okul öncesi eğitim programında ise hem öğretmen hem de öğrenci değerlendirmesi yer almaktadır.

Şekil-33'te Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programında öğrenme ve gelişim alanlarına yönelik karşılaştırma yer almaktadır.

Şekil 33:Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında Yer Alan Gelişim-Öğrenme Alanlarının Karşılaştırılması

Şekil-33'e bakıldığında Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının 5'er gelişim-öğrenme alanından oluştuğu görülmektedir.

Şekil-33 incelendiğinde Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Kosova okul öncesi eğitim programlarının gelişim-öğrenme alanları ve alt başlıklarının benzer olduğu görülmektedir. Bu ülkeler arasında alt başlıklar da bikaç farklılık bulunmaktadır. Arnavutluk okul öncesi eğitim programı bilişsel gelişim alanında sosyal biliş alt başlığı Kuzey Makedonya ve Kosova okul öncesi eğitim programlarında alt başlık olarak bulunmamaktadır. Kuzey Makedonya'da yer alan dayanıklılık başlığı Kosova ve Arnvutluk'ta yer almamaktadır. Kosova okul öncesi eğitim programında öğrenme erişimi alt başlığı olan öz düzenleme alanı diğer iki programda mevcut değildir.

Bosna Hersek okul öncesi eğitim programı; sağlık, fiziki gelişim, dil ve iletişim, kişilik etkileşim, yaşadığımız dünya, sanat ve kültür alanlarından oluşmaktadır. Sağlık-fiziki gelişimin alt başlıkları; motor gelişimi, duyuların gelişimi, koruma ve güvenlik, sağlıklı yaşam tarzıdır. Dil gelişimi; konuşma, sözlü iletişim, dinleme, erken okuryazarlık alt başlıklarından oluşmaktadır. Yaşadığımız dünya; dünya araştırması, problem çözme, eleştirel yaratıcı düşünme, erken matematik okuryazarlığı alt başlıklarından meydana gelmektedir. Sanat ve kültür alanının ise alt başlıkları ise yaratıcılık, sanat bilgisi, estetik değerler, sanat ve kültürün sosyal yönüdür.

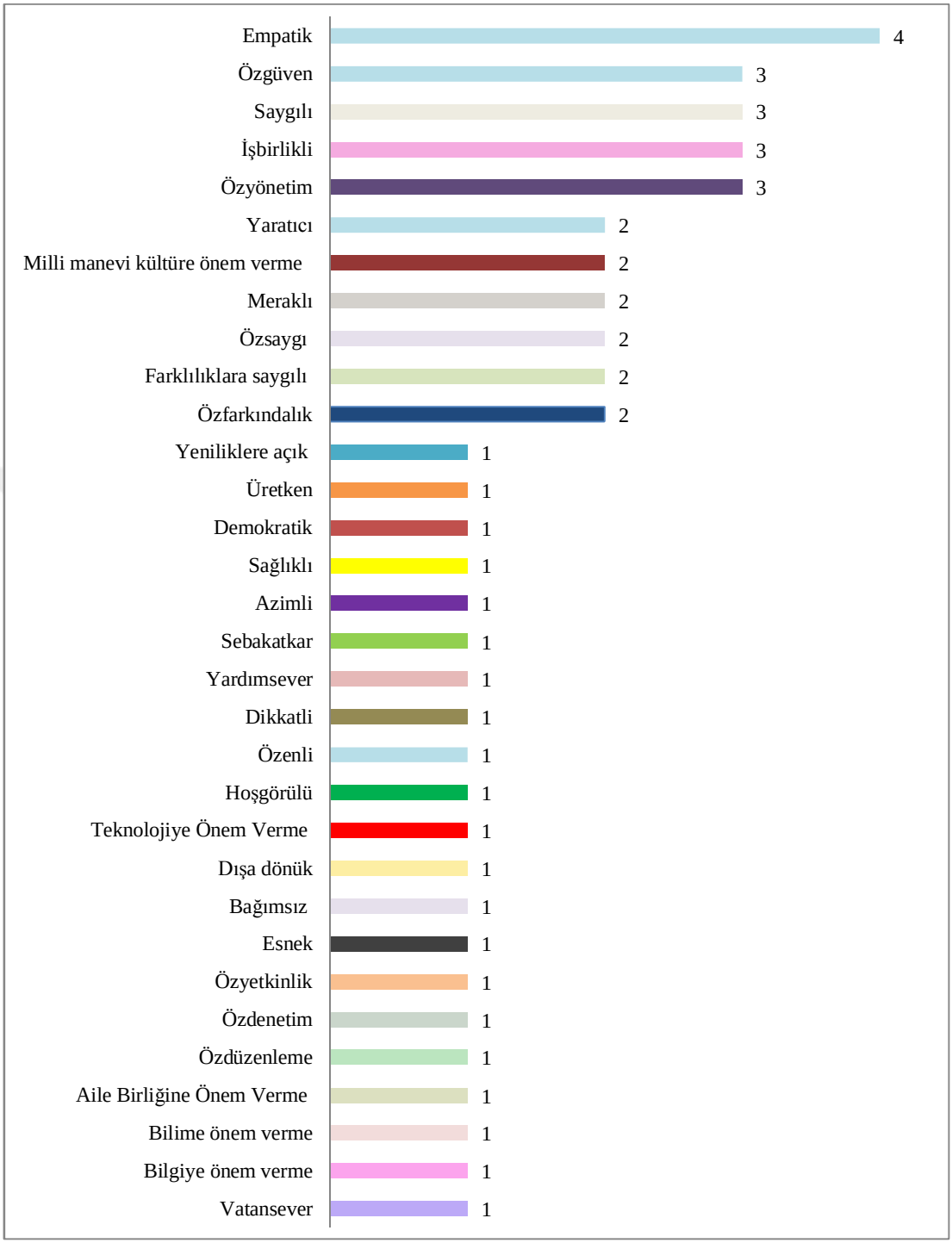
Türkiye okul öncesi eğitim programı; özbakım, motor gelişimi, sosyal –duygusal gelişim, dil iletişim ve bilişsel gelişim alanlarından oluşmaktadır.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında Yer Alan Karakter Özelliklerine İlişkin Bulgular:

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında yer alan karakter özellikleri amaçlar, ilkeler ve öğrenme alanları dikkate alınarak sunulmuştur.

Şekil-34'te Arnavutluk okul öncesi eğitim progtramında amaçlar kısmında tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

Şekil 34: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçlar Kısmında Tespit Edilen Karakter Özellikleri

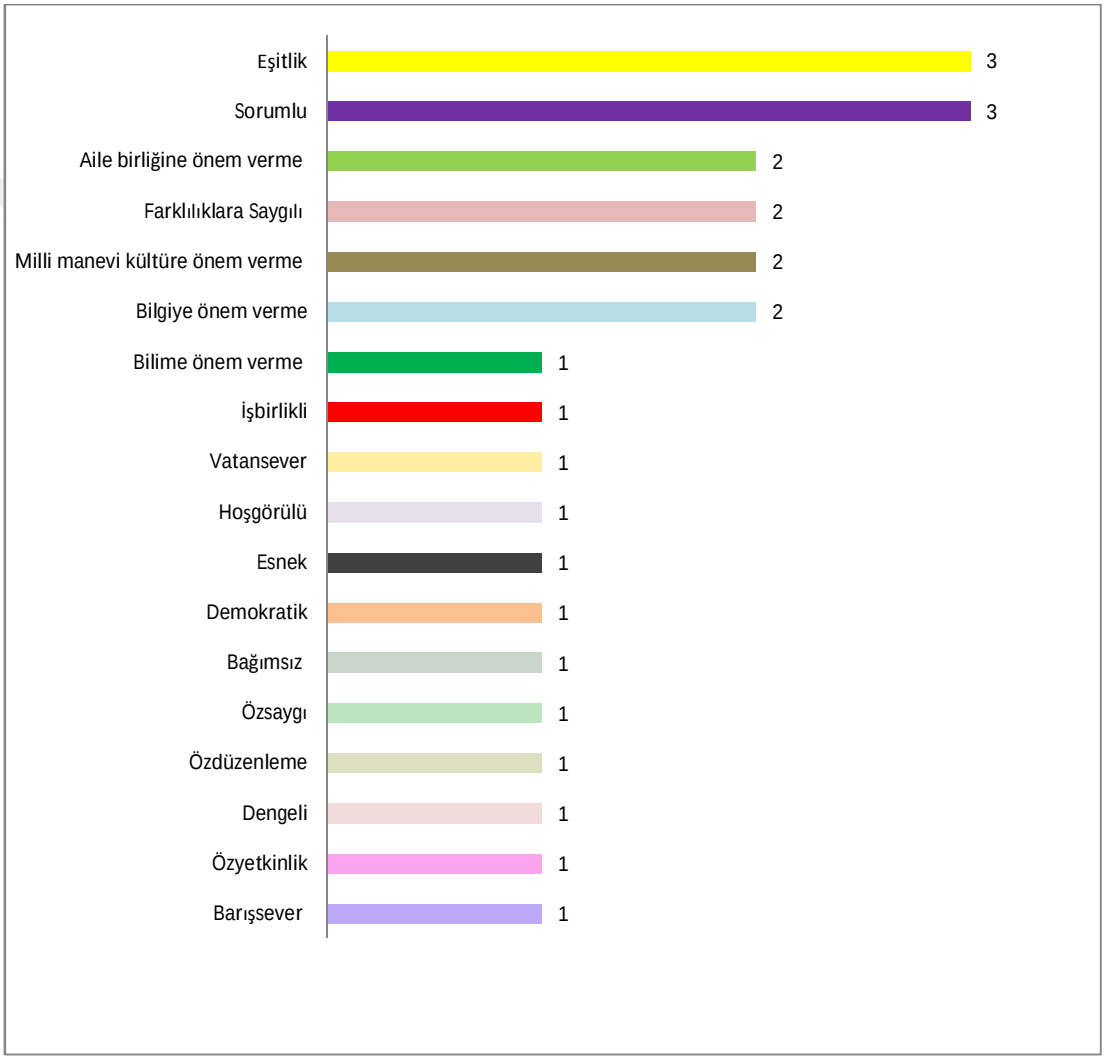

Şekil-34'te görüldüğü üzere Arnavutluk okul öncesi eğitim programının amaçlar kısmında 32 farklı karakter türü, toplam 49 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin; empatik (4), özgüven (3) işbirlikli (3), saygılı (3), özfarkındalık (2), milli manevi kültüre önem verme (2), özsaygı (2), meraklı (2), yaratıcı (2), farklılıklara saygılı (2), teknolojiye önem verme (1), aile birliğine önem verme (1), bağımsız (1), esnek (1), öz denetim (1), öz yönetim (3), öz düzenleme

(1), özenli (1), azimli (1), sebakatkar (1), yardımsever (1), hoşgörülü (1) , dışa dönük (1), dikkatli (1) , özyetkinlik (1) ,bilgiye önem verme (1), bilime önem verme (1), vatansever (1), sağlıklı (1), üretken (1), yeniliğe açık olma (1), demokratik (1)şeklindedir.

Şekil 35'te Arnavutluk okul öncesi eğitim programı ilkeler kısımında tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

Şekil 35: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı İlkeler Kısmında Tespit Edilen Karakter Özelllikleri

Şekil-35'te görüldüğü üzere Arnavutluk okul öncesi eğitim programı ilkeler kısmında 18 farklı karakter türü ve toplam 26 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu karakter türlerinin sayıları ise sorumluluk (3), eşitlik (3), aile birliğine önem verme (2), milli manevi kültüre önem verme (2), farklılıklara saygılı (2), bilgiye önem verme (2), yaratıcı (2), özyetkinlik (1), işbirlikli (1), hoşgörülü (1), özsaygı (1),

bağımsız (1), özdüzenleme (1), dengeli (1), barışsever (1), esnek (1), bilime önem verme (1), demokratik (1)'dir.

Arnavutluk okul öncesi eğitim programında gelişim ve öğrenme alanları derslerle ilişkilendirilerek kazanım ve göstergelere ayrılmıştır. Bu nedenle karakter özellikleri bu derslerin kazanım ve göstergelerinden tespit edilmiştir. Arnavutluk okul öncesi eğitim programında yeralan dersler; Arnavut Dili, Sanat ve Kültür, Toplum ve Çevre, Doğa, Matematik, Sağlık ve Fiziki Gelişim şeklindedir.

Tablo- 20'de Arnavutluk okul öncesi eğitim programında yer alan derslerin öğrenme alanı kazanım, karakter sayıları ve yüzdeliklerine yer verilmiştir.

Tablo 20: Arnavutluk Okul Öncesi Ders/Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri

Öğrenme Alanı/Ders	Kazanım/Gösterge Sayısı	Karakter Türü	Toplam Karakter Özelliği	Karakter Sayısı %
Arnavut Dili	105	20	69	%25
Sanat Kültür	148	19	70	%25
Toplum Çevre	73	25	63	%23
Doğa	47	10	26	%9
Matematik	51	12	25	%9
Sağlık-Fiziki Gelişim	33	12	26	%9
Toplam	457	96	279	%100

Tablo-20'de görüldüğü üzere Arnavutluk okul öncesi eğitim programında 6 alanda kazanımlara ait 457 gösterge bulunmaktadır. Dil iletişim alanında 105, sanat kültür alanında 148, toplum çevre alanında 73, doğa alanında 47, matematik alanında 51, sağlık fiziki gelişim alanında 33 gösterge yer almaktadır. Bu öğrenme alanlarının kazanım göstergelerinde tekrar edilme sayısı ile 279 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter özelliklerinin %25'i dil ve iletişim, %25'i sanat ve kültür, %23'ü toplum ve çevre , %9'u doğa, %9'u matematik, %9'u sağlık ve fiziki gelişim öğrenme alanlarında yer almaktadır. Tablo-21'de karakter özelliklerinin gelişim/ öğrenme alanlarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 21:Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Tespit Edilen Karakter Özellikleri Ders /Öğrenme Alanına Göre Dağılımı

Karakter Özelliği	Arnavut Dili	Sanat Kültür	Toplum Çevre	Doğa	Matematik	Sağlık Fizik	Toplam
Aile birliğine önem verme	0	0	6	0	0	0	6
Azimli	2	1	0	0	0	0	3
Bağımsız	3	4	0	0	4	0	11
Barışsever	0	0	1	0	0	0	1
Bilgiye önem verme	0	6	1	1	0	0	8
Bilime önem verme	2	0	0	4	2	0	8
Çalışkan	0	0	0	0	1	0	1
Dayanışma	0	0	2	0	0	0	2
Demokratik	0	0	7	0	0	0	7
Dengeli	0	0	0	0	0	5	5
Dışa dönük	8	4	2	0	1	0	15
Dikkatli	9	7	1	4	0	1	22
Empatik	0	0	0	1	0	0	1
Esnek	1	0	1	0	0	0	2
Eşitlik	0	0	2	0	0	0	2
Farklılıklara saygılı	1	2	3	0	0	0	6
Girişken	2	1	0	0	1	0	4
Hoşgörülü	2	1	0	0	0	0	3
İşbirlikli	1	0	2	0	0	1	4
Meraklı	3	4	1	3	2	0	13
Milli manevi kültüre önem verme	11	11	10	3	0	0	35
Mutlu	0	1	0	0	1	0	2
Nazik	0	0	1	0	0	0	1
Özdüzenleme	5	0	0	2	0	0	7
Özgüven	7	2	3	0	3	0	15
Öz farkındalık	1	5	4	0	1	1	12
Özenli	1	1	0	4	0	1	7
Öz denetim	0	0	0	0	0	3	3
Özsaygı	0	2	1	0	0	0	3
Özyetkin	0	0	0	0	1	0	1
Paylaşımcı	0	0	1	0	0	0	1
Sabırlı	0	2	0	0	0	0	2
Sağlıklı	0	0	0	0	0	4	4
Saygılı	5	3	3	0	0	1	12
Sevgi sahibi	0	0	0	1	0	0	1
Sebatkâr	1	0	0	0	0	0	1
Sorumlu	3	2	1	0	0	1	7
Sosyal	1	0	2	0	0	3	6
Şefkatli	0	0	0	1	0	0	1
Temiz	0	0	0	0	0	3	3
Tedbirli	0	0	0	0	0	2	2
Teknolojiye önem verme	0	2	1	2	3	0	8
Tutumlu	0	0	3	0	0	0	3
Uzlaşmacı	0	0	1	0	0	0	1
Vatansever	0	0	1	0	0	0	1
Yardımsever	0	0	2	0	0	0	2
Yaratıcı	0	9	0	0	3	0	12
Yeniliğe açık olma	0	0	0	0	2	0	2
Toplam	69	70	63	26	25	26	279

Tablo-21'de görüldüğü üzere Arnavutluk okul öncesi eğitim programlarında toplam 279 karakter özelliği tespit edilmiştir.

Arnavut dili alanında 20 karakter türü toplamda 69 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri milli manevi kültüre önem verme (11), dikkatli (9), dışa dönük (8)'dir. En az tespit edilen karakter özellikleri ise esnek (1), sebakatkar (1), sosyal (1), işbirlikli (1), farklılıklara saygılı (1) özfarkındalık (1)'tır.

Sanat kültür alamında 20 karakter türü, toplamda 70 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri milli manevi kültüre önem verme (11), yaratıcı (9), dikkatli (7)'dir. En az tespit edilen karakter özellikleri ise azimli (1), girişken (1), hoşgörülü (1), mutlu (1)'dur.

Toplum çevre alanında 26 karakter türü, toplamda 63 karakter özelliği tespit edilmiştir. En fazla tespit edilen karakter özellikleri milli manevi kültüre önem verme (10), demokratik (7), aile birliğine önem verme (6)'dir. En az tespit edilen karakter özellikleri dikkatli (1), meraklı (1), sorumlu (1), barışsever (1), nazik (1), teknolojiye önem verme (1), vatansever (1) dir.

Doğa alanında 10 karakter türü 26 karakter özelliği tespit edilmiştir. En fazla tespit edilen karakter özellikleri bilime önem verme (4), özenli (4) ve dikkatli (4)'dir. En az tespit edilen karakter özellikleri ise bilgiye önem verme (1), empatik (1), sevgi sahibi (1), şefkatli (1), mutlu (1)'dur.

Matematik alanında 12 karakter türü, 25 karakter özelliği tespit edilmiştir. En fazla yer verilen karakter özellikleri bağımsız (4), özgüven (3), yaratıcı (3)'dır. Çalışkan (1), dışa dönük (1), özenli (1), girişken (1) en az tespit edilen karakter özellikleridir.

Sağlık fizik gelişimi alanında ise, 12 karakter türü toplam 26 karakter özelliği tespit edilmiştir. En fazla tespit edilen dengeli (5), sağlıklı (4), temiz (3), sosyal (3), özdenetim (3)'dir. En az tespit edilen dikkatli (1), işbirlikli (1), özfarkındalık (1), sorumlu (1),özenli (1)'dir.

Tablo-22'de Arnavutluk okul öncesi eğitim programının amaç, ilke kısımları ile tespit edilen karakter özellikleri ile öğrenme alanlarında tespit edilen karakter özelliklerinin yer verilme durumunun karşılaştırılması yer almaktadır

Tablo 22: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu

Karakter Özelliği	Amaçlar	İlkeler	Öğrenme Alanları	Toplam
Aile birliğine önem verme	1	2	6	9
Azimli	1	0	3	4
Bağımsız	1	1	11	13
Barışsever	0	1	1	2
Bilgiye önem verme	1	2	8	11
Bilime önem verme	1	1	8	10
Çalışkan	0	0	1	1
Dayanışma	0	0	2	2
Demokratik	1	1	7	9
Dengeli	0	1	5	6
Dışa dönük	1	0	15	16
Dikkatli	1	0	22	23
Empatik	4	0	1	5
Esnek	1	1	2	4
Eşitlik	0	3	2	5
Farklılıklara saygılı	2	2	6	10
Girişken	1	0	4	5
Hoşgörülü	1	1	3	5
İşbirlikli	3	1	4	8
Meraklı	2	0	13	15
Milli manevi kültüre önem verme	2	2	35	39
Mutlu	0	0	2	2
Nazik	0	0	1	1
Özdüzenleme	1	1	7	9
Özgüven	3	0	15	18
Öz farkındalık	2	0	12	14
Özenli	1	0	7	8
Öz denetim	1	0	3	4
Özsaygı	2	1	3	6
Özyetkinlik	1	1	1	3
Özyönetim	1	0	0	1
Paylaşımcı	0	0	1	1
Sabırlı	0	0	2	2
Sağlıklı	1	0	4	5
Saygılı	3	0	12	15
Sevgi sahibi	0	0	1	1
Sebatkâr	1	0	1	2
Sorumlu	1	3	7	11
Sosyal	0	0	6	6
Şefkatli	0	0	1	1
Temiz	0	0	3	3
Tedbirli	0	0	2	2
Teknolojiye önem verme	1	0	8	9
Tutumlu	0	0	3	3
Uzlaşmacı	0	0	1	1
Üretken	1	0	0	0
Yardımsever	1	0	2	3
Yaratıcı	2	0	12	14
Yeniliğe açık	1	0	2	3
Vatansever	1	1	1	3
Toplam	49	26	279	353

Tablo-22'de görüldüğü üzere, amaçlarda toplam 49 karakter özelliği, ilkelerde 26 karakter özelliği, öğrenme alanlarında ise 279 karakter özelliği tespit edilmiştir. Toplamda ise 353 karakter özelliği, 50 karakter türü tespit edilmiştir. Tablo-22'ye göre, tespit edilen karakter türlerinden 15'inin amaç, ilke ve öğrenme alanlarında

ortak olarak tespit edildiği görülmektedir. Bu karakter özellikleri aile birliğine önem verme, bağımsız, bilgiye önem verme, bilime önem verme, demokratik, esnek, farklılıklara saygılı, hoşgörülü, işbirlikli, milli manevi kültüre önem verme, özdüzenleme, özsaygı, özyetkinlik, vatansever, sorumludur.

Tablo- 22'ye göre, Arnavutluk okul öncesi eğitim programları amaçlarında tespit edilen azimli, dışa dönük, dikkatli, empatik, meraklı, özgüven, özfarkındalık, özenli, özdenetim, sağlıklı, saygılı, sebakatkar, teknolojiye önem verme, yaratıcı ve yeniliğe açık olma, yardımsever, girişken, karakter özellikleri öğrenme alanlarında da tespit edilmiştir. Amaçlarda tespit edilen öz yönetim, üretken öğrenme alanlarında doğrudan tespit edilememiştir.

Tablo-22'ye göre, ilkelerde tespit edilen dengeli, eşitlik, barışsever karakter özellikleri öğrenme alanlarında da tespit edildiği görülmektedir. Öğrenme alanlarında yer verilen karakter özellikleri incelendiğinde ise; tedbirli, temiz, paylaşımcı, şefkatli, sosyal, uzlaşmacı, çalışkan, dayanışma, mutlu, nazik, sabırlı, tutumlu karakter özelliklerinin amaçlar ve ilkeler kısmında tespit edilemediği görülmektedir.

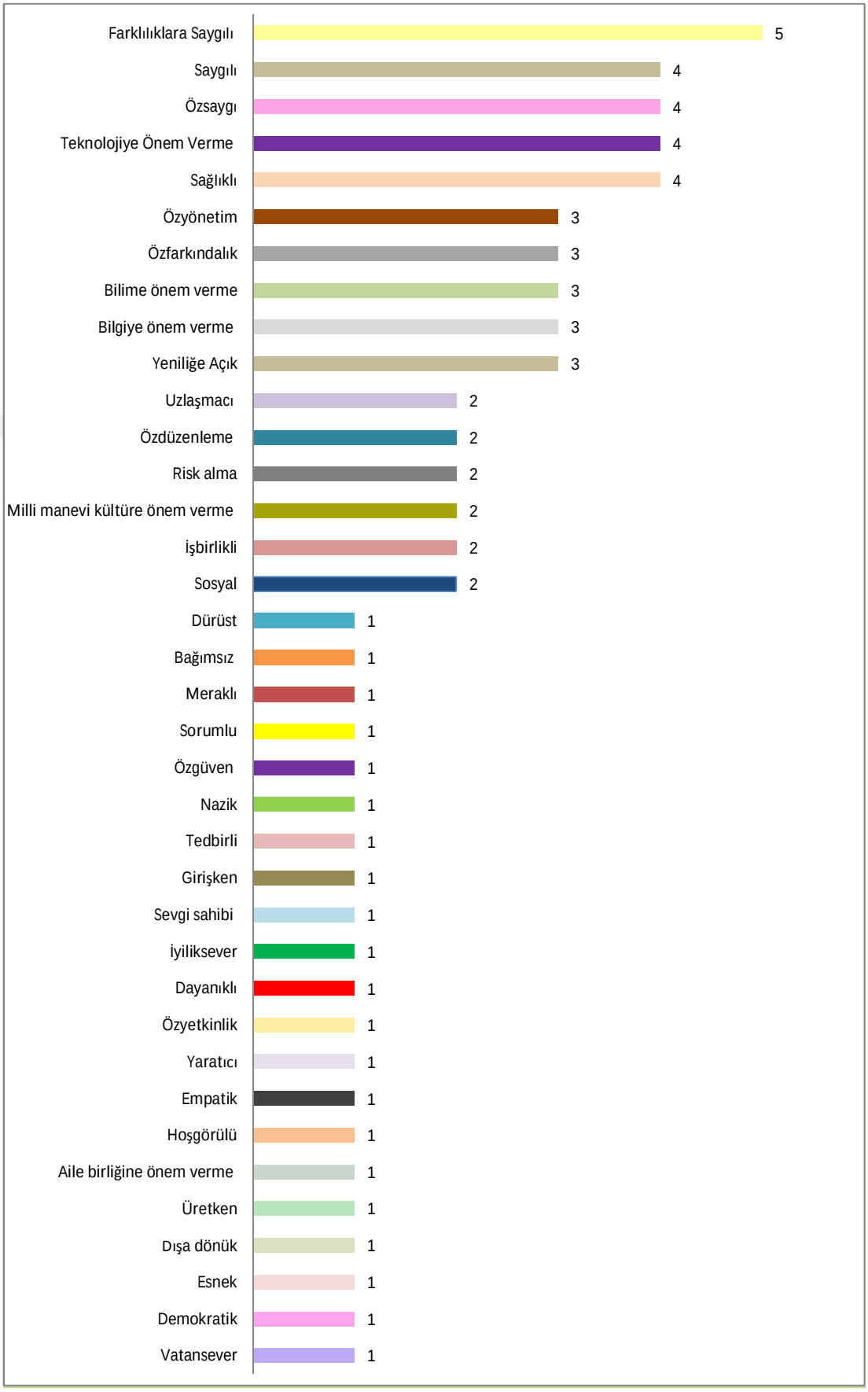
Arnavutluk okul öncesi eğitim programında en fazla tespit edilen karakter özellikleri milli manevi kültüre önem verme (39), dikkatli (23), özgüven (18)'dir. En az tespit edilen karakter özellikleri çalışkan (1), şefkatli (1), uzlaşmacı (1), özyönetim (1), paylaşımcı (1) ve barışsever (1)'dir.

Ek-16'da Arnavutluk okul öncesi eğitim programında tespit edilen karakter özelliklerinden örnekler yer almaktadır.

Şekil 36'da Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

Şekil-36'da görüldüğü üzere Bosna Hersek okul öncesi eğitim programının amaçlar kısmında 37 farklı karakter türü, toplam 69 karakter özelliği tespit edilmiştir.

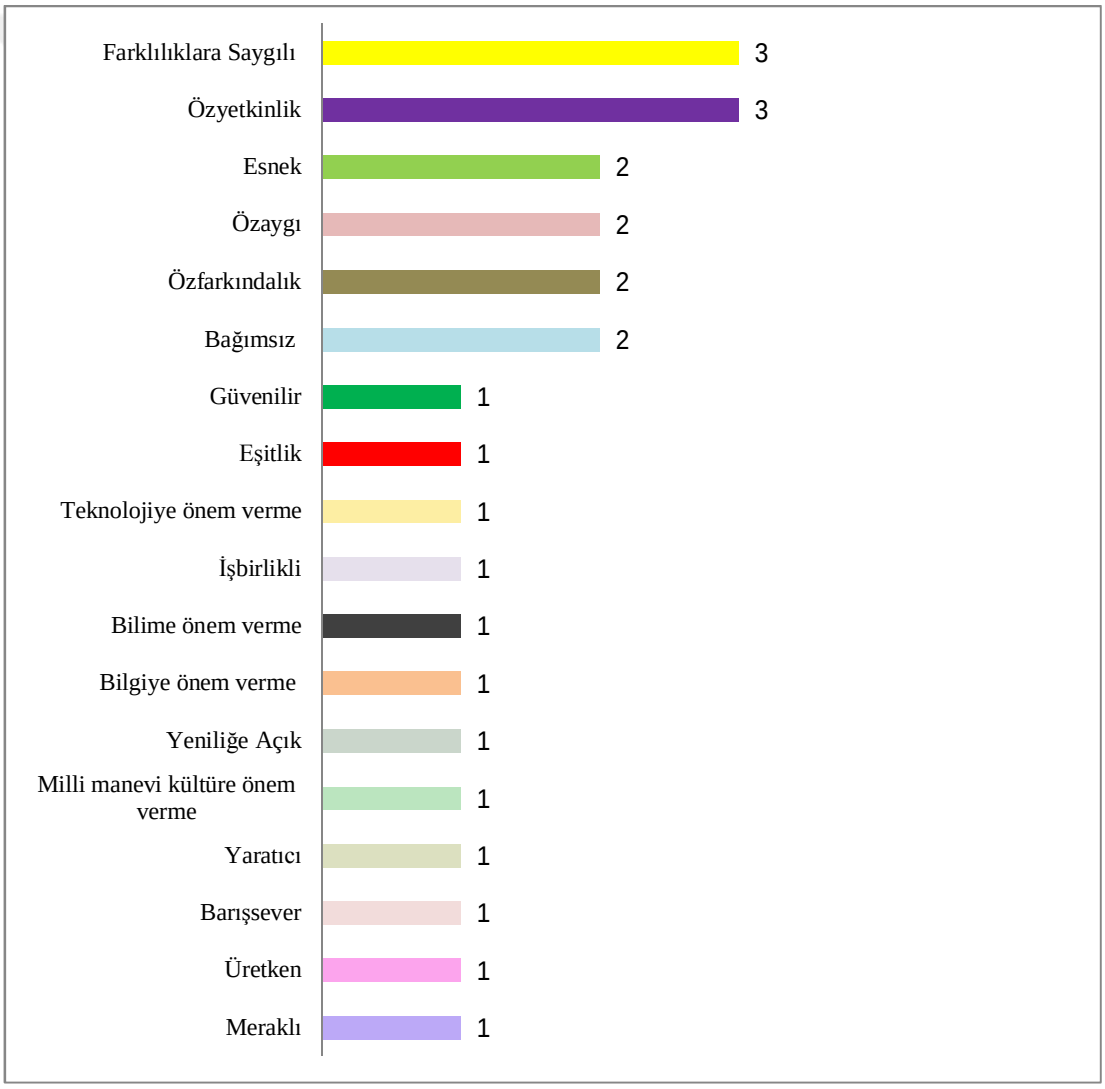
Şekil 36: Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçlarında TespitEdilen Karakter Özellikleri

Şekil 36'ya göre tespit edilen karakter türlerinin tekrar edilme sayıları; farklılıklara saygılı (5), saygılı (4), özsaygı (4), teknolojiye önem verme (4), sağlıklı olma (4), özyönetim (3), özfarkındalık (3), bilime önem verme (3), bilgiye önem verme (3), yeniliğe açık (3), milli manevi kültüre önem verme (2), işbirlikli (2), dayanıklı (1), temiz (1), özyetkinlik (1), yaratıcı (1), demokratik (1), empatik (1), hoşgörülü (1), aile birliğine önem verme (1), dışa dönük (1), esnek (1), meraklı (1) , iyiliksever (1), sevgi sahibi (1), tedbirli (1), bağımsız (1, üretken (1), dürüst (1) şeklindedir.

Şekil 37'ye Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında ilkeler kısmında tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

Şekil 37: Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özellikleri

Şekil 37'de görüldüğü üzere, Bosna Hersek okul öncesi eğitim programının ilkeler kısmında 18 farklı karakter türü, toplam 26 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu karakter özellikleri ve tekrar edilme sayıları farklılıklara saygılı (3), özyetkinlik (3),

esnek (2), özsaygı (2), özfarkındalık (2), bağımsız olma (2), teknolojye önem verme (1), işbirlikli (1), bilgiye önem verme (1), bilime önem verme (1), yeniliğe açık (1), milli manevi kültüre önem verme (1), yaratıcı (1), meraklı (1), eşitlik (1) , barışsever (1) , üretken (1) şeklindedir.

Tablo-23'te, Bosna-Hersek okul öncesi eğitim programında yer alan gelişim/öğrenme alanları kazanım, karakter sayıları ve yüzdeliklerine yer verilmiştir.

Tablo 23: Bosna- Hersek Gelişim /Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri

Öğrenme Alanı/Ders	Kazanım/Gösterge Sayısı	Karakter Türü	Toplam Karakter Özelliği	Karakter Sayısı %
Sağlık-Fiziki gelişim	198	15	73	%21
Kişilik Etkileşim	269	32	87	%25
Yaşadığımız Dünya/Toplum-Çevre	246	16	77	%22
Sanat Kültür	136	13	69	%20
Dil İletişim	179	15	41	%12
Toplam	1028	89	347	%100

Tablo-23'te görüldüğü üzere, Bosna-Hersek okul öncesi eğitim programlarında toplamda 1028 kazanım/gösterge bulunmaktadır. Sağlık-fiziki gelişim alanında 198, sosyal-duygusal alanda 269, yaşadığmız dünya/toplum çevre alanında 246, sanat-kültür alanında 136, dil-iletişim alanında 179 kazanım gösterge yer almaktadır. Bu öğrenme alanlarının kazanım göstergelerinde tekrar edilme sayısı ile 347 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter özelliklerinin %21'i sağlık fiziki gelişim, %25'i sosyal duygusal, %22'si yaşadığımız dünya toplum, çevre,%20'si sanat kültür ve %12'si dil iletişim alanında yer almaktadır. Tablo-24'te karakter özelliklerinin gelişim/ öğrenme alanlarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 24:Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı Karakter Özellikleri Gelişim/Öğrenme Alanına Göre Dağılımı

Karakter Özelliği	Dil iletişim	Sanat Kültür	Dünya/Toplum Çevre	Kişilik Etkileşim	Sağlık Fizik	Toplam
Adil	1	0	0	3	0	4
Aile birliğine önem verme	0	0	1	5	0	6
Azimli	0	0	1	0	0	1
Bağımsız	2	0	3	0	7	12
Bilgiye önem verme	0	0	3	0	1	4
Bilime önem verme	0	0	11	2	0	13
Cesur	0	0	0	1	0	1
Dayanışma	0	1	0	1	0	2
Dengeli	0	0	0	0	4	4
Demokratik	0	0	0	6	0	6
Dışa dönük	3	1	0	0	0	4
Dikkatli	3	7	16	2	14	42
Duyarlı	0	0	0	1	0	1
Dürüst	0	0	0	1	0	1
Empatik	2	1	0	5	0	8
Esnek	0	0	0	1	0	1
Eşitlik	0	0	0	1	0	1
Farklılıklara Saygılı	0	0	0	5	0	5
Girişken	2	0	0	0	0	2
Güvenilir	0	0	0	1	0	1
Hoşgörülü	0	0	0	2	0	2
İşbirlikli	0	2	1	0	1	4
Meraklı	3	3	10	8	4	28
Milli manevi kültüre önem	8	28	0	0	0	36
Mutlu	0	0	0	1	0	1
Nazik	2	0	0	1	0	3
Özgüvenli	0	0	0	1	0	1
Özdüzenleme	0	2	0	2	0	4
Öz farkındalık	2	3	3	7	3	18
Özenli	0	0	0	2	0	2
Özsaygı	0	0	0	5	0	5
Öz denetim	0	0	1	4	1	6
Özyönetim	0	1	0	0	0	1
Özyetkin	0	0	0	2	0	2
Risk alma	0	0	1	2	0	3
Sabırlı	1	0	0	0	1	2
Sağlıklı	0	0	0	0	12	12
Saygılı	3	0	0	2	3	8
Sevgi sahibi	0	0	0	1	0	1
Sebakatkar	0	0	0	1	0	1
Sosyal	4	1	1	8	3	17
Sorumlu	0	0	0	0	2	2
Temiz	0	0	0	0	7	7
Tedbirli	0	0		0	10	10
Teknolojiye önem verme	0	0	9	0	0	9
Tutumlu	0	0	2	0	0	2
Uzlaşmacı	0	0	0	1	0	1
Yaratıcı	4	15	7	0	0	26
Yeniliğe açık	1	4	7	2	0	14
Toplam	41	69	77	87	73	347

Tablo-24'te görüldüğü üzere, Bosna Hersek okul öncesi eğitim programı öğrenme alanlarında toplam 346 karakter özelliği tespit edilmiştir.

Bosna Hersek okul öncesi eğitim programı dil iletişim alanında toplamda 15 karakter türü, 41 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda milli manevi kültüre önem verme (8), yaratıcı (4), sosyal (4) en fazla tespit edilen karakter özellikleridir. En az tespit edilen karakter özellikleri ise sabırlı (1), yeniliğe açık (1) ve adil (1), mutlu (1)'dur.

Sanat kültür alanında 13 karakter türü, 69 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda milli manevi kültüre önem verme (28), yaratıcı (15), dikkatli (7) en fazla tespit edilen karakter özellikleridir. En az tespit edilen karakter özellikleri öz yönetim (1), dışa dönük (1), dayanışma (1), empatik (1)'tir.

Yaşadığımız dünya, toplum ve çevre alanında 16 karakter türü, 77 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri bilime önem verme (11), dikkatli (16), meraklı (10) ve teknolojiye önem verme (9) 'dir. En az tespit edilen karakter özellikleri ise azimli (1), risk alma (1), öz denetim (1), işbirlikli (1), sosyal (1)'dir.

Kişilik etkileşim alanında 32 karakter türü, 87 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri meraklı (8), sosyal (8), özfarkındalık (7)'dır. En az tespit edilen karakter özellikleri ise esnek (1), eşit (1), cesur (1), dayanışma (1), sebakatkar (1), sevgi sahibi (1) ve uzlaşmacı (1)'dır.

Sağlık fiziki gelişim alanında 15 karakter türü, 73 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri dikkatli (14), sağlıklı (12), tedbirli (10)'dir. En az tespit edilen karakter özellikleri ise sabırlı (1), işbirlikli (1), özdenetim (1)'dir.

Tablo-25'te Bosna Hersek okul öncesi eğitim programının amaç, ilke kısımları ile tespit edilen karakter özellikleri ile öğrenme alanlarında tespit edilen karakter özelliklerinin yer verilme durumunun karşılaştırılması yer almaktadır

Tablo 25:Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu

Karakter Özelliği	Amaçlar	İlkeler	Öğrenme Alanları	Toplam
Adil	0	0	4	4
Aile birliğine önem verme	1	0	6	7
Azimli	0	0	1	1
Bağımsız	1	2	12	15
Barışsever	0	1	0	1
Bilgiye önem verme	3	1	4	8
Bilime önem verme	3	1	13	17
Cesur	0	0	1	1
Dayanışma	0	0	2	2
Dayanıklı	1	0	0	1
Dengeli	0	0	4	4
Demokratik	1	0	6	7
Dışa dönük	1	0	4	5
Dikkatli	0	0	42	42
Duyarlı	0	0	1	1
Dürüst	1	0	1	2
Empatik	1	0	8	9
Esnek	1	2	1	4
Eşitlik	0	1	1	2
Farklılıklara Saygılı	5	3	5	13
Girişken	1	0	2	3
Güvenilir	0	1	1	2
Hoşgörülü	1	0	2	3
İşbirlikli	2	1	4	7
İyiliksever	1	0	0	1
Meraklı	1	1	28	30
Milli manevi kültüre önem	2	1	36	39
Mutlu	0	0	1	1
Nazik	1	0	3	4
Özgüvenli	1	0	1	2
Özdüzenleme	2	0	4	6
Öz farkındalı	3	2	18	23
Özenli	0	0	2	2
Öz saygı	4	2	5	11
Öz denetim	0	0	6	6
Özyönetim	3	0	1	4
Özyetkinlik	1	3	2	6
Risk alma	2	0	3	5
Sabırlı	0	0	2	2
Sağlıklı	4	0	12	16
Saygılı	4	0	8	12
Sevgi sahibi	1	0	1	2
Sebakatkar	0	0	1	1
Sosyal	1	0	17	18
Sorumlu	1	0	2	3
Temiz	1	0	7	8
Tedbirli	1	0	10	11
Teknolojiye önem verme	4	1	9	14
Tutumlu	0	0	2	2
Uzlaşmacı	2	0	1	3
Vatansever	1	0	0	1
Üretken	1	1	0	2
Yaratıcı	1	1	26	28
Yeniliğe açık	3	1	14	18
Toplam	69	26	347	442

Tablo-25'te görüldüğü üzere amaçlarda toplam 69 karakter özelliği, ilkelerde 27 karakter özelliği, öğrenme alanlarında ise 346 karakter özelliği tespit edilmiştir. Toplamda ise 442 karakter özelliği, 54 karakter türü tespit edilmiştir. Tablo-25'e göre tespit edilen karakter türlerinden 11'nin amaç, ilke ve öğrenme alanlarında ortak olarak yer aldığı görülmektedir. Bu karakter özellikleri bağımsızlık, bilgiye önem verme, bilime önem verme, farklılıklara saygılı, milli manevi kültüre önem verme, yaratıcı, yeniliğe açık olma, özsaygı, , meraklı, öz farkındalık, işbirlikli, özyetkinlik'tir.

Tablo- 25'e göre Bosna Hersek okul öncesi eğitim programları amaçlarında tespit edilen aile birliğine önem verme, dayanıklı, demokratik, dışa dönük, empatik, girişken, hoşgörülü, nazik, özgüven, özdüzenleme, özyetkinlik, risk alma, öz yönetim sağlıklı, saygılı, sevgi saihibi, sosyal, sorumlu, temiz, tedbirli, uzlaşmacı, dürüst, karakter özellikleri öğrenme alanlarında da tespit edilmiştir. İyiliksever ve vatansever karakter özelliği amaç kısmında yer almasına rağmen öğrenme alanlarında tespit edilememiştir.

Tablo-25'e göre ilkelerde tespit edilen eşitlik, sorumlu, bağımsız karakter özellikleri öğrenme alanlarında da tespit edildiği görülmektedir. Barışsever karakter özelliği ilkelerde tespit edilmiş olmasına rağmen öğrenme alanlarında tespit edilememiştir. Öğrenme alanlarında yer verilen karakter özellikleri incelendiğinde ise; adil, azimli, özdenetim karakter özelliklerinin amaçlar ve ilkeler kısmında tespit edilemediği görülmektedir.

Bosna Hersek okul öncesi eğiitm programında en fazla tespit edilen karakter özellikleri dikkatli (42), milli manevi kültüre önem verme (39), meraklı (30)'dır. En az tespit edilen karakter özellikleri azimli (1), iyiliksever (1), barışsever (1), cesur (1)'dur.

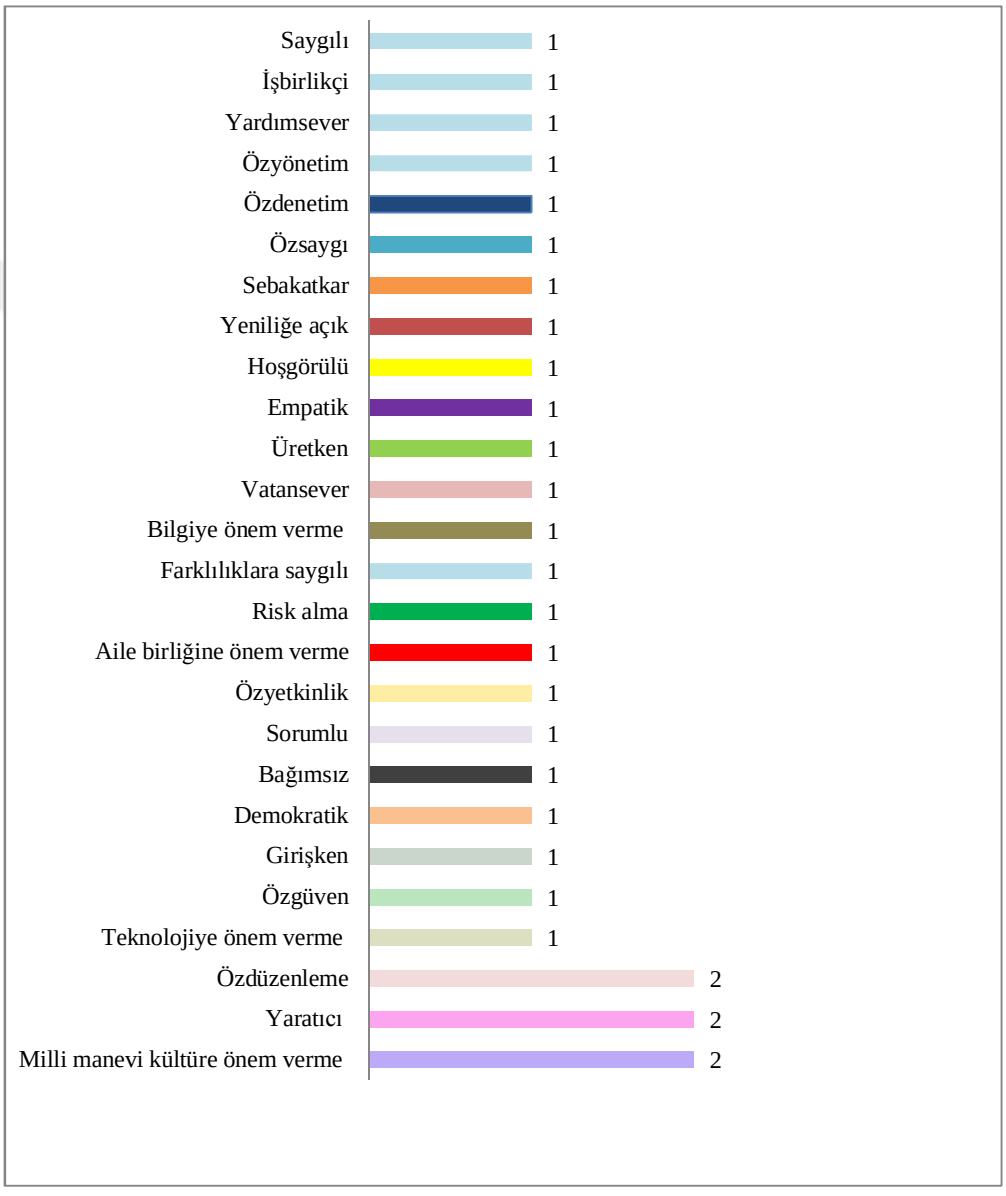
Ek-17'de Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında tespit edilen karakter özelliklerinin örnekleri yer almaktadır.

Şekil-38'de Kosova okul öncesi eğitim programlarında tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

Şekil-38'de görüldüğü üzere Kosova okul öncesi eğitim programının amaçlar kısmında 26 farklı karakter türü, toplam 29 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter özelliklerinin tekrar sayıları milli manevi kültüre önem verme (2),

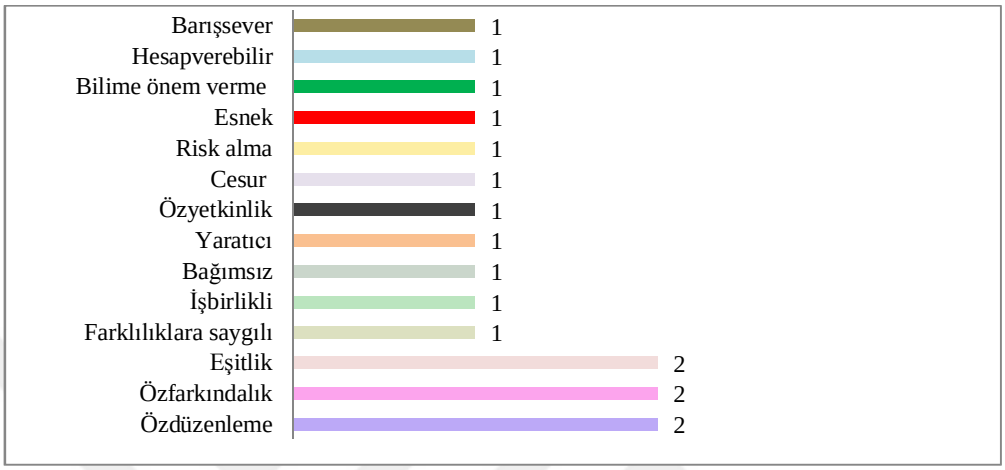
yaratıcı (2), teknolojiye önem verme (1), özgüven (1), girişken (1), demokratik (1), bağımsız (1), sorumlu (1), özyetkinlik (1), aile birliğine önem verme (1) risk alma (1), farklılıklara saygılı (1), bilgiye önem verme (1), vatansever (1), üretken (1) , empatik (1), hoşgörülü (1), yeniliğe açık (1), sebakatkar (1), özsaygı (1), özdenetim (1), özyönetim (1) , yardımsever (1) , işbirlikli (1), saygılı (1) şeklindedir.

Şekil 38: Kosova Okul Öncesi Eğitim Porgramı Amaçlar Kısmında Tespit Edilen Karakter Özellikleri

Şekil-39'da, Kosova okul öncesi eğiitm programı ilkeleri kısmında tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

Şekil 39: Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı İlkeler Kısmında Tespit Edilen Karakter Özellikleri

Şekil 39'da görüldüğü üzere, Kosova okul öncesi eğitim programında 14 farklı karakter türü toplam 17 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter özelliklerinin tekrar sayıları özdüzenleme (2), özfarkındalık (2), yaratıcı (2), eşitlik (1), işbirlikli (1), bağımsız (1), yaratıcı (1), özyetkinlik (1), cesur (1), risk alma (1), esnek (1), bilime önem verme (1), hesapverebilir (1) şeklindedir.

Tablo-26'da Kosova okul öncesi eğitim programında yer alan gelişim/öğrenme alanları kazanım, karakter sayıları ve yüzdeliklerine yer verilmiştir.

Tablo 26 :Kosova Gelişim /Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri

Öğrenme Alanı/Ders	Kazanım/Gösterge Sayısı	Karakter Türü	Toplam Karakter Özelliği	Karakter Sayısı %
Sağlık-Fiziki gelişim	55	5	29	%24
Dil gelişimi	46	9	15	%12
Sosyal-duygusal gelişimi	35	21	31	%24
Bilişsel alan	81	11	23	%18
Öğrenme erişimi	25	16	27	%22
Toplam	242	60	125	%100

Tablo-26'da görüldüğü üzere, Kosova okul öncesi eğitim programında beş öğrenme alanında kazanımlara ait 242 gösterge bulunmaktadır. Sağlık-fiziki gelişim alanında 55, dil gelişimi alanında 46, sosyal duygusal gelişim alanında 35, bilişsel alanda 81, öğrenme erişimi alanında ise 25 gösterge yer almaktadır. Bu öğrenme alanlarının

kazanım göstergelerinde tekrar edilme sayısı ile 125 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu karakter özelliklerinin %24'ü sağlık-fiziki gelişim alanında %12'ü dil gelişimi alanında, %24'ü sosyal duygusal gelişim alanında, % 18''i bilişsel gelişim alanında, %22'si ise öğrenme erişimi alanında yer almaktadır.

Tablo-27'de, Kosova okul öncesi eğitim programı öğrenme alanlarında tespit edilen karakter özelliklerinin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 27: Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı Karakter Özellikleri Gelişim/Öğrenme Alanına Göre Dağılımı

Karakter Özelliği	Sağlık Fiziki	Dil Gelişimi	Sosyal-Duygusal	Bilişsel	Öğrenme Erişimi	Toplam
Aile birliğine önem verme	0	0	5	2	0	7
Azimli	0	0	0	0	3	3
Bağımsız	14	0	1	1	1	17
Bilgiye önem verme	0	0	0	0	1	1
Bilime önem verme	0	0	0	0	3	3
Dengeli	2	0	0	0	0	2
Demokratik	0	0	1	0	0	1
Dikkatli	0	1	1	6	0	8
Dışa dönük olma	0	1	0	0	1	2
Empatik	0	0	1	0	0	1
Farklılıklara Saygılı	0	0	1	0	0	1
Girişken	0	0	0	0	1	1
Hoşgörülü	0	0	1			
İşbirlikli	0	0	1	0	0	1
Maceracı	0	0	0	2	0	2
Meraklı	0	4	0	4	4	12
Milli manevi kültüre önem verme	0	1	1	1	0	3
Misafirperver		0	0	0	0	0
Mutlu	0	0	1	0	0	1
Nazik	0	0	2	0	0	2
Özfarkındalı	0	1	0	0	0	1
Özgüvenli	0	1	5	1	1	8
Özsaygı	0	0	1	0	0	1
Özyönetim	0	0	1	0	0	1
Özyetkinli	0	0	0	0	1	1
Özdenetim	0	0	0	0	1	1
Özdüzenleme	0	0	1	0	0	1
Risk alma	0	0	0	0	2	2
Sağlıklı	0	0	0	0	1	1
Saygılı	3	0	0	0	0	3
Sabırlı	0	1	2	0	0	3
Sebatkar	0	0	0	0	1	1
Sevgi sahibi	0	0	0	0	3	3
Sosyal	0	0	1	0	0	1
Sorumlu	0	2	0	1	0	3
Şefkatli	0	0	1	0	0	1
Tedbirli	0	0	1	0	0	1
Temiz	5	0	1	1	0	7
Teknolojiye önem verme	5	0	0	0	0	5
Yaratıcı	0	0	0	0	2	2
Yardımsever	0	0	0	0	0	0
Yeniliğe açık olma	0	3	0	3	1	7
Toplam	0	0	1	0	0	1
	29	15	31	23	27	125

Tablo-27'de, Sağlık fiziki gelişiminde 5 karakter türü, 29 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda tespit edilen karakter özellikleri bağımsız (14), tedbirli (5), temiz (5), sağlıklı (3) ve dengeli (2) 'dır.

Tablo-27'de görüldüğü üzere, dil gelişimi alanında 9 karakter türü, 15 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri meraklı (4), yaratıcı (3), sosyal (2)'dir. Enaz tespit edilen karakter özellikleri dikkatli (1), nazik (1), özfarkındalı (1), saygılı (1), milli manevi kültüre önem verme (1) şeklindedir.

Sosyal-duygusal gelişim alanında 21 karakter türü, 31 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özelliği aile birliğine önem verme (5), özfarkındalı (5)'dır. Tablo-27'de bu alanda tespit edilen diğer karakter özelliklerinin 1'er kez yer aldığı görülmektedir (bağımsız, dikkatli, empatik, işbirlikli, yardımsever, sosyal, sevgi sahibi, özdenetim, misafirperver, tedbirli, milli manevi kültüre önem verme, sorumlu, özgüvenli, farklılıklara saygılı, hoşgöürülü, demokratik, özsaygı).

Bilişsel gelişim alanında 11 karakter türü 22 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri dikkatli (6), meraklı (4), yaratıcı (3)'dır. Bu alanda en az tespit edilen karakter özellikleri özfarkındalı (1), milli manevi kültüre önem verme (1), sosyal (1), tedbirli (1), bağımsız (1), yeniliğe açık olma (1), aile birliğine önem verme (2), maceracı (2)'dır.

Öğrenme erişimi alanında 16 karakter türü, 27 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri meraklı (4), sebakatkar (3), bilime önem verme (3)'dir. Enaz tespit edilen karakter özellikleri ise; bağımsız (1), bilgiye önem verme (1), dışa dönük (1), girişken (1), sabırlı (1), riskalma (1), öz yönetim (1), özyetkinli (1), yaratıcı (1)'dır.

Tablo-28'de, Kosova okul öncesi eğitim programı amaç/ilke kısımlarında tespit edilen karakter özelliklerinin öğrenme alanlarında yeralma durumu belirtilmiştir.

Tablo-28'de görüldüğü üzere amaçlarda toplam 29 karakter özelliği, ilkelerde 17 karakter özelliği, öğrenme alanlarında ise 125 karakter özelliği tespit edilmiştir. Toplamda ise 171 karakter özelliği, 49 karakter türü tespit edilmiştir.

Tablo 28: Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Gelişim /Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu

Karakter Özelliği	Amaçlar	İlkeler	Öğrenme Alanları	Toplam
Aile birliğine önem verme	1	0	7	8
Azimli	0	0	3	
Bağımsız	1	1	17	19
Barışsever	0	1	0	1
Bilgiye önem verme	1	0	1	2
Bilime önem verme	0	1	3	4
Cesur	0	1	0	1
Demokratik	1	0	1	2
Dengeli	0	0	2	2
Dikkatli	0	0	8	8
Dışa dönük	0	0	2	2
Eşitlik	0	2	0	2
Empatik	1	0	1	2
Esnek	0	1	0	1
Girişken	1	0	1	2
Farklılıklara Saygılı	1	1	1	3
Hesapverebilir	0	1	0	1
Hoşgörülü	1	0	1	2
İşbirlikçi	1	1	1	3
Maceracı	0	0	2	2
Meraklı	0	0	12	12
Milli manevi kültüre önem verme	2	0	3	5
Misafiperver	0	0	1	1
Mutlu	0	0	2	2
Nazik	0	0	1	1
Özdüzenleme	2	2	2	6
Özgüvenli	1	0	1	2
Özfarkındalı	0	2	8	10
Özyönetim	1	0	1	2
Özyetkinli	1	0	1	2
Özdenetim	1	0	1	2
Özsaygı	1	0	1	2
Risk alma	1	1	1	3
Sağlıklı	0	0	3	3
Saygılı	1	0	3	4
Sabırlı	0	0	1	1
Sebatkar	1	0	3	4
Sorumlu	1	0	1	2
Sevgi sahibi	0	0	1	1
Sosyal	0	0	3	3
Şefkatli	0	0	1	1
Teknolojiye önem verme	1	0	2	3
Tedbirli	0	0	7	7
Temiz	0	0	5	5
Üretken	1	0	0	1
Vatansever	1	0	0	1
Yaratıcı	2	1	7	10
Yardımsever	1	0	1	2
Yeniliğe açık	1	0	1	2
Toplam	29	17	125	171

Tablo-28'e göre Kosova okul öncesi eğitim programları amaçlarında tespit edilen aile birliğine önem verme, bilgiye önem verme, girişken, milli manevi kültüre önem verme, bağımsız, empatik, işbirlikli, özdüzenleme, özgüvenli, özyönetim, özyetkinli, özdenetim, risk alma, saygılı, sebakatkar, sorumlu, teknolojiye önem verme, yaratıcı, yardımsever, farklılıklara saygılı, demokratik, hoşgörülü karakter özellikleri gelişim /öğrenme alanlarında da tespit edilmiştir.

Tablo-28'e göre, ilkelerde tespit edilen yaratıcı, risk alma, bilime önem verme, bağımsız, özfarkındalı karakter özellikleri öğrenme alanlarında da tespit edildiği görülmektedir. İlkelerde tespit edilen cesur, esnek, hesapverebilir karakter özelliği gelişim/öğrenme alanlarında tespit edilememiştir.

Gelişim/ öğrenme alanlarında tespit edilen karakter özellikleri incelendiğinde ise temiz, tedbirli, sosyal, şefkatli, maceracı, nazik, misafirperver, meraklı, maceracı, sağlıklı, sabırlı, dışa dönük, dengeli amaçlar ve ilkeler kısmında tespit edilemediği görülmektedir.

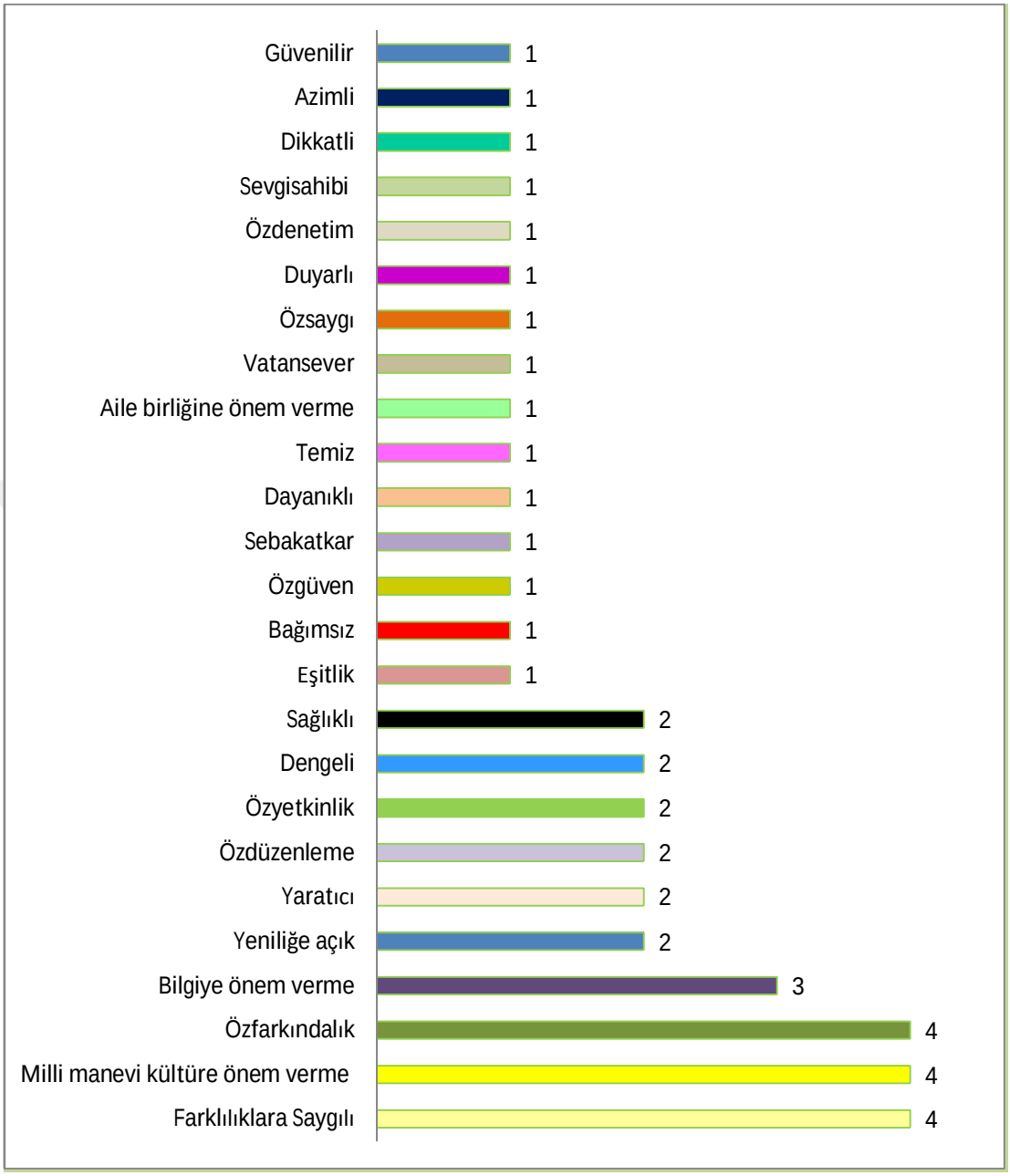
Tablo-28'e göre, tespit edilen karakter türlerinden 6'sının amaç, ilke ve öğrenme alanlarında ortak olarak yer aldığı görülmektedir. Bu karakter özellikleri yaratıcı, risk alma bağımsız, özdüzenleme, işbirlikli, farklılıklara saygılıdır.

Ek-18'de, Kosova okul öncesi eğitim programında tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

Şekil 40'ta, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı amaçlarında tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

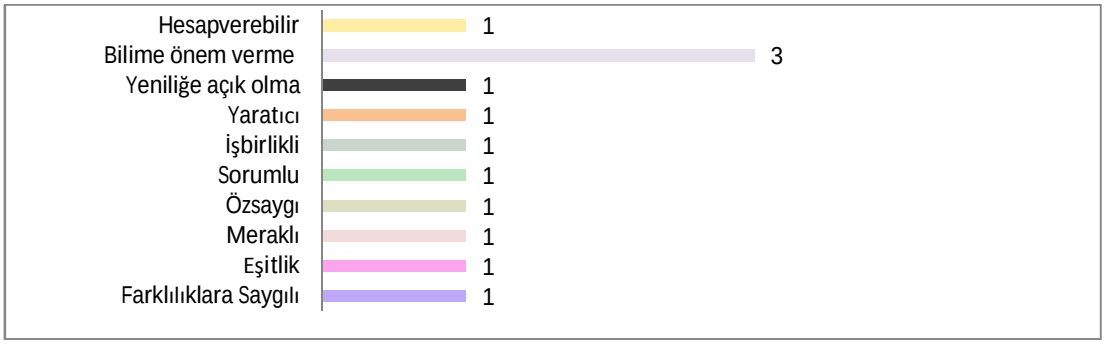
Şekil 40'ta görüldüğü üzere, 25 farklı karakter türü, toplam 42 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin tekrar sayıları farklılıklara saygılı (4), milli manevi kültüre önem verme (4), özfarkındalık (4), bilgiye önem verme (3), özyetkinlik (2), özdüzenleme (2), yaratıcı (2), yeniliğe açık (2), dengeli (2), sağlıklı (2) bağımsız (1), dayanıklı (1), sebakatkar (1) özgüven (1), eşitlik (1), aile birliğine önem verme (1), vatansever (1) , güvenilir (1), azimli (1), sevgi sahibi(1), özsaygı (1), temiz (1),dikkatli (1), duyarlı (1), özdenetim (1) şeklindedir.

Şekil 40: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğiitm Porgramı Amaçlarında Tespit Edilen Karakter Özellikleri

Şekil 41'de Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı ilkelerinde tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

Şekil 41: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özellikleri

Şekil 41'de görüldüğü üzere, 10 farklı karakter türü, toplam 12 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin tekrar sayıları bilime önem verme (3), yeniliğe açık olma (1), yaratıcı (1), işbirlikli (1), sorumlu (1), özsaygı (1), meraklı (1), eşitlik (1), farklılıklara saygılı (1), hesapverebilir (1) şeklindedir.

Tablo-29'da Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında yeralan gelişim/öğrenme alanları kazanım, karakter sayıları ve yüzdeliklerine yer verilmiştir.

Tablo 29:Kuzey Makedonya Gelişim /Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri

Öğrenme Alanı/Ders	Kazanım/Gösterge Sayısı	Karakter Türü	Toplam Karakter Özelliği	Karakter Sayısı %
Sağlık-Fiziki gelişim	163	8	22	%8
Dil gelişimi	163	12	40	%14
Sosyal-duygusal gelişimi	152	24	91	%30
Bilişsel alan	260	19	82	%29
Öğrenmeye yönelik yaklaşımlar	59	13	53	%19
Toplam	797	76	288	%100

Tablo-29'da görüldüğü üzere, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında kazanımlara ait 797 gösterge bulunmaktadır. Bu göstergelerden 163'ü sağlık fiziki gelişim alanında, 152'si sosyal duygusal gelişim alanında, 260'sı bilişsel alanda, 163'ü dil gelişim alanında, 59'u ise öğrenme erişimi alanında yer almaktadır. Bu öğrenme alanlarında kazanım göstergelerinde tekrar edilme sayısı ile 287 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter özelliklerinin %8'si sağlık fiziki gelişim alanında, %14'ü dil gelişim alanında, %30'u sosyal duygusal gelişim alanında, %29'u bilişsel alanda ve %19'u öğrenme erişimi alanında yer almaktadır.

Tablo-30'da Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programlarında tespit edilen karakter özelliklerinin gelişim/öğrenme alanlarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 30: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Karakter Özellikleri Gelişim/Öğrenme Alanına Göre Dağılımı

Karakter Özelliği	Sağlık Fiziki	Dil	Sosyal-Duygusal	Bilişsel	Öğrenmeye Yönelik Yaklaşımlar	Toplam
Aile birliğine önem verme	0	0	10	0	0	10
Azimli	0	0	0	0	3	3
Bağımsız	3	4	0	2	2	11
Barışsever	0	0	1	0	0	1
Bilgiye önem verme	0	0	0	0	3	3
Bilime önem verme	0	0	0	15	0	15
Cesur	1	1	3	0	0	5
Dayanıklı	0	0	0	0	1	1
Dengeli	2	0	0	0	0	2
Demokratik	0	0	0	1	0	1
Dikkatli	2	3	0	4	0	9
Dışa dönük	1	5	2	0	0	8
Dürüst	0	0	1	0	0	1
Düzenli	0	0	3	0	0	3
Empatik	0	0	3	0	0	3
Farklılıklara saygılı	0	1	6	0	0	7
Girişken	0	0	0	0	3	3
Güvenilir	0	0	4	0	0	4
Hoşgörülü	0	0	1	0	0	1
İşbirlikli	0	0	4	0	0	4
Maceracı	0	0	0	2	0	2
Meraklı	0	1	0	9	17	27
Milli manevi kültüre önem	0	19	13	4	0	36
Merhametli	0	0	1	0	0	1
Mutlu	0	0	2	0	0	2
Nazik	0	1	0	0	0	1
Özdüzenleme	0	0	0	6	0	6
Özdenetim	0	0	1	0	0	1
Özfarkındalı	0	1	13	4	6	24
Özgüvenli	0	0	0	0	1	1
Özsaygı	0	0	3	0	0	3
Özyetkin	0	0	0	0	2	2
Paylaşımcı	0	0	1	0	0	1
Rahat	0	1	0	0	0	1
Saygılı	0	2	0	5	0	7
Sabırlı	0	0	0	2	1	3
Sağlıklı	3	0	0	0	0	3
Sebatkar	0	0	2	2	4	8
Sevgi sahibi	0	0	3	2	0	5
Sorumlu	0	0	3	1	0	4
Sosyal	0	1	3	2	0	6
Teknolojiye önem verme	0	0	0	1	0	1
Tedbirli	5	0	0	0	0	5
Temiz	5	0	2	0	0	7
Vatansever	0	0	4	0	0	4
Yaratıcı	0	0	0	9	6	15
Yeniliğe açık	0	0	2	4	4	10
Yetenekli	0	0	0	7	0	7
Toplam	22	40	91	82	53	289

Tablo-30'a göre, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında en fazla yer verilen karakter özelliği milli manevi kültüre önem (36)'dir. İkinci sırada yer verilen karakter özelliği meraklı (27), üçüncü sırada ise öz farkındalık (24) olarak tespit edilmiştir. En az tespit edilen karakter özellikleri ise dayanıklı (1), demokratik (1), özgüvenli (1), rahat (1), hoşgörülü (1), özdenetim (1)'dir.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı sağlık-fiziki gelişim/öğrenme alanında 8 karakter türü, tekrar edilme sayısı ile birlikte 22 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri temiz (5), tedbirli (5), sağlıklı (3), bağımsız (3) şeklindedir. Diğer tespit edilen karakter özellikleri ise cesur (1), dışa dönük (1), dengeli (2), dikkatli (2) şeklindedir.

Dil gelişim alanında 12 karakter türü, tekrar edilme sayısı ile birlikte 40 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özelliği milli manevi kültüre önem verme (19)'dir. Diğer tespit edilen karakter özellikleri dışa dönük (5), bağımsız (4), dikkatli (3), saygılı (2), cesur (1), farklılıklara saygılı (1), sosyal (1), nazik (1), özfarkındalı (1), rahat (1), meraklı (1)'dır.

Sosyal-duygusal gelişim alanında 24 karakter türü, tekrar edilme sayısı ile birlikte 86 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri milli manevi kültüre önem verme (13), özfarkındalı (13), aile birliğine önem verme (10) şeklindedir. Diğer tespit edilen karakter özellikleri ise farklılıklara saygılı (6), vatansever (4), güvenilir (4), işbirlikli (4), düzenli (3), empatik (3), cesur (3), sebakatkar (2), sevgi sahibi (3), sorumlu (3), sosyal (3), özsaygı (3), temiz (2), yeniliğe açık (2), barışsever (1), özdenetim (1), hoşgörürülü (1) şeklindedir.

Bilişsel gelişim alanında 19 karakter türü, tekrar edilme sayısı ile birlikte 82 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özelliği bilime önem verme (15)'dir. Diğer tespit edilen karakter özellikleri ise meraklı (9), yaratıcı (9), yetenekli (7), özdüzenleme (6), saygılı (5), yeniliğe açık (4), özfarkındalı (4), dikkatli (4), milli manevi kültüre önem verme (4), sebakatkar (2), sevgi sahibi (2), sabırlı (2), sosyal (2), bağımsız (2), maceracı (2), sorumlu (1), demokratik (1) teknolojiye önem verme (1) şeklindedir.

Öğrenmeye yönelik yaklaşımlar alanında 13 karakter türü, tekrar edilme sayısı ile 53 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özelliği meraklı (17)'dir. Diğer tespit edilen karakter özellikleri ise yaratıcı (6), özfarkındalı (6), yeniliğe açık (4), sebakatkar (4), bilgiye önem verme (3), girişken (3), azimli (3), bağımsız (2), özgüvenli (2), dayanıklı (1), sabırlı (1), özgüvenli (1) şeklindedir.

Tablo-31'de, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı amaç/ilke kısımlarında tespit edilen karakter özelliklerinin öğrenme alanlarında yeralma durumu belirtilmiştir.

Tablo 31:Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Gelişim/Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu

Karakter Özelliği	Amaçlar	İlkeler	Öğrenme Alanları	Toplam
Aile birliğine önem verme	1	0	10	11
Azimli	1	0	3	4
Bağımsız	1	0	11	12
Barışsever	0	0	1	1
Bilgiye önem verme	3	0	3	6
Bilime önem verme	0	3	15	18
Cesur	0	0	5	5
Dayanıklı	1	0	1	2
Dengeli	2	0	2	4
Demokratik	0	0	1	1
Dikkatli	1	0	9	10
Dışa dönük	0	0	8	8
Duyarlı	1	0	0	1
Düzenli	0	0	3	3
Dürüst	0	0	1	1
Empatik	0	0	3	3
Eşitlik	1	1	0	2
Farklılıklara saygılı	4	1	7	12
Girişken	0	0	3	3
Güvenilir	1	0	4	5
Hesapverebilir	0	1	0	1
Hoşgörülü	0	0	1	1
İşbirlikli	0	1	4	5
Maceracı	0	0	2	2
Meraklı	0	1	27	28
Milli manevi kültüre önem	4	0	36	40
Merhametli	0	0	1	1
Mutlu	0	0	2	2
Nazik	0	0	1	1
Özdenetim	1	0	1	2
Özdüzenleme	2	0	6	8
Özfarkındalı	4	0	24	28
Özgüvenli	1	0	1	2
Özsaygılı	1	1	3	5
Özyetkinli	2	0	2	4
Paylaşımcı	0	0	1	1
Rahat	0	0	1	1
Saygılı	0	0	7	7
Sabırlı	0	0	3	3
Sağlıklı	2	0	3	5
Sebatkar	1	0	8	9
Sevgi sahibi	1	0	5	6
Sorumlu	0	1	4	5
Sosyal	0	0	6	6
Teknolojiye önem verme	0	0	0	1
Tedbirli	0	0	5	5
Temiz	1	0	7	8
Vatansever	1	0	4	5
Yaratıcı	2	1	15	18
Yeniliğe açık	2	1	10	13
Yetenekli	0	0	7	7
Toplam	42	12	289	342

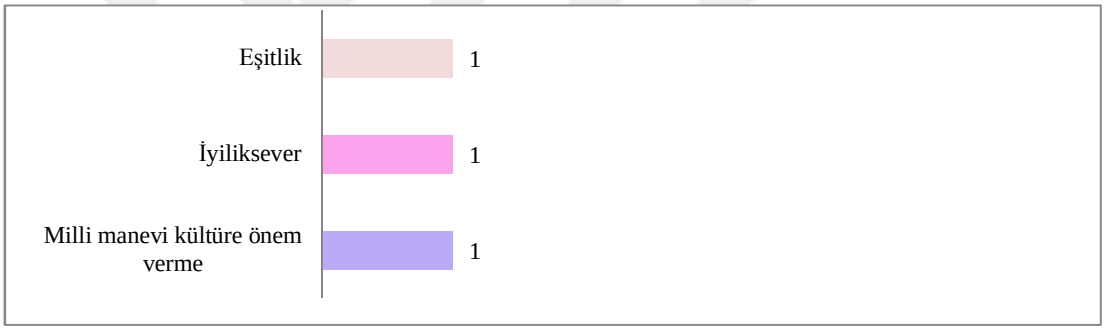
Tablo-31'de görüldüğü üzere, amaçlarda yeralan bağımsız, bilgiye önem verme, dayanıklı, özfarkındalı, özgüvenli, sebatkar, eşitlik, özdüzenleme, özyetkinli, yaratıcı karakter özellikleri öğrenme alanlarında tespit edilmiştir. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı ilkelerinde tespit edilen farklılıklara saygılı, işbirlikli,

sorumlu, temiz, yeniliğe açık, yaratıcı, karakter özellikleri öğrenme alanlarında da tespit edildiği görülmektedir. İlkelerde tespit edilen eşitlik, hesapverebilir, özsaygılı karakter özellikleri öğrenme alanlarında tespit edilememiştir. Öğrenme alanlarında tespit edilen nazik, rahat, saygılı, sağlıklı, sosyal, tedbirli, yetenekli, aile birliğine önem verme, milli manevi kültüre önem verme, dengeli, demokratik, dikkatli, dışa dönük, empatik, girişken, güvenilir merhametli, sevgi sahibi öğrenme alanlarında tespit edilmiş olup, amaç ve ilkelerde tespit edilememiştir.

Ek-19'da Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında tespit edilen karakter özelliklerinin örnekleri yer almaktadır.

Şekil 42'de Türkiye okul öncesi eğitim amaçlarında tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

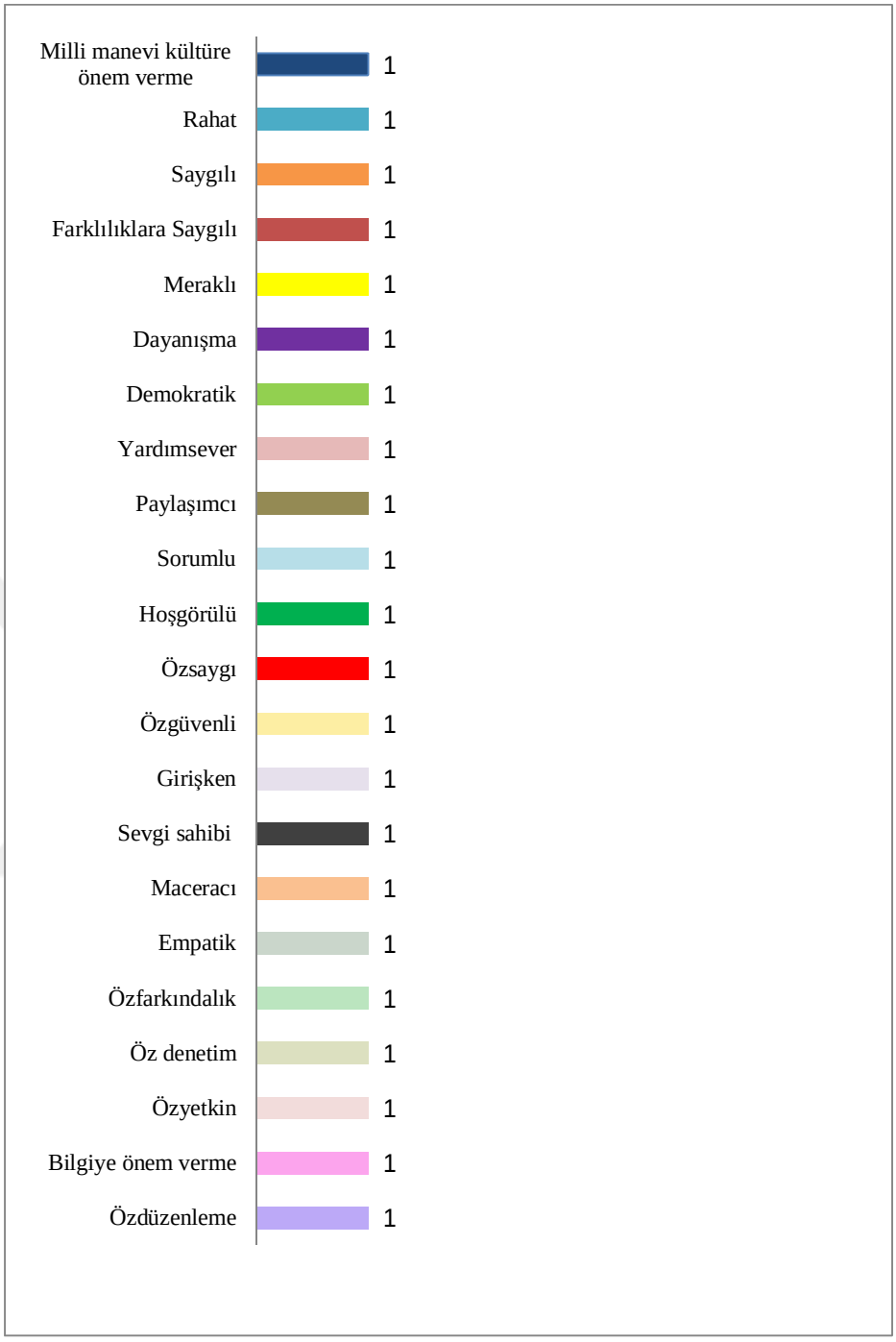
Şekil 42: Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçlarında Tespit Edilen Karakter Özellikleri

Şekil 42'de görüldüğü üzere, Türkiye okul öncesi eğitim programında 3 farklı karakter türü ve toplamda 3 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu karakter özellikleri eşitlik (1), iyiliksever (1), milli manevi kültüre önem verme (1) şeklindedir.

Şekil 43'te, Türkiye okul öncesi eğitim ilkelerinde tespit edilen karakter özellikleri yer almaktadır.

Şekil 43: Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özellikleri

Şekil 43'te görüldüğü üzere, 22 farklı karakter türü, toplam 22 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin tekrar sayıları milli manevi kültüre önem verme (1), rahat (1), saygılı (1), meraklı (1), dayanışma (1), demokratik (1), yardımsever (1), paylaşımcı (1), sorumlu (1), hoşörülü (1), özsaygı (1), özgüvenli (1), girişken (1), sevgi sahibi (1), maceracı (1), empatik (1), özfarkındalık (1), özdenetim (1), özyetkin (1), bilime önem verme (1), özdüzenleme (1), bilgiye önem verme (1) şeklindedir.

Tablo-32'de, Türkiye okul öncesi eğitim programında yeralan gelişim/öğrenme alanları kazanım, karakter sayıları ve yüzdeliklerine yer verilmiştir

Tablo 32:Türkiye Gelişim /Öğrenme Alanlarına Göre Kazanım Sayısı, Karakter Türü, Tekrarlanma Sayıları ve Yüzdeleri

Öğrenme Alanı/Ders	Kazanım/Gösterge Sayısı	Karakter Türü	Toplam Karakter Özelliği	Karakter Sayısı %
Motor gelişimi	57	9	22	%18
Dil gelişimi	63	17	29	%25
Sosyal-duygusal gelişimi	64	16	31	%27
Bilişsel alan	84	10	16	%15
Özbakım	37	9	17	%15
Toplam	305	62	115	%100

Tablo-32'ye göre, Türkiye okul öncesi eğitim programında 305 kazanım gösterge bulunmaktadır. Bu kazanım göstergelerin 57'si motor gelişim alanında, 63'ü dil gelişim alanında, 64'ü sosyal duygusal gelişim alanında, 84'ü bilişsel alanda, 37'si ise öz bakım becerileri alanında yer almaktadır. Bu öğrenme alanlarına ait kazanım ve göstergelerinde tekrar eden karakter özellikleri ile birlikte karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter özelliklerinin %18'i motor gelişim alanında, %25'i dil gelişim alanında, %27'si sosyal duygusal gelişim alanında, %15'i bilişsel alan, %15'i öz bakım becerilerinde yer aldığı görülmektedir.

Tablo-33'te, Türkiye okul öncesi eğitim programında tespit edilen karakter özelliklerinin gelişim/öğrenme alanlarına göre dağılımı yer almaktadır. Türkiye okul öncesi eğitim programında en fazla tespit edilen karakter özelliği dikkatli (14)'dır. İkinci sırada tespit edilen karakter özelliği yetenekli olma (11)'dır. Üçüncü sırada tespit edilen karakter özellikleri ise bağımsız (10), yaratıcı (10)'dur. En az tespit edilen karakter özellikleri azimli (1), adil (1), özgüvenli (1), rahat (1), titiz (1), vatansever(1)'dir.

Tablo 33:Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Karakter Özellikleri Gelişim/Öğrenme Alanına Göre Dağılımı

Karakter Özelliği	Motor	Dil Gelişimi	Sosyal-Duygusal	Bilişsel	Özbakım	Top.lam
Aile birliğine önem verme	0	0	1	0	0	1
Adil	0	1	0	0	0	1
Azimli	0	1	0	0	0	1
Bağımsız	5	2	0	0	3	10
Dengeli	1	0	0	0	1	2
Dikkatli	2	1	4	5	2	14
Dışa dönük	0	2	0	0	0	2
Duyarlı	0	0	2	0	0	2
Düzenli	1	1	0	0	1	3
Empatik	0	0	0	2	0	2
Farklılıklara saygılı	0	2	0	0	0	2
Girişken	0	3	2	0	0	5
Hoşgörülü	0	2	0	0	0	2
İşbirlikli	2	1	0	0	0	3
Meraklı	0	0	3	1	0	4
Milli manevi kültüre önem verme	0	0	3	1	0	4
Nazik	0	2	1	0	0	3
Özdenetim	0	0	1	0	0	1
Özfarkındalı	0	0	2	0	0	2
Özenli	0	2	0	0	2	4
Özgüvenli	0	0	1	0	0	1
Özyetkin	0	0	0	1	0	1
Rahat	0	1	0	0	0	1
Saygılı	0	0	1	1	0	2
Sağlıklı	0	0	0	0	2	2
Sebakatkar	0	0	1	0	0	1
Sevgi sahibi	0	1	0	1	0	2
Sorumlu	0	4	0	0	3	7
Sosyal	0	0	1	0	0	1
Tedbirli	2	0	0	0	1	3
Temiz	0	0	0	0	2	2
Uzlaşmacı	0	0	1	0	0	1
Vatansever	0	0	0	1	0	1
Yardımsever	2	0	0	0	0	2
Yaratıcı	2	2	4	2	0	10
Yetenekli	5	1	3	1	0	10
Toplam	22	29	31	16	17	115

Tablo-33'e göre, Türkiye okul öncesi eğitim programında en fazla yer verilen karakter özelliği dikkatli (14)'dir. İkinci sırada yer verilen karakter özellikleri bağımsız (10), yaratıcı (10), yetenekli (10) olarak tespit edilmiştir. Enaz tespit edilen karakter özellikleri ise aile birliğine önem verme (1), adil (1), azimli (1), özyetkin (1), uzlaşmacı (1), vatansever (1), sosyal (1), sebakatkar (1), özgüvenli (1), rahat (1), özdenetim (1) şeklindedir.

Motor gelişim alanında 9 karakter türü, tekrarlanan sayı ile birlikte 22 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri bağımsız

(5), yetenekli (5)'dir. Diğer tespit edilen karakter özellikleri ise yardımsever (2), yaratıcı (2), işbirlikli (2), tedbirli (2), dikkatli (2), dengeli (1), düzenli (1)'dir.

Dil gelişimi alanında 17 karakter türü, tekrarlanan sayı ile birlikte 29 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özelliği sorumlu (4)'dur. Diğer tespit edilen karakter özellikleri ise girişken (3), hoşgörülü (2), dışa dönük (2), farklılıklara saygılı (2), özenli (2), yaratıcı (2), bağımsız (2), nazik (2), adil (1), azimli (1), dikkatli (1), rahat (1), sevgi sahibi (1), yetenekli (1), işbirlikli (1), düzenli (1)'dir.

Sosyal duygusal gelişim alanında 16 karakter türü tekrarlanan sayı ile 31 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri yaratıcı (4), dikkatli (4) şeklindedir. Diğer tespit edilen karakter özellikleri ise ; yetenekli (3), milli manevi kültüre önem verme (3), meraklı (3), girişken (2), duyarlı (2), özfarkındalı (2), uzlaşmacı (1), sosyal (1), özgüvenli (1), özdenetim (1), nazik (1), aile birliğine önem verme (1), saygılı (1), sebakatkar (1)'dır.

Bilişsel gelişim alanında 10 karakter türü, tekrarlanan sayı ile birlikte 16 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özelliği dikkatli (5)'dir. Diğer tespit edilen karakter özellikleri ise yaratıcı (2), empatik (2), meraklı (1), özyetkin (1), vatansever (1), yetenekli (1), saygılı (1), sevgi sahibi (1), titiz (1)'dir.

Özbakım becerileri alanında 9 karakter türü, tekrarlanan sayı ile birlikte 17 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla tespit edilen karakter özellikleri bağımsız (3), sorumlu (3)'dur. Diğer tespit edilen karakter özellikleri ise dikkatli (2), temiz (2), özenli (2), sağlıklı (2), tedbirli (1), dengeli (1), düzenli (1) şeklindedir.

Tablo-34' te, Türkiye okul öncesi eğitim programı amaç/ilke kısımlarında tespit edilen karakter özelliklerinin öğrenme alanlarında yer alma durumu belirtilmiştir.

Tablo 34:Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Kısımlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Gelişim/Öğrenme Alanlarında Yer Alma Durumu

Karakter Özelliği	Amaçlar	İlkeler	Gelişim/Öğrenme Alanı	Top.lam
Aile birliğine önem verme	0	0	1	1
Adil	0	0	1	1
Azimli	0	0	1	1
Bağımsız	0	1	10	11
Bilgiye önem verme	0	1	0	1
Demokratik	0	1	0	1
Dengeli	0	0	2	2
Dikkatli	0	0	14	14
Dışa dönük	0	0	2	2
Duyarlı	0	0	2	2
Düzenli	0	0	3	3
Eşitlik	1	0	0	1
Empatik	0	1	2	3
Farklılıklara saygılı	0	1	2	2
Girişken	0	1	5	6
Hoşgörülü	0	1	2	3
İşbirlikli	0	1	3	4
İyiliksever	1	0	0	1
Maceracı	0	1	0	1
Meraklı	0	1	4	5
Milli manevi kültüre önem verme	1	0	4	5
Nazik	0	0	3	3
Özdenetim	0	1	1	1
Özdüzenleme	0	1	0	0
Özfarkındalı	0	0	2	2
Özenli	0	0	4	4
Özgüvenli	0	1	1	2
Özsaygılı	0	1	0	1
Özyetkin	0	0	1	1
Paylaşımcı	0	1	0	1
Rahat	0	1	1	2
Saygılı	0	1	2	3
Sağlıklı	0	0	2	2
Sevgi sahibi	0	1	2	3
Sebakatkar	0	0	1	1
Sorumlu	0	1	7	8
Sosyal	0	0	1	1
Tedbirli	0	1	3	4
Temiz	0	0	2	2
Uzlaşmacı	0	0	1	1
Vatansever	0	0	1	1
Yardımsever	0	1	2	3
Yaratıcı	0	0	10	10
Yetenekli	0	1	10	12
Toplam	3	22	115	140

Tablo-34'e göre, Türkiye okul öncesi eğitim programının amaçlarında tespit edilen karakter özellikleri eşitlik, iyiliksever ve milli manevi kültüre önem vermenin ilkelerde ve gelişim/öğrenme alanlarında yer verilmediği görülmektedir. Türkiye

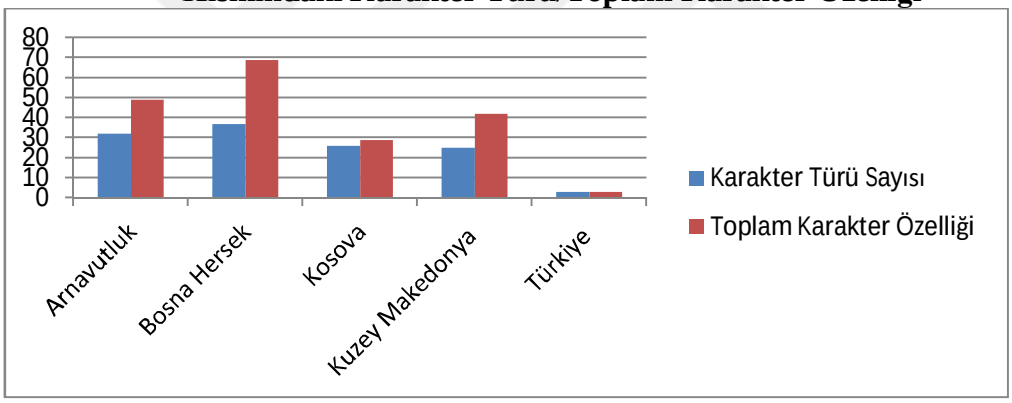
okul öncesi eğitim programında ilkeler kısmında tespit edilen empatik, farklılıklara saygılı, girişken, hoşgörülü, meraklı, rahat, saygılı, yardımsever, işbirlikli karakter özellikleri öğrenme alanlarında tespit edilmiştir. İlkelerde yer alan demokratik, özdenetim, özsaygılı, paylaşımcı, karakter özellikleri öğrenme alanlarında tespit edilememiştir. Ayrıca her üç kısımda (amaçlar, ilkeler ve öğrenme alanları) yer alan ortak karakter özellliği tespit edilememiştir.

Ek-20'de, Türkiye okul öncesi eğitim programında tespit edilen karakter özelliklerinin örnekleri yer almaktadır.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında Yer Alan Karakter Özelliklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular:

Şekil 44'te Balkan ülkeleri Türkiye okul öncesi eğitim programlarında amaç kısmında tespit edilen karakter türü sayısı ve toplam karakter özelliği yer almaktadır.

Şekil 44: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programları Amaç Kısmındaki Karakter Türü/Toplam Karakter Özelliği

Grafik-12'de görüldüğü üzere, Arnavutluk okul öncesi eğitim programı amaçlarında 32 karakter türü, 49 karakter özelliği, Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında amaçlarında 37 karakter türü 69 karakter özelliği, Kosova okul öncesi eğitim programı amaçlarında 26 karakter türü, 29 karakter özelliği, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı amaçlarında 25 karakter türü,42 karakter özelliği, Türkiye okul öncesi eğitim programı amaçlarında 3 karakter türü 3 karakter özelliği tespit edilmiştir

Tablo-35'te, Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programı amaçlarında tespit edilen karakter özelliklerinin karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 35: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçlarında Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Karşılaşatırılması

Karakter Özelliği	Arnavutluk	Bosna Hersek	Kosova	Kuzey Makedonya	Türkiye
Aile birliğine önem verme	1	1	1	1	0
Azimli	1	0	0	1	0
Bağımsız	1	1	1	1	0
Bilgiye önem verme	1	3	1	3	0
Bilime önem verme	1	3	0	0	0
Çalışkan	0	0	0	0	0
Dayanıklı	0	1	0	1	0
Demokratik	1	1	1	0	0
Dengeli	0	0	0	2	0
Dışa dönük	1	1	0	0	0
Dikkatli	1	0	0	1	0
Duyarlı	0	0	0	1	0
Dürüst	0	1	0	0	0
Empatik	4	1	1	0	0
Esnek	1	1	0	0	0
Eşitlik	0	0	0	1	1
Farklılıklara saygılı	2	5	1	4	0
Girişken	0	1	1	0	0
Güvenilir	0	0	0	1	0
Hoşgörülü	1	1	1	0	0
İşbirlikli	3	2	1	0	0
İyiliksever	0	1	0	0	1
Meraklı	2	1	0	0	0
Milli manevi kültüre önem verme	2	2	2	4	1
Nazik	0	1	0	0	0
Özdüzenleme	1	2	2	2	0
Özgüvenli	3	1	1	1	0
Öz farkındalık	2	3	0	4	0
Özenli	1	0	0	0	0
Öz denetim	1	0	1	1	0
Özsaygı	2	4	1	1	0
Özyetkin	1	1	1	2	0
Özyönetim	3	3	1	0	0
Paylaşımcı	0	0	0	0	0
Risk alma	0	2	1	0	0
Sabırlı	0	0	0	0	0
Sağlıklı	1	4	0	2	0
Saygılı	3	4	1	0	0
Sevgi sahibi	0	1	0	1	0
Sebatkâr	1	0	1	1	0
Sorumlu	0	1	1	0	0
Sosyal	0	2	0	0	0
Şefkatli	0	0	0	0	0
Temiz	0	0	0	1	0
Tedbirli	0	1	0	0	0
Teknolojiye önem verme	1	4	1	0	0
Uzlaşmacı	0	2	0	0	0
Üretken	1	1	1	0	0
Yardımsever	1	0	1	0	0
Yaratıcı	2	1	2	2	0
Yeniliğe açık	1	3	1	2	0
Vatansever	1	1	1	1	0
Toplam	49	69	29	42	3

Tablo-35'e göre, Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında tespit edilen karakter türü sayısı 52'dir. 52 karakter türünden 3'ü Türkiye okul öncesi eğitim programı amaçlarında da tespit edilmiştir.

Arnavutluk okul öncesi eğitim programının amaçlar kısmında 32 farklı karakter türü, toplam 49 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin; empatik (4), özgüven (3) işbirlikli (3), saygılı (3), özfarkındalık (2), milli manevi kültüre önem verme (2), özsaygı (2), meraklı (2), yaratıcı (2), farklılıklara saygılı (2), teknolojiye önem verme (1), aile birliğine önem verme (1), bağımsız (1), esnek (1), öz denetim (1), öz yönetim (3), öz düzenleme (1), özenli (1), azimli (1), sebakatkar (1), yardımsever (1), hoşgörülü (1) , dışa dönük (1), dikkatli (1) , özyetkin (1) ,bilgiye önem verme (1), bilime önem verme (1), vatansever (1), sağlıklı (1), üretken (1), yeniliğe açık olma (1), demokratik (1)şeklindedir.

Bosna Hersek okul öncesi eğitim programının amaçlar kısmında 37 farklı karakter türü, toplam 69 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin tekrar edilme sayıları; farklılıklara saygılı (5), saygılı (4), özsaygı (4), teknolojiye önem verme (4), sağlıklı olma (4), özyönetim (3), özfarkındalık (3), bilime önem verme (3), bilgiye önem verme (3), yeniliğe açık (3), milli manevi kültüre önem verme (2), işbirlikli (2), dayanıklı (1), temiz (1), özyetkinlik (1), yaratıcı (1), demokratik (1), empatik (1), hoşgörülü (1), aile birliğine önem verme (1), dışa dönük (1), esnek (1), meraklı (1) , iyiliksever (1), sevgi sahibi (1), tedbirli (1), üretken (1), bağımsız (1), dürüst (1) şeklindedir.

Kosova okul öncesi eğitim programının amaçlar kısmında 26 farklı karakter türü, toplam 29 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter özelliklerinin tekrar sayıları milli manevi kültüre önem verme (2), yaratıcı (2), teknolojiye önem verme (1), özgüven (1), girişken (1), demokratik (1), bağımsız (1), sorumlu (1), özyetkinlik (1), aile birliğine önem verme (1) risk alma (1), farklılıklara saygılı (1), bilgiye önem verme (1), vatansever (1), üretken (1) , empatik (1), hoşgörülü (1), yeniliğe açık (1), sebakatkar (1), özsaygı (1), özdenetim (1), özyönetim (1) , yardımsever (1) , işbirlikli (1), saygılı (1) şeklindedir.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının amaçlar kısmında 25 farklı karakter türü, toplam 42 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin tekrar sayıları farklılıklara saygılı (4), milli manevi kültüre önem verme

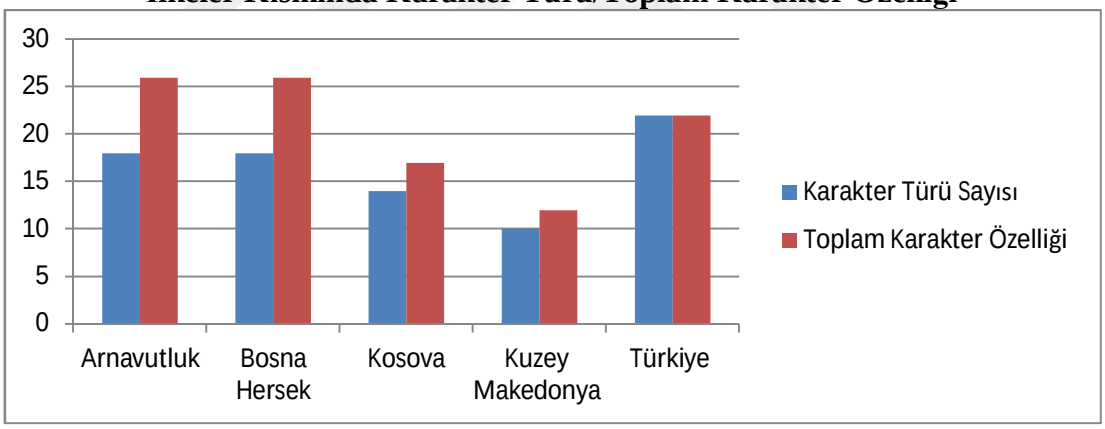
(4), özfarkındalık (4), bilgiye önem verme (3), özyetkin (2), özdüzenleme (2), yaratıcı (2), yeniliğe açık (2), dengeli (2), sağlıklı (2) bağımsız (1), dayanıklı (1), sebakatkar (1) özgüven (1), eşitlik (1), aile birliğine önem verme (1), vatansever (1) , güvenilir (1), azimli (1), sevgisahibi (1), özsaygı (1), temiz (1),dikkatli (1), duyarlı (1) , özdenetim (1) şeklindedir.

Türkiye okul öncesi eğitim programında 3 farklı karakter türü ve toplamda 3 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu karakter özellikleri eşitlik (1), iyiliksever (1), milli manevi kültüre önem verme (1) şeklindedir.

Balkan ülkeleri ile Türkiye okul öncesi eğitim programlarında ortak tespit edilen edilen karakter özellikleri ‘‘iyiliksever’’, ‘‘milli manevi kültüre önem verme’’, ‘‘eşitlik’’tir.

Şekil 45’te Balkan ülkeleri Türkiye okul öncesi eğitim programlarında ilkeler kısmında tespit edilen karakter türü sayısı ve toplam karakter özelliği yer almaktadır.

Şekil 45: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında İlkeler Kısmında Karakter Türü/Toplam Karakter Özelliği

Şekil 45’te görüldüğü üzere, Arnavutluk okul öncesi eğitim programında 18 karakter türü 26 karakter özelliği, Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında 18 karakter türü 26 karakter özelliği, Kosova okul öncesi eğitim programında 14 karakter türü, 17 karakter özelliği, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı ilkelerinde 10 karakter türü ve 12 karakter özelliği, Türkiye okul öncesi eğitim programında 22 karakter türü ve 22 karakter özelliği tespit edilmiştir.

Tablo-36’da Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programı ilkelerinde tespit edilen karkater özelliklerinin karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 36: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özelliklerinin Karşılaşatırılması

Karakter Özelliği	Arnavutluk	Bosna Hersek	Kosova	Kuzey Makedonya	Türkiye
Aile birliğine önem verme	2	0	0	0	0
Bağımsız	1	2	1	0	0
Barışsever	1	1	1	0	0
Bilgiye önem verme	2	1	0	0	1
Bilime önem verme	1	1	1	3	0
Cesur	0	0	1	0	0
Demokratik	1	0	0	0	1
Dengeli	1	0	0	0	0
Empatik	0	0	0	0	1
Esnek	1	2	1	0	0
Eşitlik	3	1	2	1	0
Farklılıklara saygılı	2	3	1	1	1
Girişken	0	0	0	0	1
Güvenilir	0	1	0	0	0
Hesapverebilir	0	0	1	1	0
Hoşgörülü	1	0	0	0	1
İşbirlikli	1	1	1	1	1
Meraklı	0	1	0	1	1
Maceracı	0	0	0	0	1
Milli manevi kültüre önem verme	2	1	0	0	1
Özdüzenleme	1	0	2	0	1
Özgüvenli	0	0	0	0	1
Öz farkındalık	0	2	2	0	1
Öz denetim	0	0	0	0	1
Özsaygı	1	2	0	1	1
Özyetkinlik	1	3	1	0	1
Paylaşımcı	0	0	0	0	1
Rahat	0	0	0	0	1
Risk alma	0	0	1	0	0
Saygılı	0	0	0	0	1
Sevgi sahibi	0	0	0	0	1
Sorumlu	3	0	0	1	1
Teknolojiye önem verme	0	1	0	0	0
Üretken	0	1	0	0	0
Yardımsever	0	0	0	0	1
Yaratıcı	0	1	1	1	0
Yeniliğe açık	0	1	0	1	0
Vatansever	1	0	0	0	0
Toplam	26	26	17	12	22

Tablo-36'ya göre, Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında toplam 38 karakter türü tespit edildiği görülmektedir.

Arnavutluk okul öncesi eğitim programı ilkeler kısmında 18 farklı karakter türü ve toplam 26 karakter tespit edilmiştir. Bu karakter türlerinin sayıları ise sorumlulu (3), eşitlik (3), aile birliğine önem verme (2), milli manevi kültüre önem verme (2), farklılıklara saygılı (2), bilgiye önem verme (2), yaratıcı (2), özyetkinlik (1), işbirlikli (1), hoşgörülü (1), özsaygı (1), bağımsız (1), özdüzenleme (1), dengeli (1), barışsever (1), bilime önem verme (1)'dir.

Bosna Hersek okul öncesi eğitim programının ilkeler kısmında 17 farklı karakter türü, toplam 26 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu karakter özellikleri ve tekrar edilme sayıları farklılıklara saygılı (3), özyetkinlik (3), esnek (2), özsaygı (2), özfarkındalık (2), bağımsız olma (2), teknolojye önem verme (1), işbirlikli (1), bilgiye önem verme (1), bilime önem verme (1), yeniliğe açık (1), milli manevi kültüre önem verme (1), yaratıcı (1), meraklı (1), eşitlik (1) , barışsever (1) , üretken (1) şeklindedir.

Kosova okul öncesi eğitim programı ilkeler kısmında 14 farklı karakter türü toplam 17 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter özelliklerinin tekrar sayıları özdüzenleme (2), özfarkındalık (2), yaratıcı (2), eşitlik (1), işbirlikli (1), bağımsız (1), yaratıcı (1), özyetkinlik (1), cesur (1), risk alma (1), esnek (1), bilime önem verme (1), hesapverebilir (1) şeklindedir.

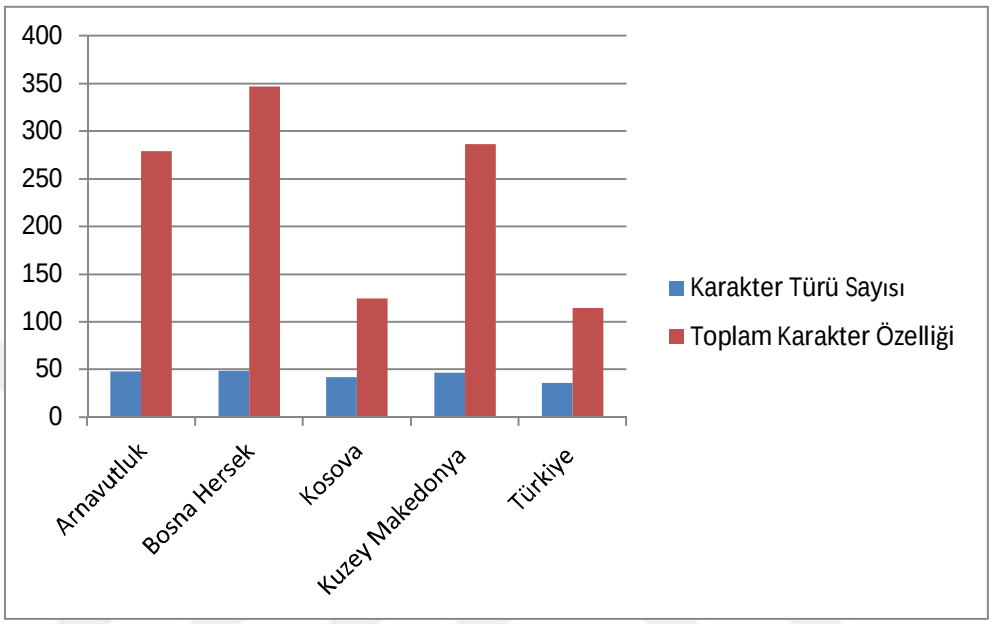
Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı ilkeler kısmında 10 farklı karakter türü, toplam 12 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin tekrar sayıları bilime önem verme (3), yeniliğe açık olma (1), yaratıcı (1), işbirlikli (1), sorumlu (1), özsaygı (1), meraklı (1), eşitlik (1), farklılıklara saygılı (1), hesapverebilir (1) şeklindedir

Türkiye okul öncesi eğitim programında 21 farklı karakter türü, toplam 21 karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin tekrar sayıları milli manevi kültüre önem verme (1), rahat (1), saygılıı (1), meraklı (1), işbirlikli (1), demokratik (1), yardımsever (1), paylaşımcı (1), sorumlu (1), hoşörülü (1), özsaygı (1), özgüvenli (1), girişken (1), sevgi sahibi (1), maceracı (1), empatik (1), özfarkındalık (1), özdenetim (1), özyetkin (1), bilime önem verme (1), özdüzenleme (1), bilgiye önem verme (1) şeklindedir.

Türkiye okul öncesi eğitim programı ilkeler kısmında, tespit edilen karakter özelliklerinden bilgiye önem verme, milli manevi kültüre önem verme; Arnavutluk ve Bosna Hersek, demokratik, sorumlu, hoşgörülü; Arnavutluk, meraklı; Kuzey Makedonya, Bosna Hersek, özfarkındalı; Bosna Hersek ve Kosova, , özyetkinlik; Arnavutluk ve Kosova, özsaygı; Arnavutluk ve Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında tespit edilmiştir. İşbirlikçi ve farklılıklara saygılı, Türkiye ve Balkan ülkeleri okul öncesi eğitim ilkelerinde ortaktır.

Şekil 46'da Balkan ülkeleri Türkiye okul öncesi eğitim programlarında gelişim/ öğrenme alanları kısmında tespit edilen karakter türü sayısı ve toplam karakter özelliği yer almaktadır.

Şekil 46: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Gelişim/Öğrenme Alanları Kısmındaki Karakter Türü/Toplam Karakter Özelliği

Şekil 46'da görüldüğü üzere, Arnavutluk okul öncesi eğitim programı gelişim-öğrenme alanlarında 48 karakter türü 279 karakter özelliği, Bosna-Hersek okul öncesi eğitim programı gelişim-öğrenme alanlarında 49 karakter türü 347 karakter özelliği, Kosova okul öncesi eğitim programı gelişim-öğrenme alanlarında 42 karakter türü 125 karakter özelliği, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı gelişim-öğrenme alanlarında 47 karakter türü 289 karakter özelliği, Türkiye okul öncesi eğitim programı gelişim-öğrenme alanlarında 36 karakter türü 115 karakter özelliği tespit edilmiştir.

Tablo-37'de, Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları gelişim-öğrenme alanlarında tespit edilen karakter özelliklerinin karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 37: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Gelişim/Öğrenme AlanlarındaTespit Edilen Karakter Özelliklerinin Karşılaştırılması

Karakter Ö.	Arnavutluk	Bosna Hersek	Kosova	Kuzey Makedonya	Türkiye
Adil	0	4	0	0	1
Aile birliğine önem verme	6	6	7	10	1
Azimli	3	1	3	3	1
Bağımsız	11	12	17	11	10
Barışsever	1	0	0	1	0
Bilgiye önem verme	8	4	1	6	0
Bilime önem verme	8	13	3	15	0
Cesur	0	1	0	5	0
Çalışkan	1	0	0	0	0
Dayanıklı	0	0	0	1	0
Demokratik	7	6	1	1	0
Dengeli	5	4	2	2	2
Dışa dönük	15	4	2	8	2
Dikkatli	22	42	8	9	14
Duyarlı	0	1	0	0	2
Dürüst	0	1	0	0	0
Düzenli	0	0	0	3	3
Empatik	1	8	1	3	2
Esnek	2	1	0	0	0
Eşitlik	2	1	0	0	0
Farklılıklara saygılı	6	5	1	7	2
Girişken	4	2	1	3	5
Güvenilir	0	1	0	4	0
Hoşgörülü	3	2	1	1	2
İşbirlikli	6	6	1	4	3
Maceracı	0	0	2	2	0
Meraklı	13	28	12	27	4
Merhametli	0	0	0	1	0
Milli manevi kültüre önem verme	35	36	3	36	4
Misafirperver	0	0	1	0	0
Mutlu	2	1	2	2	0
Nazik	1	3	1	1	3
Özdüzenleme	7	4	2	6	0
Özgüvenli	15	1	1	1	1
Öz farkındalı	12	18	8	24	2
Özenli	7	2	0	0	4
Öz denetim	3	6	1	1	1
Özsaygı	3	5	1	3	0
Özyönetim	0	1	1	0	0
Özyetkin	1	2	1	2	1
Paylaşımcı	1	0	0	0	0
Rahat	0	0	0	1	2
Risk alma	0	3	1	0	0
Sabırlı	2	2	1	3	0
Sağlıklı	4	12	3	3	2
Saygılı	12	8	2	7	1
Sevgi sahibi	1	1	1	5	2
Sebatkâr	1	1	3	8	1
Sorumlu	7	2	1	4	7
Sosyal	6	17	3	6	1
Şefkatli	1	0	1	0	0
Temiz	3	7	5	7	2
Tedbirli	2	10	7	5	3
Teknolojiye önem verme	8	9	2	1	0
Tutumlu	3	2	0	0	0
Uzlaşmacı	1	1	0	0	1
Vatansever	1	0	0	4	1
Yardımsever	2	0	1	0	2
Yaratıcı	12	26	7	15	10
Yeniliğe açık	2	14	1	10	0
Yetenekli	0	0	0	7	10
Toplam	279	347	125	289	115

Tablo-37'de görüldüğü üzere, Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları gelişim / öğrenme alanlarında farklı olarak tespit edilen karakter türü sayısı 61'dir.

Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında gelişim/öğrenme alanında tespit edilen 61 karakter türünden 27'si tüm ülkelerin okul öncesi eğitim programlarında yer almaktadır. Bu karakter özellikleri ve tespit edilme sayıları aşağıdaki gibidir:

- Aile birliğine önem verme: Arnavutluk (6), Bosna Hersek (6), Kosova (7), Kuzey Makedonya (10), Türkiye (1)
- Azimli: Arnavutluk (3), Bosna Hersek (1), Kosova (3), Kuzey Makedonya (3), Türkiye (1)
- Bağımsız: Arnavutluk (11), Bosna Hersek (12), Kosova (17), Kuzey Makedonya (11), Türkiye (10)
- Dengeli: Arnavutluk (5),Bosna Hersek (4), Kosova (2), Kuzey Makedonya (2), Türkiye (2)
- Dışa dönük: Arnavutluk (15), Bosna Hersek (4), Kosova (2), Kuzey Makedonya (8), Türkiye (2)
- Dikkatli: Arnavutluk (22), Bosna Hersek (42), Kosova (8), Kuzey Makedonya (9), Türkiye (14)
- Empatik: Arnavutluk (1), Bosna Hersek (8), Kosova (1), Kuzey Makedonya (3), Türkiye (2)
- Farklılıklara Saygılı: Arnavutluk (6), Bosna Hersek (5), Kosova (1), Kuzey Makedonya (7), Türkiye (2)
- Girişken: Arnavutluk (4), Bosna Hersek (2), Kosova (1), Kuzey Makedonya (3), Türkiye (5)
- Hoşgörülü: Arnavutluk (3), Bosna Hersek (2), Kosova (1), Kuzey Makedonya (1) ,Türkiye (2)
- İşbirlikli: Arnavutluk (4), Bosna Hersek (4), Kosova (1), Kuzey Makedonya (4), Türkiye (3)
- Meraklı: Arnavutluk (13), Bosna Hersek (28), Kosova (12), Kuzey Makedonya (27), Türkiye (4)
- Milli manevi kültüre önem verme: Arnavutluk (35), Bosna Hersek (36), Kosova (3), Kuzey Makedonya (36), Türkiye (4)

- Nazik: Arnavutluk (1), Bosna Hersek (3), Kosova (1), Kuzey Makedonya (1), Türkiye (3)
- Özgüvenli: Arnavutluk (15), Bosna Hersek (1), Kosova (1), Kuzey Makedonya (1), Türkiye (1)
- Özfarkındalı: Arnavutluk (12), Bosna Hersek (18), Kosova (8), Kuzey Makedonya (24), Türkiye (2)
- Özdenetim: Arnavutluk (3), Bosna Hersek (6), Kosova (1), Kuzey Makedonya (1), Türkiye (1)
- Özyetkin: Arnavutluk (1), Bosna Hersek (2), Kosova (1), Kuzey Makedonya (2), Türkiye (1)
- Sağlıklı: Arnavutluk (4), Bosna Hersek (12), Kosova (3), Kuzey Makedonya (3), Türkiye (2)
- Saygılı: Arnavutluk (12), Bosna Hersek (8), Kosova (2), Kuzey Makedonya (7), Türkiye (1)
- Sevgi sahibi: Arnavutluk (1), Bosna Hersek (1), Kosova (19, Kuzey Makedonya (5), Türkiye (2)
- Sebakatkar: Arnavutluk (1), Bosna Hersek (1) Kosova (1), Kuzey Makedonya (8), Türkiye (1)
- Sorumlu: Arnavutluk (7), Bosna Hersek (2), Kosova (1), Kuzey Makedonya (4), Türkiye (7)
- Sosyal: Arnavutluk (6), Bosna Hersek (17), Kosova (3), Kuzey Makedonya (6), Türkiye (1)
- Temiz: Arnavutluk (3), Bosna Hersek (2), Kosova (5), Kuzey Makedonya (7), Türkiye (2)
- Tedbirli: Arnavutluk (2), Bosna Hersek (7), Kosova (7), Kuzey Makedonya (5), Türkiye (3)
- Yaratıcı: Arnavutluk (12), Bosna Hersek (26), Kosova (7), Kuzey Makedonya (15), Türkiye (10)

Bununla birlikte, okul öncesi eğitim programlarının gelişim/öğrenme alanlarında Balkan ülkelerinin biri veya birkaçında Türkiye okul öncesi eğitim programının gelişim/öğrenme alanlarında tespit edilmiş olan 7 karakter özelliği mevuttur. Bu karakter özellikleri ve tespit edilme sayıları aşağıdaki gibidir:

- Adil: Bosna Hersek (4), Türkiye (1)
- Özenli: Arnavutluk (7), Bosna Hersek (2), Türkiye (4)
- Duyarlı: Bosna Hersek (1), Türkiye (2)
- Düzenli: Kuzey Makedonya (3), Türkiye (3)
- Rahat: Kuzey Makedonya (1), Türkiye (1)
- Uzlaşmacı: Arnavutluk (1), Bosna Hersek (1), Türkiye (1)
- Vatansever: Arnavutluk (1), Kuzey Makedonya (4), Türkiye (1)
- Yardımsever: Arnavutluk (2), Kosova (1), Türkiye (2)
- Yetenekli: Kuzey Makedonya (7), Türkiye (10)

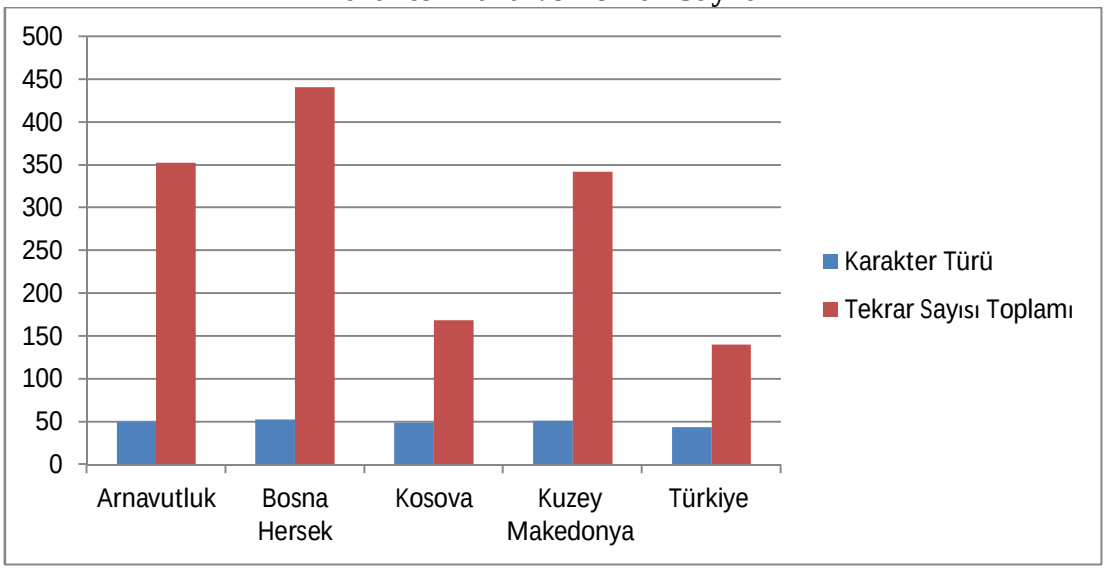
Balkan ülkelerinden biri ya da birkaçının okul öncesi eğitim programları gelişim/öğrenme alanlarında tespit edilmiş, fakat Türkiye okul öncesi eğitim programında tespit edilememiş olan 23 karakter özelliği bulunmaktadır. Bu karakter özellikleri ve tespit edilme sayıları aşağıdaki gibidir:

- Bilgiye önem verme: Arnavutluk (8), Bosna Hersek (4), Kosova (1), Kuzey Makedonya (3)
- Bilime önem verme: Arnavutluk (8), Bosna Hersek (13), Kosova (3), Kuzey Makedonya (15)
- Barışsever: Arnavutluk (1), Kuzey Makedonya (1)
- Cesur: Bosna Hersek (1), Kuzey Makedonya (5)
- Çalışkan: Arnavutluk (1)
- Dayanıklı: Kuzey Makedonya (1)
- Demokratik: Arnavutluk (7), Bosna Hersek (6), Kosova (1), Kuzey Makedonya (1)
- Dürüst: Bosna Hersek (1)
- Esnek: Arnavutluk (2), Bosna Hersek (1)
- Eşitlik: Arnavutluk (2), Bosna Hersek (1)
- Güvenilir: Kuzey Makedonya (4)
- Maceracı: Kuzey Makedonya (2)
- Merhametli: Kuzey Makedonya (1)
- Misafirperver: Kosova (1)
- Mutlu: Arnavutluk (2),Bosna Hersek (1), Kosova (2), Kuzey Makedonya (2)

- Özdüzenleme: Arnavutluk (7), Bosna Hersek (4), Kosova (2), Kuzey Makedonya (6)
- Özsaygı: Arnavutluk (3), Bosna Hersek (5), Kosova (1) , Kuzey Makedonya (3)
- Özyönetim: Bosna Hersek (1), Kosova (1)
- Paylaşımcı: Arnavutluk (1)
- Risk alma: Bosna Hersek (3)), Kosova (1)
- Sabırlı: Arnavutluk (2), Bosna Hersek (3), Kosova (1), Kuzey Makedonya (3)
- Şefkatli: Arnavutluk (1), Kosova (1)
- Teknolojiye önem verme: Arnavutluk (8), Bosna Hersek (10), Kosova (2), Kuzey Makedonya (1)
- Tutumlu: Arnavutluk (3), Bosna Hersek (2)
- Yeniliğe açık: Arnavutluk (2), Bosna Hersek (14), Kosova (1),Kuzey Makedonya (10)

Şekil-47'de, Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında amaç, ilke ve öğrenme alanlarının tümünde tespit edilen karakter türü sayısı ile tekrar sayıları yer almaktadır.

Şekil 47: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Karakter Türü ve Tekrar Sayıları

Şekil 48'de görüldüğü üzere, Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının genelinde tespit edilen karakter türü ve tekrar sayılarının toplamı şu şekildedir:

- Arnavutluk okul öncesi eğitim programında 50 karakter türü, tekrar sayısı ile toplam 353 karakter özelliği
- Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında 54 karakter türü, tekrar sayısı ile toplam 442 karakter özelliği
- Kosova okul öncesi eğitim programında 49 karakter türü, tekrar sayısı ile toplam 169 karakter özelliği
- Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında 51 karakter türü, tekrar sayısı ile 342 karakter özelliği
- Türkiye okul öncesi eğitim programında 44 karakter türü, tekrar sayısı ile 140 karakter özelliği

Şekil 48'de Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının genelinde tespit edilen karakter türlerinin benzer ve farklılıkları yer almaktadır.

Şekil 48: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında Tespit Edilen Karakter Özellikleri Karşılaştırılması

Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında, toplam 64 karakter türü tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinin 44'ü benzerdir. Şekil-33'te görüldüğü üzere; bu karakter türleri aile birliğine önem verme, adil, özgüvenli, özfarkındalı, özenli, azimli, özdenetim, bağımsız, özsaygılı, dengeli, paylaşımcı, rahat, dışa dönük, sorumlu, saygılı, dikkatli, sevgi sahibi, tedbirli, vatansever, yaratıcı, temiz, bilgiye önem verme, dayanışma, duyarlı, sebakatkar, uzlaşmacı, sağlıklı, empatik, eşitlik, farklılıklara saygılı, hoşgörülü, girişken, işbirlikli, iyiliksever, maceracı, meraklı, milli manevi kültüre önem verme, nazik, yetenekli, sosyal, yardımsever, düzenli, özyetkin, demokratik şeklindedir.

Şekil-48'de görüldüğü üzere, Balkan ülkelerinin Türkiye okul öncesi eğitim programlarından farklı olarak 20 karakter türü tespit edilmiştir. Bu karakter türleri ise bilime önem verme, teknolojiye önem verme, çalışkan, cesur, dayanıklı, sabırlı, dürüst, esnek, güvenilir, hesap verebilir, merhametli, misafirperver, mutlu, özdüzenleme, risk alma, özyönetim, tutumlu, üretken, yeniliğe açık olmadır.

4.2. İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri ile görüşmeler yapılmış ve görüşmeler içerik ve betimsel olarak analiz edilmiştir. Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye'nin okul öncesi eğitim öğretmenlerinin bilişsel farkındalılıkları, programlardaki karakter eğitimine yönelik görüşleri, uygulamaları, uygulamalarda karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri ile karakter eğitiminin etnopedagojik bağlam açısından karşılaştırılmasına yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Bulgular:

Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin bilişsel farkındalıkları, katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında karakter eğitimini tanımlamaları, karakter eğitimi ile değer eğitimi arasındaki fark ve karakter eğitiminin gerekliliğine yönelik görüşleri şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Şekil-49'da Arnavutluk okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin bilişsel farkındalıkları karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 49: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Arnavutluk okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitimi tanımına ilişkin görüşlerde katılımcılar; karakteri olumlu yönde geliştirme, kişiliğe özgü niteliklerin şekillendirilmesi, evrensel değerlerin aktarımı ve toplumsal özelliklerin aktarımı kodları ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod karakteri olumlu yönde geliştirme kodudur. Katılımcılar karakter eğitiminin iyi ve güzel davranışların kazandırılması olduğunu belirtmişlerdir. A3 ve A5 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter eğitimi; doğuştan gelen özelliklerin iyi, doğru şekilde yönlendirme ile ortaya çıkarılmasıdır. Çocuklara karakter eğitimi ile daha iyi daha doğru güzel davranışlar kazandırılır." (A3)

"Karakter eğitimi; çocukların kişilik özelliklerinin olumlu yönde desteklenmesidir." (A5)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod kişiliğe özgü niteliklerin şekillendirilmesi kodudur. A5 kodlu katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

"Her birey farklı kişilik özelliklerine sahiptir. Karakter eğitimi ile bu kişilik özellikleri şekillendirilir, eğitilir." (A5)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kodlar evrensel değerlerin aktarımı ve toplumsal özelliklerin aktarılması kodudur. A1 kodlu katılımcının karakter eğitiminin ahlaki, toplumsal ve evrensel değerlerin kazandırılması olduğunu ifade etmiştir.

“Karakter eğitimi, çocuğa ahlaki değerlerin kazandırılması için gerçekleştirilen eğitimin adıdır. Bu eğitimle çocuklara hem ahlaki hem toplumsal hem de evrensel değerler kazandırılır.” (A1)

Arnavutluk okul öncesi eğitim öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşlerde katılımcılar; toplumsal becerilerin kazandırılması, olumlu davranışların desteklenmesi, kişiye özgü olması ve kendini tanıma kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod toplumsal becerilerin kazandırılması kodudur. A2 kodlu katılımcı toplumun yararı için karakter eğitimin gerekli olduğunu ifade etmiş bunun toplumsal becerilerin kazandırılması ile olacağını ifade etmiştir.

“Karakter eğitimi gereklidir. Çünkü çocuğun nasıl bir karakterde olacağı hem kendini hem de içerisinde bulunduğu toplumu etkileyecektir. Biz ne kadar güzel bir karakterli çocuk oluşturursak ulusumuz, devletimiz için o kadar önemlidir. Gelecekte ulusumuzun ve devletimizin güzel bir devlet olması buna bağlıdır. Çocuklar o toplumun geleceğidir.” (A2)

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod olumlu davranışların desteklenmesi kodudur. A3 kodlu katılımcı karakter eğitiminin öğrencilerin güzel davranışlarının desteklenmesi için gerekli olduğunu ifade etmiştir.

“Karakter eğitimi kesinlikle olması gerektiğini düşünüyorum. Çocuğun doğuştan getirdiği ve aileden de aldığı özellikler anaokulu ortamında eğitilerek pekiştirilir. Ya da olumsuz özellikler düzeltilir. Güzel davranışlarını ortaya çıkarıp destekleyebiliriz. Doğumdan gelen karakteri, aile, çevre ve okul ortamında şekilleniyor. Doğru eğitim olması, doğru karakter özelliklerinin kazandırılması demektir.” (A3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod kişiye özgü olması ve kendini tanıma kodudur. A5 kodlu katılımcı karakter eğitimin öğrencilerin kendilerini tanıması, yeteneklerinin farkına varması için gerekli olduğunu ifade etmiştir.

“Karakter eğitimi olmalıdır. Çünkü karakter eğitimi ile çocukların kendilerini tanımaları, yeteneklerini ortaya çıkarmalarını, kendi becerileri açısından desteklenmesine imkân tanınır. Ayrıca sağlıklı kişilik ile toplum içerisinde huzur olur.” (A5)

Arnavutluk okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının son kategorisi olan karakter eğitiminin değer eğitiminden farkında katılımcılar; öznel olması ve her ikisinin de karakteri oluşturması kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod öznel olması kodudur. A2 kodlu katılımcı karakter eğitiminin değer eğitiminden farklı olduğunu, karakter eğitimin doğuştan gelen özelliklerini barındırdığını belirtmiştir.

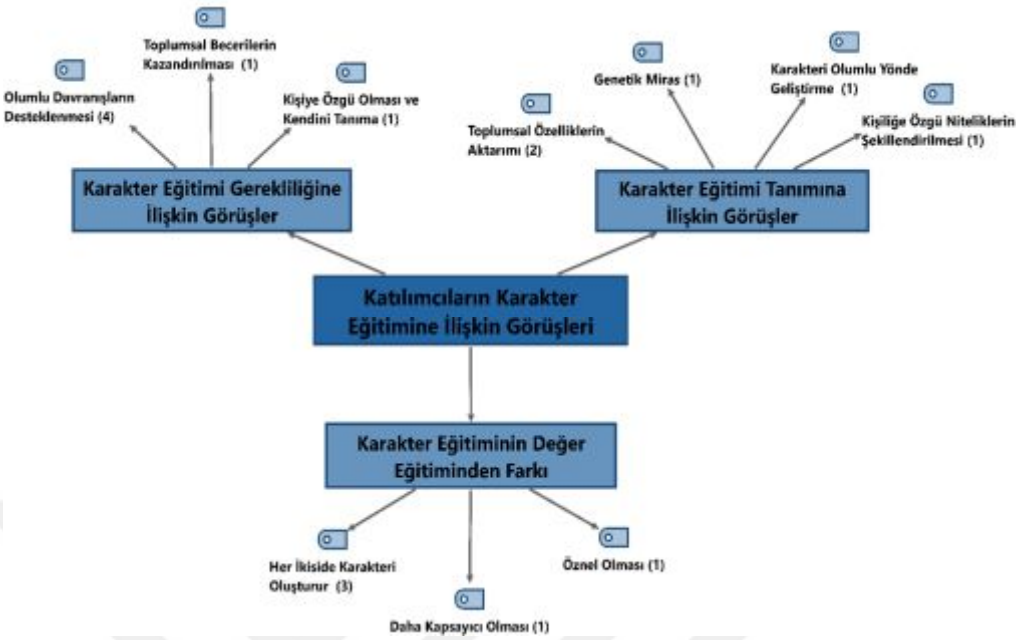
"Karakter eğitimi ve değer eğitimi farklıdır. Karakter eğitimi çocuğun doğumundan itibaren nasıl bir birey olacağı ile ilgilidir. Ama değerler toplumla ve evrensellikle ilgilidir." (A2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod her ikisinin de karakteri oluşturması kodudur. A1 kodlu katılımcı karakter eğitimi ile değer eğitimi arasında bir fark olmadığını, her ikisinin de çocuğun iyi bir karaktere sahip olması için verildiğini ifade etmiştir.

"Karakter eğitimi ile değer eğitimi arasında bir fark yoktur. Her iki eğitimde de çocuğun iyi bir karaktere sahip olması için çocuğun karakterini oluşturacak değerleri kazanması sağlanır." (A1)

Şekil-50'de Bosna-Hersek okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin bilişsel farkındalıkları karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında, elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 50: Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Bosna-Hersek okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitimi tanımına ilişkin görüşlerde katılımcılar; toplumsal özelliklerin aktarımı, genetik miras, karakteri olumlu yönde geliştirme ve kişiliğe özgü niteliklerin kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod toplumsal özelliklerin aktarımı kodudur. B3 kodlu katılımcı karakter eğitimini toplumda var olan ahlaki ve etik değerlerin aktarımı olarak tanımlamıştır.

"Karakter eğitimi, bir kişinin belirli bir toplumda egemen olan etik ve ahlaki ilke ve anlayışlarla ilgili davranış kazandırma süreci." (B3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod genetik miras kodudur. B1 kodlu katılımcı karakter eğitiminin genetik miras yoluyla oluştuğunu ifade etmiştir.

"En önemlisi, karakter oluşturmanın en etkili kısmı genetiğimizdir. Karakteroloji bilim adamlarının çoğuna göre, atalarımızdan miras aldığımız özellikler, mizaç olarak bilinen karakterimizin büyük bölümünü oluşturuyor." (B1)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod karakteri olumlu yönde geliştirme kodudur. B4 kodlu katılımcı karakter eğitimin olumlu ve güzel davranışlarını geliştirdiğini ifade etmiştir.

"Çocuk, bazı basit görevleri yerine getirerek, işe saygı duymayı ve çalışmayı sevmeyi, kendisine verilen görevden sorumlu hissetmeyi öğrenir. Ebeveynlerin ve eğitimcilerin taleplerinden, onların kişisel örneklerinden etkilenen çocuk, yavaş yavaş neyin iyi neyin kötü olduğu kavramlarını geliştirir ve bu onun davranışını belirlemeye başlar, bir görev, disiplin ve çocukların büyüdüğü bir görev duygusu için temel oluşturur. Çocuklara her fırsatta iyilik yapmaları için her zaman rehberlik etmemiz çok önemlidir." (B4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod kişiliğe özgü niteliklerin geliştirilmesi kodudur. B2 kodlu herkesin kendine özgü karakterinin olduğunu belirterek karakter eğitiminin kişiye özgü olduğunu belirtmiştir.

"Karakter oluşumu, bir kişinin karakterinde bir değişiklik değil, onun gelişimi anlamına gelir. Herkesin kendi karakteri vardır ve onu başkasınınkiyle değiştiremez. Yapabileceğimiz şey, güzelleşene kadar onu mükemmelleştirmek. Karakterimiz, içimizde saklı olanı, yani koşullarımızı yargıladığımız ahlaki ve zihinsel değerlerin neler olduğunu ortaya çıkarır. Her birimizin dünyayı algılama ve belirli durumlarda hareket etme şeklimiz vardır." (B2)

Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşlerde katılımcılar; olumlu davranışların desteklenmesi, toplumsal becerilerin kazandırılması ve kişiye özgü olması ve kendini tanıma kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod olumlu davranışların desteklenmesi kodudur. Katılımcılar karakter eğitimin gerekli olduğunu, öğrencilerin karakterlerini mükemmelleştirmek ve olumlu davranışları desteklemek gerektiğini ifade etmişlerdir. B2 ve B4 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter oluşumu gereklidir. Okulda çocuğa matematik, bilgisayar bilimi, edebiyat öğretilir ve bu şekilde bize dışsal veya yüzeysel parlaklık veren entelektüel bilgi ediniriz. Karakterimizi tamamen değiştiremeyiz ama mükemmelleştirebiliriz." (B2)

"Karakter oluşumunun gerekli olduğunu düşünüyorum çünkü erken çocukluktan itibaren karakter oluşumu için çabalamasaydık, çocuklarımızın neyin iyi neyin kötü olduğunu nasıl bilebilirdi. Kendi tutumlarına sahip olmaları, belirli küçük bir çatışmayı, küçük bir yanlış anlaşılmayı nasıl çözeceklerini bilmeleri, içlerinde empati geliştirmeleri gerekir." (B4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod toplumsal becerilerin kazandırılması kodudur. B3 kodlu katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter eğitimi ilk günlerden itibaren gereklidir. Çocuğa ahlaki ilkeleri öğretmek çok önemlidir. Her çocuk kendine ve diğer insanlara nasıl saygı duyacağını bilmelidir." (B3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod kişiye özgü olması ve kendini tanıma kodudur. B1 kodlu katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter eğitimi gereklidir çünkü bir kişiyi diğerinden ayıran tüm duygusal, motivasyonel, sosyal özelliklerden oluşur. Karakter bizi bir kişi ve bir birey olarak tanımlayan şeydir. Özünde, bize bir kişinin belirli bir görüntüsünü veren farklı özelliklerin birleşimidir." (B1)

Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının üçüncü kategorisi olan karakter eğitiminin değer eğitiminden farkına ilişkin görüşlerde katılımcılar; her ikisi de karakteri oluşturur, daha kapsayıcı olması ve öznel olması kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod her ikisi de karakteri oluşturur kodudur. B3 kodlu katılımcı karakter eğitiminin değer eğitiminden farkı olmadığını, karakter eğitiminin kişiliğin ahlaki yönünü değer eğitiminin ise bu yönü iyileştirmek için çalıştığını ifade etmiştir.

"Değer eğitimi ile karakter eğitimi arasında hiçbir fark yoktur, çünkü karakter terimi bir kişinin kişiliğinin ahlaki yönünü belirtir, değerler eğitimi de bu yönü iyileştirmek için çalışır." (B3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod daha kapsayıcı olması kodudur. B4 kodlu katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

"Değer eğitimine, iyi davranış diyoruz. Değer, toplumdaki insan davranışının bir sosyal normlar, kurallar ve ilkeler sistemi olarak kişilerarası ilişkileri düzenleme yollarından biri olarak tanımlanabilir. Buna bakıldığında, toplum içinde yaşam için gerekli olan ahlakın geliştirilmesi, kolektif ve ahlaki değerlerin erken çocukluk döneminde toplum üyelerine aşılanması aranır. Tarihsel gelişim sırasında ortaya çıkan ve sosyal bir topluluktaki insanların davranışlarıyla ilgili bir dizi kural olarak da tanımlanır. Ahlak, yaşamın temel ihtiyaçlarından biri olarak, insanın dış

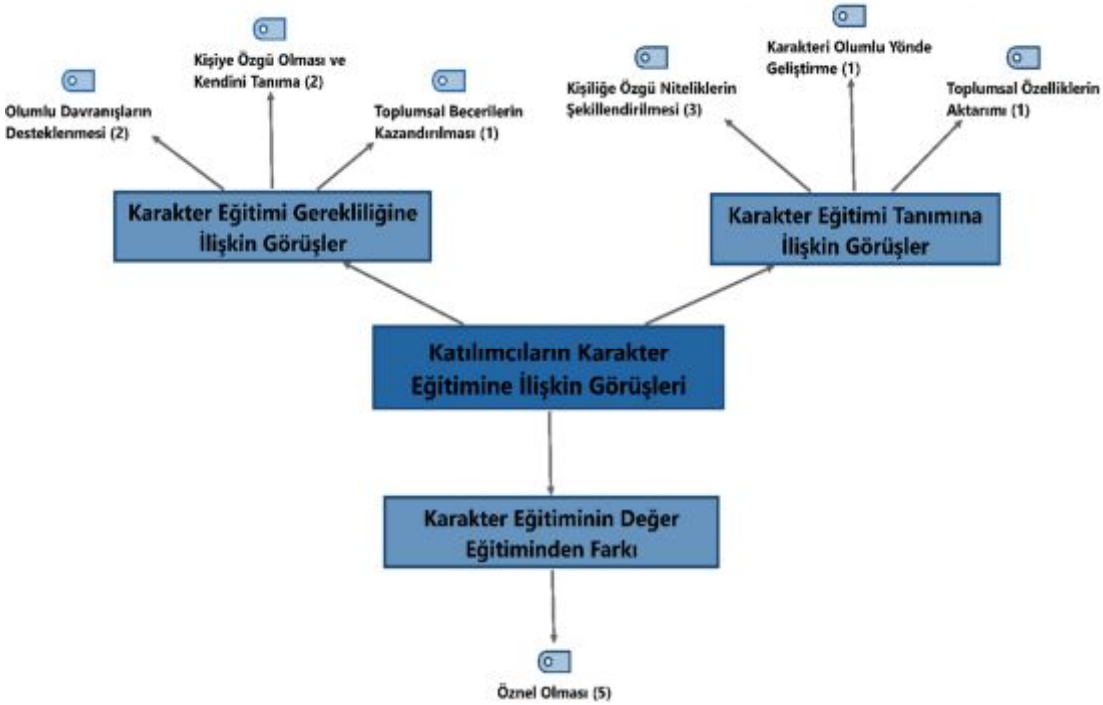
dünyayla ve kendisiyle gerçek, somut, pratik, aktif ilişkisinin ifade edildiği insan pratiğinin biçimlerinden biri olarak tanımlanabilir. Bir çocuğun ilk öğretmenlerinden, ebeveynlerinden değer eğitimi hakkında ahlakı öğrenerek büyümesi odur." (B4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod öznel olması kodudur. B2 kodlu katılımcı karakter eğitiminin kişilik oluşumunda çok önemli olduğunu ifade ederek, karakter eğitimin öznel olduğunu belirtmiştir.

"Karakter eğitimi, tüm eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve insan niteliklerinin gelişmesinde ve kişilik oluşumunda çok önemli bir yere sahiptir. Ahlakı öğrenme, olumlu karakter biçimleri geliştirme görevi vardır. Değerler eğitimi; İçerik alanları aile hayatına hazırlık, sosyal hayata yönelik eğitimdir. Çocuklara küçük yaşlardan itibaren aşılamamız gereken ahlaki değerler şunlardır: saygı, itaat, nezaket, sorumluluk, dürüstlük, samimiyet, yetki." (B2)

Şekil-51'de, Kosova okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin bilişsel farkındalıkları karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 51: Kosova Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Kosova okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitimi tanımına ilişkin görüşlerde katılımcılar;

kişiliğe özgü niteliklerin şekillendirilmesi, karakteri olumlu yönde geliştirme ve toplumsal özelliklerin aktarımı kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod kişiliğe özgü niteliklerin şekillendirilmesi kodudur. Katılımcılar karakter eğitiminin bireysel özellikleri barındırdığını, kişiliğin temeli olan karakterin şekillenmesi olarak tanımlamaktadır. K4 ve K5 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter; insanın iç dünyasını oluşturan bir olgudur. Kişiliğin temeli olan karakterin değişip şekillenmesi ve geliştirilmesi karakter eğitimi olarak adlandırılır." (K4)

"Karakter eğitimi bir bireyin bireysel, kendine özgü özelliklerinin eğitimi olarak tanımlanmaktadır." (K5)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod karakteri olumlu yönde geliştirme kodudur. K2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter eğitimi; çocuklarla konuşarak gerçek hayattan örnekler, onların karakterini iyi ve olumlu yönde geliştirmeye çalışmak olarak tanımlanmaktadır." (K2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod toplumsal özelliklerin aktarımı kodudur. K1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter eğitimi, genetik yapı, yetiştirilme tarzı, ailesi ve içerisinde bulunduğu ülkenin değerleri ile oluşan karakter ve kişilik özelliklerinin şekillendirilmesidir." (K1)

Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşlerde katılımcılar; olumlu davranışların desteklenmesi, kişiye özgü olması ve kendini tanıma olmak ve toplumsal becerilerin kazandırılması kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod olumlu davranışların desteklenmesi kodudur. B3 kodlu katılımcı karakter eğitiminin gerekli olduğunu, olumlu özelliklerin desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

"Karakter eğitimi, ders içeriklerinde öğretilmesi gerekmektedir. Çünkü her toplum iyi insan yetiştirmek ister. Olumlu karakter özelliklerinin desteklenmesi, olumsuz özelliklerinin olumluya dönüştürmek için bir eğitim olmalı." (K3)

Katılımcılar tarafından yoğun şekilde ifade edilen diğer kod kişiye özgü olması ve kendini tanıma olmak kodudur. K4 kodlu katılımcı karakter eğitiminin kişini kendini inşa etmesi için gerekli olduğunu ifade etmiştir.

"Karakter eğitimi gereklidir. Bir insanın kendini inşa etmesi için karakter en önemli niteliklerinden biridir." (K4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod toplumsal becerilerin kazandırılması kodudur. K5 kodlu katılımcı karakter eğitimin gerekli olduğunu, çocuk yetiştirmenin zor olduğunu, insanların değerlerden uzaklaştığını ifade ederek toplumsal becerilerinin önemini vurgulamıştır.

"Karakter eğitimi çok gereklidir. Sadece okul öncesi olarak değil, tüm eğitim kademelerinde hatta öğretmenlere bile verilmesi gereklidir. 21.yy, insanların karakter özellikleri ve değerleri yozlaşmaya başladı. Bu çağda insan yetiştirmek ve çocuk eğitmek çok zordur. İnsanoğlu kendi değerlerinden uzaklaşmaya başladı. Teknoloji, büyük şehirler, göçler, hastalıklar, savaşlar bunlar hepsi etkili." (K5)

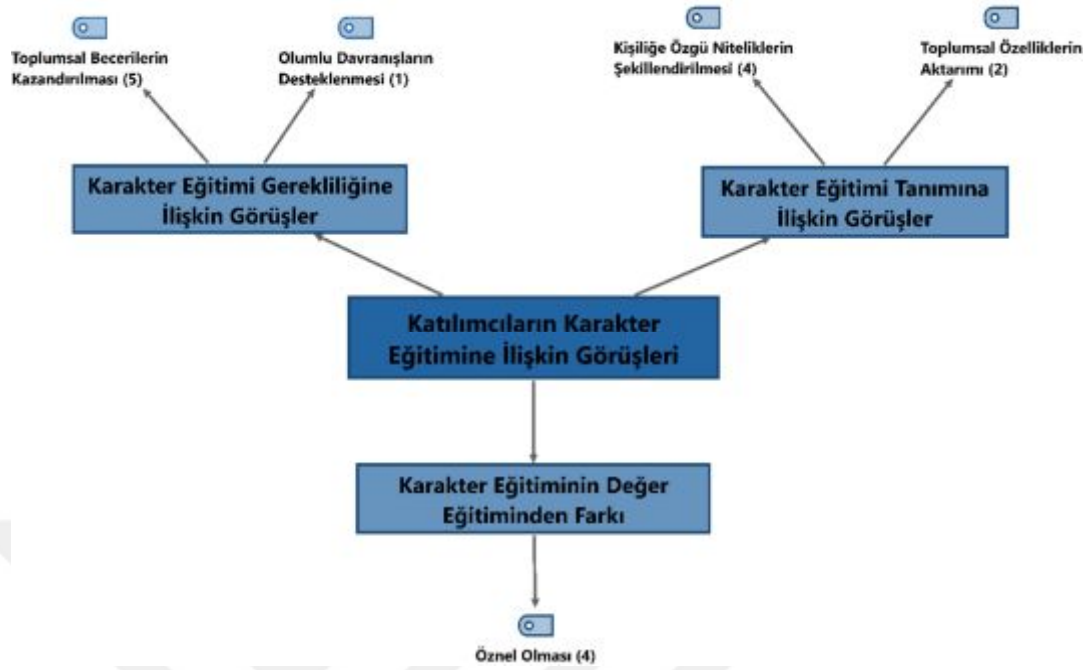
Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitiminin değer eğitiminden farkına ilişkin görüşlerde katılımcılar; öznel olması kodunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar değer eğitiminin kişiye özgü olduğunu, bireysel özelliklerini eğitilmesi anlamına geldiğini değer eğitiminin ise toplumsal olduğunu ifade etmişlerdir.

"Değerler eğitimi ile karakter eğitimi arasında olsa fark bulunmaktadır. Değer eğitimi yaşadığı toplumun değerlerini benimsemesi, uygulaması, yaşamına katması anlamına gelmektedir. Karakter eğitimi ise insanın bireysel özelliklerinin eğitilmesi ile gerçekleşir. Karakter ile değerler çelişebilir. Örneğin bir insan yaşadığı toplumun değerleri ile kendi karakteri ters düşebilir." (K1)

"Değerler aileden öğrenilmektedir. Karakter ise insanın kendine has özellikleri, bizi yansıtan özelliklerin eğitimidir. Değerler daha çok toplumla ilgilidir." (K3)

Şekil-52'de, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin bilişsel farkındalıkları karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 52: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitimi tanımına ilişkin görüşlerde katılımcılar; kişiliğe özgü niteliklerin şekillendirilmesi ve toplumsal özelliklerin aktarımı kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod kişiliğe özgü niteliklerin şekillendirilmesi kodudur. M2 kodlu katılımcı karakter eğitiminin kişiye özgü yönlerin geliştirilmesi olduğunu belirtmiştir.

“Karakter insandan insana değişen insanın kendi ait kendine özgü nitelikleridir. Herkesin yapısı farklıdır. Karakter eğitimi, herkesin bu özelliklerine yönelik niteliklerin geliştirilmesi karakter eğitimidir.” (M2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod toplumsal özelliklerin aktarımı kodudur. M5 kodlu katılımcı karakter eğitiminin toplum tarafından kabul görülen değerlerin aktarımı olduğunu ifade etmiştir.

“Karakter eğitimi, insanların genellikle cesaret, adalet ve bilgelik gibi temel değerleri öğrenerek toplumla iletişim kurmayı öğrendiği bir süreçtir. Duygular, düşünceler ve eylemler karakteri oluşturmak için birlikte çalışır. Karakter eğitimi; çocuklardaki duygu, düşünce ve davranışların, toplum tarafından kabul görecek şekilde eğitme şeklidir.” (M5)

Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşlerde katılımcılar; toplumsal becerilerin kazandırılması ve olumlu davranışların desteklenmesi kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod toplumsal becerilerin kazandırılması kodudur. Katılımcılar karakter eğitiminin öğrencilere toplumla bütünleşmeyi kolaylaştıran beceriler kazandırması bakımından gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. M1 ve M4 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Evet, çok gereklidir. Özellikle küçük yaşlardan itibaren ileriki yaşlarda devam ettirmesi gereken davranışları şimdi kazandırmak gerekiyor. Örneğin; birisi konuşurken onu dinlemeyi öğretiyoruz. Empati kurması gerektiğini öğretiyoruz. Ya da evde kitap gönderiyoruz, o kitap o çocuğu sorumluluğundadır. Yırtmadan geri getirmesi gerekmektedir." (M1)

"Sosyo-duygusal gelişimin önemini göz önünde bulundurarak, toplumla bütünleşmeyi kolaylaştırmak için çocukların olumlu karakter özelliklerini (dayanışma, sosyallik, özgüven, dayanıklılık ve güç) vurgulamaya çalışıyoruz." (M4)

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod olumlu davranışların desteklenmesi kodudur. M3 kodlu katılımcı öğrencilere olumlu davranışlar geliştirmek için karakter eğitiminin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir.

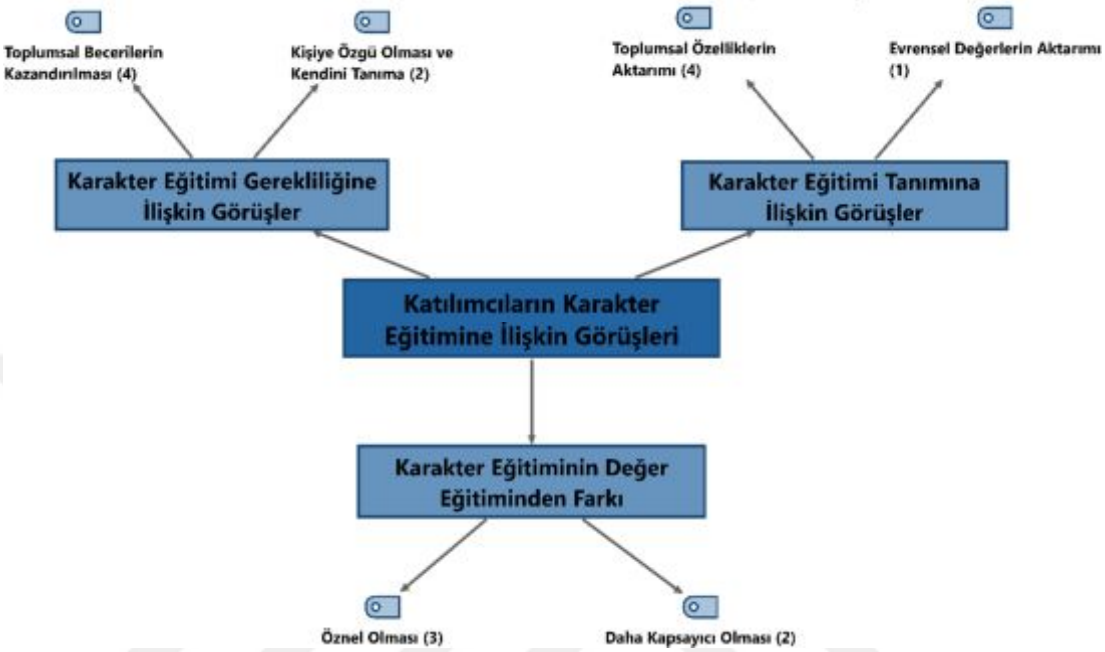
"Kesinlikle çok gereklidir. Okul öncesi eğitimde özellikle çocuklara olumlu davranışlar, olumlu tutumlar kazandırmak için gereklidir. Olumsuz davranışların önüne geçilmesi, diğer yaşlarda devam etmemesi için karakter eğitimi olmalıdır." (M3)

Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının son kategorisi olan karakter eğitiminin değer eğitiminden farkına ilişkin görüşlerde katılımcılar; öznel olması kodunu ifade etmişlerdir. M2 kodlu katılımcı karakter eğitiminin bireyle ilgili olduğunu değer eğitiminin ise toplumsalla ilgili olduğunu ifade etmiştir.

"Değerler eğitimi; sosyal ortamda, çevrede ve sınıftaki kurallarla ve normlarla ilgilidir. Örneğin biri düştüğünde ona yardım etmek, oyuncağını başkasıyla paylaşmak gibi. Karakter eğitimi ise kişiyle ve bireyle ilgilidir." (M2)

Şekil-53'te Türkiye okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin bilişsel farkındalıkları karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 53:Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarına Yönelik Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitimi tanımına ilişkin görüşlerde katılımcılar; toplumsal özelliklerin aktarımı ve evrensel değerlerin aktarımı kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod toplumsal özelliklerin aktarımı kodudur. Katılımcılar karakter eğitiminin toplumsal özelliklerin öğrenciye aktarılması anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. T3 ve T4 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter eğitimi; kişinin doğuştan getirdiği bazı özellikleri, ilgileri, yeteneklerinin içine doğduğu aile ve yaşadığı kültürün istendik davranışlara dönüştürülmesi ve davranışların iyi bir insan olma yönünde değiştirilme çabasıdır." (T3)

"Daha çok çevresel koşullardan etkilenen davranışların oluşumu ve eğitilmesi karakter eğitimidir." (T4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod evrensel değerlerin aktarımı kodudur. T5 kodlu katılımcı karakter eğitiminin topluma yararlı olan evrensel değerlerin kazandırılması amacında olduğunu ifade etmiştir.

‘‘İnsanların kendisine ve topluma yararlı olacak evrensel değerleri kazandırarak ahlaki ve sosyal gelişimine katkıda bulunmak Amacı ile verilen eğitimdir.” (T5)

Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşlerde katılımcılar; toplumsal becerilerin kazandırılması ve kişiye özgü olması ve kendini tanıma kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod toplumsal becerilerin kazandırılması kodudur. T1 kodlu katılımcı karakter eğitiminin toplumda kabul görmüş davranışların aktarılması için gerekli olduğunu belirtmiştir.

“Karakter eğitimi gereklidir. Örneğin aile içerisinde yalan söyleyen, hırsızlık yapan biri varsa çocuk bunu normal doğru davranış olarak öğrenip geliyor kuruma. Aile çocuğa sana vurduklarında sen de vur diyorsa çocuğu saldırganlığa teşvik ediyor. Bu şekilde gelen öğrenciye siz bunun yanlış olduğunu öğretmeye çalışıyorsunuz. O karakter özellikleri bir nebze de olsa da değiştirmeye çalışıyorsunuz. Ailem böyle diyor, ama öğretmenim diyor ki bu davranışlar doğru değil, çocuk bu şekilde sorgulamaya başlıyor, öğrenmeye başlıyor. Bu da ancak karakter eğitimi ile gerçekleşiyor.” (T1)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod kişiye özgü olması ve kendini tanıma kodudur. T3 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Karakter eğitimi gereklidir. Eğitimde bireysel farklılıkları, bireye özgü olması gerektiğini düşünüyorum. Bu nedenle bireyin bulunduğu toplum içerisinde kendine özgü özellikleriyle yol alması önemli. Karakter eğitimi burada devreye giriyor. 21.yüzyıla baktığımızda sosyal duygusal anlamda bireyin kendini tanıması, kendini keşfetmesi, sınırlarını bilmesi, neyi yapıp yapamadığını fark etmesi önemli. Bu fark ediş aslında daha iyi bir toplum ortamı oluşturmak için önemli. Daha bir yaşam koşulu oluşturmak, imkânları sunmak için önemli. Bu noktada karakter eğitimi önemlidir. Burda kastettiğim herkesi tek tip özellikte yetiştirmek değil, herkesi kendi potansiyeli doğrultusunda geliştirmek ve ilgi, ihtiyaç Ve yetenekleri doğrultusunda toplum kültürü ile yoğurmak gerekiyor. Gelecek dünyayı karşılama şeklimiz nasıl bir insan olduğumuzla ilişkili olacak. İnsanın kendini bilme yolculuğu önemli.” (T3)

Katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının üçüncü kategorisi olan karakter eğitiminin değer eğitiminden farkına ilişkin görüşlerde katılımcılar; öznel olması ve daha kapsayıcı olması kodunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod öznel olması kodudur. T1 kodlu katılımcı değer eğitiminin toplumla ilgili olduğunu karakter eğitiminin ise daha çok kişiliğe özgü olduğunu ifade etmiştir.

"Değerler eğitimi ile karakter eğitimi arasında fark var. Değer, toplumla ilgilidir. Ve topluma göre değişmektedir. Karakter ise, kişiye göre kişiliğe özgüdür. Ve doğuştan getirilen özelliklerin üzerine inşa edilmesi karakter eğitimidir. Değer toplumsaldır. Örneğin her toplumu birbirinden farklıdır. Bizim toplumumuzda bacak bacak üstü üstüne atmak nasıl ayıp ve saygısızlık olarak algılanıyorsa; başka toplumlarda bu durumda önemsenmeyebiliyor. Değer topluma göre değişiyor. Karakter ise kişiye özgüdür. Karakter ve değer arasında böyle bir farklılık var." (T1)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod daha kapsayıcı olması kodudur. T4 kodlu katılımcı karakter eğitiminin değerler eğitimini kapsadığını ifade etmiştir.

"Fark vardır, değerler eğitimi belirli temalar içeriğinde verdiğimiz eğitim fakat karakter eğitimi değerler eğitimini de kapsayan daha genel davranış biçimlerinin oluşumudur." (T4)

Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular:

Tablo-38'de, Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin bilişsel farkındalıklarının karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 38: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Bilişsel Farkındalıklarının Karşılaştırılması

Katılımcılara göre katılımcıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması katılımcı bazlı incelediğimizde Tablo 38'da görüldüğü üzere katılımcılar çok geniş bir yapıda değerlendirme yapmışlardır. Farklı katılımcıların farklı noktalarda yoğunlaştıkları noktaların büyüklüğü ve renk değişimleri ile görülmektedir.

Tablo 38'e bakıldığında, katılımcıların karakter eğitimini genetik miras, karakteri olumlu yönde geliştirme, evrensel değerlerin aktarımı, toplumsal özelliklerin aktarımı ve kişiye özgü niteliklerin şekillendirilmesi olarak tanımladıkları görülmektedir.

Tablo-38'de, beş ülkeden katılımcılar karakter eğitimini benzer olarak, toplumsal özelllikleri aktarımı şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca Türkiye hariç, dört ülkeden katılımcılar karakter eğitimini benzer olarak kişiliğe özgü niteliklerin şekillendirilmesi olarak tanımlamıştır. Arnavutluk ve Türkiye'den katılımcılar benzer olarak karakter eğitimini evrensel değerlerin aktarımı şeklinde betimlemiştir. Bosna

Hersek'den katılımcılar diğer ülkelerden farklı olarak karakter eğitimini genetik miras olarak tanımlamıştır.

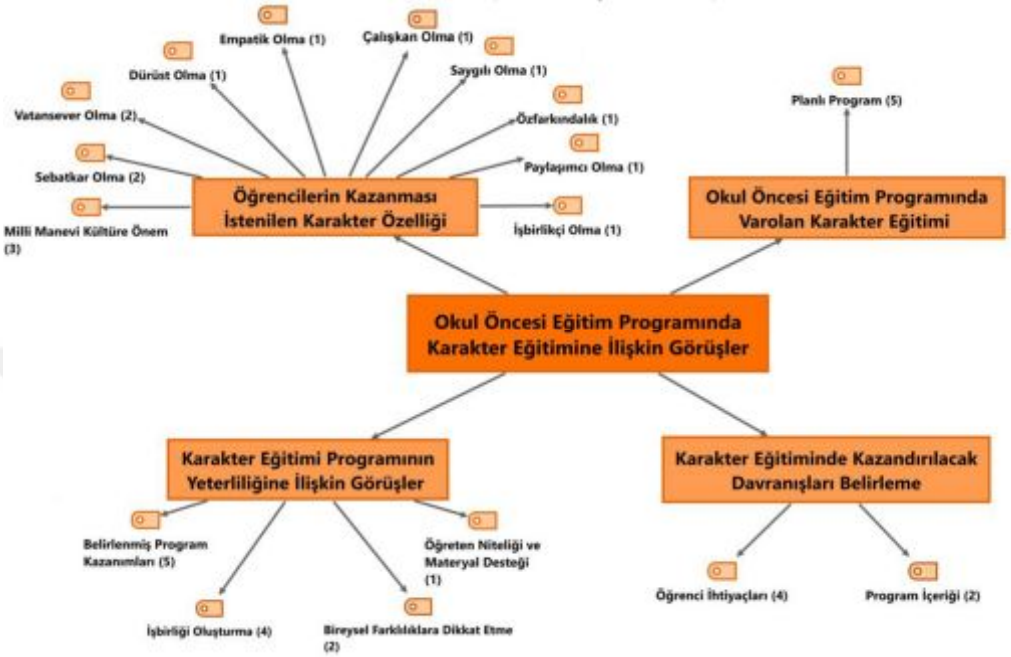
Tablo-38'e bakıldığında, karakter eğitiminin değer eğitiminden farkı temasında öznel olması, daha kapsayıcı olması ve her ikisinin karakteri oluşturması kodlarına ulaşıldığı görülmektedir. Bosna Hersek ve Arnavutluk'tan katılımcılar karakter eğitimi ile değer eğitiminin benzer olduğunu ifade ederek her ikisinin de karakteri oluşturduğunu belirtmiştir. Tüm ülkelerdeki katılımcılar karakter eğitiminin değer eğitiminden farkını daha öznel şeklinde ifade etmişlerdir. Türkiye ve Bosna Hersek'teki katılımcılar ise diğer ülkelerden farklı olarak karakter eğitiminin değer eğitiminden daha kapsamlı olduğunu belirtmiştir.

Tablo-38'de, karakter eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşler temasında olumlu davranışların desteklenmesi, toplumsal becerilerin kazandırılması, kişiye özgü olması ve kendini tanıma kodlarına ulaşıldığı görülmektedir. Beş ülkeden katılımcılar, karakter eğitiminin gereklililiğine ilişkin görüşlerini benzer olarak toplumsal becerilerin kazandırılması şeklinde ifade etmiştir. Türkiye'deki katılımcılar hariç, diğer ülkelerdeki katılımcılar karakter eğitiminin gerekliliğini olumlu davranışların desteklenmesi fikrine dayandırarak belirtmişlerdir. Kuzey Makedonya'daki katılımcılar hariç, diğer ülkelerdeki katılımcılar, karakter eğitiminin gerekliliğini kişiye özgü olması ve kendini tanıma şeklinde ifade etmiştir.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Karakter Eğitimine Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular:

Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programlarındaki karakter eğitimine yönelik görüşleri, katılımcıların okul öncesi eğitiminde programındaki karakter eğitimine yönelik görüşleri teması altında okul öncesi eğitim programında varolan karakter eğitimi, karakter eğitimi programının yeterliliği, öğrencilere kazandırılmak istenen karakter özellikleri ve kazandırılacak davranışları belirleme şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Şekil-54'te Arnavutluk okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programlarındaki karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 54: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Arnavutluk okul öncesi eğitim öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan okul öncesi eğitim programında var olan karakter eğitiminde katılımcılar; planlı program kodunu ifade etmişlerdir. A1 ve A3 kodlu katılımcılar ülkelerindeki okul öncesi programlarında karakter eğitimi bölümlerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

"Evet, Arnavutluk okul öncesi eğitim programında tüm gelişim alanlarının entegre edildiği tüm derslerde bilgi, beceri ve tutum bölümü vardır. Tutum bölümünde çocuklara hangi karakter özelliklerini kazandıracağımız belirlenmiştir." (A1)

"Arnavutluk okul öncesi eğitim programında kazanımlarda ve tüm gelişim alanlarında karakter eğitimi bulunmaktadır. "(A3)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde kazandırılacak davranışlarını belirlemede katılımcılar; öğrenci ihtiyaçları ve program içeriği kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod öğrenci ihtiyaçları kodudur. A5 kodlu katılımcı karakter eğitimi davranışlarını belirlerken aileler ile iletişim

kurduğunu daha sonrasında öğrencileri gözlemleyerek onların özelliklerine uygun planlamalar yaptığını ifade etmiştir.

"Sınıf içinde kazanılması gereken davranışları belirlerken, önce ailelerden çocukları hakkında bilgi alıyorum. Verilen bilgiler doğrultusunda çocukları gözlemliyorum. Kendilerini nasıl hissettikleri, neleri yapabildikleri, kurallara uyup uymadıkları, arkadaşlarına nasıl davrandıklarını gözlemliyorum. Bunların sonucunda programdaki derslerin sonunda yer alan karakter özelliklerini de dikkate alarak planlama yapıyorum." (A5)

Katılımcılar tarafından ifade edilen kod program içeriği kodudur. A4 kodlu katılımcı karakter eğitimi davranışlarını belirlerken var olan program içeriğini göre belirlediğini belirtmiştir.

"Öğrencilerin hangi davranışları kazanacağını, okul öncesi eğitim programına göre belirliyorum. Örneğin bu sene 3-4 yaş sınıfıyla çalışıyorum. Oradaki derslerin sonunda yer alan karakter özelliklerini dikkate alıyorum. Etkinlikler ile çocuklara o karakter özelliklerini kazandırmaya çalışıyorum." (A4)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının üçüncü kategorisi olan okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi açısından yeterliliğine yönelik görüşlerde katılımcılar; belirlenmiş program kazanımları, işbirliği oluşturma, bireysel farklılıklara dikkat etme, öğreten niteliği ve materyal desteği kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod belirlenmiş program kazanımları kodudur. A3 kodlu katılımcı belirlenmiş program kazanımları doğrultusunda karakter eğitiminin yeterli olduğunu ifade etmiştir.

"Evet, yeterli buluyorum. Tüm gelişim alanlarında ve tüm derslerde karakter eğitimine yer veriliyor. Çocukların karakter özellikleri tüm gelişim alanlarında ve tüm derslerde destekleniyor." (A3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod işbirliği oluşturma kodudur. A1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Okul öncesi eğitim programında yer alan karakter eğitimini etkili bir şekilde gerçekleştiriyorum. Burada etkili olarak gerçekleştirmede iletişimi çok önemsiyorum. Çocuğa açık ve net hangi davranışı göstermesi gerektiğini hoşgörülü ve tatlı bir dille

ifade ediyorum. Ayrıca aileyi önemsiyorum. Etkili olması için aile ile işbirliği yapmaya çalışıyorum. Çünkü çocuk duyduğu, gördüğü her şeyi ailesinden alarak bize gelmektedir. Süreç içerisinde de ailenin davranışları, tutumu ve çocukla iletişimi çok önemlidir. Burada aile birliktelik sağlayarak değerleri kazandırıyorum." (A1)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod bireysel farklılıklara dikkat etme kodudur. A4 kodlu katılımcı öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat ederek eğitim verdiğini belirterek karaktere eğitimini yeterli ve etkili bulduğunu ifade etmiştir.

"Evet, etkili bir şekilde gerçekleştirmek için programdaki karakter özelliklerine, yaş özelliklerine dikkat ediyorum. Ayrıca çocukların bireysel farklılıklarını önemsiyorum. Çünkü her çocuk farklı karaktere sahiptir. Her çocuk bu özellikler doğrultusunda eğitim almalı." (A4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod öğreten niteliği ve materyal desteği kodudur. A3 kodlu katılımcı karakter eğitimi için öğretmenlere eğitim verildiğini ve materyal desteği sağlandığını belirtmiş ve bu yüzden karakter eğitiminin etkili olduğunu ifade etmiştir.

"Evet, karakter eğitimini etkili bir şekilde gerçekleştirmek için bizim burada öğretmenlere programda nasıl yer vereceği konusunda eğitimler veriliyor. Ayrıca fiziki şartlar, sınıf ortamı ve materyaller konusunda destekleniyor. Çocuklara farklı derslerde farklı materyaller kullanılma imkânı sunuluyor." (A3)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının son kategorisi olan öğrencilerin kazanması istenilen karakter özelliklerinde katılımcılar; milli manevi kültüre önem verme, vatansever olma, sebatkâr olma, dürüst olma, empatik olma, çalışkanlık, saygılı olma, özfarkındalık, paylaşımcı olma, işbirlikli olma kodlarını ifade etmişlerdir.

A3 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Çocukların Arnavutluk vatanını sevmesi, vatan için çalışkan olması, Arnavut halkının geleneklerine bağlı olması." (A3)

A2 kodlu katılımcı karakter eğitiminde öğrencilere ailesine, sosyal çevresine nasıl davranması gerektiği ve işbirlikli olmayı önemsediğini ifade etmiştir.

"Ailesine, sosyal çevresine, arkadaşlarına karşı nasıl davranması gerektiğini ve işbirliği yapmasını önemsiyorum." (A2)

A4 kodlu katılımcı karakter eğitiminde öğrencilerinin çalışkanlık ve dürüstlük davranışını kazandırmak istediğini belirtmiştir.

"Çalışkan olması gerekiyor. Sözünü tutması ve gerçekleştirmelerini önemsiyorum." (A4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod kendini tanıma ve ifade etme kodudur. A1 kodlu katılımcı öğrencilerin öz farkındalıklarının oluşmasına, toplumun özelliklerinin benimsemesine önem verdiğini belirtmiştir.

"Öz Farkındalık, çocuğun hem kendisini hem ailesinin özelliklerini ayrıca Arnavut devletinin ve toplumunun özelliklerini fark etmesi ve benimsemesi çok önemli." (A1)

A4 kodlu katılımcı karakter eğitiminde empati kurmaya önem verdiğini belirtmiştir.

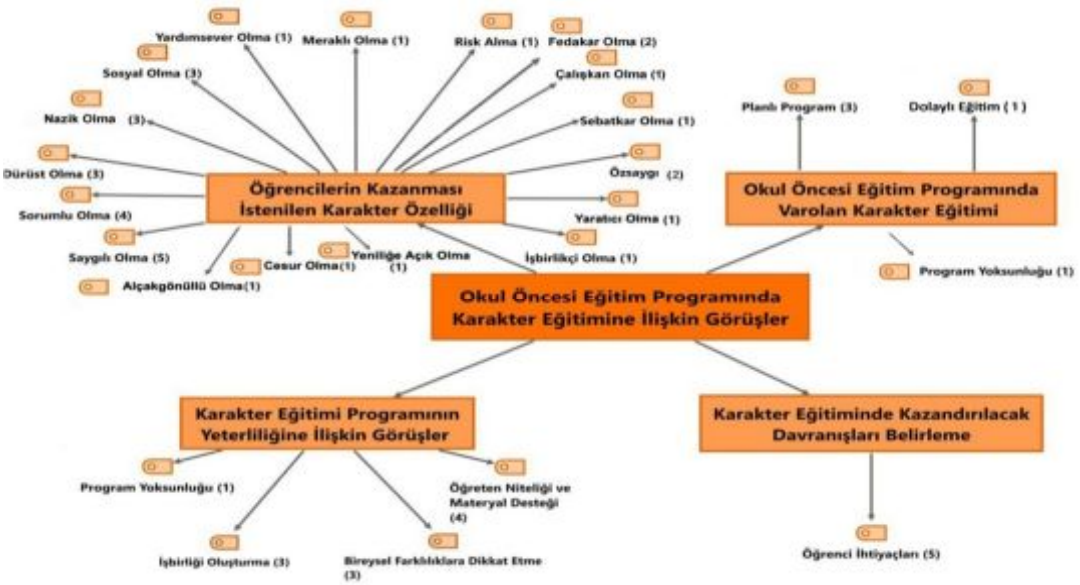
"Çocukların empati kurması çok önemli." (A4)

Yine A4 kodlu katılımcı karakter eğitiminde öğrencilerin birbirlerine ve çevresine saygı duymasına önem verdiğini belirtmiştir.

"Birbirlerine saygı duyması, aile bireylerine ve çevresindeki büyüklerine saygı göstermesi önemlidir." (A4)

Şekil-55'de, Bosna-Hersek okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programlarındaki karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 55: Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan okul öncesi eğitim programında var olan karakter eğitiminde katılımcılar; planlı program, program yoksunluğu ve dolaylı eğitim kodunu ifade etmişlerdir. B4, B1 kodlu katılımcı ülkelerindeki okul öncesi programlarında karakter eğitimi bölümlerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

“Okul öncesi eğitim Programınızda karakter eğitimi yer almaktadır. Karakter oluşumu, çocuklarla günlük çalışmalarda gerçekleşir, çocuklarla geçirilen her an, çocuklara iyi bir şey öğretme fırsatının farkına varır, hemen harekete geçeriz.” (B4)

‘‘Evet. Kazanımlarda karakter özelliklerine ve değerlerle ilgili kazanımlar bulunuyor.’’ (B1)

Bu temada, B2 kodlu katılımcı dolaylı eğitim kodunu belirtirken; B5 kodlu katılımcı ise program yoksunluğu kodunu belirtmiştir.

‘‘Okul öncesi eğitim sisteminde karakter oluşumunun olduğuna ve gerekli olduğuna inanıyorum, çünkü hayatın ana bölümünü yönlendiren bir süreç. Çocuklarla karakter eğitimini dolaylı bir şekilde yapıyoruz" (B2)

"Okul öncesi eğitim programının içinde ayrı bir karakter eğitimi programı yok" (B5)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde kazandırılacak davranışlarını belirlemede katılımcılar; öğrenci ihtiyaçları kodunu ifade etmişlerdir. B2, B3, B5 kodlu katılımcı öğrencilerin profillerine ve ihtiyaçlarına bakarak karakter eğitiminden kazandırılacak davranışı belirlediğini ifade etmiştir.

"Çocuğun ihtiyaçlarına belirliyorum.Çocuğu gücendirmenin kolay olduğuna ya da çok kolay etkilenebileceğine karar verirsem, insanlar onu kullanabilir, kırabilir. Bu durumlarda çocuklarla birlikte zihinsel istikrar uygulanmalıdır. Çocuğun korku ve güvensizlik yaşadığını tahmin edersem, bunun üzerinde çalışmamız gerekir, çocuğun korkularla yüzleşmesi gerekir ve bu şekilde yeteneklerine güvenir." (B2).

Karakter eğitimi alanında kazandırılması gereken davranışlar, aileden getirilen davranış ve karakter doğrultusunda çocuğun ihtiyacına göre belirliyorum. (B3)

“Çocuğun profilini bilmek gerekir, örneğin: eğer çocuk şiddetli tepki verirse, duygusal dengeyi güçlendirmeye çalışmalıyız, çocuk uygunsuz davranışlara eğilimliyse, onu iyileştirmeye ve benzeri şeylere çalışmalıyız.” (B5)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının üçüncü kategorisi olan okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi açısından yeterliliğine yönelik görüşlerde katılımcılar; öğreten niteliği ve materyal desteği, işbirliği oluşturma, bireysel farklılıklara dikkat etme ve program yoksunluğu kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod öğreten niteliği ve materyal desteği kodudur. B1 kodlu katılımcı ülkesinde iyi bir okul öncesi eğitimin var olduğunu ve öğretmenlerin yeterliliklerinin olması dolayısı karakter eğitimi programının yeterli olduğunu ifade etmiştir.

"Yeterince etkili bir şekilde gerçekleşmektedir. Ve buna katkıda bulunan faktörler, iyi bir okul öncesi eğitim programı, teşvik edici bir ortam ve eğitimcilerin kendilerinin iyi yeterlilikleridir." (B1)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod işbirliği oluşturma kodudur. B5 kodlu katılımcı konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Evet, öyle düşünüyorum. En önemlisi eğitim kurumu ve aile arasındaki işbirliğinin kalitesidir. Çocuğun kişiliğinin oluşumunun temeli olan kurum ve aile ve bu iki faktör çok önemlidir." (B5)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod bireysel farklılıklara dikkat etme kodudur. B3 kodlu katılımcı konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Her çocuk farklı yapı ve farklı özellikteki ailede dünyaya gelir. Ailelerin yapıları çocukların karakterlerini etkiler. Karakter yaşam boyunca inşa edilir. Mizaç değiştiremeyiz, bu nedenle bir çocuğun karakter özelliklerini geliştirirken her çocuğa ayrı ayrı yaklaşırız." (B3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod program yoksunluğu kodudur. B2 kodlu katılımcı ülkelerindeki programda kazanımlarda yer aldığını, ayrı bir bölüm olarak yer almasının daha iyi olacağını ifade etmiştir.

"Kazanımlar da var. Ama ayrı bir bölüm olarak yer alsa daha yeterli olabilir." (B2)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının son kategorisi olan öğrencilerin kazanması istenilen karakter özelliklerinde katılımcılar; saygılı olma, sorumlu olma, dürüst olma, nezaketli olma, sosyal olma, yardımsever

olma, meraklı olma, risk alma, çalışkanlık, sebatkâr olma, özsaygı, işbirlikli olma, alçakgönüllü olma, cesur olma, yeniliğe açık olma kodlarını belirtmişlerdir.

"Sorumluluk bir diğer önemli ahlaki değerdir ve çocuklar bunu en iyi şekilde onlara çocuğun yaşına uygun olacak bazı görev ve sorumluluklar vererek benimserler." (B1)

"Öğrencilerde görmek istediğim karakter özellikleri, şunlar: sosyallik, işbirliği.." (B5)

"Bir çocuğun gelişmiş bir hayal gücü olduğunu görmek isterim, çünkü bu bilgiden daha önemlidir. Bilgi, şu anda bildiğimiz ve anladığımız şeydir, hayal gücü ise hala keşfedebileceğimiz her şeye işaret eder. Ardından, çocuğun konfor alanından çıkmaya ve yeni bir şey denemeye hazır olması riskini alın. Risk almak, fikrinizi ifade etmek veya bir fikir önermek, deneyimle gelen büyük bir cesarettir. Çocuklar genellikle başarılı olamayacaklarından korktukları için yeni bir şey yaşamak istemezler. Eğitim sistemi fikirlere önem vermiyor, bu yüzden en iyi fikirlerin başka birinin kafasında olduğuna inanarak büyüyoruz. Çocukları fikir üretmeye ve çözümlerini teşvik etmeye teşvik etmek geleceğe bir yatırımdır." (B2)

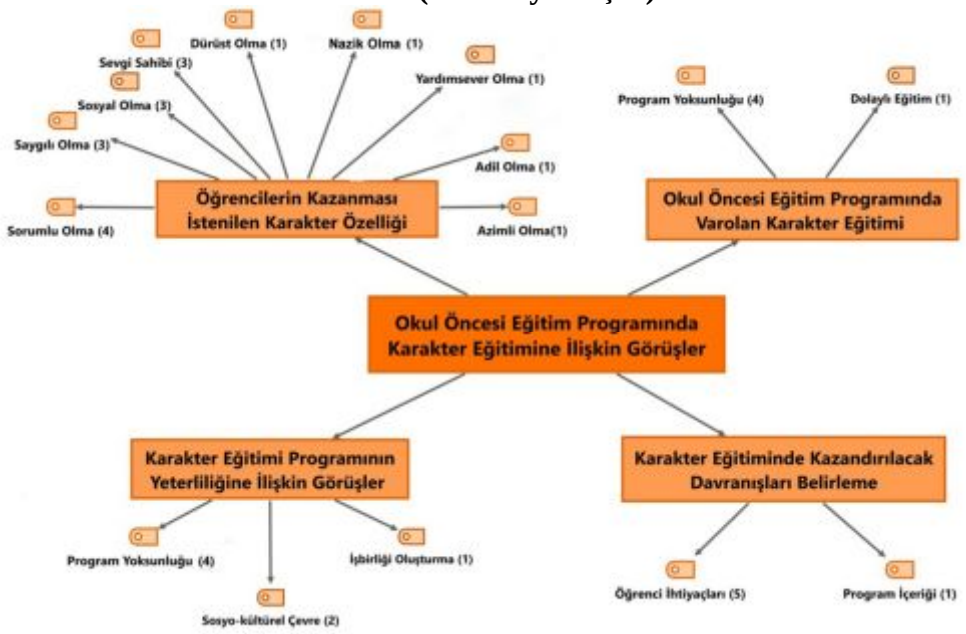
"Özsaygı, sosyallik, insanlara saygı, yardımseverlik, alçakgönüllülük, empati." (B3)

"Çocuklarda görmek istediğim karakter özellikleri şunlardır: sebatkâr olma; Yaşlılara saygı, nazik, vaatlerin yerine getirilmesi." (B4)

"Saygıdan bahsettiğimizde, öncelikle çocuklara kendilerine saygı duymayı ve birinin davranışının yanlış olduğunu fark etmeyi öğretmeliyiz. Çocuklar yakın çevrelerine saygı duymaya başladıklarında, her varlığa saygı duymayı öğreneceklerdir." (B1)

Şekil-56'da, Kosova okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programlarındaki karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 56:Kosova Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan okul öncesi eğitim programında var olan karakter eğitiminde katılımcılar; program yoksunluğu ve dolaylı eğitim kodlarını ifade etmişlerdir. K4 kodlu katılımcı ülkelerinde Türkçe'mden çevrilmiş olan programı kullandıklarını ve özellikle karakter eğitimi içeren bir bölüm olmadığını ifade etmiştir.

"Arnavutçadan Türkçeye çevrilmiş olan programı kullanıyoruz. Özellikle karakter eğitimini içeren bir bölümü bulunmamaktadır." (K4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod dolaylı eğitim kodudur. K2 kodlu katılımcı programda karakter eğitimi olmadığını fakat ders sırasında öğrencilere doğru davranışlarını anlattıklarını belirtmiştir.

"Kosova'da okul öncesi programında ders olarak ve ayrı bir bölüm olarak karakter eğitimi yok. Ama öğretmenler ders sırasında doğru davranışları, özellikleri anlatıyorlar. Ben kendim de her ay terbiye ile ilgili bir karakter özelliği ve değer alıyorum. Onu geliştirmeye çalışıyorum." (K2)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde kazandırılacak davranışlarını belirlemede katılımcılar; öğrenci ihtiyaçları ve program içeriği kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod öğrenci ihtiyaçları kodudur. K3 kodlu katılımcı kazandırılacak davranışları belirlerken öğrencileri gözlemlediğini ona göre eğitim verdiğini ifade etmiştir.

"Davranışları belirlemede öğrencileri gözlemleyerek; çocuğa göre belirliyorum. Olumsuz davranış ne olabilir? Öğrencinin kötü kelime kullanması, arkadaşlarına zarar vermesi gibi davranışlar. Bunları düzeltmeye çalışıyorum." (K3)

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod program içeriği kodudur. K2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter eğitiminde kazandırılacak davranışları konulara ve programda yer alan özel günlere belirliyorum." (K2)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının üçüncü kategorisi olan okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi açısından yeterliliğine yönelik görüşlerde katılımcılar; program yoksunluğu, sosyokültürel çevre ve işbirliği oluşturma kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod program yoksunluğu kodudur. K1 ve K2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şe şekildedir:

"Kosova genelinde soruyorsanız karakter eğitiminin etkili gerçekleştiğini düşünmüyorum. Çünkü programda bunla ilgili ayrı bir planlama bulunmamaktadır." (K1)

"Çok uluslu bir devlet olduğumuz için kullanılan programda her ulusun karakterine özgü bir planlama yok." (K2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod sosyokültürel çevre kodudur. K4 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri de şekildedir:

"Kendi adıma söylersem çocuğun yaşadığı sosyal çevrede etkilidir." (K4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod işbirliği oluşturma kodudur. K2 kodlu katılımcı karakter eğitimi planlamalarını işbirliği ile hazırladıklarını ve katılım sağlandığını ifade etmiştir.

"Anaokulumda karakter eğitimini etkili bir şekilde gerçekleştirebiliyoruz. Çünkü en küçük yaş grubundan en büyük yaş grubuna kadar değerleri ve karakter özelliklerini

birlikte planlıyoruz. Etkinliklerde en küçük yaş grubundan en büyük yaş grubuna kadar beraber katılım sağlıyoruz." (K2)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının son kategorisi olan öğrencilerin kazanması istenilen karakter özelliklerinde katılımcılar; sevgi sahibi, saygılı olma, dürüst olma, sorumlu olma, sosyal olma, nezaketli olma, yardımsever olma, adil olma ve azimli olma kodlarını ifade etmişlerdir.

K2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Çocukların karakter özellikleri, sevgi: birbirlerini sevmesi, ailelerine karşı sevgi, öğretmenine ve okuluna karşı sevgi, kendi doğduğu yere ve çevresindeki canlılara ve insanlara karşı sevgi. Benim öğrencilerimi bu konuda ilkokula gittikleri zamanda çok başarılı olduğuna inanıyorum." (K2)

K4 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Sosyallik, duyarlılık, nazik, çalışkanlık, sorumluluk, azim, " (K4)

K5 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Arkadaşına, çevresine, büyüklerine saygı duyması, özür dilemesi, bir şey isterken rica etmesi, sorumluluğunun farkında olması ve yerine getirmesi." (K5)

K4 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

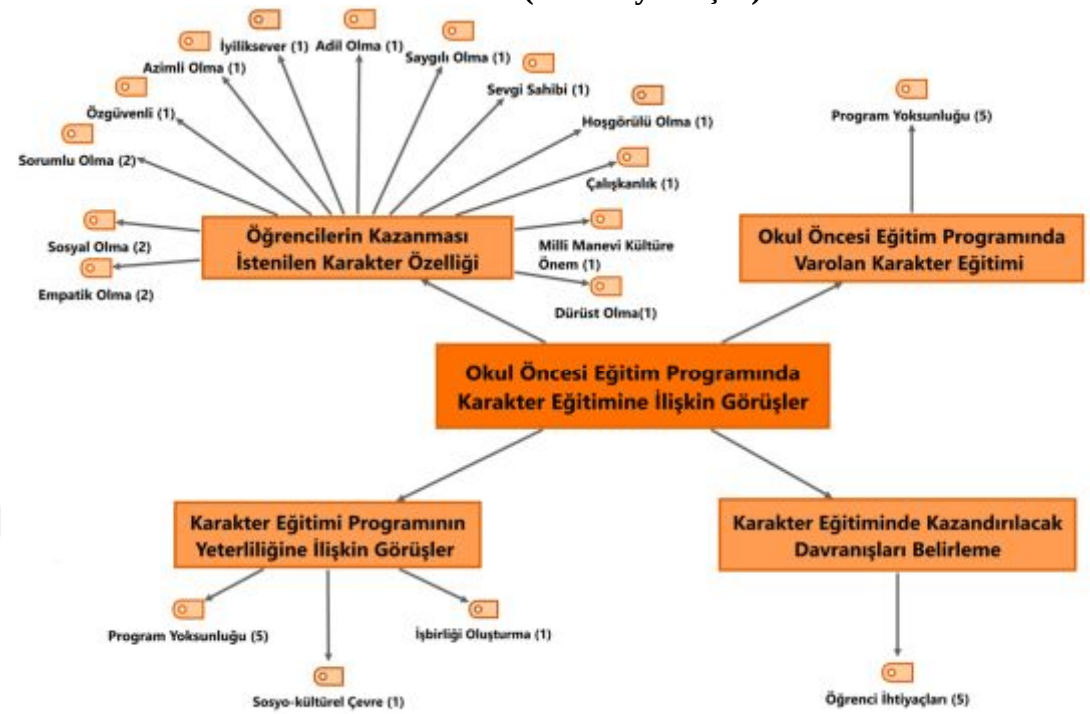
"Sorumluluk, azim, sosyal olması, dürüst olması" (K4)

K1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Arkadaşının bir kalemi düştüğünde bile ona yardım etmesi." (K1)

Şekil-57'de, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programlarındaki karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 57: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan okul öncesi eğitim programında var olan karakter eğitiminde katılımcılar; program yoksunluğu kodunu ifade etmişlerdir. M1 kodlu katılımcı ülkelerinde karakter eğitimine özgü bir bölüm olmadığını ve sebebini ifade etmiştir:

‘‘Makedonya’da okul öncesi eğitim programında karakter eğitimi ayrı bir bölüm yok. Çünkü akademik yolu tercih ediliyor. Öğretim daha ön plandadır. Eğitimde daha geride kalıyor.’’ (M1)

M2, M3, M4 ve M5 kodlu katılımcılar da karakter eğitimine yönelik bir bölüm olmadığını ifade etmiştir:

“Makedonya’da kullanılan okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine özgü bir bölüm bulunmamaktadır.” (M2)

“Makedonya’da okul öncesi eğitimde karakter eğitimine yönelik ayrı bir bölüm ya da planlama yoktur.” (M3)

“Karakter eğitimi programımızda yer almamaktadır ve özel bir madde ile belirlenmemektedir.’’ (M4)

“Karakter eğitimi programımızda özel bir nokta ile yer almamaktadır.’’ (M5)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde kazandırılacak davranışlarını belirlemede katılımcılar; öğrenci ihtiyaçları kodunu ifade etmişlerdir. M1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Öğrencilere kazandırılacak davranışları; çocukları gözlemliyorum. Ayrıca masal anlattığımda soruyorum. Sen onun yerinde olsaydın ne yapardın? Etkinlikleri yaparken işbirliği yapıyor mu? Yardım ediyor mu? Çocukların ihtiyaçlarına göre kendi yaşamıyla ilişkilendirerek belirliyorum. Her gün ne yapıyorlarsa, onlar notlar alıyorum. Psikologla konuşuyorum. Psikologa olanları aktarıyorum. Öğrencinin diğer öğrenci ile paylaşımı için ortam oluşturuyorum. Görsün ki öyle şeyleri yapsın. Eğer yapmazsak biz mutlu olamayız. Bunları yaparken mutlu oluyoruz. Daha rahat hissediyoruz." (M1)

"Çocuklarla oyunlar oynuyoruz. Oynadığımız oyunlarda çocukları gözlemliyorum. Oyun ortamında sakin mi? Sinirli mi? Onların yapılarını ayrıca etkinliklerde de gözlemliyorum. Mesela çizgi çalışmasında sabırla sonuna kadar devam ediyor mu? Bu gözlemler sonucunda çocuğun neye ihtiyacı var? Bunlar ışığında karar veriyorum."(M2)

"Çocukların sosyal-duygusal gelişim alanındaki bireysel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, toplumla bütünleşmeyi kolaylaştırmak için çocukların olumlu karakter özelliklerini vurgulamaya çalışıyoruz." (M4)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının üçüncü kategorisi olan okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi açısından yeterliliğine yönelik görüşlerde katılımcılar; program yoksunluğu, sosyokültürel çevre ve işbirliği oluşturma kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod program yoksunluğu kodudur. M5 kodlu katılımcı ülkesinde var olan karakter eğitiminin yeterli olmadığını, karakter eğitiminin programlarında yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

"Kesinlikle yeterli değil. Okullar/kreşler Programlarında ve yapılarında karakter eğitimine Program olarak yer vermelidir. Çocuklara insani değerlerin yaşamdaki önemini öğretmek için ayrı ders saatleri (haftalık etkinlikler) düzenlenmelidir." (M5)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod sosyokültürel çevre kodudur. M2 kodlu katılımcı karakter eğitimini teknolojinin olumsuz etkilediğini bu yüzden de etkili bir karakter eğitimi olmadığını belirtmiştir.

"Karakter eğitimini etkili gerçekleştirmede bence çocukların sosyo kültürel çevresinde teknoloji olumsuz etkiliyor. Televizyondaki yayınlar çocukların davranışlarını olumsuz etkiliyor. Ayrıca cep telefonlarının bilinçsizce kullanımı olumsuz etkiliyor. Cep telefonu ile yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmayan görüntüler ve videolar izliyorlar." (M2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod işbirliği oluşturma kodudur. M5 kodlu katılımcı etkili bir karakter eğitimi programı için velilerin, personellerin ve toplumun işbirliği içinde olması gerektiğini ifade etmiştir.

"*Bunu zaten uygulayan ve buna büyük önem veren ülkelerden çok iyi geri bildirimler var, bu yüzden bu örnekleri takip etmek güzel olurdu. Ancak bir karakter eğitimi programının etkili olabilmesi için tüm personelin, velilerin ve toplumun katkısı, işbirliği gerekir." (M5)*

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının son kategorisi olan öğrencilerin kazanması istenilen karakter özelliklerinde katılımcılar

M2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"*Saygılı, sevgi dolu olsunlar ve yardım etmeyi bilsinler." (M2)*

M1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Bir de oyuncaklarla oynadıktan sonra sorumluluğunu alarak; toplaması gerektiğini öğretiyoruz. Ya da evde kitap gönderiyoruz, o kitap o çocuğu sorumluluğundadır. Yırtmadan geri getirmesi gerekmektedir." (M1)

"Özellikle küçük yaşlardan itibaren ileriki yaşlarda devam ettirmesi gereken davranışları şimdi kazandırmak gerekiyor. Örneğin; birisi konuşurken onu dinlemeyi öğretiyoruz." (M3)

M2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Hoşgörülü olmalarını isterim, empati kurabilsinler." (M2)

M4 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

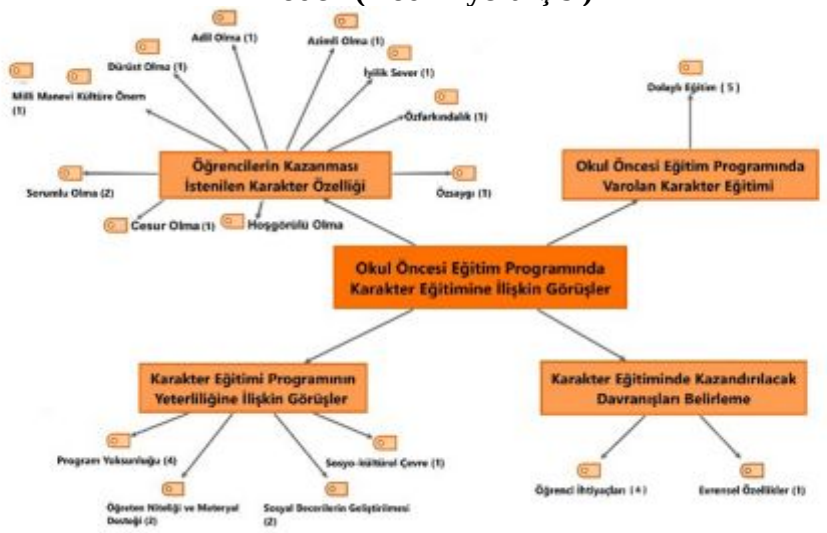
“En önemlisi milli manevi kültüre temel olan ahlaki ve etik değerleri kazandırmaktır.” (M4)

M5 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Çocuklarda görmek istediğim: özgüven, azim, çalışkanlık.” (M5)

Şekil-58’de, Türkiye okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programlarındaki karakter eğitimine ilişkin görüşleri teması altında elde edilen kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 58:Türkiye Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ilk kategorisi olan okul öncesi eğitim programında var olan karakter eğitiminde katılımcılar; dolaylı eğitim kodunu ifade etmişlerdir. T2 kodlu katılımcı ülkelerinde belirli bir karakter eğitimi programının olmadığını ama ders sırasında öğrencilere dolaylı olarak eğitimler verildiğini ifade etmiştir.

“Okul öncesi eğitim programında direkt olarak karakter eğitimi yer almaktadır. Ama dolaylı olarak karakter eğitimi yer almaktadır. Gizil olarak değerlere ilişkin temalar kazanım ve göstergelerde yer almaktadır. Örneğin hoşgörü ile ilgili yer alan kazanımlarda biz ona yönelik etkinlikler yapıyoruz. Ayrıca onlara rol model olarak, etkinliklerde değerleri kazanımlarla bütünleştirerek yer vermeye çalışıyoruz.” (T2)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde kazandırılacak davranışlarını belirlemede katılımcılar; öğrenci ihtiyaçları ve evrensel özellikler kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod öğrenci ihtiyaçları kodudur. T2 kodlu katılımcı karakter eğitiminde kazandırılacak davranışları belirlerken öğrenci ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğunu ifade etmiştir.

"Çocukların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak karakter eğitimine yer vermekteyim." (T4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod evrensel özellikler kodudur. T5 kodlu katılımcı karakter eğitiminde kazandırılacak davranışları belirlerken evrensel özellikler olan iyiyi bilme, iyiye ulaşma isteklerini göz önünde bulundurduğunu belirtmiştir.

''İnsanların dili, dini, ırkı ne olursa olsun iyiyi bilme, iyiyi sevme, iyiye ulaşma istekleri evrenseldir. Bu ilkeyi göz önünde bulundurarak belirlerim." (T5)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının üçüncü kategorisi olan okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi açısından yeterliliğine yönelik görüşlerde katılımcılar; program yoksunluğu, öğreten niteliği ve materyal desteği, sosyal becerilerin geliştirilmesi ve sosyokültürel çevre kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod program yoksunluğu kodudur. T4 kodlu katılımcı ülkelerinde belirli bir karakter eğitimi programının olmadığını bu yüzden de yeterli olmadığını belirtmiştir.

"Okul öncesi programlarda yer alan karakter eğitimi etkili gerçekleşmemektedir. Çünkü yeteri kadar yer almamaktadır." (T4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod öğreten niteliği ve materyal desteği kodudur. T1 kodlu katılımcı karakter eğitimi programının etkili olmadığını çünkü öğretmenlerin yeterince bilgiye sahip olmadığını ifade etmiştir. T3 kodlu katılımcı ise öğreten niteliği ile birlikte materyal desteğine dikkat çekmiştir.

"Hayır bulmuyorum. Öncelikle bu konuda biz öğretmenler yeterli bilgiye sahip değiliz, karakter eğitimiyle ilgili yeterli açıklamalar yok." (T1)

''Okul öncesi eğitimde aslında program olduğu için öğretmene, öğretenenin niteliğine bağlı. Öğretmen sınıfı içine alan bir karakter eğitimi Programı oluşturabilir. Ama beslendiğimiz eğitim ortamları bunu desteklemşyor. '' (T3)

Katılımcılardan T2 kodlu katılımcı çocuğun sosyo kültürel çevresinin uygun koşulları olmadığında karakter eğitiminin etkili gerçekleşemediğini ifade etmiştir.

''Etkili bir şekilde gerçekleştirebileceğimizi düşünmüyorum. Öyle ailelerle çalışıyoruz. Çocuklar öyle sosyo kültürel çevreden geliyor ki, etkili bir şekilde karakter eğitimini gerçekleştiremiyoruz'' (T2)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitimine ilişkin görüşleri temasının son kategorisi olan öğrencilerin kazanması istenilen karakter özelliklerinde katılımcılar sorumlu olma, milli manevi kültüre önem, dürüst olma, adil olma, azimli olma, iyiliksever, özfarkındalık, özsaygıyı ifade etmiştir.

"Başta kendine, çevresine sevgi ve saygı göstermesi, tüm canlıların haklarına saygılı olmasıdır. (T5)

T3 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Sorumluluk, yaptığının sorumluluğunu alma,(hem kendine hem de çevresine)." (T3)

T1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Büyükleriyle sağlıklı iletişim kurma, dinlemeyi öğrenme, çocuklara diyorum ki çocuklar bir şeyi öğrenmek istiyorsanız dinlemeyi öğrenmeniz gerekiyor. Karşındakinin sözünü kesmemek önemlidir. Söz hakkı alarak konuşmayı, kendi hakkını saygı çerçevesinde savunmayı, arkadaşlarının haklarına saygı göstermeyi, kendi problemlerini çözmeyi öğrensinler istiyorum." (T1)

T4 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Kendini tanıma, yakın çevreyi tanıma, adil olma, cesur olma, yeterlik ve sınırlıklarını bilme." (T4)

T2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Öncelikle birbirlerine, bana, ailelerine karşı iyi niyetli, saygılı, hoşgörülü olmalarını isterim." (T2)

Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Karakter Eğitimine Yönelik Görüşlerinin Karşılaştırılmasına Dair Bulgular:

Tablo-39'da Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programlarındaki karakter eğitimine yönelik görüşlerinin karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 39: Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Karakter Eğitimine Yönelik Görüşlerinin Karşılaştırılması

Tablo-39'da görüldüğü üzere, Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenleri öğrencilere kazandırmak istediği karakter özelliklerinin toplam sayısı 29'dur. Bu karakter özellikleri; alçak gönüllü olma, cesur olma, işbirlikli olma, özsaygı, özfarkındalık, vatansever olma, sebakatkar olma, azimli olma, risk alma, özgüvenli, yeniliğe açık olma, meraklı olma, yaratıcı olma, özenli olma, iyiliksever, paylaşımcı olma, adil olma, nazik olma, saygılı olma, sevgi sahibi, hoşgörülü olma, yardımsever olma, fedakâr olma, çalışkan olma, empatik olma, sorumlu olma, dürüst olma ve milli manevi kültüre önem vermedir. Bu karakter özelliklerinden sosyal olma, saygılı olma ve dürüst olma beş ülkedeki katılımcılar tarafından öğrencilerin kazanmasını istediği özellikler olarak belirtilmiştir. Vatansever olma bir tek

Arnavutluk'taki katılımcıların öğrencilerine kazandırmak istediği karakter özelliği olarak ifade edilmiştir. Bosna Hersek'deki katılımcıların diğer katılımcılardan farklı olarak belirttiği karakter özellikleri ise alçakgönüllü olma, cesur olma, risk alma, yeniliğe açık olma, meraklı olma ve yaratıcı olmadır. Kuzey Makedonya ve Kosova'dan katılımcılar diğer katılıcımlardan farklı bir karakter özelliği belirtmemiştir. Türkiye'deki katılımcıların ise diğer katılımcılardan farklı olarak dile getirdiği karakter özelliği özenli olmadır.

Tablo-39'da görüldüğü üzere, karakter eğitimindeki programın yeterliliğine ilişkin görüşlerinde Arnavutluk ve Bosna Hersek'teki bazı katılımcılar, planlı program ve belirlenmiş olan program kazanımları kodlarını ifade etmiştir. Kuzey Makedonya, Bosna Hersek ve Kosova'daki bazı katılımcılar program eksikliğini ifade ederken, Türkiye 'deki katılımcılar ise dolaylı eğitime vurgu yaparken, Bosna Hersek'ten bir katılımcı da benzer yönde görüş belirtmiştir. Ayrıca Arnavutluk, Bosna Hersek ve Türkiye'deki katılımcılar karakter eğitiminde yeterliliği sağlamada öğrencilerin bireysel özelliklerine dikkat etme, öğreten niteliği ve materyal desteğine dikkat çekmiştir. Arnavutluk, Bosna Hersek, Kuzey Makedonya ve Kosova'daki katılımcılar ise etkili karakter eğitiminde işbirliği yapmayı dile getirmiştir. Türkiye'deki katılımcılar diğer katılımcılardan farklı olarak, etkili karakter eğitiminde sosyal becerilerin geliştirilmesine vurgu yapmışlardır.

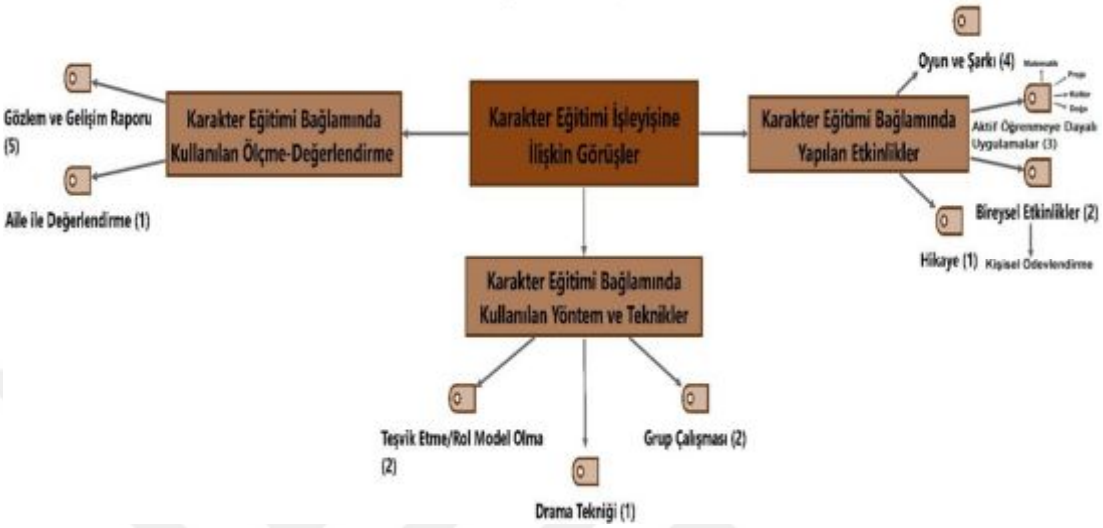
Tablo-39 incelendiğinde, katılımcıların karakter özelliklerini belirlemede program içeriği, evrensel özellikler ve öğrenci ihtiyaçlarını dikkate aldıklarını belirtmişlerdir. 5 ülkeden katılımcılar ortak olarak öğrenci ihtiyaçlarını dikkate aldığını ifade etmiştir. Kosova ve Arnavutluk'tan bazı katılımcılar karakter özelliklerini seçiminde program içeriğini dikkate aldığını belirtmiştir. Türkiye'den katılımcılar diğer katılımcılardan farklı olarak öğrencilerin karakter özelliklerini eğitmede evrensel özellikleri dikkate aldığını ifade etmiştir.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimini Uygulamalarına Yönelik Bulgular:

Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimini uygulamaya yönelik görüşleri, karakter eğitimi işleyişi teması altında katılımcıların okul öncesi eğitiminde karakter eğitiminde kullandıkları yöntem ve teknikler, gerçekleştirdikleri etkinlikler ve ölçme-değerlendirme olarak kategorilere

ayrılmıştır. Şekil-59'da Arnavutluk okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimi uygulamalarına yönelik kod ve kategroiler yer almaktadır.

Şekil 59: Arnavutluk'taki Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının birinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında yapılan etkinlikler katılımcılar; oyun ve şarkı, aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar, bireysel etkinlikler ve hikâye kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod oyun ve şarkı kodudur. A1 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında oyun ve şarkı etkinlikleriyle eğitim verdiğini ifade etmiştir.

"Oyunu kullanıyorum. Ayrıca Arnavutlukla ilgili kültürel değerlerin farkına vardırmak için Arnavutluk devletine özgü şiir ve şarkıları kullanıyorum. Korolar oluşturuyorum." (A1)

Katılımcılar tarafında ifade edilen diğer kod aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar kodudur. A3 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında aktif uygulamaya dayalı olarak dil, sosyal proje, kültür, matematik doğa temelli uygulamalar gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.

"Dil, sosyal proje, kültür, sanatsal, matematik ve doğa etkinlikleriyle gerçekleştiriyorum." (A3)

Katılımcılar tarafında ifade edilen diğer kod bireysel etkinlikler kodudur. A2 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında her öğrenciye bireysel farklılıklarını temel alan etkinlikler planladığını belirtmiştir.

"Genel etkinliklerden ziyade her çocuğun bireysel farklılıkları olduğu için bireysel etkinlikler planlıyorum. Kişisel ödevlendirmeler yapıyorum" (A2)

Katılımcılar tarafında ifade edilen diğer kod hikâye kodudur. A5 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında hikâye kitapları, masallar okuduğunu ifade etmiştir.

"Öğrenme merkezlerini kullanıyorum. Ayrıca dil için hikâye kitapları, kuklalar, masallar kullanıyorum." (A5)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan yöntem ve teknikler katılımcılar; teşvik etme/ rol model olma, drama tekniği ve grup çalışması kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod teşvik etme/ rol model olma kodudur. A2 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında öğrencileri motive etmek için ödüllendirme sistemini kullandığını belirtmiştir.

"Çocuklara davranışları kazandırırken onları cesaretlendiriyorum. Ayrıca onları motive ediyorum. Yine ödüllendiriyorum. Bayrak, yıldız gibi semboller kullanıyorum." (A2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod drama tekniği olma kodudur. A4 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında drama tekniğini kullandığını ifade etmiştir.

"Drama ve projeler ile gerçekleştiriyorum." (A4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod grup çalışması kodudur. A5 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında grup çalışmasına dayalı etkinlikler yaptığını ifade etmiştir.

"Etkinlik olarak karakter eğitiminde grup çalışmalarına ve işbirliğine dayalı etkinliklere yer veriyorum." (A5)

Tablo-40'ta, Arnavutluk'ta görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kullandıkları yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebepleri yer almaktadır.

Tablo 40: Arnavutluk Okul Öncesi Eğiitmi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri

Yöntem/Teknik /Etkinlik Gerçekleştirme Sebebi	f
Kültürel değerleri farkına vardırma	1
Gelişim ve yaş özelliklerine uygunluk	3
Arnavut toplumunun özelliklerini yansıtması	1
Bireysel farklılıkları dikkate alması	1
Çocuğu tanıma/izleme/değerlendirme	1
Aktif katılımı sağlama	1

Tablo-40'ta, görüldüğü üzere katılımcılar kullandıkları yöntem ve teniklerle birlikte yer vermiş oldukları etkinlikleri gerçekleştirme sebepleri olarak en fazla ifade edilen gelişim ve yaş özelliklerine uygunluk (3)'tur. Ayrıca katılımcılar kullandıkları yöntem ve teniklerle birlikte yer vermiş oldukları etkinlikleri gerçekleştirme sebepleri olarak kültürel değerlerin farkına vardırma (1), Arnavut toplumunun özellikleri yansıtması (1), bireysel farklılıklara dikkate alması (1), çocuğu tanıma/izleme/değerlendirme (1) belirtmişlerdir.

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının son kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan ölçme-değerlendirme katılımcılar; gözlem ve gelişim raporu ve aile ile değerlendirme kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod gözlem ve gelişim raporu kodudur. A3 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında kullanılan ölçme-değerlendirme aracı olarak öğrencileri gözlemlediğini ve raporlaştırdığını ifade etmiştir.

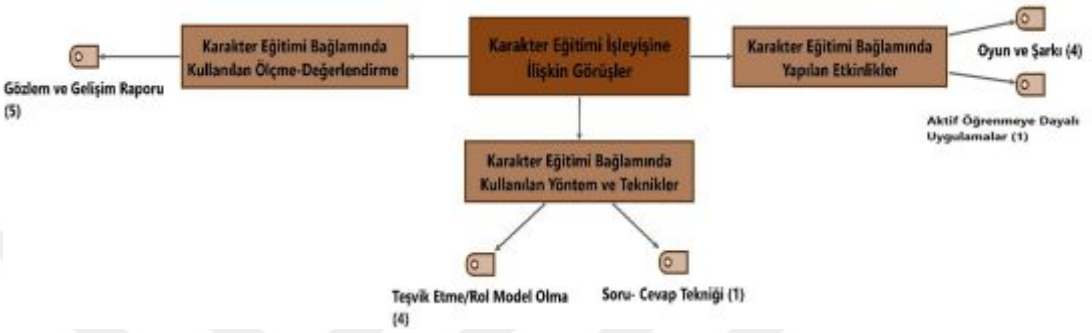
"Ölçme değerlendirmede çocukları gözlemleyerek değerlendiriyoruz. Biz de değerlendirme çeşitleri etkinlik, gün sonu, haftalık, üçer aylık dönemler ve yılsonu şeklinde oluyor. Etkinliklerde değerlendirmeyi not alarak kayıt ediyoruz. Günün sonunda planlama ile ilgili değerlendirmeler yapıyoruz. 3 aylık değerlendirmeyi gelişim özelliklerini kayıt ediyoruz. Ve sene sonunda tüm kayıtları gözden geçirerek raporlaştırıyoruz." (A3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod aile ile değerlendirme kodudur. A2 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında kullanılan ölçme- değerlendirme aracı olarak öğrencileri gözlemledikten sonra aile ile değerlendirmeler yaptığını belirtmiştir.

“Çocukların davranışlarını gözlemliyorum. Gözlemlerimi ailelerle paylaşıyorum. Değerlendirmeyi ailelerle birlikte yapıyorum.” (A2)

Şekil-60’da, Bosna-Hersek okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimi uygulamalarına yönelik kod ve kategoriler yer almaktadır.

Şekil 60: Bosna Hersek’teki Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının birinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında yapılan etkinlikler katılımcılar; oyun ve şarkı ve aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod oyun ve şarkı kodudur. B1, B2, B4 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında oyun ve şarkı etkinlikleriyle eğitim verdiğini ifade etmiştir.

“En sık kullandığım yöntem oyundur. Çeşitli oyunlar aracılığıyla, insanın tüm iyi nitelikleri ve aynı zamanda olmayanlar hakkında mümkün olduğunca çok şey öğrenmeye çalışıyoruz. Oyuncaklar, kısmen karakteri şekillendirmeye yardımcı olabilecek öğelerdir” (B4).

"Kullandığım yöntemlerden bazıları oyunlar. Çocuklarla çalışırken kullandığım oyunlardan bazıları; topu itmek, yukarı aşağı zıplamak, oynadıkları oyuncakları çekmek, Bu oyunlar yardımıyla çocuk kendi işlevini, bir yandan da nesnenin özelliklerini inceler. Ayrıca, daha önce üzerinde anlaşmaya varılmış basit kuralları olan ve çocuğun sosyal olarak bütünleşmesini sağlayan oyunları da uygularım" (B2).

“Oyun, kullanıyorum. Küçük çocuklarda oyunun paha biçilmez bir rolü vardır ve bu sayede mevcut bilgiler zenginleştirilir ve yükseltilir. Oyun fiziksel, bilişsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimi etkiler. Oyun, çocuğun fiziksel güç geliştirmesini ve motor

becerilerini geliştirmesini sağlayan bir aktivitedir ve çeşitli oyunlar dinamikleri ve hareketleri ile çocuğun fiziksel gelişimini olumlu yönde etkiler. Çocukların bağımsız oyunu, çocuklara keşfetme, özgüven geliştirme, konsantrasyonu, becerikliliği, kimlik duygusunu ve yaratıcılığı güçlendirme fırsatı sunar, Oyun, konuşma gelişiminin yanı sıra dil edinimini de etkiler. Oyun, çocuğun sosyallik, akranlara ve yetişkinlere karşı tutum, işbirliği, sorumluluk, bağımsızlık, empati, dayanışma, iletişim ve kendini kontrol etme gibi sosyo-duygusal yeteneklerini geliştirmesini sağlar. Ayrıca şarkıları, müzikleri kullanıyorum." (B1).

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar kodudur. B2 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında değerleri pratiğe dökerek eğitim sağladığını ifade etmiştir.

"Çocuklarda da kurallara uyma konusunda aktif katılımlı bilgi edindirmeye çalışırım. Çocuklar kuralları çiğnemeyi severler, bu yüzden tutarlı ve ısrarcı olmamız gerekir. Çocukların kibar ve nazik olmaları gerekir. Çocuklarla günlük iletişimde "teşekkür ederim", "lütfen", "lütfen", "üzgünüm" kelimelerini kullanırım. Bu alışkanlığı kazanmaları için çocuklara bu sözleri sık sık hatırlatırım. Çocuklarla bunu oyuncakları toplayarak, bir şeyleri yerlerine koyarak başarıyorum." (B2)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan yöntem ve teknikler katılımcılar; teşvik etme/ rol model olma ve soru- cevap tekniği kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod teşvik etme/ rol model olma kodudur. B3 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Çocuklarda bağımsızlığı teşvik eder ve geliştiririz, bireyi gruba katılmaya teşvik ederiz. Empati geliştiririz, başkasının yerine koymanın çatışmadan/çatışmadan çıkmanın bir koşulu olduğunu düşünmeyi teşvik ederiz." (B3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod soru- cevap tekniği kodudur. B3 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Çocuklara bazı yaramazlıklar veya büyük hatalar içeren bir hikâye anlatılabilir ve sonra onlara hikâyenin kahramanının bu durumda ne yapacağını ve neden yapacağını sorabiliriz." (B3)

Tablo-41'de, Bosna Hersek'te görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kullandıkları yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebepleri yer almaktadır.

Tablo 41 : Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri

Yöntem/Teknik /Etkinlik Gerçekleştirme Sebebi	f
Oyunun çocuk gelişimine katkısı	3
Olumlu karakter özelliklerini destekleme	1
Çocuğu tanıma/izleme/değerlendirme	1

Tablo-41'de görüldüğü üzere, katılımcılar kullandıkları yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebeplerinden en fazla oyunun çocuk gelişimine katkısı (3) ifade edilmiştir. Ayrıca olumlu karakter özelliklerini destekleme (1), çocuğu/ tanıma / izleme /değerlendirme (1) katılımcılar tarafından belirtilen sebepler arasında yer almaktadır.

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının son kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan ölçme-değerlendirme katılımcılar; gözlem ve gelişim raporu kodunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod gözlem ve gelişim raporu kodudur.

"Her gelişim alanı için yeterli sorular ve çocuğun gösterdiği belirli eylemlerle çocuğun tüm alanlardaki genel gelişimini değerlendiren belirli gözlem listeleri vardır. Bir çocuğun bir gruba, bireye karşı nasıl tepki verdiğini, düşüncelerini ifade etme biçimini, mantıksal akıl yürütme biçimini, diğerlerine karşı gösterilen empati miktarını, özdenetimini, bağımsız olup olmadığını oynama biçimini, çifti gözlemleriz." (B1).

"Bir çocuğun karakterini değerlendirmek için, o anda ne tür bir tepki seçeceği konusunda güvenilir bir sonuca varmak için o çocuğu belirli tepkilere neden olan farklı durumlarda gözlemlemem gerekiyor. Değerlendirme ne kadar basit görünse de, bunun göründüğünden çok daha zor bir iş olduğunun farkında olmalıyız. Çocuğun hangi yaşam koşullarında olduğunu ve şu anda ne durumda olduğunu bilmek çok önemlidir. Çocukların ebeveynleriyle birlikte yaşayıp yaşamadıklarını, hangi koşullarda yaşadıklarını, yaşadıkları evdeki atmosferin olumlu olup olmadığını vb. bilmek önemlidir" (B2).

“Küçük çocuklarla ortak oyunlarda veya etkinliklerde çocukları gözlemleyebilir ve oyunun kurallarına, diğer çocuklara ve benzerlerine saygı duyup duymadıklarını görebiliriz” (B3).

"Çocukların karakteristik gelişimi günlük olarak gözlem yapılarak izlenir ve buna göre değerlendirilebilir. Çocuk karakter özellikleri takım içinde, çevresinde, arkadaşları ve öğretmenleri yanında gösterir. Günlük olarak yönlendirilen ve çocukların anaokulunda kaldıkları süre boyunca ücretsiz etkinlikleri sayesinde, çocuğun karakteri, onunla hangi alanda çalışılacağı ve bu tür çocuklara hangi çalışma yöntemlerinin uygulanabilir olduğu sonucuna varabiliriz" (B5).

Şekil-61’de, Kosova okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimi uygulamalarına yönelik kod ve kategroiler yer almaktadır.

Şekil 61: Kosova Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının birinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında yapılan etkinlikler katılımcılar; hikâye, oyun ve şarkı ve aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar kodudur. K2 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında kültüre özgü gün ve haftalarda etkinlikler yaptırdığını ifade etmiştir.

“Özel günlerden yararlanıyoruz. Örneğin; Arnavut Bayrak Günü kutlamalarında, stantlar oluşturduk. Her öğrenci Arnavut yöresine ait yemekler sergilenerek, satış yapıldı. Satılan ürünlerin kazancı ihtiyacı olan çocuklar için kullanıldı. Çocuklar da bunun da bilincindeydi. Satıp fakir olan çocuklara, ihtiyacı olan çocuklara yardımcı olduklarını biliyorlar. Çocuklar bununla çok mutlu oluyorlar. İhtiyacı olanlara

yardım ettikleri için. Bu durumu küçük olmalarına rağmen çevreye katkı sağladıklarını fark ettiler." (K2)

Katılımcılar tarafında ifade edilen diğer kod oyun ve şarkı kodudur. K1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter eğitiminde oyun içerisinde hissettirmeye çalışıyorum. Ayrıca şarkılar ve müzik etkinliklerini kullanıyorum" (K1)

Katılımcılar tarafında ifade edilen diğer kod hikâye kodudur. K3 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Görsel malzemeler, afişler, hikâyeler, sunumlar kullanıyorum." (K3)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan yöntem ve teknikler katılımcılar; soru- cevap tekniği, grup çalışması ve drama tekniği kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod soru- cevap tekniği kodudur. K1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Çember zamanında büyük grup şeklinde sohbet ediyoruz. Soru –Cevap ile onlara sorular sorarak cevaplar alıyorum." (K1)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod grup çalışması kodudur. K4 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Ayrıca hem bireysel hem de grup çalışmasını kullanıyorum." (K4)

K3 kodlu katılımcının kullandığı yöntem ve teknikler şu şekildedir:

"Ders içerisinde oyun, drama, görsel malzemeler, afişler, sınıfa veli davet etme. Örneğin yaşlılar haftasında sınıfa anneanne, babaanne davet ediyorum. Enstrüman çalabilen dede vardı. Onu davet etmiştik sınıfa." (K3).

Tablo-42'de, Kosova'da görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kullandıkları yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebepleri yer almaktadır.

Tablo 42 : Kosova Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri

Yöntem/Teknik /Etkinlik Gerçekleştirme Sebebi	f
Gelişim ve yaş özelliklerine uygunluk	2
Somutlaştırma	2
Dikkat çekme	1
Aktif katılımı sağlama	2
Özfarkındalığı artırma	1

Tablo-42'de görüldüğü üzere, katılımcılar kullandıkları yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebeplerinden en fazla gelişim ve yaş özelliklerine uygunluk (2), somutlaştırma (2) , aktif katılımı sağlama (2) ifade edilmiştir. Ayrıca dikkat çekme (1), özfarkındalığı artırma (1) katılımcılar tarafından belirtilen sebepler arasında yer almaktadır.

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının son kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan ölçme-değerlendirme katılımcılar; gözlem ve gelişim raporu kodunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod gözlem ve gelişim raporu kodudur. Katılımcılar karakter eğitimi bağlamında kullanılan ölçme- değerlendirme aracı olarak öğrencileri gözlemlediğini ve raporlaştırdığını ifade etmiştir.

"Aylık gözlem dosyalarımız var. Bu gözlem dosyalarında çocukların hangi kazanımı ne kadar edindiğine dair işaretlemeler yapıyoruz. Ayrıca dönemlik de oluyor. En sonunda yılsonu çocuğun değerlendirilmesi oluyor. Ve Raporlaştırılıyor." (K1)

"Gözlem yolu ile çocuklarımın gelişim özelliklerini takip ediyorum. Çocuklarımı ilkokula gittiğinde bile takip ediyorum. Oradaki öğretmenleriyle iletişim kuruyorum. Öğrencileri tanıtan birer sertifika hazırlıyorum. Bu sertifikada öğrencilerimin güçlü yönlerini yazıyorum. Öğrencilerimin geliştirmeye çalıştığım ve geliştirilmesi gereken alanları da yazıyorum. Ön tanıma gibi oluyor. Öğrencilerimi ilkokul öğretmenleri ile tanıştırıyorum. Aynı şekilde olumlu yönde devam etmelerini istiyorum."(K2).

"Okul başında öğrencileri tanımak için form veriyorum. Bunu öğrenciyi tanımak için kullanıyorum. Ayrıca ben Türk sınıfının öğretmeni olduğum için Türkiye'den gelen eğitim dergilerini, yayınları kullanıyorum. Onun bize gönderdiği gözlem ve gelişim formlarını kullanıyoruz. Türkiye'nin materyalleri bize daha uygun geliyor. Burda Arnavutçadan Türkçeye çevirmeye çalışıyoruz. Materyallerin formların Türkçeye çevrilmesi sıkıntılı oluyor."(K3).

“Öğrencilerin nasıl davrandıkları, hangi davranışları sergilediğini, hangi karakter özelliklerine sahip olduğunu gözlemliyorum.”(K4).

“Ben Türkiye’de eğitim aldığım için; Türkiye’de kullanılan ölçme değerlendirme araçlarını kullanıyorum. Türk öğrencilerim olduğu için Türkiye’deki ölçme araçları bize daha uygun. Gözlem formları, gelişim raporları kullanıyorum.”(K5).

Şekil-62’de, Kuzey Makedonya’daki katılımcıların karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşleri temasına ait tek-vaka modeli yer almaktadır.

Şekil 62:Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının birinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında yapılan etkinlikler katılımcılar; hikâye, oyun ve şarkı ve aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından ifade edilen kod hikâye kodudur. M3 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında hikâye kitaplarından yararlandığını belirtmiştir.

“Çocuklarla sohbet ediyorum. Özellikle olaylar ve kahramanlara özgü konuşmak etkili oluyor. Bunu onlara kitap okuduktan sonra yapıyorum. Kitap okuduktan sonra ayrıca canlandırma ve drama yöntemini kullanıyorum.” (M3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen kod oyun ve şarkı kodudur. M2 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında oyun etkinlikleri gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.

“Karakter eğitimini oyun ile gerçekleştiriyorum. Oyun dışında gün içerisinde yer alan diğer etkinliklerde de karakter eğitimine yer vermeye çalışıyorum.” (M2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen kod aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar kodudur. M2 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında proje tabanlı uygulamalar gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.

"Karakter eğitimiyle ilgili projeler yapıyoruz. Örneğin hayvanları korumaya yönelik farkındalık yaratmak istiyorum. Bu duyarlılığı oluşturmak için kitapları, videoları, eğitici görselleri, afişleri ve fotoğrafları kullanıyorum." (M2)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan yöntem ve teknikler katılımcılar; teşvik etme/rol model olma ve drama tekniği kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından ifade edilen kod teşvik etme/rol model olma kodudur. M5 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Övgü, tarafsız teşvik (Çok çalışıyorsun, devam et.)" (M5)

Katılımcılar tarafından ifade edilen kod drama tekniği kodudur. M3 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Çocuklarla sohbet ediyorum. Özellikle olaylar ve kahramanlara özgü konuşmak etkili oluyor. Bunu onlara kitap okuduktan sonra yapıyorum. Kitap okuduktan sonra ayrıca canlandırma ve drama yöntemini kullanıyorum." (M3)

Tablo-43'te, Kuzey Makedonya'da görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kullandıkları yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebepleri yer almaktadır.

Tablo 43 : Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri

Yöntem/Teknik /Etkinlik Gerçekleştirme Sebebi	f
Yaparak-yaşayarak öğrenme	1
Gelişim ve yaş özelliklerine uygunluk	1
İlgi çekici hale getirme	1
Sosyal-duygusal gelişimi destekleme	1
Örnek almasını kolaylaştırma	1

Tablo-43'te görüldüğü üzere, katılımcılar kullandıkları yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebeplerini yaparak yaşayarak öğrenme (1), gelişim ve yaş özelliklerine uygunluk (1) ilgi çekici hale getirme (1), sosyal-duygusal gelişimi destekleme (1), örnek alınmasını kolaylaştırma (1) şeklinde ifade etmişlerdir.

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının son kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan ölçme-değerlendirme katılımcılar; gözlem ve gelişim raporu ve aile ile değerlendirme kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod gözlem ve gelişim raporu kodudur. M1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Gözlem yolu ile karakter özelliklerine bakıyorum. Notlar alıyorum. Daha sonra rapor haline getiriyorum." (M1)

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod aile ile değerlendirme kodudur. M2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Gözlem formu kullanıyoruz. Özellikle serbest oynadıkları zaman gözlemliyorum. Gözlemlediklerimi not alıyorum. Notlarımı daha sonra aileleri ile paylaşıyorum." (M2).

Türkiye'deki katılımcıların karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşleri temasına ait tek-vaka modeli Şekil 63'te görülmektedir.

Şekil 63: Türkiye Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminin İşleyişine İlişkin Görüşleri Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının birinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında yapılan etkinlikler katılımcılar; hikâye ve oyun ve şarkı kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod hikâye kodudur. T4 ve T5 kodlu katılımcı karakter eğitimi bağlamında hikâye kitaplarından yararlandığını belirtmiştir.

“Etkinlik vb hikâye kitapları okuyorum.” (T4)

“Kitaplar en büyük destekçimiz öğrencilerime hikâye kitapları okuyorum ve çocuklar hikâye kitabı resimlerine bakarak görsel okumlar yapıyorlar.” (T5)

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod oyun ve şarkı kodudur. T2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Oyun çocuğun en önemli işi, çocuk oyun ile öğrenmektedir. Çocuk için oyun en ciddi uğraştır. Tamamen yaşına, gelişim özelliklerine uygun olduğu için bununla öğretebiliriz.” (T2)

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan yöntem ve teknikler katılımcılar; soru- cevap tekniği ve drama tekniği kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod soru- cevap tekniği kodudur. T3 kodlu katılımcı ev etkinlikleri, soru- cevap tekniklerini kullandığını belirtmiştir.

“Ev etkinlikleri, drama, soru cevap.” (T3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod drama tekniği kodudur. T1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Yöntem teknikler, drama, canlandırma.” (T1)

Tablo-44’te, Türkiye’de görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kullandıkları yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebepleri yer almaktadır.

Tablo 44: Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenleri Yöntem /Teknik/ Etkinliklere Yer Verme Sebepleri

Yöntem/Teknik /Etkinlik Gerçekleştirme Sebebi	f
Yaparak-yaşayarak öğrenme	1
Gelişim ve yaş özelliklerine uygunluk	2
Somutlaştırma	1
Daha etkili ve kalıcı olması	1
Faydalı birey yetiştirme	1

Tablo-44’te, Türkiye’de görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kullandıkları yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebepleri arasında en fazla gelişim ve yaş özelliklerine uygunluk (2)’tur. Katılımcılar ayrıca yöntem, teknikler ile etkinlikleri gerçekleştirme sebepleri olarak yaparak yaşayarak öğrenme

(1), somutlaştırma (1), daha etkili ve kalıcı olması (1) ve faydalı birey yetiştirme (1) şeklinde ifade etmişlerdir.

Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin işleyişine ilişkin görüşler temasının son kategorisi olan karakter eğitimi bağlamında kullanılan ölçme-değerlendirme katılımcılar; gözlem ve gelişim raporu ve aile ile değerlendirme kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod gözlem ve gelişim raporu kodudur. T2 kodlu katılımcı öğrencileri değerlendirmek için gözlem notları aldığını ifade etmiştir.

"Karakter gelişimini ve özelliklerini ölçmek zordur. Bununla beraber bu yönü ölçecek bir ölçeğimiz yok. Gözlem yaparak notlar alıyorum. Özellikle serbest oyunlarda paylaşımcı mı? Kendine güveniyor mu? Kendini ifade ediyor mu? Yenilikçi birşeyler üretiyor mu? Liderlik yapıyor mu?" (T2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod aile ile değerlendirme kodudur. T3 kodlu katılımcı öğrencileri değerlendirirken aile ile iş birliği kurduğunu ifade etmiştir.

"Bazen çocuklarla minik çalışmalar yaparak aile ile birlikte değerlendiriyorum. Tutarlılık da önemlidir." (T3)

Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimini Uygulamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular:

Tablo-45'te, Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimi uygulamalarının karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 45: Balkan Ülkeleri Ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Uygulamaları Karşılaştırılması

Tablo 45'e bakıldığında, karakter eğitimi bağlamında ölçme değerlendirme temasında Türkiye, Makedonya, Kosova, Bosna Hersek ve Arnavutluk gözlem ve gelişim raporu kodu ile ilgili yoğun görüşlerde bulunmuştur.

Karakter eğitimi bağlamında kullanılan yöntem ve tekniklerde Kuzey Makedonya, Bosna Hersek ve Arnavutluk'tan katılımcılar benzer olarak öğrenciyi teşvik etme ve öğrenciye rol model olma kodunu belirtmiştir. Türkiye, Kosova, Bosna Hersek'ten katılımcılar benzer olarak soru-cevap tekniğini kullandıklarını ifade etmiştir. Türkiye, Kosova, Arnavutluk'tan katılımcılar grup çalışması yaptıklarını dile getirmiştir. Ayrıca Türkiye, Kuzey Makedonya, Kosova ve Arnavutluk'tan katılımcılar drama tekniğini kullandıklarını benzer şekilde ifade etmiştir.

Türkiye, Kuzey Makedonya, Kosova, Bosna Hersek ve Arnavutluk oyun ve şarkı kodu ile ilgili yoğun görüşlerde bulunmuştur. Ayrıca beş ülkede aktif öğrenmeye dayalı uygulamalara yer verdiklerini belirtmiştir. Sadece bireysel etkinliklere yer veren katılımcılar Arnavutluk, hikâye etkinliğine yer veren katılımcılar ise Türkiye, Kuzey Makedonya, Kosova ve Arnavutluk'tandır.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerilerine Yönelik Bulgular:

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri teması 2 kategori altında incelenmiştir. Bu kategoriler karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve karakter eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileridir. Şekil-64'te Arnavutluk okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri yer almaktadır.

Şekil 64: Arnavutluk Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlarda katılımcılar; yaş ile ortaya çıkan davranışlar ve öğrenci özelliği kodunu ifade etmişlerdir. A1 kodlu katılımcı karakter eğitiminde öğrencilerin paylaşma sorunları olduğunu ifade ederek yaş ile ortaya çıkan sorunlar olduğunu belirtmiştir.

"Uygulamada çocukların yaş özelliklerinden dolayı sorunlar yaşıyorum. O sorunu çözmek için örneğin paylaşılmayan oyuncak vs. çocuğun dikkatini farklı yöne çekiyorum ya da çocuğun ortamını değiştiriyorum." (A1)

"Çocuklarla sorun yaşıyorum. Bunda da çocukları tüm çocukların yanında uyarmak yerine, çocukla birebir iletişim kuruyorum. Çocuğu bulunduğumuz ortamdan çıkararak, davranışın nedenini soruyorum ve anlamaya çalışıyorum." (A2).

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerinde katılımcılar; doğru rol model olma ve iletişim kodunu ifade etmişlerdir. A2 kodlu katılımcı karakter eğitiminde karşılaşılan sorunların çözümü olarak iletişim kurmanın önemli olduğunu ifade etmiştir.

"Çocuklarla sorun yaşıyorum. Bunda da çocukları tüm çocukların yanında uyarmak yerine, çocukla birebir iletişim kuruyorum. Çocuğu bulunduğumuz ortamdan çıkararak, davranışın nedenini soruyorum ve anlamaya çalışıyorum." (A2)

A1 kodlu katılımcı karakter eğitiminde karşılaştığı sorunu çözmek için farklı bir strateji kullandığını ifade etmiştir.

"Çocuğun dikkatini farklı yöne çekiyorum ya da çocuğun ortamını değiştiriyorum." (A1).

Şekil-65'te Bosna-Hersek okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri yer almaktadır.

Şekil 65: Bosna-Hersek Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlarda katılımcılar; yaş ile ortaya çıkan davranışlar ve öğrenci özelliği kodunu ifade etmişlerdir. B1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Sorun, çocuğun eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen etkinliklere ilgi göstermemesidir. Bir çocuk takım çalışmasına yatkın değilse, yeni durumların stres ve rahatsızlık kaynağı olduğu, konsantrasyonunu kolayca kaybeden, çatışan ve kolayca çatışmalara giren, benmerkezci bir çocuk sadece ve kendini düşünen bir çocuksa, asla yapmamalıyız. Kendisini rahat ve iyi hissetmediği durumlara katılmaya "zorlamak", çünkü sadece onda aynı veya benzer durumlara direnç yaratacağız. Yavaş yavaş ve sakince nasıl davranacağı ve belirli durumlarda nasıl davranacağı öğretilmelidir."

B2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Çocukların bir çatışma durumunda oyuncakları paylaşmak istemediği veya eşyaları belirlenen yere iade etmek istemediği belirli zamanlar vardır. Ayrıca çocukların grup etkinliklerine katılmak istemedikleri de olur." (B2)

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm

önerilerinde katılımcılar; doğru rol model olma ve iletişim kodunu ifade etmişlerdir. B2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Ancak o zaman uygun şekilde tepki vermek ve çocukla konuşmak çok önemlidir. Öncelikle çocuğun bir şeyi yapması istenmesine rağmen neden o anda yapmak istemediğini değerlendirmek gerekir. Çünkü bu şekilde bile çocuk bize bir mesaj gönderiyor. Daha sonra çocuğun bize gönderdiği mesaja göre problem çözmeye yaklaşırız." (B2)

B3 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Karakter yaşam boyunca inşa edilir. Mizaç değiştiremeyiz, bu nedenle bir çocuğun karakter özelliklerini geliştirirken her çocuğa ayrı ayrı yaklaşırız." (B3).

Şekil-66'da Kosova okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri yer almaktadır.

Şekil 66: Kosova Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlarda katılımcılar; yaş ile ortaya çıkan davranışlar, sosyokültürel çevre, öğrenci sayısı, öğreten niteliği kodunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod yaş ile ortaya çıkan davranışlar kodudur. K1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Değerleri çocukların gelişim ve özelliklerinden ve yaşından dolayı sorunlar yaşıyorum. Bu noktada aile ilişkileri sıkı tutmak gerekiyor. Aileden çocuğu tanımaya yönelik bilgiler alıyorum. Olumlu özelliklerini daha olumluya dönüştürmeye, olumsuz özellikleri de düzeltmeye çalışıyorum. Veli ile öğretmen ilişkisinin önemli olduğunu düşünüyorum." (K1)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod sosyokültürel çevre kodudur. K3 kodlu katılımcı karakter eğitiminde aile yapılarından dolayı sorunlarla karşılaştığını ifade etmiştir.

"Aile yapılarından kaynaklı sorunlarla karşılaşıyorum. Örneğin çekirdek ailede yaşayan çocuklar daha farklı, geniş ailelerde yaşayan çocuklar daha farklı. Geniş ailede yaşayan çocukların iletişim becerileri, daha kuvvetli, daha samimi, daha sıcak, daha cana yakın, daha çok empati kurabiliyor. Ama çekirdek ailede yetişen çocuk daha çekingen, daha bencil, empati duyguları daha az. Mahalle kültürünün yok olması da etkili bence. " (K3)

K2 kodlu katılımcı karakter eğitiminde ailenin beklentilerinden dolayı karşılaştığı sorunu ifade etmiştir.

"Uygulamada karşılaşılan sorunlar, velilerin akademik başarıya odaklanması. Veliler karakterle ilgilenmiyor. Evde alınan terbiyenin yeterli olduğunu düşünüyorlar. Nasıl davranıyor, arkadaşlarıyla nasıl anlaşıyor sormuyorlar. Ama ben o akademik başarıdan çok karakterleriyle ilgileniyorum. Veliler terbiye tarafından sormuyorlar. Bizimle sorun anında iletişim kurmakta kaçınıyorlar. Ve sorun olduğunda çocuklarının haklı olduğunu savunuyorlar. Onların terbiyesi gayet güzel ve hiç problem yok. Sorun hep başkasında okul içinde okul psikoloğuma yönlendiriyoruz."(K2).

K5 kodlu katılımcı sorun olarak ailenin okul öncesine bakışı ile birlikte öğrenci sayısı ve öğreten niteliğini belirtmiştir.

"Uygulamada şöyle sorun var. Kosova'da okul öncesi eğitim zorunlu değil. Kosova'da okul öncesi eğitim zorunlu olmadığı için veliler tarafından diğer eğitim kademelerine gösterilen itibar bize gösterilmiyor. Okul öncesi eğitimin önemi ve gerekliliğini kimse anlamadığı için bakıcı konumunda oluyorsunuz. Ayrıca sınıflar çok kalabalık. Burada mevcut sayısı 20 de olabiliyor,23 de, hatta 40 öğrenciye kadar çıkabiliyor. Yine öğretmenlerin nitelikleri de söz konusu. Öğretmen niteliğini

artırmak için burada Caritas tarafından öğretmenlere eğitim verilmişti. Yurt dışındaki okul öncesi eğitim uygulamalarını bizlere örnek gösteriyorlar. Ama bu Caritas tarafından verilen eğitim kültürümüze ve özümüze ne kadar uygundur."

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerinde katılımcılar; doğru rol model olma, iletişim, aile ile işbirliği ve bilinçlendirilmesi, öğretmen eğitimi, öğrenci sayılarının azaltılması kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod doğru rol model olma ve iletişim kodunu kodudur. K1 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Ayrıca çocuğa sevgiyi öğreteceksek, bir büyük olarak çocuğa sevgi gösterilirse çocuğun sevgiyi öğreneceğine inanıyorum. Çocuğa saygı gösterilirse çocuk da saygı gösterir." (K1)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod aile birliği ve bilinçlendirilmesi kodudur. K4 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Ailelerin tutumlarından dolayı uygulamada sorun yaşıyorum. Örneğin olumsuz aile tutumlarından dolayı çocuklarda çekingenlik, kararsızlık, utangaçlık, güvensizlik gibi karakter özelliklerine neden oluyor. Bunlarla ilgili aile tutumlarının değişmesine yönelik eğitimler verilmeli." (K4)

K5 kodlu katılımcı tarafından ifade edilen diğer kod ise öğretmen eğitimi, öğrenci sayılarının azaltılması olarak ifade edilmiştir.

"Sınıflarımızın sayılarının azaltılması gerekiyor. Ayrıca öğretmen eğitiminin kendi kültürümüze uygun olarak Türkiye destekli öğretmen eğitimi olması gerektiğini düşünüyorum."

Şekil-67'de, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri yer almaktadır.

Şekil 67: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlarda katılımcılar; yaş ile ortaya çıkan davranışlar ve sosyokültürel çevre kodunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod sosyokültürel çevre kodudur. M5 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Ailelerle sorunlar yaşıyorum. Aileler benim öğrettiğimi önemsemediklerinde çocuklar ailelerinin yaptıklarını gerçekleştiriyor. Böyle olunca da karakter eğitimi istediğim şekilde gerçekleşmiyor." (M5)

M2 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Uygulamada karşılaştığım sorun olarak yaşadığımız yüzyılın teknolojik gelişmelerinin olumsuz yönde kullanılması ve çocukların davranışlarının, karakter özelliklerinin olumsuz yönde etkilenmesidir." (M2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod ise yaş ile ortaya çıkan davranışlar kodu M3 kodlu katılımcı tarafından şu şekilde belirtilmektedir:

"Uygulamada çok büyük sorunlarla karşılaşmadım. Ama çocuklarla ilgili uygulamada yaş özelliklerinden kaynaklı sorunlar yaşadım. Bencil davranışlar sergileyip, oyuncaklarını paylaşmak istemedikleri iletişimde sorun yaşadıkları oluyor." (M3)

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerinde katılımcılar; doğru rol model olma ve iletişim kodunu ve aile birliği ve bilinçlendirilmesi kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından ifade edilen kod doğru rol model olma ve iletişim kodunu kodudur. M3 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Çocuklarla doğru iletişim kurarak çözüyorum. Doğru rol model olmak da çok önemlidir. Eğer siz paylaşıma açıksanız ve paylaşmaya özen gösteriyorsanız çocuk da sizi görerek öğreniyor." (M3)

Katılımcılar tarafından ifade edilen kod aile birliği ve bilinçlendirilmesi kodudur. M4 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Uygulamada ailelerle ilgili sorunlar yaşıyoruz. Bunun için aile eğitimi ve aile ile iletişim önemli." (M4)

Şekil-68'de, Türkiye okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri yer almaktadır.

Şekil 68:Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Öneriler Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ilk kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlarda katılımcılar; sosyokültürel çevre, bilinçsiz internet kullanımı ve öğreten niteliği kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun olarak ifade edilen kod sosyokültürel çevre kodudur. T1 kodlu katılımcı en büyük sorunu öğrencilerin aile yapılarında olduğunu belirtmiştir.

"Uygulamada karşılaştığımız en büyük sorun aile yapıları; sizin verdiğiniz değerleri ya da karakter özelliklerini aile desteklemiyor. Aile yapısına ters düşebiliyor." (T1)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod bilinçsiz internet kullanımı kodudur. T5 kodlu katılımcı öğrencilerin internet kullanımlarının sorun olduğunu ve bu konuda aileleri bilinçlendirmek gerektiğini ifade etmiştir.

"Sosyal medya kullanımına maruz kalan çocuklar en büyük endişem çocuklar somut problemler yerine hayali karakterlerin yarattığı korkularla karşılaşabiliyorlar güvenli medya kullanımı ailelerin bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum." (T5)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod öğreten niteliği kullanımı kodudur. T4 kodlu katılımcı karakter eğitimi konusunda öğretene yol gösterilmediğini ifade etmiştir.

"Uygulamada programda yeterli şekilde yer almaması, öğretmene karakter eğitimini nasıl yapacağı konusunda yol göstermiyor." (T4)

Karakter eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri temasının ikinci kategorisi olan karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerinde katılımcılar; aile birliği ve bilinçlendirilmesi kodunu ifade etmişlerdir. T1 kodlu katılımcı karakter eğitiminin etkili olabilmesi için aile ile işbirliği kurmanın önemli olduğunu belirtmiştir.

"Bu durumda aile işbirliği çok önemlidir. Bir şeyleri yaparken, neler yaptığını ailelere anlatmamız, neler yaptığınızı ailelerin bilmesi, hedeflerinizi ailelerle paylaşmanız önemli. Ben şöyle, böyle bir çalışma yapıyorum. Bu çalışmanın sonunda şunu bekliyorum. Her değer her aile için önemli olmayabilir. Ama böyle o değere dikkat çekerek siz o değeri önemli hale getiriyoruz." (T1)

T4 kodlu katılımcı program yenilenmesi ve öğretmen eğitimi kodunu ifade etmiştir.

"Karakter eğitimi ile ilgili düzenleme yapılarak, programın yenilenmesi gerekir. Ve bu konuda öğretmen eğitimi verilmesi gerektiğini düşünüyorum." (T4)

Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerilerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular:

Tablo-46'da, Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimi uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerinin karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 46: Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerilerinin Karşılaştırılması

Tablo-46 incelendiğinde, Balkan ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar yaş ile ortaya çıkan davranışlar ve öğrenci özelliği, bilinçsiz internet kullanımı, öğreten niteliği, program niteliği, öğrenci sayısı ve sosyo-kültürel çevre olarak belirtilmiştir. Kuzey Makedonya, Kosova, Bosna Hersek ve Arnavutluk'tan katılımcılar benzer şekilde yaş ile ortaya çıkan davranışlar ve öğrenci özelliğini sorun olarak ifade etmiştir. Türkiye, Kuzey Makedonya ve Kosova'daki katılımcılar karakter eğitiminde sorun olarak sosyo-kültürel çevreyi belirtmiştir. Ayrıca Kosova ve Türkiye'deki katılımcılar ise öğreten niteliğine vurgu yapmıştır. Kosova'da diğer ülkelerden farklı olarak öğrenci sayısı sorun olarak belirtilirken, Türkiye'de ise diğer ülkelerden farklı olarak program niteliği belirtilmiştir.

Tablo-46'a bakıldığında, karakter eğitimine yönelik karşılaşılan sorunların çözümünde katılımcılar doğru rol model olma, iletişim, öğretmen eğitimi, program yenilenmesi, öğrenci sayısının azaltılması ve aile ile işbirliği ailenin bilinçlendirilmesi olarak önerilerde bulunmuştur. Kuzey Makedonya, Kosova, Bosna Hersek ve Arnavutluk'tan katılımcılar benzer şekilde doğru rol model olma önerisini

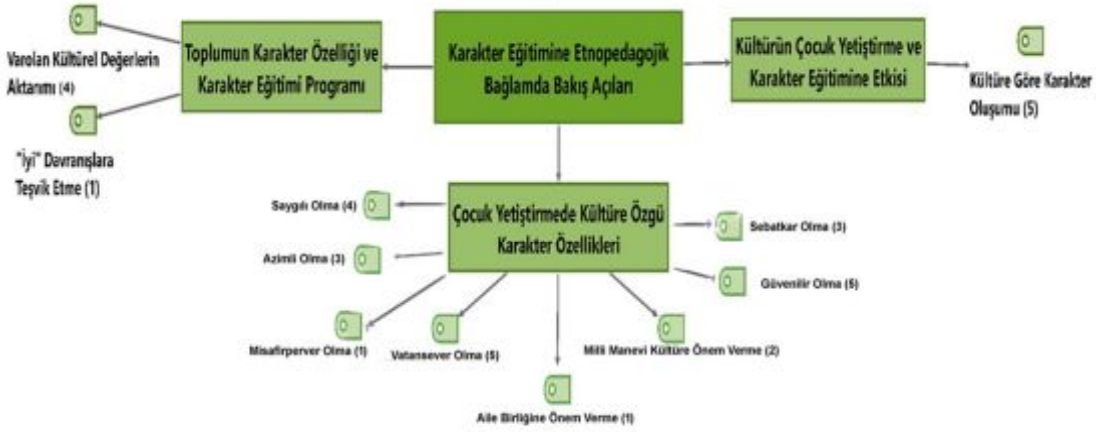
sunmuştur. Türkiye, Kuzey Makedonya ve Kosova ise benzer şekilde aile ile işbirliği ve bilinçlendirilmesini ifade etmiştir. Kosova'da diğer ülkelerden farklı olarak öğrenci sayısının azaltılmasını önermiştir. Türkiye ve Kosova'da ortak öğretmen eğitimi belirtilmiştir. Türkiye'de diğer ülkelerden farklı olarak programın yenilenmesi ifade edilmiştir.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açılarına Yönelik Bulgular:

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları teması 3 kategori altında incelenmiştir. Bu kategoriler kültürün çocuk yetiştirme ve karakter eğitimine etkisi, çocuk yetiştirmede kültüre özgü çocuğa kazandırılmak istenen karakter özellikleri ve ve bu özelliklerin programa yansımalarıdır.

Şekil-69'da, Arnavutluk'taki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin etnopedagojik bağlamda bakış açıları yer almaktadır.

Şekil 69:Arnavutluk Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ilk kategorisi olan kültürün çocuk yetiştirme ve karakter eğitimine etkisini katılımcılar; karakterin kültüre göre oluştuğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların karakter eğitiminde toplumda var olan kültürün etkili olduğunu belirtmiştir.

"Arnavut toplumunun kültürel özelliklerinin çocuk yetiştirme ve karakter eğitimine etkisi var. Çünkü aileler çocuklarını yetiştirirken, Arnavut toplumunun ait özelliklerini çocukların kazanmasını ve sergilemesini istiyorlar." (A1)

“Toplumun kültürel değerleri aileler aracılığıyla çocuklara ve çocukların nasıl yetiştirildiğine yansımaktadır. Çocuk zamanının büyük birçoğunu aile ile ve toplum içerinde geçirmektedir.” (A2)

“Toplumun kültürel özelliklerini çocuk yetiştirme ve onların karakter özelliklerini hem iyi hem kötü yönde etkilemektedir. Çocuklara değerlerin öğretilmesi, hangi değerlerin öğretileceği o kültürün değerleri ile şekillenir. Değerler aile ve çevrenin etkisi ile oluşmaktadır. En etkin etkileşim küçük yaşlarda gerçekleşir ve ömür boyu devam eder (A3).”

“Evet, kesinlikle vardır. Toplumumuzun en küçük birimini aile oluşturmaktadır. Çocuk aile ortamında ailenin geçmişten getirdiği geleneklerle yetişir. Bu gelenekler çocuğun karakterine de yansır.” (A4)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ikinci kategorisi olan çocuk yetiştirmede bulundukları topluma özgü kazandırılan/kazandırılmak istenen karakter özelliklerinde katılımcılar; sebatkâr olma, güvenilir olma, milli manevi kültüre önem verme, aile birliğine önem verme, azimli olma, misafirperver olma, saygılı olma ve vatansever olma kodlarını ifade etmişlerdir.

“Vatanlarını sevmeleri, milli değerler ve aile geleneklerini önemsemek çok önemli. Azimli olmak önemlidir.” (A1)

“Toplumumuzda vatan sevgisi, sebatkâr olmaları önemlidir. Verdiği sözü yerine getirme önemli, saygılı olma” (A2).

“Saygılı olması ve vatansever olması gerekmektedir.” (A3)

“Arnavut milletinin çocuğa yetiştirirken kattığı özellikler; vatanseverlik, sözünü tutması, misafirperverlik, saygı, olumlu yönde inatçılık yani pes etmemesi, sebatkâr olması”(A4).

“Sözünü yerine getirme, bir işi sonuna kadar sürdürmek ve pes etmemek, sebatkâr olma, vatanseverlik ” (A5)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının son kategorisi olan toplumunuza özgü karakter özelliklerinin programa yansıma durumunda katılımcılar; var olan kültürel değerlerin aktarımı ve "iyi" davranışlara teşvik etme kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun şekilde ifade edilen kod var olan kültürel değerlerin aktarımı kodudur.

"Bu değerler programa yansıtılmış durumda. Çünkü Arnavutluk'ta çocukları ülkenin geleceği olarak görüyor. Çünkü çocuklar bu yaşlarda eğitiliyorlar ve ne verirsek alıyorlar ne verirsek öğreniyorlar." (A2).

"Bu özellikler okul öncesi eğitim programına yansımaktadır. Bu özelliklerin okul öncesi eğitim programında yer alması programdaki derslere göre, gelişim alanlarına göre belirlenmiş durumda. Örneğin sanat alanında çocuğa Arnavut milletine özgü sanatsal ürünler tanıtılır. Bu tanıtım küçük yaş grubunda görsel sanatlar ile olurken, büyük yaş gruplarında tiyatral gösterilerle de yapılmaktadır."(A4).

"Toplum tarafından benimsenen özellikler uygulanan programa yansımaktadır. Ama her özellik her etkinlikte her derste yer verilecek diye bir şey yoktur. Her dersin kendine özgü karakter özelliği bellidir." (A5).

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod "iyi" davranışlara teşvik etme kodudur. A3 kodlu katılımcı toplumsal özelliklerin karakter eğitimi programına yansıdığını belirterek farklılaşan tek şeyin iyi davranışları iyileştirmek olduğunu belirtmiştir.

"Mücadele etme, sözünü tutma, saygılı olma, aile gelenekleri, misafirperverlik, vatanseverlik gibi karakter özellikleri aynı ve benzerdir. Programdan farklı olarak çocukların aileden edindiği olumsuz ya kötü özelliklerdir. Burada eğitimciye düşen kötü özellikleri ayırmak, veli ile işbirliği yaparak iyi yönleri daha da ortaya çıkarmak, kötü özelliklerin de iyileşmesi için rehber olunur." (A3)

Bosna Hersek'teki karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasına ait tek-vaka modeli Şekil 70'de görülmektedir.

Şekil 70:Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli
(Kod Hiyerarşisi)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ilk kategorisi olan kültürün çocuk yetiştirme ve karakter eğitimine etkisi katılımcılar; kültüre göre karakter oluşumu kodunu ve çok kültürlülük kodunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar ülkelerinde çok kültürlü bir yapıya sahip olduklarını belirtip her kültürün saygı ve sevgi içinde yaşadığını, etkileşim halinde olduklarını ifade etmişlerdir.

"Etkisi olduğunu düşünüyorum. Kültür ve yetiştirme, çocuğun ilk günlerden itibaren benimsediği günlük davranışını önemli ölçüde etkiler. Çocuk başlangıçta aile içinde yetiştirilir ve ahlaki, sosyal veya dini olsun, ilk kültürel özellikleri benimser. Çocuk, kültüründeki davranış modeline göre öğrenir ve başlangıçta ailesinde öğrendiklerini eğitim kurumlarında, anaokullarında ve okullarda daha da geliştirir." (B1)

"Karakter oluşumunda eğitimin kendisi kadar toplumun kültürel özelliklerinin de büyük etkisi olduğuna inanıyorum. Çocuklar farklı ülkelerden gelir ve her ülkenin kendi gelenekleri, dini bağlantıları vardır. Bütün bunlar bir çocuğun yetiştirilmesini etkileyebilir. Güzellik çeşitlilikte yatar. " (B2).

"Çocuk, çocukluk döneminde iyi ve kötüyü çevresinden yani toplumdan, iyi ve kötü ile ilgili çeşitli "işaretleri" özümseyerek öğrenir ve iyinin ve kötünün ne olduğunu öğrendiğinde bir önkoşul olan ahlaki bilgiyi kullanabilecektir. Bu nedenle, toplumun kültürel özelliklerinin çocukların yetiştirilmesinde ve karakter oluşumunda etkisi olduğuna inanıyorum." (B3).

“Toplumun kültürel özelliklerinin karakter eğitimin yetiştirilmesinde ve oluşumunda etkisi var, ülkemiz çapında kültürler farklıdır ve her insan özel olduğu için toplumda ve kültürü de özeldir ve diğerlerinden farklıdır. Her kültürün kendine has gelenekleri var.” (B4)

“Karakter ve değerlerin kültürel olduğuna inanırım. Biz çok kültürlü bir ülkeyiz. Her çocuk ilk kültürünün içinde şekillenmeye başlıyor.Biz eğitimciler, öğretmenler ve eğitim sisteminin içinde yer alan kişiler olarak her zaman kendimiz, gelişimimiz, motivasyonumuz, öğrenmemiz, eğitimimiz üzerinde çalışmalı, duygularımızı güçlendirmeli, belirli streslere nasıl tepki vermeliyiz vb. böyle, çocukları kendileri, doğa ve toplum hakkında olumlu bir imaja sahip olmaya teşvik ederiz. ” (B5)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ikinci kategorisi olan çocuk yetiştirmede bulundukları topluma özgü kazandırılan/kazandırılmak istenen karakter özelliklerini katılımcılar, nazik olma, saygılı olma, sorumlu olma, dürüst olma, özverili olma, güvenilir olma, empatik olma, milli manevi kültüre önem verme, inançlı olma, çalışkan olma, aile birliğine önem verme, farklılıklara saygılı şeklinde belirtmişlerdir.

“Nazik olma, saygı ve sorumluluk. Önemli ve önemli olan çocuklara doğdukları andan itibaren iyi bir rol model olmaktır.” (B1)

“Toplumda kişisel karakterin oluşumuna katkıda bulunabilecek karakter özellikleri, dürüstlük, empatik olma.” (B4)

“Çocukların yetiştirilmesi, ilk karakter özelliklerinin benimsendiği ailede başlar. Bu nedenle, dürüstlük ve karşılıklı güven, inançlı olma, toplumda özverili olma Boşnak halkının kişisel karakterinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.”(B3).

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının son kategorisi olan toplumunuza özgü karakter özelliklerinin programa yansıma durumunda katılımcılar; var olan kültürel değerlerin aktarımı ve "iyi" davranışlara teşvik etme kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun şekilde ifade edilen kod var olan kültürel değerlerin aktarımı kodudur. Katılımcılar toplumsal özelliklerin programa yansıdığını belirtmiştir.

“Toplumda kişisel karakterin oluşmasına katkıda bulunan özelliklerle ilgili olarak eğitimcilerin çocuklarda teşvik ettiği karakter özellikleri arasında kesin ama çok büyük olmayan farklılıklar olduğuna inanıyorum. Sevgi, saygı ve nazik olma programımızda da bulunmakta. Her eğitimci grup içindeki çocuğu tanır, eğitimci bunu bilmeli ve çalışmalıdır.”(B1).

“Kazanımlara yansıyor. Çocuk ve yarın insan, kökeni, toplumu, dini, zenginliği vb. ne olursa olsun kibar, dürüst, sorumlu, terbiyeli olmalıdır. Güzelliğin çeşitlilikte yattığına, bizi diğerlerinden ayıran bir şey olduğuna ve beslenmesi ve saygı duyulması gerektiğine inanıyorum.” (B2).

“Evet düşünüyorum. Eğitim programı ağırlıklı olarak toplumda ve kültürde kabul görmüş değerleri besler.” (B3)

“Öncede belirttiğim gibi toplumdan topluma, kültürden kültüre, ülkeden ülkeye farklılıklar olduğuna inanıyorum ama ortak amacımız aynı. Bu amaç programlara yansıyor. Çocuklara geleneklerini sevmeyi öğreteceğiz, ama aynı zamanda başkalarına saygı duymayı, ülkelerini sevmeyi, ancak başkalarına ve hepimizi birbirimizden ayıran, herkesi kendi tarzında özel kılan tüm farklılıklara saygı duymayı öğreteceğiz ve bu yüzden saygı duyuyoruz. birbirimizi, her anlamda farklı olanı sever ve saygı duyarız.” (B4).

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod "iyi" davranışlara teşvik etme aktarımı kodudur. B5 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Biz eğitimciler, öğretmenler ve eğitim sisteminin içinde yer alan kişiler olarak her zaman kendimiz, gelişimimiz, motivasyonumuz, öğrenmemiz, eğitimimiz üzerinde çalışmalı, duygularımızı güçlendirmeli, belirli streslere nasıl tepki vermeliyiz vb. böyle, çocukları kendileri, doğa ve toplum hakkında olumlu bir imaja sahip olmaya teşvik ederiz.” (B5)

Kosova okul öncesi eğitim öğretmenlerinin karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasına ait tek-vaka modeli Şekil 71’de görülmektedir.

Şekil 71:Kosova Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ilk kategorisi olan kültürün çocuk yetiştirme ve karakter eğitimine etkisi katılımcılar; kültüre göre karakter oluşumu ve çok kültürlülük kodunu ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar Arnavutlar, Boşnaklar, Sırplar, Romlar, Türkler'in ülkelerinde bir arada yaşadığını bu yüzdende çok kültürlü bir yapıya sahip olduklarını belirtip her kültürün saygı ve sevgi içinde yaşadığını, etkileşim halinde olduklarını ifade etmişlerdir.

"Toplum kültürünün çocuk yetiştirmeye etkisi var. Çocuklar küçük yaşta bunu çok algılamıyorlar. Hatta neden böyle yapmalıyım? Neden böyle davranmalıyım diye sorguluyorlar?" (K1).

"Kosova'da her ulusun kendi milliyetine özgü değerleri baskın. Kendi devletine, milletine sahip çıkmak önemlidir. Çocukların kendi milli değerlerine göre, kendi aile gelenek ve göreneklerine göre yetişmesi önemli. Ayrıca birlik ve beraberlik için diğer ulusun özelliklerine saygı duymak önemlidir." (K1).

""Kültürün karakter oluşumunda ve çocuk yetiştirilmesinde ve ahlaki gelişimde kesinlikle var. Zaten karakter oluşumu ve ahlaki gelişimi ailede başlıyor. Ailede nelerin kazandırılacağı, hangi karakter özelliklerinin kazandırılacağı o toplumun kültürel özelliklerini yansımaktadır. En yakın çevrenin özellikleri daha sonra uzak çevreye doğru geçiyor." (K2).

“Kosova çok kültürlü bir ülkedir. Prizren’de öyle. Arnavutlar, Boşnaklar, Sırplar, Romlar, Türkler hepsi birlikte yaşıyor. Hepsi birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Hepsi birbiriyle etkileşim içerisindedir. Örneğin aileler arasında kız alıp verme var. Karşı komşum Arnavut, meslektaşlarım arasında Arnavut, Boşnak var. Onların olumlu yönlerini alıyorum. Onlar da bizim olumlu yönlerimizi alıyor. Değerlerini de alabiliyorsun. Bu da çok kültürlü olmanın avantajıdır.” (K3).

“Evet, toplumun ve toplum kültürünün çocuk yetiştirmeye etkisi var. Aileler çocuklarını kendi kültürel özelliklerine göre yetiştiriyor. Çocuklar da ailelerden gördüklerini uyguluyor.” (K4).

“Toplum kültürünün çocuk yetiştirmeye etkisi var. Biz de çocuklar okul öncesi dönemde babaanne ile birlikte büyüyor. Aile yapısı olarak burada geniş aile yapısı hâkim. Ve eşinin ailesi birlikte yaşanılıyor. Babaanne ve dede. Böylece çocuk eğitiminde ve yetiştirilmesinde gelenek ve görenekler etkili oluyor.” (K5).

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ikinci kategorisi olan çocuk yetiştirmede bulundukları topluma özgü kazandırılan/kazandırılmak istenen karakter özelliklerini katılımcılar; farklılıklara saygılı, aile birliğine önem verme, yardımsever olma, dürüst olma, güvenilir olma, saygılı olma, temiz olma, nazik olma, milli manevi kültüre önem verme, çalışkan olma, azimli olma ve duyarlı olma şeklinde belirtmişlerdir.

“Çocukların kendi milli değerlerine göre, kendi aile gelenek ve göreneklerine göre yetişmesi önemli.” (K1)

“Ayrıca birlik ve beraberlik için diğer ulusun özelliklerine saygı duymak önemli.” (K1)

‘‘Sözünü tutmak, başkalarına yardımcı olmak, bir şey için söz verdiğinde asla bozmamak.” (K2)

‘‘Kosova’da Türk kültürüne özgü özellikler dikkat çekiyor. Temiz,düzenli bakımlı ve pırıl oldukları göze çarpıyor. Örneğin yan sınıfımda Arnavut öğretmen var. O benim öğrencilerimin pırıl pırıl olduğunu, annelerinin de bakımlı ve temiz olduğunu söylüyor.’’ (K3).

“Evet, azim, çalışkanlık, , nazik, duyarlıktır.” (K4)

"*Biz burada Türk, Arnavut ve Boşnaklarla birlikte yaşıyoruz. Türkler olarak değerlendirecek olursak bir Türk aile yapısının gelenek göreneklerini aktarmaya çalışıyoruz. Aile birliğine önem verme konusunda rehber oluyoruz. Bunları çocuklarımıza aktarmaya çalışıyoruz. Biz de akraba evliliği kesinlikle yoktur. Bayramlar kesinlikle tatil amaçlı değildir. Bayramlaşma, Hıdrellez, Milli Bayramlar gibi geleneksel ritüellerimiz var." (K5).*

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının son kategorisi olan toplumunuza özgü karakter özelliklerinin programa yansıma durumunda katılımcılar; var olan kültürel değerlerin aktarımı, "iyi" davranışlara teşvik etme ve çok kültürlülük kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun şekilde ifade edilen kod var olan kültürel değerlerin aktarımı kodudur. K5 kodlu katılımcı toplumsal özelliklerin özellikle özel günlerin programa yansıdığını belirtmiştir.

"Programda bayramlar, bayramların kutlanışı, yemekler, kıyafetler, insanların birbirine nasıl davranacağı, saygı gibi benzer. Böyle şeylerin benzer olması Arnavutlar, Boşnaklar ve Türkler aynı dili konuşmasak da aynı dini inanca sahibiz. Ayrıca yıllar boyunca Arnavutla da Boşnakla da Osmanlı hâkimiyeti altında birlikte yaşadık. Aynı kültürün çocuklarıyız." (K5)

"Kültüre özgü yansıyan örneğin Arnavut Bayrak günü kutlanıyor. Biz de Türkiye Cumhuriyetinin resmi bayramlarını kullanıyoruz. Belirli gün ve haftalarda özellikle vatanseverlik, vatana özgü değerleri yansıtıyoruz. Kültürel değerlere saygı ve etkileşim de yansıyor. Çünkü zengin bir kültürel bir ortamda yaşıyoruz. Birbirimize saygı duymamız önemli." (K3) .

K4 kodlu katılımcının konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

"Toplumda topluma özgü karakter özelliği duyarlık bulunmakta ama programda bu sorumluluk, titizlik ve disiplin olarak yansımaktadır. Birbirinden farklı olarak yer alsa da özünde iyi insan olmaya teşvik etmek" (K4)

K2 kodlu katlımcı ise kullanılan programın Kosova'daki her ulusun karakterine özgü planlamanın olmadığını belirtmiştir.

“Çok uluslu bir devlet olduğumuz için kullanılan programda her ulusun karakterine özgü bir planlama yok. Farklı kültürlere yönelik tek program olduğu için aynılık, benzerlik ve farklılık yönünden değerlendiremeyeceğim.”

Kuzey Makedonya’daki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasına ait tek-vaka modeli Şekil 72’de görülmektedir.

Şekil 72: Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşisi)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ilk kategorisi olan kültürün çocuk yetiştirme ve karakter eğitimine etkisi katılımcılar; kültüre göre karakter oluşumu ve çok kültürlülük kodunu ifade etmişlerdir.

“Kültürün etkisi var. Biz de farklı ulusların olduğu çok kültürlü bir devlette yaşıyoruz. Makedonlar, Arnavutlar, Türkler. “ (M1)

“*Etkili olduğunu düşünüyorum. Örneğin Kuzey Makedonya’da yaşıyoruz. Biz burda Arnavutlar, Türkler ve Makedonlar birlikteyiz. Her etnik köken kendi kültürüne özgü çocuk yetiştiriyor.”* (*M2)*

‘‘Hem toplumun hem de aile kültürünün çok etkisi olduğunu düşünüyorum. Aslında çocuklar toplumun özellikle de yaşadıkları ailenin aynası olarak karşımıza çıkıyor. Çünkü karakter eğitimi ailede başlıyor. Aile ne öğretirse nasıl davranırsa çocuk onu alarak bize geliyor.’’ (*M3)*

‘‘Çocuklarda karakterin yetişmesinde ve eğitilmesinde toplumun kültürel özellikleri etkilidir. Çoğunlukla çocukların çok kültürlü bir toplumda yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Fark buradan kaynaklanmaktadır.’’ (M4)

‘‘Her birey, yaşamın farklı alanlarındaki davranışlarına rehberlik eden belirli davranış kalıpları ve değerler sağlayan bir kültürün içine doğar.’’ (M5)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ikinci kategorisi olan çocuk yetiştirmede bulundukları topluma özgü kazandırılan/kazandırılmak istenen karakter özellikleri, katılımcılar tarafından sorumlu olma, saygılı olma, misafirperver olma, milli manevi kültüre önem verme, aile birliğine önem verme, sevgi sahibi, farklılıklara saygılı ve özenli olma olarak belirtilmiştir.

‘‘Arnavutlar da sözünü verirsen ne olursa olsun tutmalısın. Saygı önemli. Misafir geldiğinde o kadar çok saygı duyuyoruz. Misafir geldiğinde herşeyi yana bırakıyorsa misafire saygı duyuyoruz. Ama Makedonları bilmiyorum.’’ (M1).

‘‘Makedonya’daki Türkler aile birliği, aile gelenek ve görenekleri, saygı, milli değerlere önem verme, bayramlar gibi özellikleri kazandırmaya ve korumaya çalışıyor.’’ (M2).

*‘‘Sevgi, farklılıklara saygı önemli bizde’’ (*M3).

‘‘Yetişkinlere saygı, dürüstlük- (yalan söylememek), kendine ve başkalarına özen göstermek, kendine ve başkalarına karşı sorumluluk.’’ (M5)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının son kategorisi olan toplumunuza özgü karakter özelliklerinin programa yansıma durumunda katılımcılar; var olan kültürel değerlerin aktarımı ve "iyi" davranışlara teşvik etme kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun şekilde ifade edilen kod var olan kültürel değerlerin aktarımı kodudur. M1 kodlu katılımcı çok az yansıdığını ifade etmiştir.

‘‘Devletin okul öncesi eğitim programına çok az yansıyor. Bunun üzerine çalışılmıyor. Biz kendimiz farklı kombinasyonlar yapıyoruz.’’ (M1).

M2 kodlu katılımcı Makedonların toplumsal özelliklerinin özellikle programa yansıdığını belirtmiştir.

“Makedonların özgür yönü programa yansıyor. Ama Makedonya’daki diğer etnik kökendeki Arnavutlar ve Türklerin değerleri, karakter özelliklerine yansıdığını düşünmüyorum.” (M2)

M4 kodlu katılımcının iletmiş olduğu görüş şu şekildedir:

‘‘Karakter eğitimi için özel bir programımız yok, ancak programımızda çeşitli etkinliklerle tanıtılıyor ve karakter özelliklerinin eğitimi için sürekli çalışıyoruz. Farklılıklara saygı karakter özellikleri kazanımlarda var’’ (M4).

M5 kodlu katılımcı toplumun kültürüne özgü değerlerinin programa yansımasına rağmen çocuklara daha fazla yansıtabilecek öneride bulunmuştur.

‘‘Tüm önemli değerlerin tartışılacağı haftalık etkinlikler şeklinde özel bir programımız olsaydı belki çocuklara daha fazla yansıtmamıza yardımcı olabilirdi’’ (M5).

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod "iyi" davranışlara teşvik etme kodudur. M4 kodlu katılımcı ayrıca eğitim sürecinde toplumsal özelliklerden farklı olarak olumlu davranışları vurguladığını ifade etmiştir.

“Tüm eğitim sürecinde etnik kökeni ne olursa olsun iyiye yönlendiriyoruz. Çocuğu n olumlu karakter özelliklerini vurgulamaya çalışırız. Negatifler mümkün olduğunca düşük olmalıdır.” (M4)

Türkiye’deki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasına ait tek-vaka modeli Şekil 73’te görülmektedir.

Şekil 73:Türkiye Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedojik Bağlamda Bakış Açıları Temasına Ait Tek-Vaka Modeli (Kod Hiyerarşi)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ilk kategorisi olan kültürün çocuk yetiştirme ve karakter eğitimine etkisi katılımcılar; bağımlı çocuklar ve kültüre göre karakter oluşumu kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun şekilde ifade edilen kod bağımlı çocuklar kodudur. T2 kodlu katılımcı kültürün çocuk yetiştirme ve karakter eğitiminde etkili olduğunu ve bu yüzden Türkiye kültüründen var olan aşırı korumacı özelliğin bağımlı çocuklar yetiştirdiğini ifade etmiştir.

"Toplumun kültürünün çocuk yetiştirmeye etkisi var. Aşırı derecede bağımlı olarak yetiştiriliyor çocuklarımız. Aşırı korumacı bir tutumla yetiştiriliyor." (T2)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod kültüre göre karakter oluşumu kodudur. T5 kodlu katılımcı kültürün çocuk yetiştirme ve karakter eğitiminde etkili olduğunu ifade etmiştir.

"Toplumun kültürel özelliklerinin çocuk yetiştirme ve karakter eğitimi üzerine etkisi olduğunu düşünüyorum. Her kültür farklı bir motif çocukların karakterleri bulundukları toplumun kültürüne göre şekilleniyor." (T5)

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının ikinci kategorisi olan çocuk yetiştirmede bulundukları topluma özgü kazandırılan/kazandırılmak istenen karakter özelliklerinde katılımcılar, saygılı olma, iyiliksever olma, vatansever olma, hoşgörülü olma, sevgi sahibi olma, aile birliğine önem verme, dürüst olma, milli manevi kültüre önem verme, misafirperver olma, yardımsever olma şeklinde ifade etmişlerdir.

Bununla ilgili olarak katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştır:

"İyi bir insan olması, vatanına, milletine, bayrağına saygılı olmasıdır." (T1)

''Vatanseverlik, büyüklerine saygı'' (T2)

''Bizim toplumumuzda sevginin sakınılmadan paylaşılması yönünden çok kıymetlidir. Hoşgörü, sevgi, milli değerler, aidiyet aile birliği önemli.'' (T3).

''Dürüst, saygılı, misafirperver, yardımsever '' (T4).

''Büyüklerine ve küçüklerine çevresindeki canlılara karşı sevgi ve saygılı'' (T5).

Karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açıları temasının son kategorisi olan toplumunuza özgü karakter özelliklerinin programa yansıma durumunda

katılımcılar; var olan kültürel değerlerin aktarımı, okulda pratiğe dökme ve davranışı ayrıştırma ve "iyi" davranışlara teşvik etme kodlarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar tarafından yoğun şekilde ifade edilen kod var olan kültürel değerlerin aktarımı kodudur. T1 kodlu katılımcı toplumsal özelliklerin programa yansıdığını belirtmiştir.

"Toplumun istediği bu karakter özelliklerine programdaki karakter özelliklerine de yansıyor. Öğretmenler de biz toplumun bir parçasıyız. Bu özellikleri biz de çocuklara yansıtıyoruz." (T1)

Ayrıca T1 kodlu katılımcı kazanılmak istenen davranışları toplumda pratik yaparak öğrenemeyen öğrencilerin okulda eğitim aşamasında pratik yaparak öğretildiğini ifade etmiştir.

"Toplumdaki ailelerin çocuklara davranışı farklı, okuldaki davranışlar ve öğretmeye çalıştığımız farklı. Örneğin çocuğu becerikli, bilinçli, kendine özgü saygısı olsun istiyor ama bunu da evde kendisi sağlamıyor. Çocuğun sorumluluk sahibi olması için sorumluluk veriyor musunuz?" Okulda karakter özelliklerinin pratiğe dökülmesi yaparak öğrenilmesi için çabalıyoruz ''(T1).

T2 kodlu katılımcı karakter eğitimini ve değerleri geniş çerçevede aldığı ve öğretmen insiyatifine bırakıldığı için toplumun kültürel özelliklerinin tam olarak yansımadığını belirtmektedir.

''Okul öncesi eğitim program geniş çerçevede aldığı ve öğretmen insiyatifine bırakıldığı için tam olarak yansıdığını düşünmüyorum. Öğretmen bir değeri geçebilir. Detaylı da yer alabilir'' (T2).

T3 kodlu katılımcı toplumdaki karakter özelliklerinin programda bir şekilde yer aldığını fakat yaşamın kendisinde çocuklarımızın ve bizim nerede olduğunu sorgulamaktadır.

Bunlar programda yer verilmiş ama çerçeve programı şeklinde belirlenmiş. Ama bunun yer verilmesinde bunu nasıl sağladığımız önemli. Herşey program, matbu formlar, yönetmelik değil, yaşamın kendisi önemli olan. Biz insani olarak neredeyiz? (T3).

T4 kodlu katılımcı da toplumun karakter özelliklerini yansıttığını ama yeterli bulmadığını ifade etmektedir.

‘‘Bazı durumlarda yansıtılıyor yeterli bulmuyorum. Aslında ikisinde de amaç ortak dürüst insanların yetişmesine yönelik.’’ (T4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kod "iyi" davranışlara teşvik etme kodudur. T5 kodlu katılımcı toplumda kazanılan olumlu ve olumsuz özeliklerden olumlu özellikleri teşvik ettiğini belirtmiştir.

“Çocuk yetiştirmede ailelerin büyüklerinden görerek edindikleri olumlu ve olumsuz özellikler vardır biz eğitimcilerin görevi olumluyu devam ettirip olumsuz davranışları başta kendimizde çevremizde, çocuklarda en iyi yönde değiştirmektir.” (T5)

Balkan Ülkeleri Ve Türkiye’deki Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açılarının Karşılaştırılmasına Dair Bulgular:

Tablo-47’de, Balkan ülkeleri ve Türkiye’deki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimine etnopedagojik bağlamda bakış açılarının karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 47: Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Etnopedagojik Bağlamda Bakış Açıları

Tablo-47'de görüldüğü üzere, katılımcılar topluma ait karakter özelliklerinin eğitim programlarına dört farklı şekilde yansıdığını belirtmişlerdir. Beş ülkedeki katılımcıların yoğun olarak ifade ettiği görüş, programda varolan kültürel değerlerin aktarımıdır. Ortak olarak ifade ettikleri görüş ise, kullandıkları programların iyi davranışları teşvik etmesidir. Ayrıca Bosna Hersek, Kuzey Makedonya ve Türkiye'deki katılımcılar benzer şekilde toplumun karakter özelliklerinin okul ortamında pratiğe dökme ve davranışı ayrıştırma olarak ifade etmişlerdir. Kosova' daki katılımcılar çok kültürlülüğe dikkat çekmiştir.

Tablo-47 incelendiğinde, beş ülkedeki katılımcılar kültürlerinde çocuklara kazandırılmak istenen toplam 26 karakter özelliği belirtmişlerdir. Beş ülkede benzer belirtilen karakter özellikleri milli manevi kültüre önem verme ve saygılı olmadır. İyiliksever olma karakter özelliği, yalnız Türkiye'deki katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Özenli olma karakter özelliği, yanlızca Kuzey Makedonya'daki katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Duyarlı olma ve temiz olma karakter özellikleri ise Kosova'daki katılımcılar tarafından belirtilmiştir. İnançlı olma, yaratıcı olma, meraklı olma, özverili olma ve empatik olma karakter özellikleri sadece Bosna Hersek'teki katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Azimli olma karakter özelliği Arnavutluk've Kosova'daki katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Yardımsever olma, Türkiye ve Kosova'daki katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Tablo-47'ye bakıldığında, dürüst olma karakter özelliği, Bosna-Hersek, Kosova ve Türkiye'deki katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Arnavutluk ve Kosova'daki katılımcılar benzer şekilde diğer ülkelerdeki katılımcılardan farklı olarak nazik olma karakter özelliğini ifade etmiştir. Güvenilir olma karakter özelliğini Arnavutluk, Kosova ve Bosna Hersek'deki katılımcılar belirtmiştir. Aile birliğine önem verme karakter özelliği Arnavutluk, Kosova, Kuzey Makedonya ve Türkiye'deki katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Vatansever olma karakter özelliği sadece, Arnavutluk ve Türkiye'deki katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Farklılıklara saygılı karakter özelliği, Kosova ve Kuzey Makedonya'daki katılımcılar, sevgi sahibi olma Türkiye ve Kuzey Makedonya, hoşgörülü olma ve kendini ifade etme, sorgulama yeteneği Bosna Hersek ve Türkiye'deki katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Sebatkâr olma karakter özelliği ise Türkiye haricindeki diğer ülkelerdeki katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Tablo-47'nin son kategorisi kültüre göre karakter oluşumu ve kültürün karakter eğitimine etkisidir. Bu noktada katılımcıların tümü yoğun şekilde kültürün karaktere etkisi olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'deki katılımcılar diğer ülkelerdeki katılımcılardan farklı olarak kültürün çocuk yetiştirmeye olumsuz etkisinden bahsederek Türkiye'de çocukların anne, baba ya da yetişkine bağımlı olarak yetiştirildiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca Kosova, Kuzey Makedonya ve Bosna'daki katılımcılar çok kültürlülüğe dikkat çekerek, farklı kültürlerin çocuk yetiştirmeye farklı etkileri olduğunu ifade etmiştir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışma bulgularından ulaşılan sonuçlar, farklı çalışmaların sonuçlarıyla bütünleştirilip yorumlanarak sunulmuştur. Yorumlanan sonuçlar ışığında çalışmadan ulaşılan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Sonuç ve Tartışma

Birinci araştırma sorusunun ilk kısmında Balkan Ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye'nin okul öncesi eğitim programlarının mevcut yapılarının nasıl olduğuna ilişkin yanıtlar aranmıştır. Bu doğrultuda elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

- ✓ Araştırmaya dâhil edilen okul öncesi eğitim programları 2013-2021 yılları aralığında yayınlanmıştır. Ulaşılan programlardan en güncel olanı 2021 yılına ait Bosna (Saray Bosna Kantonu) okul öncesi eğitim programı, en eski olanı ise 2013 yılına ait olan Türkiye okul öncesi eğitim programıdır. Bu noktada araştırmaya dâhil edilen Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarının, Türkiye okul öncesi eğitim programından daha güncel olduğu tespit edilmiştir.
- ✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları yaş aralığı açısından karşılaştırıldığında Bosna-Hersek, Kosova ve Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programları 0-6 yaş aralığı, Arnavutluk ve Türkiye ise 3-6 yaş aralığını kapsadığı belirlenmiştir. Yaş aralığı açısından okul öncesi dönemin tamamını kapsayan ülke programlarının Bosna-Hersek, Kosova ve Kuzey Makedonya olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi dönem, çocuğun doğduğu andan itibaren 6 yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır (Başal, 2007). Gülaçtı (2014), okul öncesi eğitimin çocuğun doğumu itibariyle 72 aylık olana kadar olan süreci kapsadığını belirtmektedir. Bu anlamda okul öncesi eğitim programları 0-6 yaş aralığını kapsamalıdır (Düşek & Dönmez, 2012).

✓ Eğitim programları, öğrencinin *neyi, niçin, nasıl,* öğrenmesi gerektiğine dair eğitimcilere klavuzluk yaparlar (Bolat, 2017). Bu doğrultuda ilk olarak Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları *niçin* sorusuna yanıt bulmak için incelenmiş ve programlarda bu soruya cevaben amaçların yer aldığı tespit edilmiştir. Balkan ülkeleri okul öncesi eğitim programlarındaki amaçlar ile, Türkiye okul öncesi eğitim programında yer alan amaçlar karşılaştırıldığında Balkan ülkeleri amaçlarının daha detaylı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ekici ve Kırkıç (2021), eğitim programının amaçlarının detaylı belirlenmesinin önemine değinerek; programın diğer öğelerinin amaçlara göre yapılandırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında *"ne"* sorusuna yanıt bulmak için programların içerik kısmı incelenmiş; karşılığında gelişim öğrenme alanları, temalar, kavramlar, değerler ve belirli gün haftalar başlıklarına ulaşılmış ve programlar bu başlıklar doğrultusunda karşılaştırılmıştır. Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarına bakıldığında, öğrenme alanlarının çocuk gelişiminin temelini oluşturan gelişim alanlarına uygun oluşturuldukları belirlenmiştir. Bayhan ve Artan (2005), gelişim alanlarının bilişsel, dil, psikomotor, sosyal-duygusal olarak ayrıldığını ve eğitim programlarına da bu alanların temel oluşturduğunu ifade etmektedir. Bilişsel gelişim akıl, mantık yürütme, düşünme ile ilgili süreçleri kapsamaktadır (Erden & Akman, 1998). Okul öncesi eğitim programlarında da bu alana yönelik kazanımlar, çocukların akıl, mantık yürütme ve düşünme ile ilgili becerilerini desteklemeyi hedeflemektedir. Dil gelişimi, bireyin doğduğu andan itibaren dili edinimini içeren süreçtir (Erden &Akman, 1998). Okul öncesi eğitim programlarında dil gelişimi alanına yönelik konuşma, dinleme, okuma, yazma gibi becerilerle ilgili kazanımlar yer almaktadır. Psikomotor gelişim, bireylerin bedensel olarak büyüme ve gelişmesini ifade eden alandır (Erden & Akman, 1998). Okul öncesi eğitim programlarında bu alanla ilgili hem büyük kas hem de küçük kas gelişimini desteklemeye yönelik kazanımlar mevcuttur. Sosyal duygusal gelişim ise kişilik gelişimi ile birlikte sosyalleşme sürecini kapsamaktadır. Bu alanda da çocuğun kişiliğini ve sosyalleşmesini destekleyen kazanımlar bulunmaktadır. Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının benzer şekilde bilişsel, sosyal, duygusal, dil, psikomotor gibi gelişim, öğrenme alanlarına ayrıldığı; fakat Arnavutluk, Kosova, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programlarında Türkiye'den farklı 'öğrenmeye yönelik yaklaşımlar alanı' olduğu, Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında ise farklılıkların 'yaşadığımız dünya'

ve ‘sanat kültür ’ alanları olduğu tespit edilmiştir. Balkan Ülkelerinin Türkiye’den farklı olarak yer verdiği ‘öğrenmeye yönelik yaklaşımlar’ alanının temelini bireyin öğrenmeyi öğrenmesine rehberlik etme süreci oluşturmaktadır. Bu alan ile çocuklar erken öğrenme sürecinde kendilerine özgü tarzlarını yansıtan yatkınlıkları, tutumları, alışkanlıkları tanır ve geliştirirler. Tutkun (2022), çocuklann kendi öğrenmelerini organize edebilmeleri için onlara öğrenme yollarının neler olduğu konusunda rehberlik yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu konuda öğrenmeye yönelik yaklaşımlar alanı eğitimciye yol göstericidir. Türkiye okul öncesi eğitim programından farklı olan diğer alan ise ‘sanat kültür’ alanıdır. Bu alanın temelini kültür ve kültürel miras oluşturmaktadır. Bu temel doğrultusunda çocuklar kültürel, sanatsal ve sosyal faaliyetlere aktif katılır; kültürel olguları ve gelenekleri deneyimler. Deneyimleriyle birlikte kültürel duyguları hisseden çocuklarda, kültürel kimlik oluşmaya başlar. Eğitim ile kültürel kimliğin kazandırılması küreselleşme ile birlikte daha önemli hale gelmektedir (Bilgin & Köksal, 2018). Eğitimin görevi; içinde bulunulan toplumun kültürünün nesilden nesile aktaramını sağlamaktır (Bay & Turan, 2019). Sapsağlam (2020), çalışmasında Türkiye’de 1994 ile 2013 yılları arasındaki okul öncesi eğitim programlarını kültüre özgü milli kavramlar açısından inceleyerek, programların bu konuda yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Balkan Ülkelerinin Türkiye’den farklı diğer bir alan ise ‘yaşadığımız dünya’dır. Bu alanın alt bileşenlerini problem çözme, matematik, doğa, bilim ve teknoloji okuryazarlığı oluşturmaktadır. Sayan (2016), teknolojinin çocuk merkezli olarak nasıl kullanılması gerektiği programla bütünleştirilerek belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

- ✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında içerik kısmında temalara yer verilme durumu incelenmiştir. Bu inceleme ile Arnavutluk ve Kosova okul öncesi eğitim programları haricinde temalara yer verilmediği tespit edilmiştir. Arnavutluk okul öncesi eğitim programında ders adları, Kosova’da ise aylık projeler ile ilişkilendirilerek temalar oluşturulmuştur. Bu anlamda Türkiye, Kuzey Makedonya ve Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarının diğer iki ülke programına göre daha esnek olduğı sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitim programlarında esneklik, okul öncesi eğitim öğretmenlerine programın uygulanması konusunda özerklik sağlamaktadır (Yerliyurt & Ersoy, 2021).

Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında içerik kısmında kavramlara yer verilme durumu incelenmiştir. Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul

öncesi eğitim programlarında kavramların benzer şekilde yer aldığı belirlenmiştir. Programlarda kavramlar sayı, miktar, zıt, renk, geometrik, şekil, boyut, konum, duygu, zaman biçiminde çeşitlendirilmiştir. Okul öncesi dönemde kavram öğreniminin önemine değinen araştırmacılar, okul öncesi eğitim programlarında yer verilen kavramların ilkokul eğitimine temel oluşturduğuna dikkat çekmektedir (Gülmez, 2019; Çamlıbel, 2012; Balat, 2003).

Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının içerik kısmında değerlerin ayrı bir başlık altında yer alıp almadığına bakılarak , bir tek Arnavutluk okul öncesi eğitim programında değerler başlığının ayrı bir şekilde yer aldığı tespit edilmiştir. Oysa Türkiye'de 2013 okul öncesi eğitim programı oluşturulmadan önce 2010 yılında 2010/53 Sayılı (İlk Ders Konulu) Genelge ile 'Değerler Eğitimi' planlaması yapılması için örnek etkinlikler yayınlanmıştır. 2017 yılına gelindiğinde okul öncesi eğitim programı haricinde diğer sınıflara ait programlarda güncellemelere gidilerek, programlara kök değerler (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) adıyla bir başlık eklenmiştir. Ayrıca kök değerler programda yer alan bilgi, beceri ve tutumlarla bütünleştirilerek; öğretmenlere yol gösterici şekilde yapılandırılmıştır. Fakat 2013 okul öncesi eğitim programında böyle bir bölüm bulunmamaktadır. Kayhan vd (2019), gerçekleştirdikleri çalışmada günümüzde Türkiye okul öncesi eğitim programlarında değerler eğitiminin yeterli olmadığı sonucuna ulaşarak, bu alana yönelik programlarda düzenlemeler yapılması gerektiğini önermektedir.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları içerik kısmında belirli gün ve haftaların ayrı bir başlık altında yer alıp almadığına bakılmış ve sadece Türkiye okul öncesi eğitim programında belirli gün ve haftalara liste şeklinde yer verildiği belirlenmiştir. Öner ve Yiğit (2021), okul öncesi eğitim programında belirli ve gün haftalara yer verilmesinin, erken dönem sosyal bilgiler eğitimine imkan verdiğine dikkat çekmektedir.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında *nasıl* sorusuna yanıt bulmak için programlarda yer alan eğitim durumları incelenmiştir. Bu inceleme ile yöntem-teknik, fiziki ortam, etkinlikler ve aile katılımı başlıklarının Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında benzer şekilde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim programlarında amaçların gerçekleşebilmesi için kullanılan yöntem ve teknikler oldukça önemlidir (Yalçın & Uzun, 2018). Yöntem ve

teknikler farklı şekilde yapılandırılarak, etkinlikler oluşturulmaktadır (Soydan, 2018). Etkinliklerin sağlıklı ve güvenli bir şekilde gerçekleşmesi için, çocukların gelişimine uygun fiziksel ortamın kalite standartlarının belirlenmesi gerekmektedir (Babaroğlu, 2018). Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında fiziki ortam başlığı altında öğrenme merkezlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Öğrenme merkezleri; çocukların oynayabileceği, yeni şeyler deneyebileceği, keşfedebileceği, oluşturabileceği, deneyimlerini sohbet ederek paylaşabileceği, sorunları çözebileceği, kararlar verebileceği kalıcı bilgiler inşa edebildiği yerlerdir (Dülgeroğlu & Günindi, 2022). Çocuklar öğrenme merkezlerinde akranlarıyla oynar, bu da kişisel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunur (Çelebi Öncü, 2017). Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında fiziki ortam başlığından sonra aile katılımı yer aldığı belirlenmiştir. Aile katılımı, anne ve babanın çocuğun gelişim ve eğitim sürecine destek olması için gerçekleştirilen faaliyetlerden oluşmaktadır (Arslan , 2021). Okul öncesi eğitim kurumlarında verilen eğitimin ev ortamında aile tarafından desteklenmesi; kurumdaki eğitimin devamlılığı, sürekliliği ve kalitesi açısından önemlidir (Görür, 2020). Ogelman (2014) , okul öncesi eğitimde kaliteyi artırmak için aile katılımının sağlanması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

✓ Okul öncesi eğitim programlarıın amaç; içerik ve eğitim durumları bağlamında öğrenci, öğretmen ve program düzeylerinde ne kadar başarıya ulaşıldığını ancak iyi bir ölçme ve değerlendirme yapılması ile mümkün olacaktır (Aslan vd, 2016). Bu anlamda Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında değerlendirmeyi nasıl gerçekleştirdikleri yönünden incelenmiştir. Bunun sonucunda Hersek Bölgesi Neretva Kantonu okul öncesi eğitim programında değerlendirme ile ilgili bir bilgi bulunmadığı, diğer okul öncesi eğitim programlarında değerlendirmenin nasıl gerçekleştiğine yönelik ayrı bölümlerin olduğu tespit edilmiştir. Değerlendirme “bir çocuğun belirli bir niteliğe sahip olma derecesini belirlemek için kullanılan bir prosedürdür” (Gullo, 2005). "Değerlendirme, birçok kanıt türünden çocuklar için bilgi toplama, daha sonra bu bilgileri organize etme ve yorumlama sürecidir" (McAfee vd, 2004). Değerlendirme ile her bir çocuğun bireysel ilerlemesi desteklenir ve düzenli raporlama ile çocuğun gelişimi hakkında bilgi sağlanır. Sapsağlam (2013), değerlendirmenin sadece çocuk boyutundan değil, program ve öğretmen boyutuyla da yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Arnavutluk, Kosova, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programlarında değerlendirme yanlızca öğrenci, Bosna Bölgesi Saraybosna Kantonu öğrenci ve

öğretmen boyutuyla yapıldığı belirlenmiştir. Türkiye okul öncesi eğitim programında ise değerlendirme, öğrenci, öğretmen ve program boyutuyla yapılmaktadır. Bu anlamda Türkiye okul öncesi eğitim programında varolan değerlendirmenin Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarından daha detaylı ve çok yönlü tespit edilmiştir. Saracaloğlu (2019), programın değerlendirilmesi ile programda yer alan kazanımların ne kadarının gerçekleştirildiği analiz edilerek yorumlanır ve programdaki eksiklikler gözden geçirilerek, program revize edilir. Öğretmenin kendini değerlendirmesi ile de eksik olan alanlarını görür ve öğrenme-öğretme sürecini tekrardan yapılandırır (Gürlen vd, 2019).

Birinci araştırma sorusunun ikinci kısmında Balkan Ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye'nin okul öncesi eğitim programlarında amaç, ilke ve öğrenme alanlarındaki karakter özellikleri tespit edilmiş; benzerlik ve farklılıkları karşılaştırılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlar sunulmuştur:

✓ Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programları ile Türkiye okul öncesi eğitim programları amaçlarında tespit edilen karakter özellikleri karşılaştırıldığında, Türkiye okul öncesi eğitim programı amaçlarında öğrencilerin sahip olunması istenilen karakter özelliklerinin Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarında öğrencilerin sahip olunması istenilen karakter özelliklerinden daha az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarında ise amaçlar kısmında elde edilen karakter özelliklerinden nasıl bir öğrenci yetiştirmek istediklerine yönelik ulaşılan sonuç Şekil-74' te detaylı olarak yer almaktadır.

Şekil 74: Balkan Ülkeleri Okul Öncesi Eğitim Programlarının Hedeflediği Öğrenci Tipi

Şekil-74'te görüldüğü üzere Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarında yetiştirmek istediği öğrenci tipi; sağlıklı, başarılı, üretken katılımcı, etkili iletişimci, etkin vatandaş ve düşünme becerileri sahibidir.

Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programında öğrencilerin sağlıklı bir birey olarak yetişmesi için amaçlarda belirlenen karakter özellikleri sağlıklı, bağımsız, dayanıklı, dengeli, esnek, özfarkındalık, özsaygı, özdenetim, öz yetkin, temiz, tedbirli, özgüvenli olmasıdır. Sönmez ve Bilir (2016), okul öncesi dönem çocuklarının fiziksel, ruhsal, sosyal, duygusal ve bütüncül olarak sağlıklarının desteklenmesi gerektiğine vurgu yaparak; Türkiye okul öncesi eğitim programında sağlıkla ilgili amaçlara yer verilmesi, bu konu ilgili kazanım ve etkinliklerin de sayısının artırılması gerektiğini belirtmektedir.

Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programında öğrencilerin etkili iletişimci olarak yetişmesi için amaçlarda belirlenen karakter özellikleri nazik, saygılı, güvenilir, dürüst, uzlaşmacı, dışa dönük, hoşgörülü ve empatiktir. Öğrencilerin birbirlerine karşı dürüst, saygılı, nazik, hoşgörülü ve empatik davranmaları, duygularını doğru şekilde ifade ederek, işbirliği içinde olmaları etkili iletişimin temellerini oluşturur. Bu temel ile yetişen nesiller sağlıklı bir toplumun oluşmasına katkı sağlar (Atabey, 2018).

Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programında öğrenciler için amaçlarda; meraklı, yaratıcı olmaları birlikte eleştirel düşünme, problem çözme becerilerine sahip olmalarına yönelik maddeler tespit edilmiştir. Mutlu ve Aktan (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmayla okul öncesi eğitim öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programında düşünce becerileri eğitimi olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat Türkiye okul öncesi eğitim programında ilkeler kısmında düşünme becerilerine yönelik bir madde olmasına rağmen, amaçlarında her hangi bir madde bulunmamaktadır (Şahin &Akman, 2018).

Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programı amaçlarında başarılı öğrenci karakter özellikleri kendi öğrenmesini düzenleyebilen, dikkatli, azimli, sebakatkar, sabırlı olarak tespit edilmiştir. Sarıbaş ve Akduman, (2019) öz-düzenleme becerisini, bireyin kendi öğrenmesinin farkına varması, bu yönde kullanması gereken stratejileri belirleyip uygulaması olarak tanımlamaktadır. Tozduman Yaralı ve Aytar (2017), öz düzenleme becerisine sahip olan okul öncesi dönem çocuklarında davranış

bozukluklarının daha az olduğunu saptamış ve okul öncesi eğitimde kazanılan öz düzenleme becerisinin bireyin yaşamını olumlu etkileyeceği sonucuna ulaşmıştır. Gündüz (2020), okul öncesi dönem çocuklar için geliştirdiği öz düzenleme becerisi programının akranlar arasındaki uyumu, iletişimi olumlu etkilediği sonucuna ulaşarak; okul öncesi eğitim programlarında öz düzenleme becerilerinin hedeflenmesinin önemine dikkat çekmektedir.

Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarının öğrencileri işbirlikli, paylaşımcı, girişken, yeniliğe açık, bilgiye, bilime, teknolojiye önem veren, risk alan, üretken ve katılımcı bireyler yetiştirmeyi amaçladıkları belirlenmiştir. Eğitimde üretkenlik sadece ürün yaratmak için değil, bireylerin ve toplumların süreklilik ve sürdürülebilirliği için gereklidir (Ersoy vd, 2021). Türkiye'de okul öncesi eğitim politikalarına yönelik bir araştırmada, okul öncesi dönemden itibaren çocuklara üretkenlik gibi yaşamsal beceriler olan becerilerin kazandırılması için uygun bir program hazırlanması gerektiği belirtilmektedir (Ulus & Çetin, 2022).

Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarının amaçlarında yer verdikleri aile birliğine, milli manevi kültüre önem veren, demokratik, farklılıklara saygılı, vatansever, sosyal, iyiliksever, şefkatli, yardımsever, sorumlu ve eşit karakter özelliklerine göre etkin vatandaş yetiştirmeyi hedefledikleri belirlenmiştir. Türkiye okul öncesi eğitim programı amaçlarına göre sadece milli manevi kültüre önem veren, iyiliksever ve eşit bireyler yetiştirmek istemektedir. Balkan Ülkeleri amaçları ile benzerliğin sadece bu yönde olduğu tespit edilmiştir. Fakat bu üç karakter özelliği etkin bir vatandaşlık için yeterli değildir. Etkin vatandaş tanımlaması içerisinde 'iyi' ve 'aktif'' kavramlarını barındırmaktadır. Kuş ve Aksu (2017), iyi vatandaş olmayı; görev ve sorumluğunun farkında, yaşadığı toplumla uyumlu , aktif vatandaş olmayı da; demokratik haklarını bilen ve uygulayan bireyler şeklinde betimlemektedir. Erken dönemde hem iyi hem de aktif vatandaş olabilmenin eğitimi, okul öncesi eğitim programlarına sosyal bilgiler eğitiminin entegre edilmesiyle mümkün olacaktır (Uçuş Güldalı, 2017).

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları amaçlarında tespit edilen karakter türü ve toplam karakter özellikleri sayıları açısından bakıldığında en fazla karakter türü ve özelliği Bosna Bölgesi Saraybosna Kantonu, en az karakter türü ve toplam karakter özelliği Türkiye okul öncesi eğitim programındadır. Bu durumun okul öncesi eğitim programlarının güncelliği ile alakalı olduğu

düşünülmektedir. Programların güncelliği ile amaçlarındaki yer verdiği karakter türü ve özelliklerinin sayısının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Böylece okul öncesi eğitim programları güncellendikçe, yetiştirmek istediği öğrenci tipinin çok yönlü olduğu söylenebilir. Avcı ve Durmuşçelebi (2014), günümüzde yetiştirilmek insan tipinin akademik olarak başarılı ve herşeyi bilen bir birey olmaktan çok, bilgiyi nasıl öğreneceğini bilen ve çok yönlü olması gerektiğini belirtmektedir.

✓ Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programları ile Türkiye okul öncesi eğitim programları ilkelerinde tespit edilen karakter özellikleri karşılaştırıldığında; Türkiye okul öncesi eğitim programı ilkelerinin en fazla karakter türüne sahip olduğu, Arnavutluk ve Bosna Hersek okul öncesi eğitim programlarında ise en fazla karakter özelliklerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

✓ Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programları ilkelerinde yer alan karakter özelliklerinin sıklık derecesi ile ilgili sonuç Şekil-75'de yer almaktadır.

Şekil 75: Balkan Ülkeleri Okul Öncesi Eğitim Programı İlkelerinde Tespit Edilen Karakter Özellikleri

Şekil-75'de görüldüğü üzere Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarında ilkelerinde en fazla tespit edilen karakter özellikleri farklılıklara saygılı ve eşitliktir. Balkanlar dil, din, ırk gibi birçok özelliği farklı olan kültürlerin birarada yaşadığı bir coğrafyadır. 2017 yılında Arnavutluk Ekonomik Araştırma Merkezi tarafından gerçekleştirilen ''Arnavutluk Eğitim Sisteminde Etik'' adlı araştırma ile öğrenciler arasında etnik köken/din, cinsiyet ve sosyo ekonomik düzeye dayalı olarak ön

yargının fazla olduğu yönünde sonuca ulaşılmıştır (ACER, 2017). Pašalić-Kreso (2008), Bosna Hersek Savaşı sonrasında farklı etnik köken, din ve dil grupları arasında ayrımcılığın ve hoşgörüsüzlüğün devam ettiği sürece ülke içerisinde ciddi bir tehdit oluşturacağına dikkat çekmektedir. White ve Saqipi (2021), özellikle son 50 yıldır Kosova'da yaşanan karışıklık ve savaşlar nedeniyle, 21. Yüzyıl eğitim sisteminde farklılıklara saygı ve hoşgörünün ön planda olduğunu belirtmektedir. Koceva ve Petrovski (2014), Kuzey Makedonya'da etnik ve dini farkılıklardan kaynaklanan çekişmelerin sosyal bağların zayıflamasına neden olduğunu, bu bağların güçlenmesinde farklılıklara saygılı ve dayanışma içerisindeki okulların önemine vurgu yapmaktadır.

Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programı ilkelerinde yer alan eşitlik kavramı ile; etnik köken, dil, din ayrımı yapmaksızın tüm okul öncesi eğitim çağındaki çocukların okul öncesi eğitimden eşit şekilde yararlanabıleceğini garanti altına almaktadır. Farklılıklara saygılı olma, cinsiyet, etnik köken, dil, din ile birlikte bireylerin fiziksel, duygusal, sosyal özelliklerinin farklılıklarını kabul edip, olumlu bir tutum geliştirmesiyle mümkün olacaktır. Bu anlamda Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programları ilkelerinde farklılıklara saygılı ve eşitlik karakter özelliğini pekiştiren barışsever ve hoşgörülü olma karakter özellikleri de yer almaktadır.

Farklılıklara saygılı ve hoşgörülü olma karakter özelliği Türkiye okul öncesi eğitim programı ilkelerinde de yer almaktadır. Türkiye okul öncesi eğitim programında farklılıklara saygılı ve hoşgörülü olma karakter özellikleri empatik olma karakter özelliği ile pekiştirilmektedir. Ekmişoğlu (2007), Türkiye okul öncesi eğitim programında farklılıklara saygı kavramının daha kapsamlı yer alması ve bilimsel çalışmalar dikkate alınarak yapılandırılması gerektiğini belirtmektedir.

Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programları ilkelerinde bilime, bilgiye ve teknolojiye önem verme karakter özellikleri yer almaktadır. Türkiye okul öncesi eğitim programı ilkelerinde sadece bilgiye önem verme yer alırken, bilim ve teknolojiye önem verme bulunmamaktadır. Bu karakter özelliklerini yer alması programların güncelliği ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Balkan Ülkeleri sadece Arnavutluk okul öncesi eğitim programı ilkelerinde aile birliğine önem verme, vatansever olma karakter özellikleri yer alırken; milli manevi kültüre önem verme karakter özelliği ise Arnavutluk, Bosna Hersek okul öncesi

eğitim programları ilkelerinde yer aldığı belirlenmiştir. Likaj (2008), son dönemde Arnavutluk'ta yaşanan değişimlerle Arnavut gençlerinin aile birliğine önem ve milli manevi kültüre önem verme gibi değerlerinde yozlaşmalar meydana geldiğini belirtmektedir. Aynı şekilde Aksoy (2018), Boşnak halkına özgü milli manevi değerlerin küreselleşme ile birlikte yok olmaya başladığına dikkat çekmektedir. Türkiye, okul öncesi eğitim programı ilkelerinde de milli manevi kültüre önem verme tespit edilmiştir. Fakat sadece Türkçe dili ile ilgilidir.

Türkiye okul öncesi eğitim programı ilkelerinde Balkan Ülkeleri ile benzerlikler yanısıra farklılıklar da bulunmaktadır. Türkiye okul öncesi eğitim programı ilkelerinde tespit edilen maceracı, öz güvenli, öz denetim, paylaşımcı, rahat, saygılı, sevgi sahibi, yardımsever olma karakter özelliklerinin; Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programı ilkelerinden farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları gelişim öğrenme alanlarında yer alan kazanım ve göstergelerindeki karakter türleri tespit edilmiş, ulaşılan sonuçlar sunulmuştur:

- ✓ Arnavutluk okul öncesi eğitim programında gelişim öğrenme alanında kırk sekiz karakter türü tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türünün otuz ikisinin amaçlarda, on sekizinin de ilkelerde yer aldığı belirlenmiştir. Gelişim öğrenme alanlarında yer alan on altı karakter özelliğinin amaçlarda, otuz karakter özelliğinin ise ilkelerde yer almadığı tespit edilmiştir. Amaçlarda tespit edilen iki karakter türünün ise gelişim öğrenme alanlarında yer almadığı belirlenmiştir.
- ✓ Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında gelişim öğrenme alanında kırk dokuz karakter özelliği tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türünden otuz dördü amaçlarda, on altısı da ilkelerde yer aldığı belirlenmiştir. Gelişim öğrenme alanlarında yer alan on beş karakter türünün amaçlarda, otuz üç karakter türünün ise ilkelerde yer almadığı tespit edilmiştir. Amaçlarda tespit edilen dört karakter türünün ise gelişim öğrenme alanlarında yer almadığı tespit edilmiştir.
- ✓ Kosova okul öncesi eğitim programında gelişim öğrenme alanında kırk iki karakter türü tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinden yirmi dördü amaçlarda, sekizi de ilkelerde yer aldığı belirlenmiştir. Gelişim öğrenme alanlarında yer alan on sekizi karakter türünün amaçlarda, otuz dört karakter türünün ilkelerde yer almadığı tespit edilmiştir.

✓ Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında gelişim öğrenme alanında kırk yedi karakter türü tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinden yirmi ikisi amaçlarda, sekizi de ilkelerde yer aldığı belirlenmiştir. Gelişim öğrenme alanlarında yer alan yirmi beş karakter türünün amaçlarda, otuz dokuz karakter türünün ise ilkelerde yer almadığı tespit edilmiştir.

✓ Türkiye okul öncesi eğitim programında gelişim öğrenme alanında otuz altı karakter türü tespit edilmiştir. Tespit edilen karakter türlerinden sadece biri amaçlarda, on altı karakter türünün ilkelerde yer aldığı belirlenmiştir. Gelişim öğrenme alanlarında yer alan otuz beş karakter türünün amaçlarda, yirmisinin de ilkelerde yer almadığı tespit edilmiştir.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında gelişim öğrenme alanlarında tespit edilen karakter türleri ile amaçlarında tespit edilen karakter türleri ile en tutarlı olan Bosna Hersek, ilkelerinde tespit edilen karakter türleri ile en tutarlı olan ise Türkiye okul öncesi eğitim programı olduğu belirlenmiştir.

✓ Balkan ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında en fazla karakter özelliği tespit edilen gelişim öğrenme alanı benzer şekilde sosyal duygusal gelişim alanı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitim programlarında sosyal duygusal gelişim alanları, çocukların sosyalleşmesine rehber olacak kazanımlarla birlikte çocukların karakterlerinin gelişimine katkı sağlayacak kazanımları içermektedir (Kay & Sağlam, 2020). Türkiye'de 1952'den bu yana uygulamaya konulan okul öncesi eğitim programları sosyal duygusal gelişim alanı açısından incelenmiş; hem kazanım sayılarında artış olduğu, hem de içerdiği karakter özellikleri ve değerler yönünden zenginleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır (Özdemir vd, 2021). Öztürk Samur ve Deniz (2014) tarafından değerlerin kişilik gelişimini desteklediği belirtilmektedir. Değerlerin okul öncesi eğitimdeki mevcut durumunu saptamaya çalışan araştırmacılar, Türkiye okul öncesi eğitim programındaki yer alan değerleri incelemiş, en fazla değerin sosyal duygusal gelişim alanında yer aldığını saptamıştır (Duman, 2014; Sapsağlam, 2016; Aral, Kadan, 2018).

Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları genelinde tespit edilen karakter türleri benzerlikler ve farklılıklara yönelik sonuçlar sunulmuştur:

✓ Arnavutluk okul öncesi eğitim programında elli karakter türü , toplamda üç yüz elli üç karakter özelliği tespit edilmiştir. Programda en fazla tekrar edilen karakter özelliklerinin otuz dokuz kez milli manevi kültüre önem verme, yirmi üç kez

dikkatli, on sekiz kez özgüvenli, on altı kez dışadönük ,on beşer kez saygılı ve meraklı olduğu belirlenmiştir. 2018 yılında yayınlanan Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Program Çerçevesi'ne göre, okul öncesi eğitim programı, ülkenin sosyal, tarihi, ekonomik ve kültürel gerçeklerine uygun olarak eğitimsel ve idari politikaların uygulanmasına rehberlik etmektedir. Program yoluyla okul öncesi çocukların, aile geleneğinin ne olduğunu anlama, ulusal olana saygı duyma, yaşadıkları bölgede ve ötesinde kültürel miraslarını geliştirme ve zenginleşmesine katkıda bulunması beklenmektedir (MAS, 2018).

Bosna Hersek okul öncesi eğitim programında elli dört karakter türü, toplamda dört yüz kırk iki karakter özelliği tespit edilmiştir. Programda en fazla tekrar edilen karakter özelliklerinin , kırk iki kez dikkatli, otuz dokuz kez milli manevi kültüre önem verme, otuz kez meraklı,yirmi sekiz kez yaratıcı, yirmi üç kez özfarkındalık olduğu belirlenmiştir. Bu ülkede program, çocukların gelişim ve öğrenimine yönelik bütüncül yaklaşım sergileyerek, onların zihinsel gelişimini teşvik ederken aynı zamanda Bosna Hersek'in milli manevi kültür özelliklerini devam ettirmeyi amaçlamaktadır (MON.KS ,2021).

- ✓ Kosova okul öncesi eğitim programında kırk dokuz karakter türü , toplamda yüz altmış dokuz karakter özelliği tespit edilmiştir. Programda en fazla tekrar edilen karakter özelliklerinin on dokuz kez bağımsız, on iki kez meraklı, onar kez özfarkındalı ve yaratıcı, sekizer kez de aile birliğine önem verme, dikkatli , yedi kez tedbirli olduğu belirlenmiştir. Kosova okul öncesi eğitiminin temelini çocukların bireysel gelişimini desteklemekle birlikte, ailelerinin değerlerine ve geleneklerine saygı duymaları ve ulusal kimlik geliştirmeleri oluşturmaktadır (MASHT, 2018).
- ✓ Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında elli bir karakter türü, toplamda üç yüz kırk iki karakter özelliği tespit edilmiştir. Programda en fazla tekrar edilen karakter özelliklerinin kırk kez milli manevi kültüre önem verme, yirmi sekizer kez meraklı ve özfarkındalı, on sekiz kez yaratıcı ve bilime önem verme, on üç kez yeniliğe açık, on iki kez de farklılıklara saygılı ve bağımsız olduğu tespit edilmiştir. Kuzey Makedonya'da okul öncesi eğitim, 21.yüzyıla uygun olarak çocukların yeni bilgi, becerileri kazanmalarıyla birlikte; Kuzey Makedonya vatanının devamlılığı, kültürel mirasın korunması ve farklılıklara saygı duyulmasını önemsemektedir (MTSP, 2014).

✓ Türkiye okul öncesi eğitim programında kırk dört karakter türü, toplamda yüz kırk kez de karakter özelliği tespit edilmiştir. Programda en fazla tekrar edilen karakter özelliklerinin on dört kez dikkatli,on iki kez yetenekli, on bir kez bağımsız, on kez yaratıcı, sekiz kez de sorumlu olduğu tespit edilmiştir. Kocalar (2019), 2013 okul öncesi eğitim programı ile birlikte öğretmen klavuz kitaplarını karakter eğitimi açısından incelemiş ve tüm bu dökumanlarda en fazla tekrar edilen karakter özelliğinin dikkatli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında toplam altmış dört karakter türü tespit edilmiştir. Bu karakter türlerinden kırk dördü en az bir Balkan Ülkesi okul öncesi eğitim programında tespit edilmiş olan karakter türü ile benzerdir. Bu anlamda programlarda tespit edilen karakter türlerinin %69 oranında benzer şekilde olması, programların dayandığı gelişimsel ve etnopedagojik bağlamından kaynaklandığı düşünülmektedir. İncelenen okul öncesi eğitim programlarında çocukların dil, bilişsel, sosyal duygusal, psikomotor gelişim alanlarındaki gelişim özellikleri dikkate alınarak; kazanımlar oluşturulduğu belirlenmiştir. Kazanımlar mevcut gelişim özelliklerini dikkate alarak; çocukların farklı alanlarda gelişimine destek olup, bu alanlarda becerileri en üst düzeye çıkarılması planlanlanmıştır. Böylece gelişim alanlarındaki becerileri kazanması planlanan bireylerin de benzer karakter özelliklerinin desteklenemeceği aşikardır. Örneğin Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim programları, çocukların bilişsel anlamda üst düzey becerilerini desteklerken; aynı zamanda dikkatli, meraklı, yaratıcı ve yetenekli olması beklenmektedir. Bu gelişim alanındaki becerileri kazanan çocuk, aslında o alandaki karakter özelliklerini de kazanmaktadır. NAEYC (2009) tarafından yayınlanan ‘‘*Erken Çocukluk Eğitimi Programlarında Gelişimsel Uygunluk*’’ adlı belgede çocukların öğrenmelerinin dil, bilişsel, sosyal duygusal, psikomotor gelişim alanlarıyla karşılıklı etkileşim olduğunu ve programların bu gelişim alanlarına rehber olacak şekilde oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Dilek (2020), ülkelerin okul öncesi eğitim programlarında farklılıklar olsa da programların oluşturulurken temel aldığı yaygın görüşün NAECY tarafından çerçeve niteliğinde oluşturulan ‘‘gelişimsel açıdan uygunluk’’ adlı belge olduğuna vurgu yapmaktadır. İncelenen okul öncesi eğitim programlarının dayandığı başka bir bağlam ise etnopedogajik bağlam olduğu belirlenmiştir. Etnopedagojik bağlamın temelini , içinde bulunulan kültürel çevre oluşturmaktadır. çocuk gelişiminin alanlarının tüm çocuklar için aynı olsa da her kültürel çevrenin kendine özgü çocuk

yetiştirme ve eğitimi bulunmaktadır. Balkan Ülkeleri ile Türkiye yüzyıllardır ortak bir kültürel çevreyi paylaşmıştır. Sancaktar (2011), 550 yıl süren Osmanlı hakimiyetinin bu kültürel çevrenin oluşumunda büyük rol oynadığını ve farklı alanlarda kültürel çevredeki izlerin devam ettiğini belirtmektedir. Bu izler, çocukların kendi kültürüne özgü karakter oluşumuna da rehber olmaktadır (Kale &Aslan , 2021).

✓ Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programındaki yirmi karakter türü ise Türkiye okul öncesi eğitim programında tespit edilememiştir. Farklı tespit edilemeyen karakter özelliklerinin bir kısmının Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarının daha güncel olması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. 21.yüzyılda yaşanan toplumsal ve teknolojik gelişmeler, dünyada bir çok değişimi beraberinde getirmiştir. Eğitim de bu değişimden etkilenmiş ve yetiştirilmek istenen öğrenci tipi daha önceki yüzyıllardan farklılaşmıştır. Bu yüzyılda öğrencilerin bilgiye ulaşabilmeleri; ulaştıkları bilgiyi kullanabilmeleri, üretken, yaratıcı, bir taraftan da etkin iletişim kurabilmeleri, yaşamlarını sağlıklı bir şekilde yürütebilmeleri için 21.yüzyıl beceri ve yetkinliklerine sahip bireyler olmaları gerekmektedir (Çiftçi vd, 2021). Farklı kurum ve kuruluşlar tarafından , öğrencilerin sahip olması gereken özellikler ayrıntılı olarak 21.yüzyıl becerileri adıyla yayınlanmıştır. Fakat aralarından en yaygın olarak, P21 platformu tarafından yayınlanan öğrenme ve yenilenme, yaşam ve kariyer, bilgi,medya ve teknoloji becerileri eğitim programlarına yansımıştır (Tuğluk & Özkan, 2019). Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarında bilime, teknolojiye önem verme, üretken, hesapverebilir,sabırlı, esnek,dayanıklı, yeniliğe açık, tutumlu, risk alma , öz düzenleme, öz yönetim gibi karakter özellikleri 21.yüzyıl becerilerinin bu programlara yansımaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Tuğluk ve Özkan, (2019) tarafından yapılan araştırmada 2013 okul öncesi eğitim programı 21.yüzyıl becerileri açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Balkan Ülkelerinde tespit edilmiş Türkiye okul öncesi eğitim programında tespit edilemeyen karakter özelliklerinden barışseverliğin, yüzyıllardır devam eden Balkanların siyasi ve etnik yapısındaki anlaşmazlıkları en aza indirilmesi için programlarda yer aldığı düşünülmektedir. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki siyasi hakimiyeti zayıflayınca, bölgede 1912-1913 yıllarında Balkan Savaşları yaşanmış ve 1918 yılı sonrasında Balkanlarda sınırlar milliyetçilik akımları doğrultusunda değişmiştir (Sancaktar, 2011). Bu sınırların değişimi Balkanlarda etnik, dil ve din

açısından daha da kargaşa yaşanmasına sebep olmuştur (Gökdağ, 2012). Bu dönemde Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk, Yugoslavya gibi devletler kurulmuş, fakat yine de bölgede barış sağlanamayarak 1991-2001 yılları arasında Yugoslavya parçalanma sürecine girmesiyle, Bosna Hersek, Hırvatistan, Slovenya, Kuzey Makedonya, Sırbistan, Karadağ ve Kosova devletleri bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir (Kalaycı & Aytekin, 2016). Balkan Devletlerinin varlıklarını sürdürmesi sağlanacak barış ortamı ile gerçekleşecektir. Bu ortamın sürdürülebilirliği ve kalıcılığının sağlanması ancak eğitimle mümkündür (Kerem & Kamaraj, 2006).

Balkan Ülkelerinde tespit edilen, Türkiye okul öncesi eğitim programında tespit edilememiş karakter özellikleri dürüst ve mutlu olmadır. Bu iki karakter özelliği benzer şekilde tespit edilen bağımsız, sorumlu, saygılı, işbirlikli, hoşgörülü, sevgi sahibi gibi karakter özellikleriyle beraber Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü tarafından belirlenmiş olan 'Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (2008)' ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dönmez & Uyanık ,2022).

- ✓ Balkan Ülkeleri okul öncesi eğitim programlarında tespit edilmiş olan çalışkan (Arnavutluk), cesur (Bosna Hersek, Kuzey Makedonya), dürüst (Bosna Hersek), güvenilir, merhametli (Kuzey Makedonya), şefkatli (Kosova, Arnavutluk), misafirperver (Kosova) karakter özellikleri Türkiye okul öncesi eğitim programında tespit edilememiştir. Fakat eski Türk devletleri, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminden günümüze kadar olan dönemi içeren örf, adet , gelenek ve inanışlarındaki çocuklara kazanması istenen karakter özelliklerinin incelendiği araştırmalarda, çalışkan, cesur, dürüst, güvenilir, merhametli, şefkatli ve misafirperver karakter özelliklerinin yer aldığı belirlenmiştir (Işık & Erçevik, 2023; Elçiçeği, 2022; Gündeş, 2021; Şimşek 2021; Kayhan vd, 2019; Yıldırım &Demirel, 2019; Yazıbaşı, 2018; Gülçür, 1991).
- ✓ Osmanlı Devleti'nin bu ülkelerde kurduğu hakimiyet süreleri Arnavutluk (527yıl), Bosna Hersek (415 yıl), Kosova (524 yıl), Kuzey Makedonya (550 yıl) şeklindedir (Sylka, 2020; Nureski, 2016; Akgündüz, 2003). Fakat ayrı ayrı bu sürelerle, programlarda tespit edilen karakter türlerinin benzerlik sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

5.1.2. İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Sonuç ve Tartışma

Bu kısımda Balkan Ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin bilişsel farkındalılıkları, programlardaki karakter eğitiminin mevcut durumu,

uygulamaları, uygulamalarda karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri ile karakter eğitiminin etnopedagojik bağlamı açısından görüşlerine yönelik bulgulardan ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

İlk olarak Balkan Ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin bilişsel farkındalılıkları karakter eğitimi tanımı, karakter eğitimi ve değer eğitimi farkı, karakter eğitimi gerekliliğine yönelik görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir:

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim öğretmenlerinin görüşmelerde belirtmiş olduğu karakter eğitimi tanımlarının karaktere ilişkin bakış açıları doğrultusunda şekillendiği tespit edilmiştir. Arnavutluk'taki okul öncesi eğitimi öğretmenleri karakter eğitimini ''karakteri olumlu yönde geliştirme'', evrensel değerler, toplumsal özelliklerin aktarımı'' olarak tanımlamıştır. Araştırmaya Bosna Hersek'ten katılan okul öncesi eğitim öğretmenleri karakter eğitimini ''genetik miras'', ''karakteri olumlu yönde geliştirme'', ''toplumsal özelliklerin aktarımı'' ve ''kişiye özgü niteliklerin şekillendirilmesi'' şeklinde tanımlamıştır. Kuzey Makedonya ve Kosova'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri ise karakter eğitimini benzer şekilde hem ''kişiliğe özgü niteliklerin şekillendirilmesi'' hem de ''toplumsal özelliklerin aktarımı'' şeklinde belirtmişlerdir. Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenleri ise karakter eğitimini hem ''evrensel değerlerin'' hem de ''toplumsal özelliklerin aktarımı'' olarak ifade etmiştir. Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenlerinin belirtiği evrensel değerler aktarımı tanımı Arnavutluk, toplumsal özelliklerin aktarımı tanımı ise Balkan Ülkeleri ile benzerdir. Ayrıca Balkan Ülkelerindeki okul öncesi eğitimi öğretmenleri Türkiye'deki katılımcılardan farklı olarak; karakter eğitiminde genetik miras, kişiliğe özgü nitelikler ve karakteri olumlu yönde geliştirmeye vurgu yaptığı belirlenmiştir. Yıldırım, (2022), araştırmasında beden eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimini ''erdemleri benimseme'' ve '' erdemleri yaşantıya transfer etme'' şeklinde tanımladıkları sonucuna ulaşmıştır. Kocalar ve Bay (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimini ''davranış dönüştürme'', ''duyarlık oluşturma'', ''karakter kazandırma süreci'', ''kişilik özelliklerinin eğitilmesi'' ve ''toplumsal sorunları çözen eğitim'' olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Ata (2020), araştırmasıyla okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin karakter eğitimini ''temel insani değerleri kazandırma'', '' evrensel değerleri

öğretme süreci'' ve ''kişilik özellikleri geliştirme'' olarak tanımladıkları sonucuna ulaşmıştır. Çatalbaş (2018), okul öncesi eğitimi öğretmenleri ile gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında, katılımcıların karakter eğitimini ''iyi insan yetiştirme'' ve '' evrensel ve kültürel değerleri kazandırma'' şeklinde tanımladıklarını belirlemiştir. Avcı (2011), ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri araştırmada, katılımcıların karakter eğitimini '' değerleri kazandırma'', ''iyi davranışlar geliştirme'', ''toplumsal hayata uyum sağlama'' tanımladıkları sonucuna ulaşmıştır. Üstünyer (2009), eğitimcilerin karakter eğitimine yönelik görüşlerini incelediği araştırmasında, eğitimcilerin karakter eğitimini ''olumlu davranış geliştirme'' ve ''kişilik eğitimi'' olarak tanımladıklarını tespit etmiştir.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin çoğunluğu karakter eğitimi ve değer eğitimi arasında fark olduğunu belirtmişlerdir. Bosna Hersek ve Arnavutluk'tan bazı katılımcılar ise karakter ve değer eğitimi arasında fark olmadığını ifade etmiştir. Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitimi öğretmenleri karakter eğitimi ve değer eğitimi arasındaki farkı benzer şekilde karakter eğitiminin öznel olmasına dayandırmaktadır. Ayrıca Bosna Hersek ve Türkiye'deki katılımcılar karakter eğitiminin daha kapsayıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Karakter eğitimi ve değer eğitimi arasında fark olmadığını dile getiren katılımcılar ise bunun sebebini her ikisininde karakteri oluşturduğunu belirtmiştir. Yılmaz (2017), karakter eğitimi ve değer eğitiminin karıştırıldığını ancak farklar olduğunu ifade ederek; her ikisi arasındaki farkları şu şekilde ifade etmektedir:

1. Karakter eğitimi erdemlere; değerler eğitimi ise değerlere odaklanmaktadır.
2. Karakter eğitimi bireyin bütünsel gelişimine (bilişsel, duyuşsal ve davranışsal) odaklanırken, değerler eğitiminde ise bireyin duyuşsal gelişimi desteklenerek bireyde davranışsal değişiklik beklenmektedir. Bu anlamda bireysel anlamda daha kapsayıcı olduğu söylenebilir.
3. Değerler eğitimi; yaşanılan toplumu, yerel cevreyi dikkate alıp, toplum özelliklerini kapsarken, karakter eğitimi erdemlerle bireye özgü karakter oluşumunu destekleyerek dünya vatandaşı oluşturmayı hedeflemektedir.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitimi öğretmenlerine karakter eğitiminin gerekli olup olmadığı sorulduğunda, tüm katılımcılar benzer şekilde karakter eğitiminin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenleri benzer olarak karakter eğitiminin toplumsal becerileri kazandırdığı için gerekli olduğunu savunmaktadır. Balkan Ülkelerinde

görev yapan okul öncesi eğitimi öğretmenleri Türkiye'deki okul öncesi eğitimi öğretmenlerinden farklı olarak karakter eğitiminin olumlu davranışları desteklediği için gerekli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Türkiye, Kuzey Makedonya, Kosova, Bosna Hersek ve Aranvutluk'taki okul öncesi eğitimi öğretmenleri karakter eğitiminin kişiye özgü olması ve kişinin kendini tanıması açısından gerekli olduğunu ifade etmiştir. Kocalar ve Bay (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da okul öncesi eğitimi öğretmenleri karakter eğitimini benzer sebeplerden dolayı gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aslan (2011), karakter eğitiminin gerekliliğinde, 21.yüzyılda çocukların ve gençlerin birçok tehlike ile karşı karşıya kaldığına dikkat çekmektedir.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim öğretmenlerinin karakter eğitimi/değer eğitimine yönelik eğitim alma durumu karşılaştırıldığında, Balkan Ülkelerindeki eğitim alan katılımcı sayılarının Türkiye'deki eğitim alan katılımcı sayısından fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aktepe (2019), öğretmenlerin öğrencilere doğru rol model olması, uygun yöntem ve teknik kullanarak kültüre özgü bir karakter eğitiminin oluşturulması ve uygulanması açısından karakter eğitimine özgü eğitim alması gerektiğini vurgulamaktadır.

İkinci olarak, Balkan Ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin bilişsel farkındalıklarına yönelik ulaşılan sonuçların ardından; katılımcıların okul öncesi eğitim programındaki karakter eğitiminin varlığı, yeterliliği, öğrencilere kazandıracakları davranışları belirleme ve kazanması gereken karakter özelliklerinin neler olduğuna yönelik görüşlerinden elde edilen bulgular değerlendirilmiştir:

✓ Arnavutluk ve Bosna Hersek'deki katılımcılar, ülkelerinin okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Kosova, Kuzey Makedonya ve Türkiye'deki katılımcılar ise benzer şekilde ülkelerinin okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Türkiye okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi ve değerler eğitimi yönünden yetersiz olduğu yönündeki ifadeleri destekleyen başka araştırmalar da mevcuttur (Erkuş, 2012; Sapsağlam & Ömeroğlu, 2016; Kozikoğlu, 2018; Güzelyurt, 2020; Kocalar & Bay, 2021). Bununla birlikte Bosna Hersek, Kosova ve Türkiye'deki katılımcılar ülkelerinin okul öncesi karakter eğitiminde dolaylı eğitime dikkat çekmiştir. Türedi (2008), katılımcıların tarif ettiği dolaylı eğitimi; örtük program kavramı ile ifade ederek, örtük programın öğrencilerin eğitim sürecindeki önemine

vurgu yapmaktadır. Akman ve diğerleri (2017) tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer, karakter eğitiminde öğretmenlerin örtük programı etkin kullanmadığı sonucuna ulaşılmış ve bu konuda öğretmenlere eğitim verilmesi gerektiği önerilmiştir.

✓ Balkan Ülkelerindeki katılımcılar, karakter eğitiminin yeterliliğini artırmak için kullanılan stratejilerin işbirliği oluşturma, bireysel farklılıklara dikkat etme, öğreten niteliğini artırma, materyal desteği, sosyo kültürel çevre şeklinde belirtilmiştir. Türkiye'deki katılımcılar karakter eğitiminin yeterliliğini artırmak için Balkan Ülkelerinden farklı olarak sosyal becerilerin geliştirilmesi stratejisini belirtmişlerdir. Benzer şekilde belirtilen stratejiler ise sosyo kültürel çevre ve öğreten niteliğini artırma, materyal desteği şeklindedir.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki katılımcıların öğrencilere kazandırılıcak davranışları belirlemede en sık öğrenci ihtiyaçlarını dikkate aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Şıvgın (2005) araştırmasında, okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kurumlarında uyguladıkları eğitim programlarında öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarını dikkate aldıklarını belirlemiştir. Arnavutluk ve Kosova'daki katılımcılar, Türkiye'deki katılımcılardan farklı olarak, karakter eğitiminde program kazanımlarını dikkate aldıklarını ifade etmişlerdir. Türkiye'deki katılımcılar, Balkan Ülkelerinden farklı olarak karakter eğitiminde evrensel özellikleri dikkate aldığını belirtmiştir. Okul öncesi dönemde bireyin ahlaki yönden gelişmesinde evrensel değerler de önem taşımaktadır (Kabadayı vd, 2014).

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitim öğretmenleri öğrencilerinin kazanmasını istediği toplamda yirmi dokuz karakter özelliği belirtmiştir. Bu karakter özelliklerinden on dördünün bir ve ya birkaç Balkan Ülkesindeki okul öncesi eğitim öğretmenlerinin belirttiği karakter özellikleri ile benzer olduğu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri benzer şekilde öğrencilerinin saygılı, dürüst ve sosyal olmalarını istemektedirler. Bir veya birkaç Balkan ülkesindeki okul öncesi eğitim öğretmenleri ile Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri benzer şekilde sorumlu, çalışkan, adil, azimli, milli manevi kültüre önem veren, sevgi sahibi, özfarkındalık, hoşgörülü, özsaygı, nazik ve iyiliksever olmasını beklemektedir. Balkan Ülkelerindeki okul öncesi eğitim öğretmenleri, Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenlerinden farklı olarak öğrencilerinin vatansever, işbirlikli, paylaşımcı, empatik, sebakatkar, risk alma, özgüven, yaratıcı, meraklı, yeniliğe açık olma, nazik, fedakâr, cesur, yardımsever

olmasını istemektedir. Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri ise Balkan ülkelerinden farklı olarak öğrencilerinin özenli olmasını istediğini ifade etmiştir.

✓ Arnavutluk'ta görev yapmakta olan okul öncesi eğitimi öğretmenleri öğrencilerinin en çok milli manevi kültüre önem veren, vatansever, sebakatkar ve sosyal olmaları gerektiğini belirtmiştir. Bosna Hersek'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenleri öğrencilerinin en çok saygılı, sorumlu, dürüst ve sosyal olmalarına önem vermektedir. Kosova'da görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenleri, öğrencilerinin en çok saygılı, sosyal, sevgi sahibi, sorumlu olmalarını istemektedir. Kuzey Makedonya'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri öğrencilerinin en çok sorumlu, sosyal, empatik olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri ise en yoğun şekilde öğrencilerinin saygılı, sorumlu ve hoşgörülü olmalarını istemektedir. Kocalar ve Bay (2021) gerçekleştirdikleri araştırmada okul öncesi eğitim öğretmenlerinin öğrencilerine kazandırmak istediği karakter özelliklerini en çok saygılı, sevgi sahibi ve dürüst olarak belirtmişlerdir. Üstünyer (2009) tarafından yapılan araştırmada da eğitimciler öğrencilerin en çok sorumlu ve dürüst olmalarını istemektedir.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri karakter eğitimine yönelik toplamda dört farklı yöntem/teknik, dört farklı etkinlik uygulaması kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Arnavutluk'taki okul öncesi eğitim öğretmenleri yöntem ve teknik olarak teşvik etme/rol model olma, grup çalışması ve drama kullandıklarını belirtmişlerdir. Etkinliklerde ise bireysel, aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar, hikâye, oyun ve şarkıyla karakter eğitimi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bosna Hersek'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri yöntem ve teknik olarak teşvik etme/ rol model olma kullandıklarını, etkinliklerde ise aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar, oyun ve şarkıya yer verdiklerini dile getirmişlerdir. Kosova'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri yöntem ve teknik olarak soru-cevap, grup çalışması ve dramayı kullandıklarını, etkinliklerde ise aktif öğrenmeye yönelik uygulamalar, hikâye, oyun ve şarkıya yer verdiklerini belirtmiştir. Kuzey Makedonya'da okul öncesi eğitim öğretmenleri teşvik etme/rol model olma, etkinliklerde ise aktif öğrenmeye yönelik uygulamalar, hikâye, oyun ve şarkıya yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri ise yöntem ve teknik olarak drama, soru-cevap, grup çalışması kullandıklarını, hikâye, oyun, şarkı ve aktif öğrenmeye dayalı etkinliklerde karakter eğitimine yer verdiklerini belirtmişlerdir. Balkan Ülkeleri etkinliklerinde aktif öğrenmeye dayalı etkinliklere daha yoğun

şekilde verildiği, Türkiye'de ise dil etkinliklerinde karakter eğitimine yer verildiği görülmektedir. Uzun ve Köse (2017) tarafından yapılan araştırmada da okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerlere yönelik eğitimde en çok dil etkinliklerinde yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma haricinde, okul öncesi eğitim öğretmenlerinin karakter ve değer eğitiminde kullandıkları yöntem ve teknikler ile yer verdikleri uygulamalarla benzer sonuçlara ulaşılan başka araştırmalar da mevcuttur (Kocalar & Bay, 2021; Sapsağlam & Ömeroğlu, 2015; Çetingöz, 2015).

- ✓ Arnavutluk, Bosna Hersek ve Kosova'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri okul öncesi karakter eğitiminde yöntem ve teknikler de teşvik etme/rol model olmaya dikkat çekmişlerdir. Zümrütkal ve Arslantaş (2021) literatürdeki değerler eğitiminde öğretmen rollerini derledikleri araştırmasında, öğretmenlerin öğrencileri cesaretlendirerek teşvik etmesi, öğrencilere doğru rol model olması gerektiğini vurgulamaktadır. Lickona (1997), karakter eğitiminde öğretmen rolünü, sınıf içi stratejilerini planlama ve uygulama, rol model olma, okul kültürüne katkıda bulunma ve ebeveyn ile birlikte diğer topluluklarla işbirliği yapma ana başlıklarına ayırmaktadır.
- ✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri kullandıkları yöntem ve teknikleri benzer şekilde gelişim ve yaş özelliklerine uygun olduğu için seçtiklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte seçtikleri yöntem ve tekniklerin aktif öğrenme, somutlaştırma, öğrenmeyi kalıcı hale getirme ve dikkat çekme olduğunu ifade etmişlerdir. Balkan Ülkelerindeki okul öncesi eğitim öğretmenleri Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenlerinden farklı olarak; çocuğu tanıma ve değerlendirme, bireysel farklılıkları dikkate alma, özfarkındalığı artırma, sosyal duygusal gelişimi destekleme amacıyla belirttikleri yöntem ve teknikleri kullandıklarına dikkat çekmiştir. Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri de onlardan farklı olarak faydalı bir birey yetiştirme amacına vurgu yapmıştır. Ayrıca Arnavutluk'taki okul öncesi eğitim öğretmenleri diğer ülkelerdeki öğretmenlerden farklı olarak yer verdikleri yöntem ve teknikleri kültürel değerlerin farkına varmasında kolaylaştırıcı olduğu, Arnavut toplumunun özelliklerini yansıttığı için kullandıklarını dile getirmiştir.
- ✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri öğrencilerle gerçekleştirdikleri karakter eğitiminin değerlendirmesini gözlem ile raporlaştırıp yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Kuzey Makedonya, Arnavutluk ve Türkiye'de görev yapan okul öncesi eğitim öğretmenleri karakter eğitiminin

değerlendirilmesinde kullanılan bu yöntem de aile ile birlikteliğe önem verdiklerini belitmişlerdir. Jafari ve Demirel (2019) tarafından okul öncesi eğitimi öğretmenleri ile gerçekleştirilen araştırmada; katılımcılar değerler eğitimine yönelik değerlendirmeyi bireysel olarak öğrenciyi gözlemleyerek, çoklu olarak aile, zümre ve akran ile paylaşarak yaptıklarını bununla birlikte gözlem form, çizelge ve porfolyolar kullandıklarını belirtmişlerdir.

✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri karakter eğitiminde karşılaşılan sorunlar altı başlık, sundukları çözüm önerileri de beş başlık altında toplanmıştır. Arnavutluk'taki okul öncesi eğitimi öğretmenleri karakter eğitiminde öğrencilerin yaş ile ortaya çıkan gelişimsel ve davranışsal özelliklerden kaynaklı sorunlar yaşadığını, öğrencilerin benmerkezci yapıya sahip olduğunu belirtmiştir. Bu duruma da öğrenciye doğru rol model olma, öğrenciyle etkili iletişim kurma, izleme değerlendirme çalışmaları ile birlikte farklı stratejiler kullanma şeklinde çözüm önerileri sunmuşlardır. Bosna Hersek'teki okul öncesi eğitim öğretmenleri de Arnavutluk'taki okul öncesi eğitim öğretmenleri gibi öğrencilerin yaş ile ortaya çıkan gelişimsel ve davranışsal sorunlara değinmiş olup, öğrencilerdeki benmerkezci yapıya ve dikkat eksikliğine vurgu yapmıştır. Bu soruna doğru rol model olma ve etkili iletişim kurma ile birlikte öğrencilere bireysel olarak yaklaşılarak özdenetim ve problem çözme becerilerinin kazandırılması gerektiği şeklinde çözüm önerileri sunmuşlardır. Kosova'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri karşılaştıkları sorunları öğrencilerin yaş ile ortaya çıkan gelişimsel ve davranışsal özellikleri ile beraber; öğreten niteliği, öğrenci sayısı, sosyo-kültürel çevre (aile yapısı, ailelerin beklentisi ve okul öncesine bakış) şeklinde belirtmişlerdir. Kosova'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri bu sorunlara öğrenciye doğru rol model olma, öğrenciyle etkili iletişim kurma, öğretmen eğitimi, öğrenci sayısını azaltma, aile ile işbirliği ve bilinçlendirme şeklinde çözüm önerileri getirmişlerdir. Kuzey Makedonya'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri karşılaştıkları sorunları öğrencilerin yaş ile ortaya çıkan gelişimsel ve davranışsal özellikleri ile birlikte sosyo-kültürel çevrede yaşanan sorunları (okul öncesi eğitime bakış, teknolojik gelişmeler) ifade etmişlerdir. Ülkelerinde yaşanılan bu sorunlara çözüm önerilerini de doğru rol model olma ve etkili iletişim kurma, aile ile işbirliği ve bilinçlendirme şeklinde sunmuşlardır. Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri karakter eğitimine yönelik sorunları öğreten niteliği, program yapısı, bilinçsiz internet kullanımı, aile yapısı ve okul öncesine bakış şeklinde belirtmişlerdir. Bu sorunlara

öğretmen eğitimi, program yenileme, aile ile işbirliği ve bilinçlendirme başlıkları adı altında çözüm önerileri sunmuşlardır.

Okul öncesi eğitimle birlikte eğitimin farklı kademelerinde karakter ve değer eğitimine yönelik yaşanılan sorunların tespit edildiği ve çözüm önerilerinin getirildiği benzer araştırmalar mevcuttur. Kurtulmuş vd (2014), ilköğretimin ilk kademesinde görev yapan öğretmenlerle gerçekleştirdikleri araştırmada aile, kitle iletişim araçları, okul, öğretmen ve ders programları kaynaklı sorunlar tespit etmiştir. Kuzu (2015), tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise okul öncesi eğitim öğretmenlerinin öğrenme-öğretme sürecini yapılandırırken etkinlik ve materyal bulmada sıkntı yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ogelman ve Sarıkaya (2015), Denizli ili örneğinde gerçekleştirdikleri araştırmada okul öncesi eğitim öğretmenleri aile, çocuk, program kaynaklı sorunlar ile birlikte zaman yetersizliğine dikkat çekmektedir. Altunay Şam (2015), araştırmasında değerler eğitiminde karşılaşılan sorunları küreselleşme, medya, aile, okul ve öğretmen kaynaklı olarak ayırmaktadır. Uzun, Köse (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise okul öncesi eğitimde değerler eğitiminde yaşanılan sorunların çocuk, aile, öğretmen ve program kaynaklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kozikoğlu (2018) da değerler eğitimine yönelik yaşanan problemlerin öğretmen, aile, çocuk ve okul kaynaklı olduğunu belirlemiştir. İbalı (2019), ortaöğretim öğretmenleri ile gerçekleştirdiği çalışmasında, bu kademede yaşanılan sorunları bilinçsiz internet kullanımı, artan şiddet olayları, plansız Program ve aile yapısının bozulması şeklinde belirlemiştir. Kocalar ve Bay (2021), tarafından okul öncesi eğitim öğretmenlerinin karakter eğitimi uygulamalarına yönelik gerçekleştirilen araştırmada öğretmenler kendileri ile birlikte akranlararası, medya, aile, program, öğrenci kaynaklı sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Özdemir ve diğerleri (2021), temel eğitim kademesinde görev yapmakta olan öğretmenlerin karakter eğitimiyle ilgili programda belirsizlik, aile ve okul temelli sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Literatürdeki incelenen araştırmalara katılan farklı kademelerdeki öğretmenler de programda karakter eğitimine yer verilmesi, öğretmen eğitimleri yapılması, ailelerin bilinçlendirilmesi, materyal eksikliklerin giderilmesi gibi bu araştırmayı destekleyen öneriler sunulmuştur (Kurtulmuş vd, 2014; Kuzu, 2015; Ogelman, Sarıkaya, 2015; Şam, 2015; Uzun, Köse, 2017; Kozikoğlu, 2018; İbalı, 2019; Kocalar, Bay, 2021; Özdemir vd, 2021).

Üçüncü olarak da; Balkan Ülkeleri (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya) ve Türkiye'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenlerinin etnopedagojik bağlamda karakter eğitimine yönelik görüşlerinden elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiştir:

- ✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenleri karakter gelişiminde kültürün etkili olduğu görüşünü savunmaktadır. Gündüz (2021), değerlerin içerisinde bulunulan toplumun kültüründen bağımsız olarak düşünülemeyeceğini belirtmektedir.
- ✓ Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri karakter gelişiminde çokkültürlülüğün etkisine dikkat çekmiştir. Bosna Hersek devleti sınırları içerisinde Ortaçağ'dan itibaren farklı kültür, etnik ve mezheplerdeki topluluklar birarada yaşamış, Osmanlı Devleti ile birlikte de Sırp, Hırvat, Boşnak halkları ulusal bir kimlik altnda birleşmiştir (Mulacic & Kulanic, 2017). Kosova idelojik, dilsel ve dinsel farklılıkların, Arnavut, Sırp, Türklerle birlikte azınlık halkların birlikte yaşadığı çok kültürlü bir ülkedir (Hazıri, 2016). Kuzey Makedonya da Makedon, Arnavut ve Türklerin birlikte yaşadığı dil, din, mutfak, geleneklerin birbiriyle farklılılaştığı aynı zamanda kaynaştığı çok kültürlü bir ülke olarak kabul edilmektedir (Tufan, 2015).
- ✓ Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri kültürün çocuk yetiştirme etkisinde, bu ülkede bağımlı çocuklar yetiştirildiğine dikkat çekmiştir. Ceylan (2017), anne ve babaların aşırı koruyucu tutumlarının , çocukların öz güvenlerinin eksik ve bağımlı olarak yetişmesine sebep olduğunu belirtmektedir. 2016 yılında Türkiye'de 462 ebeveyn ile gerçekleştirilen araştırmada, eğitim düzeyi yüksek ve sadece tek cocuğu olan ailelerin aşırı koruyucu tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır (Aydoğdu & Dilekmen, 2016).
- ✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitimi öğretmenleri toplumun kültürel özelliklerinin kullandıkları programa yansıma biçimini varolan kültürel değerlerin aktarımı ve iyi davranışları teşvik etme şeklinde ifade etmişlerdir. Kosova'daki okul öncesi eğitim öğretmenleri diğer ülkelerdeki öğretmenlerden farklı olarak, toplumun kültürel özelliklerinin kullandıkları programa yansıma biçimini çok kültürlülükle açıklamıştır. Türkiye'deki okul öncesi eğitim öğretmenleri de Balkan Ülkelerinden farklı olarak toplumun kültürel özelliklerinin kullandıkları programa yansıma biçimini

bu özelliklerin okulda pratiğe dökülmesi ve kötü davranışın iyi davranıştan ayrıştırılarak kazandırılmaya çalışılması şeklinde belirtmişlerdir.

- ✓ Balkan Ülkeleri ve Türkiye'de görev yapmakta olan okul öncesi eğitim öğretmenleri kendi ülkelerinin etnopedagoijik bağlamında çocuklara kazandırılan karakter özelliklerinden saygılı, aile birliğine önem verme, milli manevi kültüre önem vermenin benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Bu kısımda birinci ve ikinci araştırma sonuçları doğrultusunda ulaşılan sonuçlara yönelik öneriler ile birlikte araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.2.1. Birinci Araştırma Sorusu ile Elde Edilen Bulgular Doğrultusunda Sunulan Öneriler

- ✓ 3-6 yaş aralığına hitap eden ülke programlarının 0-6 yaş okul öncesi dönemi kapsayıcı şekilde hazırlanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.
- ✓ Türkiye okul öncesi eğitim programı milli manevi kültüre önem verme, vatanseverlik, aile birliğine önem verme gibi milli ve kültürel değerler ile 21.yüzyıl eğitim anlayışı dikkate alınarak güncellenmelidir.
- ✓ Okul öncesi eğitim programları, ülkelerin etnopedagojik bağlamında nasıl birey yetiştirme amaçlarını betimleyici nitelikte hazırlanmalıdır. Bununla birlikte hazırlanan okul öncesi eğitim programlarının amaç, ilke ve gelişim/öğrenme alanlarında yetiştirmek istenen birey tipine uygun karakter özellikleri tutarlı olmalıdır.
- ✓ Okul öncesi eğitim programlarına karaker eğitimine özgü ayrı bir bölüme yer verilerek, öğretmenlere bu konuda rehber olunabilir

5.2.2. İkinci Araştırma Sorusu ile Elde Edilen Bulgular Doğrultusunda Sunulan Öneriler

- ✓ Okul öncesi eğitimi öğretmenlerin karakter eğitiminde bilişsel farkındalıklarını artırabilecek seminer, konferans, eğitimler düzenlenebilir.
- ✓ Okul öncesi eğitim öğretmenleri kendi ülke programları ve ülkelerinin etnopedagojik bağlamını temel alarak, kendi kurumları ve sınıflarının ihtiyaçları

doğrultusunda haftalık, aylık ya da yıllık karakter eğitimi planlanması hazırlayabilir.

- ✓ Okul öncesi eğitim öğretmenleri karakter eğitiminine oyun, hikâye, şarkı gibi etkinliklerin yanısıra okul öncesi eğitimde yer verilen matematik, sanat, fen, doğa, alan gezileri, ev etkinlikleri gibi diğer etkinliklerde de yer verebilir.
- ✓ Okul öncesi eğitim öğretmenleri bireyselleştirilmiş, farklılılaştırılmış ve aktif öğrenmeye dayalı yöntem ve teknikleri kullanarak karakter eğitimine yönelik uygulamaları çeşitlendirebilir.
- ✓ Okul öncesi eğitim öğretmenleri, alan uzmanları ve meslektaşları ile bilgi alışverişinde bulunarak, karakter eğitimine yönelik sınıfına uygun değerlendirme araçları, portfolyo örnekleri hazırlayabilir.
- ✓ Okul öncesi eğitim öğretmenleri, hem okul öncesi eğitime yönelik farkındalığı artırmak hem de çocuğun karakter gelişimi ve eğitimi hakkında ailelere ve diğer paydaşlara yönelik faaliyetler düzenleyebilir.

5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- ✓ Araştırma Balkan Ülkeleri ve Türkiye okul öncesi eğitimindeki karakter eğitimini etnopedagojik bağlamda anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya Türkiye ile birlikte Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya dâhil edilmiştir. Diğer Balkan Ülkelerinin de dâhil olabileceği daha detaylı araştırmalar yapılabilir.
- ✓ Araştırmada veriler okul öncesi eğitim programları incelenerek ve okul öncesi eğitim öğretmenleri aracılığıyla toplanmıştır. Benzer araştırmalara farklı bakış açılarını ortaya koyabilmek için aileler, kurum yöneticileri, politika yapıcılar gibi paydaşlar da dâhil edilebilir.
- ✓ Araştırmada veri toplama süreci dökümanlar ve görüşmeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Benzer araştırmalarda veri toplama sürecine sınıf içi uygulamalarına yönelik gözlemler, uygulayacıların eğitim planları ve kullandığı çalışma sayfaları, hazırladıkları pano örnekleri dâhil edilebilir.
- ✓ Araştırma nitel araştırma desenine göre gerçekleştirilmiştir. Farklı araştırmalarda nicel araştırma desenleri ile desteklenerek karma araştırma desenleri ile yapılandırılarak ortaya çıkacak sonuçlar değerlendirilebilinir.
- ✓ Araştırma etnopedagojik bağlamda sadece öğretmenlerin karakter eğitimi uygulamalarını ele almıştır. Ülkelerin etnopedagojik bağlamındaki karakter

eğitimi uygulamalarına yönelik farklı araştırmalar yerel halk ile gerçekleştirilerek, yerelde karakter eğitiminde kullanılan halk masalları, atasözleri, tekerlemeler ile kullanılan yöntem teknikler araştırılabilinir.

KAYNAKÇA

ACER (2017). *Ethıcs In The Albanıan Educatıon System*. Mirgeeralb.

Ada, B. D. (2019). Türkiye'de Uygulanan Okul Öncesi Eğitim Programlarının Tarihsel Gelişim Süreci. A. Yıldırım (Edt), *Okul Öncesi Eğitim Programları* (s. 19-48). Ankara: Pegem Akademi.

Ada, E. (2016). *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcı Drama Yönteminin Değerler Eğitimine Olan Etkisinin İncelenmesi.* (Yayın no: 4499667). [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi], Yök Ulusal Tez Merkezi

Akcan, A. T. (2018). Erken Çocukluk Eğitiminin Kuramsal Alt Yapısı. S. D. İlkay Ulutaş (Edt), *Erken Çocukluk Eğtimine Giriş* (s. 37-48). Pegem Akademi

Akdemir, A. B., & Kılıç, A. (2021). Nitel Makalelerin Yöntem Analizi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *8*(2), 486-502.

Akgün, E., & Baş, T. (2020). Farklı Kültürlerde Çocuk Yetiştirme. E. Akgün (Edt), *Türk Kültüründe Aile ve Çocuk* (s. 70-98). Pegem Akademi .

Akgündüz, M. (2003). Osmanlı İdaresi Döneminde Bosna-Hersek. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. (18)*, 111-130.

Akkurt, S. & Boratav, O. (2018). Neden Sanat Eğitimi? *Uluslarası Eğitim Araştırmacıları Dergisi, 1*(1), 54-60.

Akkuş, Z. & Şimşek, U. (2019). Arkeoloji. A. S. Bilgili (Edt.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (s. 106-109). Pegem Akademi.

Akman, Ö., Çarşanbalı, Ç. & Alagöz, B. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Eğitiminde Örtük Programa Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18 (1) , 701-720

Akramova, D. (2006). *Kırgızistan'da Orto Mekteplerdeki «Adep Sabagı» Dersinde Din Eğitimi İle İlgili Amaçların Gerçekleşme Düzeyi (Oş Örneği).* (Yayın no: 191235). [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Aksoy, A. B. & Çiftçi, H. D. (2020). *Erken Çocukluk Döneminde Oyun.* Pegem Akademi.

Aksoy, P. & Yılmaz, B. (2021). Karakter Gelişiminde ve Eğitiminde Aile, Okul ve Çevre. A. Yıldırım (Edt), *Erken Çocuklukta Karakter ve Değer Eğitimi* (s. 50-92). Pegem Akademi.

Aksoy, Ö. (2018). Boşnak Ulusal Kimliğinin Oluşumu Ve Halk Kültürünün Etkileri Üzerine Bazı Tespitler Ve Değerlendirmeler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* , (66) , 252-265.

Aktepe, V. (2019). Ailede Değerler Eğitimi ve Program İhtiyacı. R. Duran, & K. Ulusoy (Edt), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (s. 78-94). Pegem Akademi.

Aktepe, V. (2019). Karakter Eğitiminde Öğretmen Doğru Rol Model Olma. V. Aktepe, & M. Gündüz (Edt), *Karakter ve Değer Eğitimi* (s. 298-325). Pegem Akademi.

Akto, S. (2017). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitiminde Kullandıkları Yöntem ve Tekniklerin Uygunluğunun İncelenmesi (Mardin örneği).* (Yayın no: 480720). [Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Albayrak, K. R. (2017). İş Ahlakı. M. Çakmak (Edt), *İş Ahlakı ve Değerler Eğitimi* (s. 37-63). Pegem Akademi.

Alimbekov, A. (2007). Etnopedagoji ve Kırgız Etnopedgojisinin Temelleri. *Türk Yurdu, 27*(242), 31-36.

Alimbekov, A. (2012). *Kırgız Etnopedagojisi : Pedagojik Eğitim Veren Yüksek,Orta Eğitim Kurumları İçin Öğrenci Kitabı.* Kırgız Eğitim Enstitüsü.

Alimjanovich, N. N. (2021). World Recognized Masters Of The 20 th Century. *Eurpean Journal Of Life Safety and Stability* (9), 138-141.

Aliyev, İ. (2009). *Azerbaycan Etnopedagojisi.* Elm ve Tahsil

Altunay Şam, E. (2015). Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Jedus,* Sayı 4, s.47-63.

APOSO. (2018). *Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı.* Bosna Hersek Bakanlar Konseyi Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumu,

Aral, N. & Kadan, G. (2018). 2013 Okul öncesi eğitim programının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *Erken Çocukluk Eğitimi Dergisi, 2*(1), 113-131.

Arastaman, G., Fidan, İ. Ö., & Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik :Kuramsal İnceleme. *Yyü Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 37-75.

Arsaliev, S. (2019). Ethno pedagogıcal technologıes ın regıonal educatıon envıronment. P. D. Bataev (Edt), *Social and Cultural Transformations in the Context of Modern Globalism* (s. 2743-2756). Future Academy.

Arslan, K. (2019). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Yetkinlik İnançları ile Yaratıcılık Düzeyleri ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.*(Yayın no:567210). [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi].Yök Ulusal Tez Merkezi

Artun, E. (2008). Ortak Türk Kültürü Ürünlerinin Çocuk Edebiyatına Katkıları. *Türk Halkları Edebiyatı Beynel Hak Çcocuk Edebiyatı Kongresi* (s. 1-8).

Asar, H. (2019). *Okul Öncesi Değerler Eğitimi Programının 5-6 yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum ve Değer Düzeyleri Üzerine Etkisi.* (Yayın no: 559623). [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Aslan M.(2011). İlköğretimde Karakter Eğitimi Ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler. (Yayın no:287995).[Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Ata, E. B. (2020). *Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Hakkındaki Görüşleri İle Karakter Eğitimi Yetkinliği Arasındaki İlişki.* (Yayın no: 623938).[Yüksek Lisans Tezi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi], Yök Ulusal Tez Merkezi

Ata, S. (2019). Erken Çocukluk Eğitimine Temel Olan Görüşler. A. Y. Polat (Edt), *Erken Çocukluk Eğitimine Giriş* (s. 50-71). Pegem Akademi

Atabey, D. (2018). A Study into the Effective Communication and Social Skills of Preschool Children, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 19(1), 185-199.

Atasoy, E. & Akar, E. (2020). Küreselleşen Dünyada Etnocoğrafya Biliminin Yeri,İşlevi,Önemi. *İnternational Scientific Conference " Global Science and İnnovatiıons 2020"* (s. 12-21).

Avcı E. (2011). İ*lköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Dair Öz yeterliklerinin İncelenmesi.* (Yayın no: 298407). [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Avcı, Ö. Y. & Durmuşçelebi, M. (2016). Ideal Student Type According to Teachers' View. OPUS International Journal of Society Researches, 4 (6) , 22-44

Ayaydın, A. (2011). Çocuk Gelişiminde Bir Oyun Olarak Sanat ve Resim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(37), 303-316.

Aydın, N. B. (2004). *Çocuk Ruh Sağlığı.* Morpa Kültür Yayınları.

Aydın, S. (2021). Nitel Araştırmalarda Geçerlik ve Güvenirlik. M. Çelebi (Edt) *Nitel Araştırma Yöntemleri* (s. 182-209). Pegem Akademi.

Aydoğdu, F. & Dikmen, M. (2016). Ebeveynlerin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(2), 570-585.

Aytaçlı, B. (2012). Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(1), 1-9.

Babaroğlu A. (2018). Eğitim Ortamları Açısından Okul Öncesi Eğitim Kurumları.*Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 18*(3),1313-1330.

Babayogo, M. (2019). *Afrika Etnofelsefesinde Ontolojinin İmkanı.* (Yayın no: 563489). [Yüksek Lisans Tezi Medeniyet Üniversitesi. Yök Ulusal Tez Merkezi

Badalova, A. K. (2009). *Azerbaycan Halk Pedagojisi* . «Müəllim» Nəşriyyatı

Badaruddin, R. Y., Awang, M. M., Ahmad, A. R., & Mukthar, A. (2019). Values in history education in ASEAN countries. *Social Sciens,Educatıon and Humanites*(2), 74-79.

Bakioğlu, A. & Sılay, N. (2014). *Yükseköğretim ve Öğretmen Yetiştirmede Karakter Eğitimi* . Nobel Yayın.

Balat ,G.U. (2003). *Altı Yaş Grubu Korunmaya Muhtaç Ve Ailesinin Yanında Kalan Çocukların Okula Hazır Bulunuşluk İle İlgili Temel Kavram Bilgilerinin Karşılaştırılması.*(Yayın no: 124420).[Doktora Tezi,Hacettepe Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Balat, G. U. & Dağal, A. B. (2006). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri.* Kök Yayıncılık.

Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci; Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 368-388.

Bartan, S. (2018). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri İle Sınıf İçi Uygulamalarının İncelenmesi.*(Yayın no: 533988). [Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi].Yök Ulusal Tez Merkezi.

Başal H.A (2007). *Okul Öncesi Eğitimi.* Morpa Kültür Yayınları.

Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9*(1), 23-28.

Bay, D. N. (2018). Okul Öncesi Eğitimde Bir Kültür Aktarımı Milli Oyunlar. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 9*(2), 82-104.

Bay D.N. & Turan S. (2021). Kültürel Eğitim Modeli. Nobel Akademik Yayıncılık.

Bayhan, P. S. & Artan, İ. (2005). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi.* Morpa Kültür Yayınları.

Bedir, G. (2020). Program Geliştirmede Temel Kavramlar ve Aşamalar. H. G. Berkant (Edt), *Eğiitmde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamadan Örneklerine* (s. 1-18). Anı Yayıncılık.

Berkowitz, M. W. & Grych, J. H. (2000). Early charcter development and educatıon. *Earlv Educatıon & Deveopment, 11*(1), 54-72.

Bolat Y.(2016). Sosyal Değerler ve Değerler Eğitimini Anlamak.*Akademik Sosyal Derlemeler Dergisi, 4*(29), 322-348.

Bolat, Y. (2017). Eğitim Programı Okuryazarlığı Kavramı ve Eğitim Programı Okuryazarlığı Ölçeği. *Turkish Studies. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. 12*(18), 121-138

Bostan, H. (2016). Antropoloji,Kültür ve Güvenlik. *Güvenlik Bilimleri Dergisi, 5*(2), 1-31.

Bozkurt, E. (2019). Karakter Eğitimi ve Değerler Eğitimi ile İlgili Temel Kavramlar. B. ÖZER (Edt), *Karakter ve Değerler Eğitimi* (s. 2-20). Pegem Akademi.

Bozorova, M. K. (2021). The role of the ethnopedagogy in the process of improving the national educatıon system. *Academica Globe:İnderscience Research, 2*(10), 18-21.

Buldur, A. D. (2015). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde "Coğrafya". A. Meydan, & T. Çetin içinde, *Türk Kültüründe Coğrafya 1* (s. 121-164). Pegem Akademi.

Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin Değerler Eğitimindeki Yeri.* (Yayın no: 300396). [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Bümen, N. & Aktan, S. (2014). Yeniden Kavramsallarştırma Akımı Işığında Türkiye'de Eğitim Programları ve Öğretim Alanı Üzerine Özeleştirel Bir Çözümleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 22*(3), 1123-1144.

Cevherli, K. (2014). *Okul öncesinde değerler eğitimi: Boğaziçi eğitim modeli.* (Yayın no: 366943). [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi .

Ceylan, Ö. (2017). *Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreci arasındaki ilişki: Okul Öncesi Örneği.* (Yayın no: 525392).[Yüksek Lisans Tezi,İstanbul Gelişim Üniversitesi] Yök Ulusal Tez Merkezi.

Chaitanya, M. (2017). Value based educatıon and methods,stratetegies,appoaches to impart it in educatıon. *İnternatıonal journal of research culture society, 1*(5), 6-10.

Chekushkina, E., Yakimova, E., Nikolaeva, N., Vasileva, R., & Fomin, E. (2021). Etnopedagogical potential of the Chuvash culture: from ancient Turkıc runes to modern litarature. *International E-Journal of Advances in Social Sciences, 7*(19), 106-110.

Creswell, J. W. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, (Çev. Selçuk Beşir Demir ve Mesut Bütün), Siyasal Kitapevi.

Cipro, M. (2001). Konstantın Dmıtrıevıtch Ushınsky(1823-71). *Internatıonal Bureau of Educatıon, 24*(374), 1-7.

Cockerill, A. (2011). Values Education In The Soviet State: The Lasting Contribution Of V.A.Sukhomlinsky. *İnternational Journal Of Educational Research, 3*(50), 198-204.

Çamlıbel Çakmak Ö.(2012). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Fen Öğretimine Yönelik Tutumları İle Bazı Fen Kavramlarını Anlama Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.*Türk Fen Eğitimi Dergisi, 9*(3),40-51.

Çarboğa, K. (2019). *Değerler eğitimine karşılaştırmalı bakış(Almanya, İsveç, Güney Kore, Malezya, Suudi Arabistan ve Türkiye).* (Yayın no: 555392). [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Çatalbaş, M. (2018). *Okul öncesi eğitim programında karakter eğitiminin incelenmesi ve okul öncesi eğitim öğretmenlerinin karakter eğitimi hakkındaki görüşleri.* (Yayın no: 513474). [Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Çavdarcı, M. (2002). *Türkiye'de Sosyal Değerlerin Aşınması ve Kültür Sömürgeciliği.* (Yayın no: 116889).[Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Çelebi Öncü E. (2017). Okul Öncesi Çocuklarının Sınıflarında Yapılandırdıkları Öğrenme Merkezlerinin İncelenmesi.*Kastamonu Eğitim Dergisi 25*(2),1-15.

Çetin, A. (2021). *Okul öncesi şarkı dağarcığının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi.* (Yayın no: 706560). [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Çetingöz, D. (2015). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimde Öğretmenin Rolüne İlişkin Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 19(*3), 33-52.

Çınar, İ. (2018). Atabek Yurdu Etnopedagojisi; Ahıska Türkleri Örneği. *Turkısh Studies, 13*(4), 363-386.

Çınar, İ. (2020). *Etnopedagoji(Atabek Yurdu).* Pegem Yayınları.

Çırak, A. (2020). Jan Amos Komensky'nin Eğitim Sistemi Üzerine; Bir Tarih Çalışması. *Journal of Unıverdal History Studies*, 39-52.

Çiftci, S. , Yayla, A. & Sağlam, A. (2021). 21. Yüzyıl Becerileri Bağlamında Öğrenci, Öğretmen Ve Eğitim Ortamları. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi , (24) , 718-734

Çullu, F. (2019). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitime Yönelik Görüşleri.* (Yayın no: 549046).[Yüksek Lisans Tezi ,Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi], Yök Ulusal Tez Merkezi.

Dal, Z. F. (2018). *Okul öncesi değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Okul öncesi öğretmenleri üzerinde bir inceleme).*(Yayın no: 533379). [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Demir, G., & Değirmenci, Ş. (2021). Büyük Didaktika. A. Oktay, & Ö. Polat (Edt), *Temel Eğitim Eserlerinin Eğitime Yansımaları* (s. 249-277). Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2010). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme.* Pegem Akademi.

Derjaj, A. (2015). Toplum Dilbilim, Dilbilgisi Ve Edebiyat Alanlarında Arnavutça Ve Türkçe Arasındaki İlişkiler Üzerindeki Değerlendirmeler.*Avrasya Etütleri*, 155-182.

Dhatt, H., Thapliyal, G., & Bisht, D. (2015). Impact of value educatıon programme among school students; An experimental study. *American Research Thoughts*, 1223-1232.

Dinç, M. E. (2020). Türkler Hakkındaki İlk Etnografik Kaynaklar. A. S. Bilgili (Edt) , *Türk Kültür Coğrafyası* (s. 1-6). Pegem Akademi.

Dilek H. (2020). Okul Öncesi Eğitim Uygulamaları İçin Gelişimsel Uygunluğu Anlamak. D.Peker Ünal &F.Demir (Edt.). *Eğitime Adanmış Yarım Asır*. (s 265- 282) Pegem Akademi

Dönmez, Ö. & Uyanık, G. (2022). Farklı Ülkelerde Değerler Eğitimi ve Değer Eğitimi Programlarından Örnekler. Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2 (1) , 74-88

Duman, G. (2014). Evaluation Of Turkish Preschool Curriculum Objectives İn Terms Of Values Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 152, 978-983

Durmuş, K. (2020). *Medya Etkileri Bağlamında Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Yeni Medya Kullanımının Analizi.* (Yayın no: 533379).[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Durmuş, K. & Övür, A. (2021). Medya Etkileri Bağlamında Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Yeni Medya Kullanımının Analizi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, *5*(2), 136-155.

Durmuş, M. (2021). Etnopedagojik Açıdan Beceri Eğitimi: Şavşat Örneği. *Turan:Stratejik Araştırmalar Merkezi, 13*(51), 207-217.

Duru, H. (2009). *Atasözleri ve Deyimlerin Yabancılara Öğretilmesi*.(Yayın no:239571). [Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi], Yök Ulusal Tez Merkezi

Duvarcı, A. (1996). Türkçenin Öğretilmesinde Halk Edebiyatının Önemi. *Folkloristik Prof Dr Umay Günay Armağını* (s. 117-123). Feryal Matbacılık.

Dülgeroğlu T.Ş., Günindi Y.(2022). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Öğrenme Merkezlerinin Sınıflara Yansıması: Aksaray İli Örneği. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 6*(1),80-97.

Düşek, G. & Dönmez, B. (2012). Türkiye'de Yayımlanan Okul Öncesi Eğitim Programları. *Mesleki Bilimler Dergisi*, *1*(1), 68-75.

Eğinli, A. T., & Nazlı, A. K. (2018). Kültürün Koruyucu Gücü; Kültürel Semboller. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergi*, *2*(2), 56-74.

Eker S.(2006). Bosna'da Etno-Linguistik Yapı ve Türk Dili ve Kültürü Üzerine.*Milli Folklor Dergisi.18(*72).71-84.

Ekici M. (2008). Türk Halk Kültürü Araştırmalarında Dün, Bugün, Yarın. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi.1*(1).11-26.

Ekici F.Y. & Kırkıç K.A.(2021).Erken Çocukluk Eğitimi Kuramdan Uygulamaya. F.Y. Ekici&K.A.Kırkıç (Edt).*Erken Çocukluk Dönemi Eğitim Programları* (s.51-73). Nobel Kitapevi.

Ekşi, H. (2003). Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(1), 79-96.

Ekmişoğlu, M. (2007). *Erken çocukluk döneminde farklılıklara saygı kavramı hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi ve farklılıklara saygı ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Elçiçeği, B. (2022). Değerlerin Davranış Boyutuna Yansımaları: Osmanlı Devleti Örneği (1256-1924) . Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 6 (11) , 22-38

Erden M. & Akman Y. (1998). Gelişim-Öğrenme-Öğretme. Arkadaş Yayınevi.

Eren, E. (2018). *Okul öncesinde Değerler Eğitiminin Program, Öğretmen ve Aile Görüşleri Açısından İncelenmesi.* (Yayın no: 526244). [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi].Yök Ulusal Tez Merkezi.

Erişen, Y. (1998). Program Geliştirme Modelleri Üzerine Bir İnceleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13 (13), 79-97.

Erten, H. (2012). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri, Akran İlişkileri ve Okula Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İzlenmesi.* (Yayın no: 322435). [Yüksek Lisans Tezi ,Pamukkale Üniversitesi], Yök Ulusal Tez Merkezi

Ersoy, M., Şentürk, İ., & Aybek, E. C., (2021). Üretken pedagoji: Bir sistematik literatür taraması ve eşlik eden teknoloji destekli süreçlerin değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(58), 198-226.

Ezer, F. & Öteleş, Ü. U. (2019). Sosyal Bilgiler Eğitimi Antropoloji ve Arkeoloji. C. Kara (Edt) *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (s. 145-153). Pegem Akademi.

Fer, S. (2020). *Eğitimde Program Geliştirme: Kuramsal Temellere Bakış.* Pegem Akademi .

Filinov, G. (1994). Anton Makarenko(1888-1939). *İnternatıonal Bureau Of Education*, 77-91.

Gedizli M. (2019). Türkçe ve Arnavutça'da Ortak Kullanılan Kelimelerin Tematik Tasnifi.*Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi.9(*11).2617-2631.

Genç, A. & Barut, Y. (2019). Karakter Eğitimi ve Gelişiminde Aile,Çevre ve Okul. B. Özer (Edt), *Karakter ve Değerler Eğitimi* (s. 28-44). Pegem Akademi.

Gökçek, B. S. (2007). *5-6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Karakter Eğtiimi Programının Etkisinin İncelenmesi.*(Yayın no: 210279).[Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Gökçeli, F. K. (2019). Okul Öncesi Eğitim Programı. A. Yıldırım(Edt), *Okul Öncesi Eğitim Programları* (s. 80-92). Pegem Akademi.

Gökdağ, B. A. (2012). Balkanlar: Etnik Karmaşanın Dilsel Boyutları. K*aradeniz Araştırmaları*, 32 (32) , 1-27.

Görgen, İ. (2019). Program Geliştirmede Temel Kavramlar . H. Şeker (Edt), *Eğitimde Program Geliştirme* (s. 1-18).Anı Yayıncılık.

Grath, R. E. (2018). What is Character Educatıon?Development of Prototype. *Journal of Character Educatıon, 14*(20), 23-35.

Gullo, D. F. (2005). Understanding Assessment And Evaluation İn Early Childhood Education. Teachers College Press.

Gül, Y. E. (2020). *Etnopedagoji.* Nobel Yayın.

Gül, Y. E. (2021). Ethnic Motif In Modern Educatıon: Etnopedogogy. *Bugu Dil ve Eğitim Dergisi, 2*(1), 44-58.

Gülay, H. (2009). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(22), 82-93.

Gülaçtı, F. (2014). Türkiye'de ve Dünyada Erken Çocukluk ve Okul Öncesi Eğitimi. F.Gülaçtı, S.Tümkaya (Edt.) *Erken Çocukluk Eğitimi* (s.2-21),Pegem Akademi.

Gülçür M.K.(1991). *Kuran'da Karakter Eğitimi*. (Yayın no:17394). [Yüksek lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi], Yök Ulusal Tez Merkezi.

Güleç, V. (2018). Aile İlişkilerinin Sosyal Medyayla Birlikte Çöküşü. *Yeni Medya Elektronik Dergisi, 2*(1), 105-120.

Güler, T. (2016). *Dünden Bugune Pedagoji.* Dünden Bugüne Pedagoji - Psk.Tuba GÜLER (tavsiyeediyorum.com)

Gülmez E. (2019).Okul Öncesi Dönem Kavram Öğretiminde Youtube'un Bir Eğitim Teknolojisi Olarak Kullanımı. (Yayın no: 569557). [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Gündeş O. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretiminde 'Kutadgu Bilig'in Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi (Yayın no: 662765). [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Gündoğdu, F. B. (2010). *Ortaöğretim Kurumlarında Karakter Eğitim Sorunu (Kayseri İli Örneği).* (Yayın no: 263324). [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Gündüz, A. (2020). *Öz Düzenleme Eğitim Programının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öz Düzenleme Becerilerine Ve Etkileşimli Akran Oyunlarına Etkisinin İncelenmesi* (Tez No. 643539). [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Gündüz, O. (2021). Değerlerin Kaynakları ve Bireysel, Toplumsal, Kültürel, Dini, Ahlaki Temelleri. T. Kamer (Edt), *Toplum ve Kültür Bağlamında Karakter ve Değer Eğitimi* (s. 63-81). Pegem Akademi.

Güneş, F. P. (2018). *Değerler eğitimi etkinliklerinin okul öncesi Dönem 5 yaş Çocuklarının Değer Algıları ve Sosyal-Duygusal Gelişimleri Üzerine Etkisi.* (Yayın no:623884) . [Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Gürlen, E., Boztunç-Öztürk, N., & Eminoğlu, E. (2019). İlkokul düzeyinde yapılan öğretmen, öz ve akran değerlendirmelerine ilişkin güvenirliğin genellebilirlik kuramı ile incelenmesi. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology, 10*(4), 406-421.

Gürsel A. M. (2018). *Türkçe'den Boşnakça'ya Geçmiş Kelimelerde Anlam Değişmeleri.* (Yayın no: 514593). [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Güney, E. C. (1966). *Folklor ve Eğitim.*Milli Eğitim Yayınevi.

Güven, B. (2019). Öğretim İlke ve Yöntemleriyle İlgili Temel Kavramlar. Ş. Tan (Edt), *Öğretim İlke ve Yöntemler* (s. 2-26). Pegem Akademi.

Güzel, A. & Torun, A. (2004). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı.*Akçağ Yayınları.

Güzelyurt, T. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 6*(3), 278-284.

Hamzaj, Y. A. (2017). *Öğretmen Eğitim Programlarındaki Etnopedagojik Öğelerin İncelenmesi:Kırgizistan Örneği.(*Yayın no: 458640). *[*Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi], Yök Ulusal Tez Merkezi.

Hamzaj, Y. A. & Selvi, K. (2020). Investigation of Ethnopedagogical Factors in Teacher Education: Kyrgyzstan Sample. *nternational Journal of Curriculum and Instructional Studies, 10*(2), 319-338.

Hamzaj, Y. A. & Selvi, K. (2020). Öğretmen Eğitiminde Etnopedagojik Faktörlerin İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Dergisi, 10*(2), 319-338.

Haryati, T. & Suchiptaningsih, O. A. (2020). The role of Javanese ethno pedagogy values in character education for junior high school students. *The 3rd International Conference on Education and Social Science Research* (s. 1-16).

Hasan, I., Yufuarti, Y., & Edwita, E. (2022). Horce Racing: A traditional game to improve children's motor gross skill(Etnopedagogy study on Dombu tribe). *Journal Obsesi: Jural Pendikiken Anak Usia Dini, 6*(3), 1247-1258.

Hasnidar, H. & Elihami, E. (2019). The managament model of national chracter educatıon for early childhood education throug based on democracy. *Edumaspul, 3*(1), 14-19.

Haşimov, A. & Sadıqov, F. (2000). *Azerbaycan Halk Pedagojisi*. Ünsiyyət,

Haward, A. (1985). Etnopsychology and the Prospects for a Cultural Pscychology. G. Whıte, & j. Kirkpatrick (Edt), *Person,Self and Experience; Exploring Pacific Etnopsylogoies* (s. 400-420). Berkeley: Unıversity of California Press.

Hazıri, B. (2016). Multiculturalism and Positive Discrimination in Kosovo. *Academic Journal of Business, Administration, Law and Social Sciences, 2*(3), 272-284.

Işık, H., Erçevik, N. Ş. "İslamiyet Öncesi Türklerde Değer Eğitimi Ve Irk Bitig Fal Kitabının Değer Eğitimi Açısından Önemi". Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi 5 (2023): 69-82

İbalı, N. (2019). Ortaöğretim programlarında yer alan değerlerin öğretimi hakkında öğretmen görüşleri. (Yayın No: 556013). [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi].Yök Ulusal Tez Merkezi.

İbiş, E. (2017). *Değerler Eğitimi Temelli Yaratıcı Drama Programının 5-6 yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkisi.* (Yayın no: 486432).[Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi .

İbret, B. Ü. & Önlen, M. (2020). Türklerde İnsan ve Coğrafya İlişkisi ve Türk Kültüründe Coğrafyanın Etkisi . A. S. Bilgili (Edt) *Türk Kültür Coğrafyası* (s. 8-28). Ankara: Pegem Akademi.

İnam, A. (2018). Bilgi Ahlakı Üstüne Düşünceler. O. Konuk, & A. K. Bayram (Edt), *Sosyal Bilim, Etik ve Yöntem* (s. 11-26).Adres Yayınları.

İpek, E. (2014). *Beş Yaş Çocuğuna Verilen Değerler Eğitimi Programının Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerine Etkisi.* (Yayın no: 414485).[Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

İyiol, F. (2013). Anonim Olmayan Mâniler: Dini-Tasavvufi Türk Halk Edebiyatı Örnekleri. *Motif Akademi Halk Bilim Dergisi*(1), 261-276.

Jacoby, C. (2006). *Moral Values Educatıon: Characterizing Japan and Norways Primary School Curriculum.*. [Unpublished Master Thesis]. Oslo Üniversitesi

Kadıu, S. & Abdıu X. (2015). Osmanlı Döneminde Türk Edebiyatının Arnavut Edebiyatına Etkisi. *İnternational Journal of Language Academ*y (3),1-7

Kafadar, T. (2019). *Türkiye,ABD ve Fransa'nın Sosyal Bilgiler öğretim programları ve ders kitaplarının değer eğitimi boyutunda karşılaştırılması.* (Yayın no: 537775). [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi] Yök Ulusal Tez Merkezi.

Kahramanoğlu, R. & Şahin, F. (2019). Hacı Bektaşi Felsefesinin Etnopedagojik Açıdan İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(21), 41-58.

Kalaycı, İ. & Aytekin, B. (2016). Türkiye -Balkan İlişkileri Üzerine (Geçmişten Geleceğe) Ekonomik Politik Notlar. *Avrasya Etütleri, 50*(2), 90-126.

Kale, M. & Aslan, D., (2021). The caregiving practices of nomadic Yuruk Turkmen families for their children in terms of developmental well-being: an ecocultural perspective. *Early Chıld Development And Care,* 191(9), 1376-1391.

Kanadlı, S. (2021). *Sosyal Bilimlerde Teoriden Uygulamaya Araştırma Sentezi.* Pegem Akademi.

Kandır, A. & Alpan, Y. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum, 4*(14), 33-38.

Kapkın, B. (2018). *Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi.*(Yayın no: 516046).[Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi] Yök Ulusal Tez Merkezi

Karacan, E. (2000). Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi. *Klinik Psikatri Dergisi, 3*(4), 263-268.

Karacaoğlu, M. Ö. (2019). Milli Şuur ve Türk Dili. M. B. Ali Fuat Arıcı (Edt), *"Milli" Eğitim Üzerine Yazılar* (s. 31-35). Efe Akademi Yayıncılık.

Karakuş, N. & Işık, N. (2017). Erken Çocukluk Döneminde Efsane, Destan ve Masal Metinlerinin Kullanımı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(41), 118-133.

Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 62-80.

Kartal, Ş. (2021). Nitel Araştırmanın Desenlenmesi. M. Çelebi (Edt) *Nitel Araştırma Yöntemleri* (s. 212-229). Pegem Akademi.

Katı, Y. (2020). Malatya Geleneksel Çocuk Oyunlari ve Çocuk Gelişiminde Oyunun Rolü. *Akra Kültür Sanat Edebiyat Dergisi, 8*(22), 309-338.

Kay, M. A. & Sağlam, M. (2020). Çocuklarda Sosyal ve Duygusal Gelişimi Ölçmek İçin Kullanılan Ölçeklerin İncelenmesi. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 10 (2) , 18-33

Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9*(9), 193-204.

Kasapoğlu Kaya, N., Erişen, Y. (2020). Amerika Birleşik Devletleri'nde karakter eğitimi bağlamında "vatanseverlik" değeri öğretimi ve Türkiye'ye yönelik öneriler. *International Journal of Social Sciences and Education Research,* 6(3), 330-353.

Kaya, N., Erişen, Y., & Gürol, M. (2019). MEB 2013 Okul öncesi eğitim programının etnopedagojik açıdan incelenmesi ve uygulamalara yansımaları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(19), 77-101.

Kaya Kasapoğlu N.(2022). *Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanmakta olan karakter eğitimi programlarının incelenmesi ve Türkiye'de karakter eğitimi*

programlarının geliştirilmesine yönelik öneriler (Yayın no:729546), [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi],Yök Ulusal Tez Merkezi.

Kayhan E., Bağcı Aslan Ö.,& Erişen Y. (2019). Sıbyan Mektepleri İle Okul Öncesi Öğretmen Programlarında Değerler Eğitimi.*İlköğretim Online.18* (3).990-1013.

Keskin, G. (2021). *Anne Baba Tutumları ve Farklı Aile Tutumlarına Sahip 4-6 Yaş Çocuklarının Resimlerine Yansıyan Aile Özelliklerinin Analizi.* (Yayın no:699422). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Keyifli, Ş. (2013). Eğitim ve Din Eğitimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13*(2), 103-126.

Kılıçarslan, R. (2015). Çocuk Edebiyatında Bilmecenin Yeri ve Bir Bilmece Derleme Çalışması. *International Journal of Language Academy, 3*(4), 129-140.

Koca K.S. & Ruşid F.(2017). Makedonya Türk Atasözleri ve Makedon Atasözleri Arasındaki Ortaklıklar.*Türük Uluslar arası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi 1*(9).293-398.

Kocalar, E. (2019). *2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Karakter Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi.* (Yayın no: 551078) .[Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Kocalar, E. & Bay, E. (2021). Okul öncesi ethosferinde karakter eğitimine ilişkin mevcut durumun öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(2), 360-374.

Kocayiğit, A. & Karademir, Ç. A. (2020). Türkçe Dersi Öğretim Programı "Öğrenmeyi Öğrenme" yetkinlik alanının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(4), 1225-1236.

Koçyiğit, A. (2019). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Değerler Eğitimine Yönelik Veli Tutumları (Sivas ili örneği).* (Yayın no: 549959).[Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Kodaman T. & Birsel H.(2014). 21.Yüzyıl Balkan Jeopolitiğinin Çok Boyutlu Bir Bakış ile İncelenmesi ve Türkiye'ye Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 19*(1),49-64.

Korkmaz, F. (2016). *Yeniden Kavramsallaştırmacılık Akımı Bağlamında 6.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Politik Bir Metin Olarak İncelenmesi.* (Yayın no:422969). [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Korkmaz, M. Ç. (2019). *Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi.* (Yayın no: 583025) .[Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Korkmaz, Ş. C. (2018). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi: Ekonomi Odaklı Etkinlikler Bağlamında Bir Eylem Araştırması.* (Yayın no:532846). [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Kotaman, H. (2009). Rudolf Steiner ve Waldorf Okulu. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(1), 174-194.

Kozhakhmetova, K., Ortayev, B., Kaliyeva, S., & Utaliyeva, R. (2015). Ethnic Pedagogy as an Integrative, Developing Branch of Pedagogy. *Mediterranean Journal of Social Sciences, 6*(1), 612-619.

Kozikoğlu, İ. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Tutum Ve Görüşlerinin İncelenmesİ. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 7 (4) , 2698-2720

Köksal, A. A. (2014). Okul Öncesi Eğitimin Amaçları ve İlkeleri. A. A. Köksal (Edt), *Okul Öncesi Eğitim Programları* (s. 70-71). Hedef Yayınları .

Köylü, M. (2004). Çocukluk Dönemi İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XlV*(11), 137-154.

Kuş, Z. & Aksu, A. (2017). Vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin inançları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 5 (1),18-41.

Kurtulmuş, M., Tösten, R. & Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1. Kademe öğretmenlerinin değerler eğitimi sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi, 27*(12), 281-305.

Kurtbaş, F. (2019). *Okul öncesi dönem değerler Eğitimi Uygulama Çalışmalarında Aile Katılımının Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri.* (Yayın no: 599433). [Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Kuzu, K. (2015). *Okul öncesi öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri ve Bu Görüşlerin Sınıf İçi Uygulamalara Yansıması.* (Yayın no: 389534).[Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Kuzu-Jafari, K. ve Demirel, M. (2019). Okul Öncesi Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi International*, 4(1), 13-35.

Küçükaydın, M. A. (2020). Değer İle İlgili Temel Kavramlar. G. Izgar, & B. Dilmaç (Edt), *Değer Eğitimi Kavram,İlke ve Yaklaşımlar* (s. 1-27). Pegem Akademi.

Küçükoğlu, A. & Taşgın, A. (2020). Öğretimle İlgili Temel Kavramlar. S. Güven, & M. A. Özerbaş (Edt), *Öğretim İlke Yöntemleri* (s. 2-29). Pegem Akademi.

Leming, J. (1997). *Teaching values in social studies education past practices and current trends* www.usoe.k12.ut.us

Lickona, T. (1993). The Return of Character Education. *Educational Leadership, 51*(3), 6-11.

Lickona, T. (1996). Eleven Principle of Effective Character Education. *Journal of Moral Educatıon, 25*(1), 93-100.

Lickona, T. (1997). The Teacher's Role İn Character Education. *Journal of Education, 179*(2), 63-80.

Likaj, M. (2013). Arnavut Gençliğinin Toplumsal Değer Algısı Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 2013 (29) , 135-150

MAS (2016). *Standardet e zhvillimit dhe të të nxënit të fëmijëve 3-6 vjeç*. Tiran: Eğitim, Spor ve Gençlik Bakanlığı.

MAS (2018). *Korniza Kurrikulare e Arsimit Parashkollor*. Milli Eğitim Spor ve Gençlik Bakanlığı. Tiran: Eğitim Kültür ve Spor Bakanlığı.

MAS (2018). *Programet e reja të arsimit parashkollor 3-4 vjec*. Tiran: Milli Eğitim Spor ve Gençlik Bakanlığı.

MAS (2019). *Programet e reja të arsimit parashkollor 4-5 vjec*. Tiran: Eğitim, Spor ve Gençlik Bakanlığı.

MAS (2019). *Programet e reja të arsimit parashkollor 5-6 vjec*. Tiran: Eğitim,Spor ve Gençlik Bakanlığı.

MASHT (2018). *Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı*. Kosova: Eğitim Bilim Teknoloji Bakanlığı.

Mcafee, O. & Leong, D. J. (2012). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim Ve Öğrenmenin Değerlendirilmesi Ve Desteklenmesi* (B. Ekinci Çev.).Nobel

MEB. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Milli Eğitim Bakanlığı.

Mei-Su, C., Chen-Hsin, Y., & Pin-Chen, H. (2014). The beauty of character educatıon on preschool children's parent-child relationship. *Social and Behaviral Sciences*(143), 527-533.

Memmedli, G. G. (2020). Gürcistan'da Azebaycan Türklerinin Etnopedagojisi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 12*(48), 410-422.

Meydan, H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1*(1), 93-108.

Miles, M, B. & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.

Milson, A. J. & Mehlig, L. M. (2002). Elementary school teachers' sense of efficacyfor character education. *Journal of Educational Research* (96), 47-53.

Milson A.J. & Ekşi (2003). Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik Duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru : Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı

Skalası (KEYİS) ve Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1(4).*99-130.

Mouskhanova, I. V. (2021). Çeçen Etnopedagojisinde Ahlaki Kavramlar. *Uluslararası Etnopedagoji Dergisi, 1*(1), 1-7.

MON.KS (2021). *Kurikulum Za Rani I Predškolski Odgoj I Obrazovanje'*. Sarejova.

MTSP (2014). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Üsküp: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi.

Mulalić, M. and Kulanić, A. (2018).Perceptions of Turkish Cultural Diplomacy in Bosnia-Herzegovina. *Book of Proceedings: The Future of Humanities, Education and Creative Industries,* 494-508

Mutlu, E. & Aktan, E. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin düşünme eğitimi ile ilgili tutumlarının incelenmesi. *Türk Eğitim Dergisi*, *9*(4).799-830

NAEYC. (2009). Early childhood inclusion: A joint position statement of the Divisionfor Early Childhood (DEC) and the National Association for the Education of Young Children (NAEYC). Chapel Hill, NC: The University of North Carolina, FPG Child Development Institute. Carolina

Nalçacı, A. (2020). Değer Eğitiminde: Aile,Çevre,Okul. S. Z. Genç, & A. Beldağ (Edt), *Karakter ve Değer Eğitimi* (s. 189-204). Pegema Akademi.

Navakova, K. S., Sıratova, M., Urban, M., & Baghana, J. (2021). Using the elements of traditıonal culture in the teachıng process from the perspective of etnopedagogy and etnology. *Journal of Education Culture and Society*(2), 495-504.

Negrutiv, S. (2014). The Pedagogical System Created by Anton Semyonovich Makerenko a "profitable" Loon for "Re-educatıon". *İnternational Journal Of Orthodox Theology, 5*(4), 201-217.

Nureski, D. (2016). Osmanlı'dan Günümüze Makedonya'daki Türk Kültürü ve Makedonya'nın Türk Kültür Tarihindeki Yeri ve Önemi . *Avrasya Etütleri.50(*2).351-388

Ogelman, H. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri.* Ankara: Pegem.

Ogelman, H. G. & Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*, 81-100.

Oğuzkan, Ş. & Oral, G. (1997). *Okul Öncesi Eğitimi.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Oğuzkan, Ş. & Oral, G. (2002). *Okul Öncesi Eğitimi.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

Olgun, M. K. (2018). *Okul Öncesi Sanat Eğitimi İçin Geliştirilen Grafik Aplikasyon Öğrenme Modeli.* (Yayın no:506632). [Yüksek Lisans Tezi.Yıldız Teknik Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Oorzhak, S., & Oorzhak, H. (2020). *Etnopedagoji ve Etnopedagojik Araştırma(Teori Uygulama ve Metodolojik Yaklaşımlar).* Cheboksary: Çarşamba Yayınevi.

Oruç, Z. (2009). Dünden Bugüne Balkan Türklüğü: Bir Analiz Denemesi. *Journal Of Azerbaijani Studies*, 49-59.

Örnek, S. V. (1968). Etnolojinin Tarihçesi ,Başlıca Ekolleri ,Görevleri. *Antropoloji Dergisi*(4), 165-193.

Öner D. & Yiğit E.Ö. (2021). Okul Öncesinde Sosyal Bilgiler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi 5*(1),191-215.

Öz, N. (2019). Kimlik ve Karakter Oluşumunda Okulun Rolü. *Diyanet İlmi Dergi*(55), 197-215.

Özbey, S., Türkoğlu, D., & Buldur, A. B. (2014). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Yetkinlik İnançlarının Öğretmenlerin Çocuk Sevme Düzeyleri ve Bazı Değişkenler İle İlişkisinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 12*(27), 323-344.

Özcan, T. (2003). Oğuz Kağan Destanının Kahramanlık Mitosu Bakımından Çözümlenmesi. *Milli Folklor Dergisi, 8*(57), 76-81.

Özden, M. & Saban, A. (2019). Nitel Araştırmalarda Paradigma ve Teorik Temeller. A. Saban, & A. Ersoy (Edt), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* (s. 1-29). Anı Yayıncılık.

Özdemir, D., Eruzun, H. M.& Kuru, N. (2021). 1952'den 2021'e Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitim Programlarında Sosyal-Duygusal Gelişim. *JRES*, 8(2), 314-335

Özey, R. (2016). *Balkanlar ve Balkan Ülkeleri Coğrafyası.* Ankara: Pegem Akademi.

Özey, R. (2018). *Balkan Ülkeleri ve Balkan Coğrafyası.* Ankara: Pegem Akademi.

Özkan, U. B. (2021). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Dokuman İnceleme Yöntemi.* Ankara: Pegem Akademi.

Özlem, K. (2016). *Türkiye'nin Balkan Ülkeleri Politikası(1991-2014).*Dora Yayıncılık.

Özmen, D. (2013). *5-6 Yaş Çocukların Akran İlişkilerinin Sosyal Problem Çözme Becerisi Açısından İncelenmesi.* (Yayın no:330777).[Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Pašalić-Kreso, A. (2008) The war and post-war impact on the educational system of Bosnia and Herzegovina. *International Review of Education*.54(3),353-374.

Pehlivan, H. (2014). *Oyun ve Öğrenme.*Anı Yayıncılık.

Petronko, M., Bezborodoro, A., & Grylova, A. (2016). Manevi ve Ahlaklı Bir Kişilik Eğitim Aracı Olarak Etnopedgoji. *İnternatıonal Journal Experimental Educatıon*, 24-28.

Petrovski, V. & Koceva, D. (2014) Makedonya'daki Okullarda Dinler Arası Diyalog Ve Hoşgörü. *Stıp Faculty Of Educatıonal Scıences.* 45-50

Pinar, W., M.Reynolds, W., Slattery, P., & Toubman, P. M. (1995). *Understanding Curriculum: An Introducatıon To The Study Of Historical and Contemporary Curriculum Discourses.* Peter Long Puslishing.

Poyraz, B. (2018). Perspektifi, Günümüz Balkan Coğarfyasında Plastik Sanatlar ve Balkan Sanat Müzelerinin Aktüel. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7*(1), 344-377.

Revell, L. & Arthur, J. (2007). Character education in schools and the education of teachers. *Journal of Moral Education, 36*(1), 79-92.

Sağlam H. (2019). *Karakter ve Değer Eğitimi* .Pegem Akademi Yayıncılık.

Samur, A. Ö. (2011). *Değerler Eğitimi Programının 6 yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi.* (Yayın no: 279111). [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi] Yök Ulusal Tez Merkezi

Sancaktar, C. (2011). Balkanlarda Osmanlı Hakimiyeti ve Siyasal Mirası. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 2*(2), 27-47.

Öztürk Samur, A. & Deniz, M. E. (2014). Effects of Values Education Program on Social Emotional Development of Six Year Old Children. Journal of Theoretical Educational Science, 7 (4) , 463-481

Sándor, I. (2019). Ethnopedagogy:The term and content. *Acto Educatıon Generalis, 9*(3), 105-117.

Sapsağlam Ö. (2005). Anasınıfına Devam Eden Çocuklara Uygulanan Sosyal Değerler Eğitimi Programının Sosyal Beceri Kazanımına Etkisinin İncelenmesi (Yayın no:397373. [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi : Teoriden Uygulamaya* . E. Ömeroğlu (Edt.) Pegema Akademi.

Sapsağlam, Ö. (2016). Okul öncesi eğitim programlarında yer alan hedeflerin değerler açısından incelenmesi. *Turkısh Studies, 11*(9), 683-700.

Saracaloğlu A. S. (2019). Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme. A.S.Saracaloğlu, A.Küçükoğlu (Edt.),*Öğretim İlke ve Yöntemleri(*s23-78).Pegem Akademi.

Sarı, M. & Yolcu, E. (2019). İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarında Değerler. F. Ersoy, & P. Ünivar (Edt), *Karakter ve Değerler Eğitimi* (s. 135-176).Anı Yayıncılık.

Sarıbaş S. M. & Akduman G. G..(2019).5-6 Yaş Çocuklarının Öz Düzenleme Becerilerinin İncelenmesi.*Turkish Studies-Educational Sciences, 14*(4).1717-1741

Sayan H.(2016). Okul Öncesi Eğitimde Teknoloji Kullanımı.*21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum.5*(13),67-83.

Sepitçi M. & Akduman Gültekin G.(2021). Erken Çocukluk Eğitiminin Tanımı, Amaçları , Yararları. H.G.Ogelman (Edt.) *Erken Çocukluk Eğitimine Giriş(s.1-36)*. Eğiten Kitap.

Sevinç, M. (2004). *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun.* Morpa Kültür Yayınları.

Sılay, N. (2022). Erken çocuklukta okul öncesinde karakter eğitiminin önemi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(127), 95-108.

Somçağ, S. (1994). Türkiye Cumhuriyetinde Etnik Gruplar Üzerine. *Toplum ve Ekonomi*(6), 1-3.

Soydan Büyüktaşkapu S.(2019). Okul Öncesi Eğitim Etkinlik Planlarının Etkinlik Çeşidi ve Bireysel-Küçük/Büyük Grup Olarak Planlanması Açısından İncelenmesi.*Kastamonu Eğitim Dergisi 27*(3),1081-1092.

Sönmez, S. & Bilir Seyhan, G. (2016). MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Sağlık Kavramı Açısından İncelenmesi. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 7* (1) , 146-174

Sözer, M. & Yılmaz, F. (2019). Karakter Gelişiminde ve Eğitiminde Aile,Çevre ve Okul. M. Kağan, & N. Yılmaz içinde, *Karakter ve Değer Eğitimi* (s. 143-153). Pegem Akademi.

Sukhomlyns'ka, O. (2019). Vasily Sukhomlinsky's Place Amongst Other İnfluential Creators of Educational Systems. *Academic Research İnternaitonal, 4*(10), 93-103.

Şahan, B. & Akbaş, T. (2018). Kültürel Olarak Farklı Ailelerle Psikolojik Danışma ve Türk Aile Yapısında Kültürün Rolü. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(46), 217-239.

Şahin Koyuncu, M. & Akman, B. (2018). Erken çocukluk döneminde düşünme becerilerinin gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi, 47*(218), 5–20.

Şahin, F. (2019). *Hacı Bektaş Felsefesine Eğitsel Bakış*. (Yayın no: 566205). [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Şahin, V. (2019). Kültürel Coğrafya Bakımından Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programlarına Bir Yaklaşım. *Milli Eğitim Dergisi, 48*(222), 173-183.

Şahin, Y. (2017). *Okul Öncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri* . (Yayın no :479392). [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Şentürk, Ş. (2019). Eğitim Programlarında Değerler. B. Özer (Edt), *Karakter ve Değer Eğitimi* (s. 146-162). Pegem Akademi.

Şıvgın, N. (2005). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Eğitim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi

Şiraz, F. (2020). *Politik Bir Metin Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Vatandaşlık Eğitimi Bağlamında Anlama.(Y*ayın no: 616769). [Doktora Tezi ,Gaziantep Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Şimşek, T. (2021). *Türkçe Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler Eğitimi Açısından Kutadgu Bilig'in İncelenmesi ve Örnek Metinler*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Dokuz Eylül Üniversitesi

Tabak, Ü. (2019). *Türkiye ve İngiltere ilkokullarda değer eğitimi uygulamalarının incelenmesi.(* Yayın no : 570393).[Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Taghisoylu, R. (2020). Nitel Bir Araştırma Tekniği Olarak: Durum Çalışması. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, 6*(33), 1161-1167.

Tanhan, F. (2000). *Eğitimde Program Geliştirmenin Kültürel Temelleri ve Öğretim Açısından Önemi. (*Yayın no : 94452). [Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Tanrıkulu, M. (2019). *Coğrafya ve Kültür.* Pegem Akademi.

Taşpınar, M. (2019). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri.* PegemAkademi.

Tek R. (2017). Balkan Türk Folkloru Araştırma ve İncelemelerine Önemli Bir Kaynak: Çevren Dergisi. *Karadeniz Araştırmaları 14*(54).19-40.

Toker, S. (2011). Türkçe Anadili Olarak Öğretiminde Ninni ve Tekerlemelerin Yeri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 1*(1), 25-29.

Tosun, İ. (2015). Etnopedagoji Açısından Monguş Kenin-Lopsan'ın Tıva Çançıl Adlı Eseri. *Turkısh Studies, 10*(8), 2017-2038.

Tozduman-Yaralı, K. & Güngör-Aytar, A. F. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranışlarının Öz Düzenleme Becerileri Yönünden İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(3), 856-870.

Tuğluk, M. N. & Özkan, B. (2019). MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının 21. Yüzyıl Becerileri Açısından Analizi. Temel Eğitim, 1 (4) , 29-38

Tufan, Ş. (2015). On Multi-ethnicity, Multilingualism and Language Policy in The Republic of Macedonia. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(2), 6-31.

Tufefcıc, A. (2009). Etnopedagogıja Kao Znanstvena Dıscıplına. *Školski vjesnik : časopis za pedagogijsku teoriju i praksu, 58*(3), 265-279.

Tufefcıc, A. (2012). *Osnove Etnopedagogije.* Dobra Knjiga.

Tufefcıc, A. (2014). The Ethnopedagogical Mosaic of Bosnia and Herzegovina. *Spirit of Bosnia (Duh Bosne), 9*(3), 1-4.

Tufekčıć, A., & Doubt, K. (2017). The ethnopedagogical and culturological dimensions of the traditional rural Bosnian family. *Wychowanie w Rodzinie, XV* (1), 199-217.

Turan, F. (2014). *Okul öncesi eğitim etkinliklerinde kullanılan resimli öykü kitaplarında karakter eğitimini öğretmen görüşü ve uygulamaları açısından incelenmesi*.Yayın no:381468. [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi

Turan, İ. (2014). Karakter Eğitimi: Amerika Örneği. *Marife*, 75-92.

Turan, Y. (2016). Sosyal Medyanın Kimlik Gelişiminde Rolü. *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu* (s. 399-400).

Tutkun C. (2022). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının ve Ailelerinin Öz düzenlemeye Yönelik Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 21*(84), 1508-1528.

Türedi, H. (2008). Örtük programın eğitimde yeri ve önemi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sakarya Üniversitesi.

Uçuş Güldalı, Ş. (2017). Sosyal Bilgileri Okul Öncesi Dönem Çocuklarıyla Deneyimlemek: Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Bilgiler Eğitiminin Önemini Gözden Geçirme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18* (3) , 1122-115.

Uğurlu, S. (2010). *Gelenek ve Kimlik İlişkisi.* Yayın no: 273152.[Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Ulus, L. & Çetin, M., (2022). Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim Politikaları ve Yeni Politika Önerileri. *Liberal Düşünce*, 107, 129-165.

Ulusoy, K. (2019). *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Ulusoy, K. (2021). *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Uzun, M. & Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi,* 12(23), 305-338

Uzun, T. & Özdem, G. (2019). Değerler Eğitimi. M. Kağan, & N. Yılmaz (Edt), *Karakter ve Değer Eğitimi* (s. 109-119). Pegem Akademi.

Uzunoğlu, M. (2013). Kültür Sanat İlişkisi Bağlamında Cumhuriyetin İlk Yıllarında Özgün Türk Resmi Oluşturma Çabaları. *İdil*, *2*(10), 150-169.

Ünal, F. (2019). Karakter Gelişiminde ve Eğitiminde Aile,Çevre ve Okul. V. Aktepe, & M. Gündüz (Edt.). *Karakter ve Değer Eğitimi* (s. 42-61).Pegem Akademi.

Üstünyer F. (2009). Karakter Eğitimi ile İlgili Eğitimcilerin Görüşleri Üzerine Nitel Araştırma. (Yayın no: 227476).[Yüksek Lisans Tezi,Yeditepe Üniversitesi].Yök Ulusal Tez Merkezi.

Varış, F. (1996).*Eğitimde Program Geliştirme.* Alkım Kitabevi.

Volkov, G. N. (1999). *Etnopedagoji.*Academia.

Volkov, G. N. (2004). *Çuvaş Etnopedagojisi.* Cheboksary, Çuvaşistan: St Petesburg Ekonomi ve İşletme Enstitüsü.

White C. & Saqipi B.(2021). Intercultural Educatıon In Kosova: A Longitudinal Case Study. *Journal of Educatıon anda Learning, 15* (1),135-143

Yalçın V. & Uzun H. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem ve Teknikleri Kullanma Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Kilis ve Gaziantep İli Örneği). *Erken Çocukluk Eğimi Çalışmaları Dergisi 3*(2), 42-55.

Yang, B. (2018). Frameworks for Effective Character Education Practices. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*(180), 20-23.

Yavuz, D. (2019). *Çocuk ve Kültürel Semboller.* (Yayın no: 586358).[Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi].Yök Ulusal Tez Merkezi.

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi.* Remzi Kitabevi.

Yazıbaşı, M. A. (2018). Son Dönem Osmanlı Ahlak Risalelerinde Öne Çıkan Değerler (1908-1918) . *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , (10) , 347-363.

Yerliyurt N.S. (2021). Okul Öncesi Eğitim Programı ile İlgili Dergipark'ta Yayımlanan Makalelerin İncelenmesi (2013-2020). *Opus Uluslar arası Toplum Araştırmaları Dergisi,17* (37), 4104-4153.

Yılar, Ö. (2018). *Halk Bilimi ve Eğitimi.* Pegem Akademi.

Yıldırım, S. G. & Demirel, M. (2019). Türk Tarihinde Değerler ve Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme. Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 5 (1), 92-99.

Yıldırım H. (2022). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine ve Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. (Yayın no:724972).[Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.*Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.

Yıldırım, B. (2021). *Okul Öncesi Çocuklarının Medya Araçları Kullanımlarında Annelerin Medya Aracılık Rolleri ve Bilinçli Farkındalıklarının İncelenmesi.* (Yayın no: 683617). [Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi].Yök Ulusal Tez Merkezi.

Yıldırım, S. G. (2019). *Değerler Eğitimine Yönelik Bir Model Önerisi:Değer İçselleştirme.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi.

Yıldız S. (2019). *İstanbul Bayrampaşa'da Yaşayan Balkan Göçmenlerinin Sosyal Uyumu ve Kente Katılımlarının İncelenmesi.*(Yayın no:560687). [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi].Yök Ulusal Tez Merkezi.

Yılmaz, F. (2021). Karakter Eğitimi ve Karakter Eğitimi Programları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 12* (1), 234-257.

Yuniarni, D. (2012). Character Educatıon Early Childhood. *Jurnal Visi İlmu, 7*(1), 129-138.

Zaydullina, N. N. (2015). Role Of Labour In The Etnopedgogıgs In The Modern World. *Young Scientist USA, 4*, 29-32.

Zembat, R., Tunçeli, H. İ., & Yavuz, E. A. (2019). *Erken Çocukluk Eğitim Programları ve Uygulamalar* . Anı Yayıncılık.

Zümrütkal, S. & Arslantaş, H. A. (2021). Değer Eğitimi Perspektifinde Öğretmen Rolü. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1 (50) , 240-253

EKLER

Ek-1.Arnavutluk Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa

Tematika: Matja

Përshkrimi i tematikës

Fëmija zbaton proceset e matjes, orientohet në kohë, njeh disa njësi standarde: ora, dita, java, muaji, viti. Njehsimet kufizohen në matjen e gjatësisë, kohës, masës duke përdorur njësi jo standarde dhe shprehjet "më i rëndë", "më i lehtë", "më i gjatë" etj.

Njohuritë për grupin e parë

- Përdorimi i terminologjisë: i gjatë; i shkurtër; i hollë; i trashë;
- Dallimi sipas gjatësisë dhe lartësisë.
- Dallimi sipas masës.
- Përdorimi i kalendarit, dita, java dhe stinët.
- Fjalët që tregojnë kohë: mëngjes; drekë; darkë etj.
- Njohja e ngjarjeve brenda një dite.

Shkathtësitë (për të tria grupet)

- Gjatësia

Fëmija:

- mat gjatësinë e sendeve duke përdorur gjatësi jostandarde matjeje;
- vlerëson me sy gjatësinë e sendeve dhe i krahasin ato duke i vendosur mbi njëri tjetrin;
- përdor njësitë jostandarde të matjes ("më i gjatë", "po aq i gjatë", "më i shkurtër").
- rendit nga më i gjati te më i shkurtri ose anasjelltas të paktën 4 sende.

- Koha

Fëmija:

- përdor njësinë e përshtatshme të kohës (1 ditë, 1 javë, 1 muaj, 1 vit) për përcaktimin kohor të një veprimarie ose ngjarjeje;
- përdor shprehjet: mëngjes, drekë, darkë; paradite, pasdite; ditë, natë, "djeç", "sot", "nesër".
- parashikon, në njësinë e përshtatshme të kohës, kohëzgjatjen e ngjarjeve që kanë lidhje me situata nga jeta e përditshme (p.sh., kohëzgjatja e pushimeve vercore matet me dite ose muaj etj.).

- Masa

Fëmija:

- përdor (me anë të veprimtarive konkrete dhe ilustrimeve) njësitë jostandarde në peshimin e sendeve përkatëse ("më i rëndë", "më i lehtë", "po aq i rëndë")

- Monedhat

Fëmija:

- përdor monedhat nga 10-lekëshe deri në 100-lekëshe;
- zgjidh problema nga situata me blerje të njohura për ta.

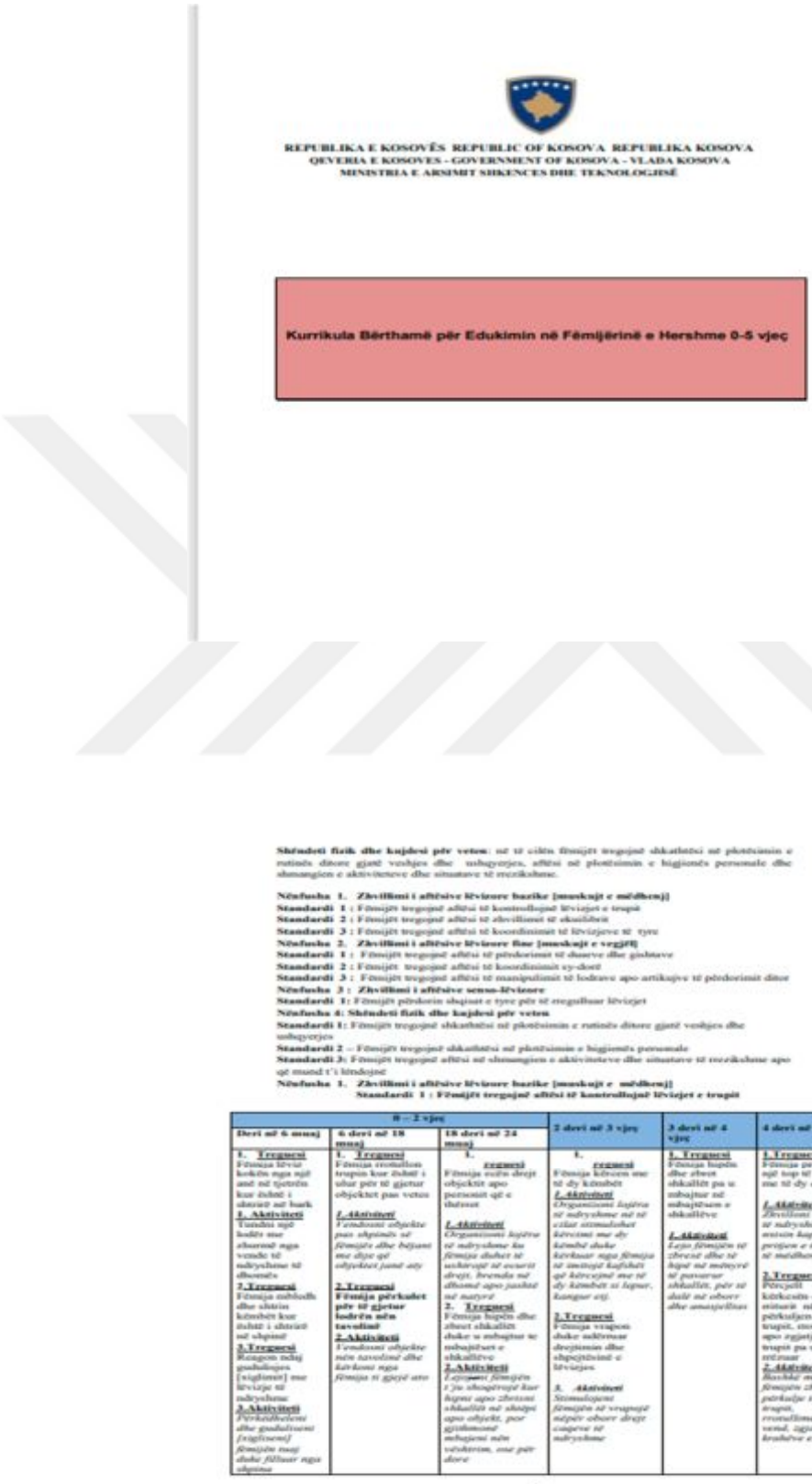
20

Vlerat dhe qëndrimet (për të tria grupet)

Fëmija:

- ndihet inovativ dhe pasuret idetë e reja të tij;
- demonstron kuriozitet për matjet e gjatësive, masave, kohës, monedhat.
- organizon lidhjen konceptuale të njohurive,
- përdor imagjinatën për zgjidhjen e problemeve me njësitë;
- vetëvlerësohet në situata të ndryshme;
- demonstron besim në forcat e veta;
- respekton perpjekjet personale dhe ato ne grup.

Ek-2. Kosova Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa

REPUBLIKA E KOSOVËS REPUBLIC OF KOSOVA REPUBLIKA KOSOVA
QEVERIA E KOSOVES - GOVERNMENT OF KOSOVA - VLADA KOSOVA
MINISTRIA E ARSIMIT SHKENCES DHE TEKNOLOGJISË

Kurrikula Bërthamë për Edukimin në Fëmijërinë e Hershme 0-5 vjeç

Shëndeti fizik dhe kujdesi për veten: në të cilën fëmijët tregojnë shkathtësi në plotësimin e rutinës ditore gjatë vesh jes dhe mbajtjen, aftësi në plotësimin e higjienës personale dhe shmangien e aktiviteteve dhe situatave të rrezikshme.

Nënfusha 1. Zhvillimi i aftësive lëvizore bazike [muskujt e mëdhenj]
Standardi 1 : Fëmijët tregojnë aftësi të kontrollojnë lëvizjet e trupit
Standardi 2 : Fëmijët tregojnë aftësi të zhvillimit të ekuilibrit
Standardi 3 : Fëmijët tregojnë aftësi të koordinimit të lëvizjeve të tyre
Nënfusha 2. Zhvillimi i aftësive lëvizore fine [muskujt e vegjël]
Standardi 1 : Fëmijët tregojnë aftësi të përdorimit të duarve dhe gishtave
Standardi 2 : Fëmijët tregojnë aftësi të koordinimit sy-dorë
Standardi 3 : Fëmijët tregojnë aftësi të manipulimit të lodrave apo artikujve të përdorimit ditor
Nënfusha 3 : Zhvillimi i aftësive seksu-lëvizore
Standardi 1: Fëmijët përdorin shqisat e tyre për të rregulluar lëvizjet
Nënfusha 4: Shëndeti fizik dhe kujdesi për veten
Standardi 1: Fëmijët tregojnë shkathtësi në plotësimin e rutinës ditore gjatë vesh jes dhe mbajtjen
Standardi 2 – Fëmijët tregojnë shkathtësi në plotësimin e higjienës personale
Standardi 3: Fëmijët tregojnë aftësi në shmangien e aktiviteteve dhe situatave të rrezikshme apo që mund t'i lëndojnë

Nënfusha 1. Zhvillimi i aftësive lëvizore bazike [muskujt e mëdhenj]
Standardi 1 : Fëmijët tregojnë aftësi të kontrollojnë lëvizjet e trupit

0 – 2 vjeç			2 deri në 3 vjeç	3 deri në 4 vjeç	4 deri në 5 vjeç
Deri në 6 muaj	**6 deri në 18 muaj**	**18 deri në 24 muaj**			
1. Treguesi Fëmija lëvizë kokën nga një anë në tjetrën kur është i shtrirë në bark **1. Aktiviteti** Tundini një kodër me shumë nga vendi të ndryshme të dhomës **2.Treguesi** Fëmija mbledh dhe shtrin këmbët kur është i shtrirë në shpinë **3.Treguesi** Rritgon ndaj gudulisjes [vigilisnet] me lëvizje të ndryshme **3. Aktiviteti** *Përkëdhelemi dhe gudulisemi [vigilisnet] fëmijën tuaj duke filluar nga shpina*	**1. Treguesi** Fëmija rrotullon trupin kur është i ulur për të gjetur objektet pas vetes *1. Aktiviteti Vendosni objekte pas shpinës së fëmijës dhe bëjani me dije që objektet janë aty* **2.Treguesi Fëmija përkulet për të gjetur lodrën nën tavolinë 2. Aktiviteti** *Vendosni objekte nën tavolinë dhe kërkoni nga fëmija ti gjejë ato*	**1. regjuesi** Fëmija zotëron drejt objektit apo personit që e thërret *1. Aktiviteti Organizoni lojëra të ndryshme ku fëmija duhet të ushtrojë të zvarrit drejt, brenda në dhomë apo jashtë në natyrë* **2. Treguesi** Fëmija hupën dhe zbret shkallët duke u mbajtur te mbajtëset e shkallëve **2. Aktiviteti** *Lejojeni fëmijën t'ju shoqërojë kur hyni apo zbrisni shkallët në shtëpi apo objekt, por gjithmonë mbajeni nën vëzhtarim, ose për dore*	**1. regjuesi** Fëmija kërcen me të dy këmbët **1. Aktiviteti** *Organizoni lojëra të ndryshme në të cilat stimulohet kërcimi me dy këmbë duke kërkuar nga fëmija të ushtrojë kafshët që kërcejnë me të dy këmbët si lepuri, kangur etj.* **2.Treguesi** Fëmija vrapon duke ndërmar drejtimin dhe shpejtësinë e lëvizjes. **3. Aktiviteti** *Stimulojeni fëmijën të vrapojë mbi objekte dhe drejt caqeve të ndryshme*	**1. Treguesi** Fëmija hupën dhe zbret shkallët pa u mbajtur në mbajtësen e shkallëve **2. Aktiviteti** *Lejoni fëmijën të zbresë dhe të hipë në mënyrë të pavarur shkallët, për të dalë në oborr dhe anasjelltas*	**1. Treguesi** Fëmija pret, kap një top të madh me të dy duart *1. Aktiviteti Zhvilloni lojëra të ndryshme që nxisin kapjen, perjetn e topave të mëdhenj* **2. Treguesi** Përcjellë kërkesën e të rriturit në përkuljen e trupit, rrotullimu apo ngritje të trupit pa u rritur **2. Aktiviteti** *Bashkë me fëmijën zhvilloni përkuljet të trupit, rrotullime në vend, ngritje të krahëve etj.*

20

Ek-3. Bosna Hersek Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa

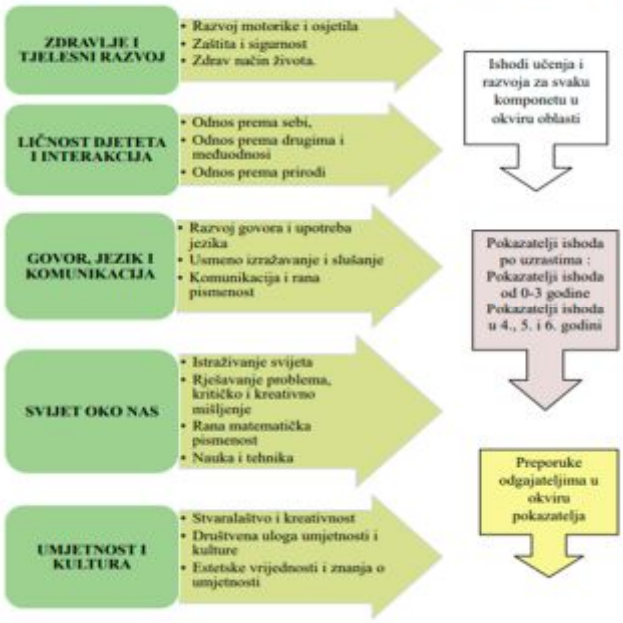
KURIKULUM
ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

(nacrt za javnu raspravu)

Stručni tim:
Jasmina Bećirović-Karabegović, koordinatorica
Hašima Čurak, članica
Amela Hadžić, članica
Elma Šejtanić, članica
Selma Šetkić-Tajić, članica
Alma Trnka, članica
Ismena Zornić, članica

Sarajevo, januar 2021. godine

4. PRIKAZ OBLASTI, KOMPONENTI, ISHODA, POKAZATELJA I PREPORUKA

Ek-4. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa

Службен весник
на Република Македонија

Број 46 | 6 март 2014, четврток | година LXX

www.slvesnik.com.mk | contact@slvesnik.com.mk

СОДРЖИНА

		Стр.
1366.	**Решение** за распишување на предвремени избори за претседател на Собранието на Република Македонија	2
1367.	**Правилник** за формата и содржината на извештајот за извршените промети на добра и услуги за кои даночен должник е даночниот обврзник кон кого е извршен прометот	2
1368.	**Правилник** за формата и содржината на даночната пријава за данокот на додадена вредност	5
1369.	**Правилник** за содржината и начинот на водење на евиденцијата за промети на инвестициско злато	10
1370.	**Програма** за рано учење и развој	11
1371.	**Решение** од Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија	131
1372.	**Решение** од Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија	131
1373.	**Решение** за дополнување за одобрението за основање на Друштвото за управување со фондови Инвоо статус АД Скопје	131
1374.	**Одлука** за определување на вредност на поенот за пресметување на годишниот надоместок за 2014 година	132
1375.	**Одлука** за изменување и дополнување на Одлуката за издавање на Лиценца за вршење на енергетската дејност трговија со сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и гасови за транспорт – трговија со Евросупер 95 БС, Еуродизел БС, Екстра лесно (ЕЛ-1) и Мазут (М-1)	133
1376.	**Решение** од Нотарската комора на Република Македонија	134
	Огласен дел	1-58

Содржини:

1. Детето може да прави разлика помеѓу познати и непознати возрасни лица.
2. Детето може да развие социјални вештини во интеракција со другите деца.
3. Детето може да развие социјални вештини во интеракција со возрасните.
4. Детето може да ги забележи и да ги почитува сличностите и разликите кај луѓето.

8.1.2 Социо-емоционален развој

Развоен период до 2 години		
Цели	**Примери на активности**	**Очекувани резултати**
-Да се поттикнува детето да воспоставува емоционални врски со едно или повеќе возрасни лица и да се развива чувство на сигурност; -да се оспособува да го збогатува социјалното искуство од кругот на семејството или средината која го опкружува; -да се овозможува во отпаѓање основа за запознавање на својот физички изглед (елементарна слика за себе); -да се поттикнува да ја развива способноста да разбере и препознае чинивни, гестови, изрази на лице, боја на глас на познати возрасни (невербална комуникација), односно превербална комуникација; -да се негува чувството на доверба;	-Практикување на нежно и внимателно галкање и обраќање со нежен и природен глас, на пример: галкање на детето со песни на тивки приспивни песни, пулитање инструментална музика или рецитирување кратки приказни со тивок глас (до 12 месеци) -Активности во кои на детето му се овозможува да го истражува лицето, носот, косата на возрасниот, кој тоа го проследува со коментар (до 12 месеци) -Традиционални игри со делови од телото „Мотала буба свиленка" „Неат скокаат малците" (до 12 месеци) -Активности во кои лицата се довикуваат по име со цел да се поттикне нивната реакција по препознавање на нивното име (до 12 месеци) -Игра: „Шета не е, огледалцето со кого...Ене го носот, устата, ...косата и сл.); „Дојдоа ми, дојдоа ми" (до 12 месеци) -Игра: „Мене-тебе" – возрасниот и детето меѓусебно си додаваат топка. (до 12 месеци) -Активности во кои возрасниот го покрива лицето со раце или марамче и правиuseа „Каде сум?" Потоа го тргa марамчето или рацете од лицето и вели: „Тука сум. (до 12 месеци) -Игра: „Да и покажеме на куклата (мечето...	-Детето со насмевка реагира на познат лик и го пружа рацето да го земе во прегратка. (до 12 месеци) -Реагира на мимики или гестови кои ги изведуваат блиски возрасни лица. (до 12 месеци) -Имитира активности на мајчинe со рацата-„Ја-ја" (до 12 месеци) -Го препознава задоволството на возрасните. (до 12 месеци) -Го влече или допира познатото возрасно лице за нос, рака или лице. (до 12 месеци) -Умее да покаже кое сака со цела рака. (до 12 месеци) -Се смее во огледало и се обидува да го дофати лицето. (до 12 месеци) -Разбира кога некого му се забранува. (до 12 месеци) -Реагира на непознати лица. (до 12 месеци) -Детето соодветно реагира на мимиките и гестовите на познатите возрасни лица. (до 18 месеци) -Започнува да соработува во

Ek-5. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Örnek Sayfa

SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİMLE İLGİLİ KAZANIMLAR, GÖSTERGELERİ VE AÇIKLAMALARI

Kazanım 1. Kendisine ait özellikleri tanıtır. (Göstergeleri: Adını, soyadını, yaşını, fiziksel özelliklerini ve duyuşsal özelliklerini söyler.)

Açıklamaları: Çocukların adı, soyadı ve yaşı gibi kimlik bilgilerini; cinsiyeti, ten rengi, saç rengi, boyu, göz rengi gibi fiziksel özelliklerini; ilgi ve tercihleri gibi duyuşsal özelliklerini ifade edebilmeleri için fırsatlar yaratılmalıdır.

Kazanım 2. Ailesiyle ilgili özellikleri tanıtır. (Göstergeleri: Anne ve babasının adını, soyadını, mesleğini vb. söyler. Anne ve babasının saç rengi, boyu, göz rengi gibi fiziksel özelliklerini söyler. Teyze ve amca gibi yakın akrabalarının isimlerini söyler. Telefon numarasını söyler. Evinin adresini söyler.)

Açıklamaları: Evine/ebeveyninin birine ait telefon numarasını ve adres bilgilerini söylemesi beklenir. Çocukların aile bireylerine ait özellikler ile yakın akrabalarının isimlerini söylemesi için fırsatlar sunulmalıdır.

Kazanım 3. Kendini yaratıcı yollarla ifade eder. (Göstergeleri: Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder. Nesneleri alışılmışın dışında kullanır. Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.)

Açıklamaları: Çocukların özgün özellikler taşıyan ürün oluşturması; duygularını, düşüncelerini ve hayallerini tamamen kendine özgü bir biçimde çalışmasına yansıtıp, yaratıcılığını kullanarak ürününü diğerlerininkinden farklı kılmasıdır. Bu amaçla, nesneleri alışılmışın dışında farklı şekillerde kullanabilecekleri, duygularını drama, oyun, dans, resim, müzik, şiir, öykü gibi yollarla gösterebilecekleri etkinlikler planlanmalıdır. Öğretmenin çocukların özgün ürün yapmasını beklemesinin yanı sıra onları değişik sanat dalları ile tanıştırması da önemlidir. Bu tanışma çevrenin olanakları elverdiğince gerçekleştirilebilir. Örneğin, resim veya heykel galerileri, müzeler, tarihî yerler ve binalar ziyaret edilebilir, bir ressam veya hasır dokuma ustası sınıfa davet edilebilir veya atölyesinde ziyaret edilebilir. Bunun yanı sıra müzik dinletilerine gitmek, doğal alanlara geziler düzenlemek gibi yaşantılar da önemsenmelidir.

Kazanım 4. Bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar. (Göstergeleri: Başkalarının duygularını söyler. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.)

Açıklamaları: Bu kazanım çocukta empati duygusunun gelişiminin temelini oluşturur. Çocuklar başkalarının duygularını jest ve mimiklerle gösterebileceği gibi sözel olarak da ifade edebilirler. Başkalarının duygularını anlatmaya yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir.

Kazanım 5. Bir olay veya durumla ilgili olumlu/olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir. (Göstergeleri: Olumlu/olumsuz duygularını sözel ifadeler kullanarak açıklar. Olumsuz duygularını olumlu davranışlarla gösterir.)

Açıklamaları: Çocuğun yaşadığı bir olay veya durum karşısında duygularını uygun yollarla ifade etmesi beklenmektedir. Çocuğun mutlu, mutsuz, heyecanlı, kızgın, şaşkın gibi değişik duygularını ifade etmesi için uygun ortamlar oluşturulmalıdır. Bu duyguların hepsinin normal olduğu çocuğa ifade edilmeli ve duygularını bastırmak yerine kendisine ve çevresine zarar vermeyecek şekilde kontrol etmeyi öğrenmesi desteklenmelidir.

Kazanım 6. Kendisinin ve başkalarının haklarını korur. (Göstergeleri: Haklarını söyler. Başkalarının hakları olduğunu söyler. Haksızlığa uğradığında neler yapabileceğini söyler. Başkalarının haklarını korumak için ne yapması gerektiğini söyler.)

Açıklamaları: Çocuk Hakları Sözleşmesi temelinde çeşitli etkinliklerle çocuklarda farkındalık oluşturulmaya çalışılmalıdır. Bütün etkinliklerde hak temelli bir uygulama yapılmaya dikkat edilmelidir. Bu konu ile ilgili çocukların düzeylerine uygun kitaplar okunmalı, görseller incelenmeli, afişler sınıfa asılmalıdır.

Ek-6. Arnavutluk Okul Öncesi Programı Örnek Sayfa (Türkçe)

ALAN: DOĞA BİLİMLERİ

3.1 DOĞA BİLİMLERİN PROGRAMI

3.1.1 Giriş

Okul öncesi eğitimde Doğa Bilimleri programının amacı, çocuklar için güvenli ve sevgi dolu bir ortamda bilim ve oyun yoluyla öğrenmeyi teşvik etmesidir.

Okul öncesi eğitimde Doğa bilimleri programı konuları kapsamaktadır: Çeşitlilik, döngüler, sistemler ve aralarındaki etkileşimleri. Fen dersinin içeriği ve bu alandaki kavramsal anlamları, bahsettiğimiz özelliklere göre yapılandırır. Çocukların eğitim yöntemi oyun ve araştırma yoluyla gerçekleştirilir bu da onların o alanda ilerlemelerini yansıtır.

3.1.2 Dersin Kazanımları

Bilimsel yeterlilikler, konulara göre geliştirilir ve programda ise bilgi, beceri, değerler ve tutumlar halinde ayrıştırılır. Bu yeterlilikler şunlardır:

- Problemlerin tanımlanması ve çözülmesi;
- Bilimsel aşamalar takip edilmesi ve bilimsel aletlerin, nesnelerin kullanılması;
- Bilimsel dil ve terimleri kullanılarak iletişim sağlamak.

Bu yeterlilikler, bilimsel araştırma yeterliliğinin bileşenleridir. Okul öncesi eğitim döneminde olan çocukların araştırmaları:

Keşif, gözlem ve deney yoluyla temel kavramları bulmasını ve öğrenmesini ve bu kavramları gerçekliğe anlamlandırmayı sağlayan deneyimler yoluyla araştırma becerileri geliştirilmelidir. Çocukların eğitimi günlük yaşamlarındaki yaşadıkları gerçek deneyimleriyle ilişkilendirmek yaşam boyu süresince anlamlı ve faydalı bir eğitim için motive edicidir.

Konu: Geometri

Konu Anlatımı

Çocuk iki boyutlu şekilleri olan (kare, çember ve dikdörtgen) tanır ve bunların kombinasyonunu kullanarak yeni şekiller oluşturur.
Yetişkinlerin yardımıyla, etrafımızda bulunan nesnelerin geometrik şekillerini bilir ve tanır.
Bir şeklin veya nesnenin başka bir şekle mi yoksa başka geometrik bir yapıya benzeyip benzemediğini ayırdını yapar.

İlk grup için kazandırılan bilgiler

- İki boyutlu geometrik şekiller örneğin: kare; üçgen; çember; dikdörtgen;
- (Önünde – arkasında; aşağıda – üzerinde; üstünde– altında;vb.) gibi terimleri kullanarak uzayda bulunan nesnelerin konumlandırmasını yaparlar.

(Her üç grup için) Kazandırılan Beceriler

• Düzlem Geometrisi

Çocuk:

- (Kare, Üçgen, Çember, Dikdörtgen,) gibi 2D şekillerinin tanımlamalarını ve isimlendirmesini yaparlar;
- Kareyi, üçgeni, dikdörtgeni el ile çizebiliyor.

• Uzay Geometrisi

Çocuk:

- Kübik ve küresel şekillerde bulunan nesneleri isimlendirmesini ve tanımlamalarını kolayca yapar.

• Geometrik Dönüşümleri

Çocuk:

- Uzayda bulunan bir nesnenin, Ön, arka, üst, alt, ön, sol vb. gibi kelimeleri kullanarak konumunu açıklanmaktadır.
- (İleri; doğru; kapı arkası; sandalyenin yanında; masa altında; vb.) gibi yön kelimeleri baz alarak belirli bir yöne hareket eder.

(Her üç grup için) Kazandırılan Değerler ve Tutumlar

Çocuk:

- Özgürce düşünceleri söyler ve kolay iletişim kurar;
- 2D boyutlu şekiller ilgisini çeker;
- Şekillerin kombinasyonunu yapmak için hayal gücünü kullanır;
- işlem yapmakta bağımsız davranır.

Ek-7. Bosna Hersek Okul Öncesi Programı Örnek Sayfa (Türkçe)

Okul öncesi eğitim alanları ve bileşenleri ve öğrenme çıktıları

SAĞLIK VE FİZİKSEL GELİŞİM
Öğrenme çıktıları:
Motor beceri ve duyuların gelişimi 1. Duyuları ile nesneleri ve malzemeleri araştırır; Deneyimsel bilgiyi düşünce süreçlerinde ve etkinliklerinde kullanır. 2. Fonksiyonel ve motor yetenekleri ve becerileri geliştirmek için (tarama, yürüme, koşma, tırmanma, atlama, kaldırma, taşıma, atma ve yakalama) doğal hareket formlarını kullanır. 3. Daha karmaşık hareket ve eylem türlerini elde etmek / geliştirmek / iyileştirmek için psikomotor eylemleri ve aktiviteleri birleştirir ve koordine eder. 4. Grafo motor yeteneğini gösterir.
Koruma ve güvenlik 1. Kendini ve başkalarını belirli durumlarda yaralanmalardan korur. 2. Başka bir kişi, nesne veya olayla ilgili olarak kendini değerlendirme yeteneğini ifade eder.
Sağlıklı bir yaşam tarzı 1. Kişinin kendi sağlığını ve refahını geliştirmek için önemli olan faaliyetleri başlatır ve bunlara katılır. 2. Kişisel hijyen ve mekan hijyeninin temel prensiplerini uygular. 3. Doğru ve düzenli beslenme ilkelerine bağlı kalır.

ÇOCUK KİŞİLİĞİ VE ETKİLEŞİMLERİ
Öğrenme çıktıları:
Kendine karşı tutum 1. Kişinin kendi yetenekleri, özellikleri ve olasılıkları ile kişinin ve kimliğinin farkındalığını gösterir. 2. Kendine gerçekçi ve olumlu bir imaj oluşturur, öz farkındalık, kendine güven, öz saygı, sorumluluk ve güçlü ve yeteneklerine güven gösterir. 3. Yaşa ve olgunluğa uygun bir duygusal farkındalık ve güvenlik düzeyine sahiptir ve bunları gelişimin her alanında ortaya koyar. 4. Düşünceleri ifade eder ve ortamdaki konumunuzu etkileyebilecek şekilde hareket eder.
Başkalarıyla ilişki ve ilişkiler 1. Diğer çocuklar ve yetişkinlerle etkileşimler kurar, geliştirir ve sürdürür. 2. Çeşitli faaliyetlerle işbirliği ve ortak eylemi gösterir ve başkalarından alınan görüş ve tutumları eleştirir. 3. Demokratik ilkelere uygun hareket eder, çeşitlilikle işbirliği yapar ve karar verir, saygı gösterir ve kabul eder. 4. Topluma ait olma duygusu geliştirerek sosyal, kültürel ve ailevi değerlere uygun davranır.
Doğa ile ilişki 1. Doğanın önemini tanır ve doğaya yaşama, gelişme, oyun ve öğrenme alanı olarak saygı duyar. 2. Yaşama ve tüm canlılara saygı ve hayranlık gösterir. 3. Sosyal sorumluluk sahibi olur ve çevredeki problemleri çözme ilkelerine uygun hareket eder (sürdürülebilir kalkınma).

Ek-8. Kosova Okul Öncesi Programı Örnek Sayfa (Türkçe)

Alt Alan 1: Temel motor becerilerin geliştirilmesi [büyük kaslar]
Standart 2: Çocukların denge geliştirme becerilerini sergilerler

0 – 2 yaş arası			2 - 3 yaş arası	3 - 4 yaş arası	4 – 5 yaş arası
y'a kadar	6 -18 Ay'a Kadar	18-24 Ay'a Kadar			
Gösterge ocuk, ollarınızda ttuğunuzda ışını dik tar. ***Aktivite*** *ışını dik* *tmasına* *rdımcı* *arak bebeği* *k tutun.* **Gösterge** ocuk ndini iki nde, sırtına, rnına veya n tersi nde döner. ***Aktivite*** *ocuğu sırtına,* *na doğru vb.* *bi farklı* *zisyonlara* *yun ve* *nmesini* *yvik edin.*	**1. Gösterge** Çocuk bir sandalyeye veya başka bir yere oturduğunuzda yardım almadan oturur. ***1.Aktivite*** *Çocuğun oturabileceği güvenli ortam ve pozisyonlar oluşturun* **2.Gösterge** odanın içerisinde yardım almadan yürüyebilir ***2. Aktivite*** *Hareketleriniz sırasında, çocuğunuzu sizi odanın etrafında takip etmeye teşvik edin*	**1.Gösterge** Çocuk geriye doğru birkaç adımlar atar. ***1.Aktivite*** *Müziğin ritmi eşliğinde, çocuktan ileri geri hareket etmesini isteyin.* **2.Gösterge** Bir oyuncağın gelmesini istediğinde ayak parmaklarının üzerinde durur. ***2. Aktivite*** *Çocuğunuzla birlikte meyve toplama ya da havada el sallama harekelerinizi taklit ediniz.*	**1.Gösterge** Çocuk yere çizilen bir çizgiyi takip eder. ***1.Aktivite*** *Zemine farklı şekillerde çizgiler çizin ve çocukla birlikte yürüyün.* **2.Gösterge** Çocuk sandalyesinden kolayca oturur ve kalkar. **2.Aktivite** *Odanın İçerisinde veya dışarıda, bahçede çocuğun oturması veya sandalyeden kalkması için uyarıldığı oyunları düzenleyin.*	**1.Gösterge** Oturma pozisyonunda düşmeden çocuk topu kendi etrafına döndürür. ***1.Aktivite*** *Çocuğa farklı boyutlarda toplar verin ve onları düşürmeden getirmelerine söyleyiniz.* **2.Gösterge** Çocuk 5 saniyeye kadar tek ayak üstünde durur. ***2. Aktivite*** *Çocuğun tek ayak üstünde ayakta duracağı oyunları organize edin.*	**1.Gösterge** Çocuk 10 saniyeye kadar veya belki daha fazla tek ayak üstünde durur ***1.Aktivite*** *Müzik sesleri altında, çocukla birlikte, küçük molalar vererek veya tek ayak üzerinde durarak vücut hareketleri yapın.* **2.Gösterge** Çocuk vücut dengesini korurken düz ve [2-3 cm] inceliğinde bir çizgide yürür. ***2. Aktivite*** *Çocuğu çizgiler boyunca yürümesi için teşvik edin, örn:fayansların bölümlerini oluşturan Çizgilerde*

Alt Alan 2. Başlangıç temel Okuma Seviyesi
Standart 2 : Çocuğun, okuma Önemini kavraması,

0 – 2 Yaş arası			2 - 3 yaş arası	3 - 4 yaş arası	4 – 5 yaş arası
0 - 6 Ay'a kadar	6 -18 Ay'a kadar	18 - 24 Ay'a kadar			
	1.Gösterge Çocuğun çizimlerinde çeşitli hayvan isimlerini okuduğunuzda yetişkini dinlemek arzusu gösterir ***1.1.Aktivite*** *resimli kitaplarda bulabileceğiniz isimleri doğru ve dikkatle okuyunuz.* ***2.Gösterge*** Resimli kitaptan bazı resimleri tanımlar ve belirtir. ***2.1.Aktivite*** *Çocuğunuzu okumuş olduğunuz ismi tekrarlaması için teşvik edin.*	**1.Gösterge** Çocuk kısa bir masalı yetişkinden duymaya çok arzu eder. **1.1.Aktivite** *Çocuğa, uyumadan önce, günde en az bir masal veya ilgisini çekebilecek kısa şeyler anlatmaya alışkanlık hale getiriniz.*	**1.Gösterge** Çocuk, yetişkin tarafından birçok kez okunan aynı hikayeyi duymaya ilgi gösterir. **1.1.Aktivite** *Birkaç kez okumuş olsanız bile, daima çocuğunuzun en sevdiği hikayeyi okumaya hazır olun..* ***1.2.Aktivite*** *İlk okuduğunuz gibi aynı ilgi duyan çocuğa aynı hikayeyi okuyun.*	**1.Gösterge** bir yetişkinde duyduğu hikâyeyi çocuk özetini çıkarıp kendisi anlatabilir. ***1.1. Aktivite*** *Çocuğunuza fırsat bulduğunuzda veya Çocuk istediğinde yaşa uygun farklı masalları okuyunuz..*	**1.Gösterge** Çocuk metindeki sayıları ve harfleri ayırt edebilir. ***1.1.Aktivite*** *Çocukların önüne farklı sayılar ve harfler koyun ve onunla bir oyun oluşturun, burada çocuk sayı ve harf sembollerini ayırt edebilir.* ***1.2.Aktivite*** *Çocuğu, değişik metinlerde ve yazılarda harfleri ve sayıları ayırt etmesini teşvik ediniz..*

Ek-9. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Programı Örnek Sayfa (Türkçe)

Yeni bilgi, beceri, alışkanlıklar ve beceriler edinme deneyimini zenginleştirmek. Mantıksal düşünmeyi teşvik etmek ve geliştirmek.

10.2 Mantık ve Düşünme

Standart:

1. Çocuk yeni şeyleri keşfetme yeteneğini gösterir.

İki yaşa kadar gelişim süresi		
Hedefler	**Faaliyet örnekleri**	**Beklenen sonuçlar**
- Çocuğu duyularını yakın çevresini, nesnelerini, araçlarını, oyuncaklarını ve daha dikkat çeken olayların temellerini öğrenmek ve keşfetmek için cesaretlendirmek; - Basit sebep-sonuç ilişkilerinin ilgisini ve algılanmasını teşvik etmek; - belirli faaliyetlerin yerine getirilmesinde basit araçların kullanılmasına ilgiyi teşvik etmek; - ifşaya olan ilgiyi teşvik etmek; - Basit faaliyetlere katılımda bağımsızlık ihtiyacını teşvik etmek ve desteklemek.	-Bir oyuncağı işaretleme ve gizleme, fırlatma ve kaldırma, bir oyuncak veya nesneyi arama ve indirme için oyunlar. (24 aya kadar) - Basit sebep-sonuç oyunları ve aktiviteleri (TV başlangıcı) (12 - 24 ay arası) -Çocuğun duyuları kullandığı oyunlar ve etkinlikler (dokunur, görür, kokar). (24 aya kadar) -Çocuğun çeşitli karton kutuları, çekmeceleri vb. Açıp kapattığı oyunlar (12 - 24 ay arası) -Bir küp istifleyerek mekanik bir oyuncakla hareket eden su ve kumlu oyunlar. (18 - 24 ay arası) -Çocuğun kendisine gösterilen aktiviteyi bağımsız olarak tekrar etmeye çalışacağı aktiviteler. (24 aya kadar)	Gövde ile birlikte döner, onu takip eder ve hareketli bir cisme ilgi duymaktadır. -Özel bir işlevi olan bir oyuncağı bağımsız olarak kullanma ilgi gösterir. -Sonuçlarla sonuçlanan basit eylemler yapar. (bir tuşa basar ve müzik dinler veya ışık görür, nesneyi aşağıya doğru çevirir, kapatır, açar, döner, döner vb.). - Algılamada basit ve tanıdık nesneleri kullanmayı dener. - Yakın çevredeki nesneleri, araçları, oyuncakları, malzemeleri tespit etmek için duyuları kullanırken özerkliği gösterir.

10.5.1 Sanat eğitimi ve müzik eğitimi

Standartlar:

1. Çocuk farklı sesleri / sesleri ayırt etme yeteneğini gösterir.
2. Çocuk müzik etkinliğine katılma yeteneğini gösterir.
3. Çocuk, çeşitli görsel yaratıcılık biçimlerine katılmaya ilgi gösterir.

İki yaşa kadar gelişim süresi		
Hedefler	**Faaliyet örnekleri**	**Beklenen sonuçlar**
- Duyuların gelişimini teşvik etmek ve kullanımları için zemin hazırlığı yapmak; - Belli şekil ve nesne biçimlerinin iki boyutlu olarak tanınmasını ve temel olarak ayırt edilmesini teşvik etmek; - duyu ve deneyimlere cevap verme yeteneğini geliştirmek;	- Sanatsal malzemelerle tanışma oyunları (manipülasyon, gözlem, dokunma yoluyla), örneğin: kalem, tahta kalem, kağıt. (18 ila 24 ay arası) - Oyunlar, kum, toprak vb. İle oyunlar ve aktiviteler (18 ila 24 ay arası) - Güvenli sanat malzemeleri ile çizim, boyama, boyama, el baskısı için oyunlar. (18 ila 24 ay arası)	- Döner, bakar, çeşitli fotoğraflara, karakterlere, renklere tepki verir. - Herhangi bir yüzeye çizmeye çalışır ve farklı hatlarda serbestçe çizime ilgi gösterir. - Çeşitli doğal malzeme formlarını toplamak, yazdırmak, sıkmak veya ezmek ve şekillendirmek için parmaklarınızı, avuçlarınızı kullanın. - Çocuk, bilinen yüzlerin ses kaynağına olduğu gibi ses kaynağına da döner.

Ek-10. Görüşme Formu

Türkçe

Tarih/Saat:
Görüşme Yeri:
Katılımcı Adı Soyadı, Yaşı:
Görev Yaptığı Ülke:
Eğitim Durumu:
Çalıştığı Kurum Türü:
Hizmet Süresi:
Karakter Eğitimine Yönelik Eğitim Aldınız mı?

Görüşme Soruları

1. Bilişsel farkındalıkları
    a. Karakter eğitimi nedir?
    b. Değer eğitimi ile karakter eğitimi arasında farkı var mıdır? Varsa neler?
    c. Karakter eğitimi gerekli midir? Neden?
2. Programlarda karakter eğitimi
    a. Okul öncesi eğitim Programınızda karakter eğitimi yer almakta mıdır?
    b. Karakter eğitiminde kazandırılacak davranışları nasıl belirlediniz?
    c. Ülkenizde kullandığınız okul öncesi eğitim programını karakter eğitimi açısından yeterli buluyor musunuz? Neden?
    d. Okul öncesi programlarda yer alan karakter eğitimi etkili bir şekilde gerçekleşmekte midir? Gerçekleşiyorsa etken eden etmenler, gerçekleşmiyorsa etken eden etmenler neler?
    e. Öğrencilerde görmek istediğiniz önem verdiğiniz karakter özellikleri neler?
3. Okulöncesinde karakter eğitimi uygulama/ gerçekleşen program
    a. Karakter eğitimi bağlamında neler yapıyorsunuz? Etkinlik vb
    b. Hangi yöntem teknik araç gereç kullanıyorsunuz?
    c. Karakter eğitimde bunları niçin kullanıyorsunuz?
    d. Öğrencilerin karakter gelişmelerini belirlemede kullandığınız ölçme-değerlendirme neler?
    e. Uygulamada karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri neler?

4. Karakter Eğitiminde Etnopedagojik Bağlam
    a. Toplumun kültürel özelliklerinin çocuk yetiştirme ve karakter eğitimi üzerine etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
    b. Çocuk Yetiştirmede toplumunuza özgü kazandırılan/kazandırılmak istenen karakter özellikleri neler?
    c. Toplumunuza özgü karakter özelliklerinin programa yansıdığını düşünüyor musunuz? Neden?
    d. Toplumunuzda çocuk yetiştirmeye özgü kazandırılmak istenen karakter özelliklerinden kullandığınız programlardaki karakter özellikleri arasında aynılık, benzerlik farklılıklar nelerdir?

Arnavutça

Data/Ora:

Vendi i takimit:

Emri, Mbiemri Mosha e pjesëmarrësit:

Shteti ku po kry detyrën:

Statusi arsimor:

Lloji i institucionit:

Koha e shërbimit:

A keni marrë trajnime në lidhje me edukimin e karakterit?

Pyetje të intervistës

1. Vetëdija njohëse
    a. Çfarë është edukimi i karakterit?
    b. A ka ndonjë ndryshim midis edukimit të vlerës dhe edukimit të karakterit ? Nëse po, cilat janë ato?
    c. A është i nevojshëm edukimi i karakterit? Pse?
2. Programe për edukim karakteri
    a) A përfshihet edukimi i karakterit në programin tuaj të edukimit parashkollor?
    b) Si i përcaktoni sjelljet që duheshin fituar në edukimin e karakterit?
    c) A ju duket i mjaftueshëm programi i edukimit parashkollor që përdorni në vendin tuaj për sa i përket edukimit të karakterit? Pse?
    d) A është efektiv edukimi i karaktereve në programet parashkollore? Nëse është efektiv, cilët janë faktorët kontribues, nëse jo, cilët janë faktorët kontribues?
    e) Cilat tipare të karakterit ju interesojnë që dëshironi të shihni te studentët?
3. Aplikim për edukimin e karaktereve ose program qe po zhvillohet në arsimin parashkollor.
    a. Çfarë bëni në kuadër të edukimit të karakterit? Aktivitete etj.
    b. Cilat pajisje teknike përdorni?
    c. Pse i përdorni ato në edukimin e karaktereve?
    d. Cilat janë metodat e vlerësimit dhe matjeve që përdorni për të përcaktuar zhvillimin e karakterit të nxënësve?
    e. Cilat janë problemet që hasen në praktikë dhe cilat janë zgjidhjet?

4. Konteksti etnopedagogjik në edukimin e karaktereve
    a. A mendoni se karakteristikat kulturore të shoqërisë kanë ndikim në rritjen e fëmijëve dhe edukimin e karakterit? Pse?
    b. Cilat janë tiparet e karakterit që fitohen/dëshirohen të fitohen specifike për shoqërinë tuaj në Rritjen e Fëmijëve?
    c. Mendoni se në program pasqyrohen tiparet e karakterit të shoqërisë suaj? Pse?
    d. Cilat janë ngjashmëritë dhe ndryshimet midis tipareve të karakterit në programet që përdorni nga tiparet e karakterit që dëshironi të fitohen specifike për rritjen e fëmijëve në shoqërinë tuaj?

Boşnakça

Datum/Vrijeme:
Mjesto sastanka:
Ime - prezime, godine učesnika:
Država dužnosti:
Obrazovanje:
Vrsta institucije:
Vrijeme servisiranja:
Jeste li(prošli)obuku u obrazovanju karaktera?

Pitanja za intervju

1. Kognitivna svijest
a. Šta je obrazovanje karaktera?
b. Postoji li razlika između vrednosnog obrazovanja i vaspitanja karaktera? Ako da, šta?
c. Da li je potrebno obrazovanje karaktera? Zašto?
2. Obrazovanje karaktera u programima
a. Da li je obrazovanje karaktera uključeno u vaš predškolski program?
b. Kako ste odredili ponašanja koja treba steći u obrazovanju karaktera?
c. Smatrate li da je program predškolskog obrazovanja koji koristite u vašoj zemlji dovoljan u smislu odgoja karaktera? Zašto?
d. Da li je obrazovanje karaktera efikasno u predškolskim programima? Ako da, koji su faktori uticaja, ako ne, koji su faktori uticaja?
e. Koje karakterne osobine želite da vidite kod učenika?
3. Sprovođenje vaspitanja karaktera u predškolskom uzrastu/programu koji se odvija
a. Šta radite u kontekstu vaspitanja karaktera? (događaj i tako dalje)
b. Koju tehničku opremu koristite?
c. Zašto koristite ove tehnike u obrazovanju karaktera?
e. Koje metode ocjenjivanja koristite da odredite razvoj karaktera učenika?
E. Koji su problemi u praksi i koja su rješenja?
4. Etnopedagoški kontekst u obrazovanju karaktera
a. Smatrate li da kulturološke karakteristike društva utiču na odgoj djece i vaspitanje karaktera? Zašto?
b. Koje su karakterne osobine koje se stječu/žele steći specifične za vaše društvo u odgoju djece?
c. Mislite li da se karakterne osobine specifične za vaše društvo odražavaju u programu? Zašto?
e. Koje su sličnosti i razlike između karakternih osobina u programima koje koristite i karakternih osobina specifičnih za odgajanje djece u vašem društvu?

Makedonca

Датум / Време:
Место за состанување:
Име -презиме, возраст на учесникот:
Земја на должност:
Образување:
Вид на институција:
Време на услуга:
Дали сте добиле обука за едукација на карактерот?

Прашања за интервју

1. Когнитивна свест
а. Што е образование за карактер?
б. Дали има разлика помеѓу образование за вредности и образование за карактер? Ако е така, што?
в. Дали е потребно образование за карактерот? Зошто?
2. Едукација на карактери во програми
а. Дали образованието за карактер е вклучено во вашата програма за предучилишно образование?
б. Како ги одредивте однесувањата што треба да се стекнат во образованието на карактерот?
в. Дали сметате дека програмата за предучилишно образование што ја користите во вашата земја е доволна во однос на образованието на карактерот? Зошто?
д. Дали е ефикасно образованието за карактер во предучилишните програми? Ако да, кои се факторите кои влијаат, ако не, кои се факторите кои влијаат?
е. За кои карактерни црти што сакате да ги видите кај учениците?
3.Спроведување на образование за карактер во предучилишна возраст / програмата што се одвива
а. Што правите во контекст на едукација на карактерот? (настан и така натаму)
б. Која техничка опрема ја користите?
в. Зошто ги користите овие техники во едукација на карактерот?
д. Кои се методите за оценување што ги користите за да го одредите развојот на карактерот на учениците?
Е. Кои се проблемите со кои се среќава во пракса и кои се решенијата?
4. Етнопедагошки контекст во образованието на карактерот
а. Дали мислите дека културните карактеристики на општеството имаат влијание врз воспитувањето на децата и образованието на карактерот? Зошто?
б. Кои се карактерните црти што се стекнуваат/сакаат да се стекнат специфични за вашето општество во воспитувањето на децата?
в. Дали мислите дека карактерните црти специфични за вашето општество се рефлектираат во програмата? Зошто?
д. Кои се сличностите и разликите помеѓу карактерните црти во програмите што ги користите од карактерните црти специфични за воспитувањето на децата во вашето општество?

Ek-11. Etik Kurul Onayı

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Toplantı Tarihi: 16.09.2021 **Toplantı No:2021/07**

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU TOPLANTI KARARI

Yürütücülüğünü Üniversitemiz Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN danışmanlığında lisansüstü öğrencisi Naciye KAYA'nın yapacağı **"Etnopedogoji Yaklaşımı Bağlamında Balkan Ülkeleri ve Türkiye'nin Okul öncesi Ethosferinde Karakter Eğitimini Anlama "** adlı çalışma ve bu çalışmada kullanılacak veri toplama araçları ve yöntemlerine ilişkin bilgilerde etiğe aykırı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Etik Kurul Üyeleri

Prof. Dr. Murat DONDURAN
Başkan

Prof. Dr. Ali ERYILMAZ
Üye

Prof. Dr. Gülhayat GÖLBAŞI ŞİMŞEK
Üye

Doç. Dr. Mehmet Emin KAHRAMAN
Üye

Doç. Dr. Senay OĞUZTİMUR
Üye

Doç. Dr. Yasin ŞEHİTOĞLU
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Güzin AKYILDIZ
Üye

Ek-12. Milli Eğitim Bakanlığı İzin Yazısı

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-12018877-604.01.02-36987633 16.11.2021
Konu : Araştırma İzni

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi :a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı yazısı (Genelge 2020/2).
b) Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün 18.10.2021 tarihli ve 2110180353 sayılı yazısı.
c) Valilik Makamının 12.11.2021 tarihli ve 12018877-604.01.02-36876101 sayılı Onayı.

Yıldız Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Doktora Programı öğrencisi Naciye KAYA' nın, "Etnopedagoji Yaklaşımı Bağlamında Balkan Ülkeleri ve Türkiye' nin Okul Öncesi Ethosferinde Karakter Eğitimini Anlama" konulu tez çalışmasını İlimize bağlı Resmi Bağımsız Anaokulu ve Resmi Ana sınıflarda görev yapan öğretmenlere uygulama isteği Valilik Makamının ilgi (c) Onayı ile uygun görülmüştür.

Söz konusu ölçeklerin İlimize bağlı Resmi Bağımsız Anaokulu ve Resmi Ana sınıflarında 2021-2022 eğitim öğretim yılında, eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumu yöneticilerinin uygun gördüğü şekilde, araştırma yapılmadan önce araştırmanın yapılacağı okullar tarafından "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Her Tür Okul ve Kurumlarda Yapılmasına İzin Verilen Araştırma Uygulamasında, Olabilecek Zararları Karşılama Taahhüdü" adlı ek' in araştırmacı tarafından doldurulması gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

İlker ERARSLAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Ek:
1- Valilik Onayı (1 Sayfa)
2- Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)
3- Anket Formları (2 Sayfa)
4- Taahhüt Formu (1 Sayfa)
5- Fiziki Zararları Karşılama Taahütnamesi (1 Sayfa)

Dağıtım:
Yıldız Üniversitesi
30 İlçe MEM.

Ek-13. Katılımcı Onam Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, ..." adıyla,

..... tarafından ..... tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: .....

.....

Araştırmanın Nedeni: O Bilimsel araştırma O Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): .....

Araştırma Uygulaması: O Anket O Görüşme

O Gözlem O.....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleşmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı :

İletişim Bilgileri :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

.../...../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası:

Arnavutca

Të nderuar Pjesëmarrës

Ky studim, në të cilin do të merrni pjesë, e bere nga....." me emrin, ... është një aplikim kërkimor që do të kryhet ndërmjet datave.....

Objektivi i Hulumtimit: .....

.....

Arsyeja e Hulumtimit: O Kërkimi Shkencor O Punimi i Tezës

Vendi(et) ku do te zhvillohet Kërkimi:

.....

Aplikimi Kërkimor: O Sondazh O Intervist

O Vëzhgim O.....

Hulumtimi kryhet me lejen e Ministrisë së Arsimit të Republikës së Turqisë dhe administratës së shkollës/institucionit. Pjesëmarrja në praktikën kërkimore është plotësisht vullnetare. Asnjë informacion identifikues nuk kërkohet nga ju në studim. Përgjigjet do të mbahen plotësisht konfidenciale dhe do të vlerësohen vetëm nga studiuesit. Të dhënat do të përdoren vetëm në hulumtim dhe nuk do të ndahen me palët e treta.

Aplikacionet nuk përmbajnë pyetje dhe situata që mund të shkaktojnë shqetësim personale. Megjithatë, nëse nuk ndiheni rehat me pyetje ose ndonjë arsye tjetër gjatë pjesëmarrjes, mund të ndaloni së përgjigjuri.

Nëse ka ndonjë gjë që dëshironi të pyesni përpara se të konfirmoni pjesëmarrjen, mos hezitoni të pyesni. Pas përfundimit të studimit, mund të na kontaktoni me telefon ose e-mail dhe të bëni pyetje dhe të kërkoni informacione rreth rezultateve. Respekte

Studiues :

Informacioni i kontaktit:

Jam dakord të marr pjesë në hulumtim me informacionin e mësipërm.

...../...../.....

Emër-Mbiemër - Firma :

Emri-Mbiemri i Pjesëmarrësit: :

Numri i telefonit :

Bosnakça

Dragi ucesnici
Ova studija, u kojoj ćete učestvovati, pod imenom ....., je istraživačka prijava koja će se provesti između datuma ..... od strane .....

Cilj istraživanja: .....

Razlog za istraživanje: O Naučno istraživanje O Teza

Mjesto(a) istraživanja: .....

Aplikacija za istraživanje: O Upitnik O Sastanak
O Opservacija O.....

Istraživanje se provodi uz dozvolu Ministarstva nacionalnog obrazovanja Republike Turske i uprave škole/ustanove. Učešće u istraživačkoj praksi je potpuno dobrovoljno. Studija ne traži nikakve identifikacione informacije od vas. Odgovori će biti potpuno povjerljivi i evaluirani će samo od strane istraživača. Podaci će se koristiti samo u istraživanju i neće se dijeliti s trećom stranom.
Aplikacije ne sadrže pitanja i situacije koje mogu izazvati ličnu nelagodu. Međutim, ako se osjećate neugodno zbog pitanja ili iz bilo kojeg drugog razloga tokom učešća, možete prestati da odgovarate.
Ako imate nešto što biste željeli pitati prije nego što potvrdite svoje učešće, ne ustručavajte se pitati. Nakon što je studija završena, možete nas kontaktirati putem telefona ili e-pošte i postaviti pitanja i zatražiti informacije o rezultatima. Sa poštovanjem.

Istraživač:

Kontakt informacije:

Slažem se da učestvujem u istraživanju sa gore navedenim informacijama.
...../...../.....

Ime - Prezime - Potpis:

Ime - Prezime učesnika:

Kontakt broj:

Makedonca

Почитуван учесник
Оваа студија, во која ќе учествувате, под име ..... е истражувачка апликација која треба да се спроведе помеѓу датумите ..... од страна на .....
Цел на истражувањето: .....
.....

Причина за истражување: О Научно истражување О Работа на трудот

Место(и) на истражување: .....

Апликација за истражување: О Прашалник О Состанок
О Набљудување О .....

Истражувањето се спроведува со дозвола на Министерството за национално образование на Република Турција и управата на училиштето/институцијата. Учеството во истражувачката практика е целосно доброволно. Во студијата не се бараат информации за идентификација од вас. Одговорите ќе бидат целосно доверливи и оценети само од истражувачите. Податоците ќе се користат само во истражувањето и нема да бидат споделени со трето лице.
Апликациите не содржат прашања и ситуации кои можат да предизвикаат лична непријатност. Меѓутоа, ако се чувствувате непријатно со прашања или која било друга причина за време на учеството, можете да престанете да одговарате.
Ако има нешто што сакате да прашате пред да го потврдите учеството, не двоумете се да прашате. По завршувањето на студијата, можете да контактирате со нас по телефон или е-пошта и да поставувате прашања и да побарате информации за резултатите. Со почит.

Истражувач:

Контакт информации:

Се согласувам да учествувам во истражувањето со горенаведените информации.
...../...../.....

Име - Презиме – Потпис:

Име - Презиме на учесникот:

Контакт телефон:

Ek-14. Değerler Eğitimi Sertifikası

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SÜREKLİ EĞİTİM UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ

SERTİFİKA

Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından,
15.4.2020 – 15.5.2020 tarihleri arasında gerçekleştirilen

"DEĞERLER EĞİTİMİ EĞİTMENLİĞİ"

sertifika programı çerçevesinde;

NACİYE KAYA

eğitimini başarıyla tamamlayarak, bu belgeyi almaya hak kazanmıştır.

Prof.Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU
SAÜSEM Müdürü

Fazilet DURMUŞ
Sakarya İl Milli Eğitim Müdürü

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

TC Kimlik No:

Belge No: 2020/D46-0149

Belge Basım Tarihi: 22.5.2020

Barkod No = UN_041277873338562877

Bu belgenin doğruluğu https://www.turkiye.gov.tr/belge-dogrulama adresinde veya mobil cihazlarınıza yükleyebileceğiniz

Ek-15. Maxoda Eğitim Sertifikası

Ek-16. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Arnavutluk)

Aile birliğine önem verme	*Ait olduğu topluluktaki aile ve topluluğun önemi, ailesinde ve topluluktaki kendi konumu ve önemi bilir* ***(3-4 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-34).***
Azimli	*Bireysel ve grup çalışmalarında azimli olduğunu kanıtlar.* ***(3-4 Yaş Programı İletişim Dil Alanı-Sayfa-9)***
Bağımsız	*Yorumlamada ve basit işlemlerde, bağımsız davranır.* ***(3-4 Yaş Programı Matematik Alanı-Sayfa-19)***
Barışsever	*Toplumdaki yaşamla barış içinde bir arada yaşama ile ilgili davranış sergiler.* ***(3-4 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-33).***
Bilgiye önem verme	*Mevsim ve hava durumu özellikleri hakkında bilgi öğrenmeye özen gösterir* ***(3-4 Yaş Programı Doğa Alanı-Sayfa-36).***
Bilime önem verme	*Duyularını ve bilimsel yöntemleri kullanarak hava durumu ile ilgili tahminler yürütür.* ***(3-4 Yaş Programı Doğa Alanı-Sayfa-30).***
Çalışkan	*Bireysel ve grup çalışmalarında istekli ve çalışkan olduğunu kanıtlar.* ***(3-4 Yaş Programı İletişim Dil Alanı-Sayfa-9)***
Dayanışma	*Bir gereksinim olduğunda dayanışma içinde arkadaşlarıyla beraber çalışır.* ***(5-6 Yaş Programı-Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-58).***
Demokratik	*Demokratik ve Çocuk haklarını tanımlar.* ***(3-4 Yaş Programı Toplum Çevre Alanı-Sayfa-39)***
Dengeli	*Vücut dengesini koruyarak nesneler üzerinde atlamaya çalışır.* ***3-4 Yaş Programı Beden Eğitimi Spor-Sağlık Alanı-44).***
Dışa dönük	*Düşüncelerini, duygularını, arzularını ifade eder.* ***(3-4 Yaş Programı Toplum Çevre Alanı-Sayfa-39)***
Dikkatli	*Konuşma sırasında başkalarına dikkatini verir.* ***(3-4 Yaş Programı İletişim Dil Alanı- 11).***
Empatik	*Bir canlı zarar gördüğü durumda kendisi empati yaparak hemen anlar* ***(3-4 Yaş Programı Doğa Alanı-Sayfa-25).***
Esnek	*Farklı ortamlara uyum sağlar* ***(Temel Müfredat Amaç Maddesi Alt Gösterge- 21)***
Eşitlik	*Farklılıkların olmasına rağmen herkesin eşit olduğunu anlar* ***(5-6 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-60).***
Farklılıklara saygılı	*Farklı kültürlerin çeşitliliğine saygı duyar* ***(5-6 Yaş Programı Sanat Alanı-Sayfa 103)***
Girişken	*Girişken bir şekilde öğrenme ve sosyal aktiviteleri yönetir ve düzenler.* ***Temel Müfredat Amaç Maddesi Alt Gösterge Sayfa 21***
Hoşgörülü	*Başkalarını ve görüşleri kabul eder.* ***(3-4 Yaş Programı İletişim Dil Alanı- Sayfa-9)***
İşbirlikçi	*Takım arkadaşlarıyla işbirliği yapar.* ***(3-4 Yaş Programı Beden Eğitimi Spor-Sağlık Alanı-43).***
Meraklı	*Gece gökyüzünü izlemeye merak uyandırır.* ***(4-5 Yaş Programı Doğa Alanı-Sayfa-32).***
Milli manevi kültüre önem verme	*Ülkesinin sembollerini bilir (örneğin bayrak).* ***(4-5 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-42).***
Mutlu	*Doğadaki çeşitliliği görünce mutlu olur.* ***(4-5 Yaş Programı Doğa Alanı-Sayfa-30)***
Nazik	*Nazik bir tavır sergiler.* ***(4-5 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-42).***
Öz düzenleme	*Bir görevi yerine getirmeden önce araçlar, malzemeler ve zamanı planlar.* ***Temel Müfredat Amaç Maddesi Alt Gösterge Sayfa 21***
Özgüven	*Kendine güvenir.* ***(4-5 Yaş Programı Matematik Alanı- Sayfa -21).***

Öz farkındalık	*Yaşadığı duyguları tanımlar ve tarif eder (örneğin, neşe, korku, can sıkıntısı, vb.).* ***(5-6 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-57).***
Özenli	*Sınıfta yapılan çalışmalara özenle katılım sağlar.* ***(5-6 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-93).***
Öz denetim	*Bireysel ve grup çalışmasında kendini kontrol etme becerilerini gösterir.* ***Temel Müfredat Amaç Maddesi Alt Gösterge Sayfa 21***
Özsaygı	*Kendine saygı gösterir.* ***(5-6 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-60).***
Öz yetkinlik	*Kişisel deneyimlerden öğrenir ve yeni durumlarda edindiği bilgileri kullanır.* ***Temel Müfredat Amaç Maddesi Alt Gösterge Sayfa 21***
Özyönetim	*Davranış ve duyguları doğru ifade eder ve onları yönetir.* ***(Amaç Maddesi Alt Gösterge)***
Paylaşımcı	*Sınıf arkadaşlarıyla oyuncaklarını paylaşır* ***(5-6 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-58).***
Sabırlı	*Yaratıcı ve yorumlayıcı çalışmalar sırasında sabır gösterir.* ***(5-6 Yaş Programı Sanat Alanı-115)***
Sağlıklı	*Omurganın sağlığı için vücudu dik tutar.* ***(3-4 Yaş Programı Beden Eğitimi Spor-Sağlık Alanı Sayfa-47)***
Saygılı	*Oyunda rakiplere saygılı davranır.* ***(3-4 Yaş Programı Beden Eğitimi Spor-Sağlık Alanı Sayfa-46)***
Sevgi sahibi	*Evcil küçük hayvanlara, sevgi ve şefkat gösterir onlara özen gösterir* ***(3-4 Yaş Programı Doğa Alanı-Sayfa-29).***
Sebatkâr	*Başlatılan bir işi sebat ederek bitirir.* ***Temel Müfredat Amaç Maddesi Alt Gösterge Sayfa 21***
Sorumlu	*Sorumluluk alır, Aldığı sorumluluğu yerine getirir.* ***Temel Müfredat Amaç Maddesi Alt Gösterge Sayfa 21***
Sosyal	*Akranlarıyla gerçekleşen sosyal etkinliklere aktif olarak katılır.* ***3-4 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-40).***
Şefkatli	*Evcil küçük hayvanlara, sevgi ve şefkat gösterir onlara özen gösterir.* ***(3-4 Yaş Programı Doğa Alanı-Sayfa-29).***
Temiz	*Kişisel temizliğe özen gösterir örneğin: Ellerini, yüzünü, boynu ve kulaklarını yıkar.* ***(3-4 Yaş Programı- Beden Eğitimi Spor-Sağlık Alanı Sayfa-47***
Tedbirli	*Fiziksel ve spor aktivitesi sırasında vücudun alacağı olası hasarlardan korur.* ***5-6 Yaş Programı Beden Eğitimi Spor- Sağlık Alanı-Sayfa-78).***
Teknolojiye önem verme	*Teknolojinin, bilim ve toplumun günlük yaşamdaki gelişimini değerlendirir* ***(3-4 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-34).***
Tutumlu	*İhtiyaç ve lüksü ayırt eder. Tutumlu davranır.* ***(5-6 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-70).***
Uzlaşmacı	*Tartışma yaşandığı anlarda tartışmayı engelleyecek uzlaşmacı yöntemler bulur.* ***(5-6 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-58).***
Üretken	*Yeni şeyler üretir ve icat eder.* ***Temel Müfredat Amaç Maddesi Alt Gösterge Sayfa 21***
Yardımsever	*Arkadaşların ve yaşlıların yardımına her zaman hazır olduğunu ifade eder* ***(3-4 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-34).***
Yaratıcı	*Şekilleri oluşturmak için hayal gücünü kullanır.* ***(5-6 Yaş Programı Matematik Alanı-Sayfa 35)***
Yeniliğe açık	*Yenilikçi olup, kendi yeni fikirlerini sunar* ***(3-4 Yaş Programı Matematik Alanı- Sayfa-21).***
Vatansever	*Arnavutluk vatanını sever. Ulusal kimliğiyle gurur duyar.* ***(3-4 Yaş Programı Toplumsal Çevre Alanı-Sayfa-60).***

Ek-17. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Bosna Hersek)

Adil	*Adaletsizliği tanır ve adil ve haksız davranışları eleştirmeye başlar* ***(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı-Sayfa-15)***
Aile birliğine önem verme	*Aile üyelerini bilir.* ***(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı-Sayfa-16)***
Azimli	*Faaliyetlerde ve görevlerde azim gösterir* ***(Bosna Programı Yaşadığımız Dünya Alanı-Sayfa-120)***
Bağımsız	Kişisel ve sosyal nitelikteki sorunları bağımsız veya destekle çözme becerisini gösterir ***(Hersek Programı Yaşadığımız Dünya Alanı Sayfa-25).***
Barışsever	*Kişilerarası ve kültürlerarası barışçıl tutum sergiler.* ***(Amaç Alt Gösterge sayfa-34)***
Bilgiye önem verme	*Yeni bilgi edinmeye neşe, açıklık ve kendiliğinden ilgi gösterir* ***(Hersek Programı Yaşadığımız Dünya Sayfa-23).***
Bilime önem verme	*Erken bilim okuryazarlığı için yeterlilikleri gösterir.* ***(Amaç Alt Gösterge-sayfa-36)***
Cesur	*Cesaret ve destekle seçimler yapar.* ***(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı- Sayfa-14)***
Çalışkan	*Öğrenme ve çalışma becerileri kazanır.* ***Amaç Alt Gösterge sayfa-35)***
Dayanışma	Ortak eylemlerde dayanışma yaparak, hareket eder. ***(Hersek Programı Sanat Kültür Alanı-Sayfa-30)***
Demokratik	*Demokratik ilkelere uygun hareket eder* ***(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı-Sayfa-15)***
Dengeli	*Dengeli hareket eder.* ***(Hersek Programı Sağlık-Fizik Alanı-Sayfa-8).***
Dışa dönük	*Düşüncelerini ve duygularını hareket ve kelimelerle ifade eder* ***(Bosna Programı Dil İletişim Alanı Sayfa-77)***
Dikkatli	*Konuşmadaki sesleri ve kalıpları dikkatle dinler ve bunlara yanıt verir* ***(Bosna Programı Dil İletişim Alanı Sayfa-78)***
Duyarlı	*Yaşama ve tüm canlılara saygı ve duyarlık gösterir.* ***(Hersek Programı Yaşadığımız Dünya Alanı Sayfa-22).***
Dürüst	*Düşünce, duygu ve ifadelerini dürüst bir şekilde ifade eder.* ***(Hersek Programı Dil İletişim Alanı Sayfa20)***
Empatik	*Düşüncelerini ve duygularını sözcükleri seçerek empatik şekilde ifade eder* ***(Bosna Programı Dil İletişim Alanı Sayfa-87)***
Esnek	*Takım halinde farklı durumlara uygun esnek bir şekilde çalışır.* ***Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-16)***
Eşitlik	*Arkadaşlarına eşit davranır.* ***(Bosna Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-62)***
Farklılıklara saygılı	*Farklılıklara saygı gösterir (yaş, cinsiyet farklılıkları, özel ihtiyaçları olan çocuklar, farklı ulusal kökenlerden çocuklar vb..)* ***(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-16)***
Girişken	*Konuşmayı başlatır* ***(Bosna Programı Dil İletişim Alanı-Sayfa-98).***
Hoşgörülü	*Hoşgörü gösterir* ***(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-16)***
İşbirlikçi	*Ortak eylemlerde işbirliği yapar****(Hersek Programı Sanat Kültür Alanı-Sayfa-30)***
İyiliksever	*İyi davranışlar ve tutunlar sergiler.* ***Amaç Alt Gösterge sayfa-41***
Meraklı	*Matematiksel yapıları merak eder, araştırır.* ***(Hersek Yaşadığımız Dünya Sayfa-26).***
Milli manevi kültüre önem v.	*Kültürel ve tarihi mirasın kendi kimliğini şekillendirmedeki önemini ve rolünü bilir* ***(Hersek Programı Sanat Kültür Alanı- Sayfa-29).***
Mutlu	*Etkinliklere katılmaktan mutluluk duyar* ***(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-15)***
Nazik	*Duyguları, düşünceleri, arzuları, deneyimleri, fikirleri, ihtiyaçları ifade etmek, çatışmaları çözmek ve başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmak için konuşmayı kullanır.****(Hersek Programı Dil İletişim Alanı -Sayfa-20)***

Öz düzenleme	*Çocuğun kendi öğrenme sürecinin farkında olma ve çocuğu bu sürecin planlanmasına ve organizasyonuna dâhil etme yeteneği; kendi öğrenme stratejisini oluşturma* ***(Amaç Alt Gösterge sayfa-33)***
Özgüven	*Kendine güven, gücüne ve yeteneklerine güven gösterir.* ***(Hersek Programı- Kişilik Etkileşim Alanı-Sayfa-13).***
Öz farkındalık	*Kişi yetenekleri, özellikleri aracılığıyla kendini tanır ve kimliksel özellikler gösterir* ***(Hersek Programı- Kişilik Etkileşim Alanı-Sayfa-13).***
Özenli	*Bitkilere ve hayvanlara özenle davranır.* ***(Bosna Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-70)***
Öz denetim	*Duygularının kontrolü sağlar.* ***(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı-Sayfa-13)***
Özsaygı	*Kendine karşı gerçekçi ve olumlu bir imajını oluşturur.* ***(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı-Sayfa-13)***
Öz yetkinlik	*Başkalarına karşı gösterdiği davranışların sonuçlarını öngörebilir.* ***(Bosna Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-60)***
Özyönetim	*Kendi öğrenme hedeflerini tanımlayarak, harekete geçer .* ***(Amaç Alt Gösterge sayfa-40)***
Risk alma	*Risk alır, değişimi yönetir ve başa çıkar.* ***(Hersek Programı Yaşadığımız Dünya Alanı Sayfa-25).***
Sabırlı	*Akranı veya yetişkini sabırla dinleme yeteneğini gösterir.* ***(Hersek Programı Dil İletişim Alanı Sayfa-20)***
Sağlıklı	*Kişinin kendi sağlığını ve refahını geliştirmek için önemli olan faaliyetleri başlatır ve bunlara katılır.* ***(Hersek Programı Sağlık-Fizik Alanı-Sayfa-11).***
Saygılı	*Farklı durumlarda bir grup akran ve yetişkini saygıyla dinleme yeteneğini gösterir.****(Hersek Programı Dil İletişim Alanı Sayfa-19)***
Sevgi sahibi	*Hayata ve tüm canlılara hayranlık duyar ve sevgi gösterir.* ***(Bosna Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-70)***
Sebatkâr	*Zorluklar karşısında sebat eder.* ***(Bosna Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-48)***
Sorumlu	*Çevreye karşı sorumlu davranış kazanır, çevrenin korunması için yapılması gerekenleri (su, enerji, uygun atık bertarafı vb.) günlük faaliyetlerle birleştirir.****(Hersek Programı Kişilik Etkileşim Alanı-Sayfa-18)***
Sosyal	*Küçük ve büyük gruplarda akranları ve yetişkinlerle çeşitli konularda grup tartışmalarına katılır.****(Hersek Programı Dil İletişim Alanı Sayfa-20).***
Şefkatli	*Tüm canlılara şefkat gösterir.* ***(Bosna Programı Kişilik Etkileşim Alanı Sayfa-70)***
Temiz	*Kişisel hijyen ve mekan hijyeninin temel prensiplerini uygular.* ***(Hersek Programı Sağlık-Fizik Alanı-Sayfa-11).***
Tedbirli	*Kendini ve başkalarını belirli durumlarda yaralanmalardan korur.* ***(Amaç Alt Gösterge sayfa-33)***
Teknolojiye önem verme	*Bilgi elde etmek, değerlendirmek ve depolamak, bilgi üretmek, sunmak ve paylaşmak ve sanal sosyal ağlara katılmak için kritik bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır* ***(Hersek Yaşadığımız Dünya Sayfa-27).***
Tutumlu	*Tutumlu davranır.* ***(Bosna Programı- Yaşadığımız Dünya-112)***
Uzlaşmacı	*Önyargıdan kaçınır; uzlaşmaları kabul eder.* ***Amaç Alt Gösterge sayfa-42)***
Üretken	*Farklı fikirler sunar ve bağlar; varsayımlar yapar ve farklı ürünler üretir* ***(Amaç Alt Gösterge sayfa-43)***
Yaratıcı	*Problem çözmede hayal gücü ve yaratıcı yolları kullanır* ***(Hersek Programı Yaşadığımız Dünya Sayfa-24).***
Yeniliğe açık olma	*Yeni fikirlere, şeylere, kelimelere ilgi gösterir.* ***(Hersek Programı Sanat Kültür Alanı-Sayfa-30)***
Vatansever	*Kendi ulusal kimliğini bilir ve gurur duyar.* ***Amaç Alt Gösterge sayfa-41***

Ek-18. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Kosova)

Aile birliğine önem verme	*Çocuk, aile üyeleri ve her birinin gerçekleştirdiği faaliyetlerden bahseder.* ***(Sosyal-Duygusal Gelişim- Sayfa-37)***
Azimli	*Faaliyetini tamamlamada azim gösterir.* ***(Öğrenme Erişimi – Sayfa-56)***
Bağımsız	*Saçlarını bağımsız olarak kendisi tarar.* ***(Sağlık Fiziki Gelişim –Sayfa-27).***
Barışsever	*Barış eğitimi - hoşgörü, etnik, dini, kültürel, ırksal ve doğal çevre ile uyum içinde yaşamak gibi içeriğe atıfta bulunur* ***(İlke Maddesi- Sayfa-9)***
Bilgiye önem verme	*Çocukların bilgilerini genişletmelerini ve kullanmalarını sağlamak* ***(Amaç Maddesi Sayfa-11)***
Bilime önem verme	*Müfredat, bilimi dikkate alarak çocukların tüm gelişim alanlarını hedeflemektedir* ***(İlke Maddesi- Sayfa-9)***
Cesur	*Çocuklar cesaretlendirerek, destekleyerek ve eğiterek, çocukların ileriki zamanlardaki gelişimine katkıda bulunulur.****(İlke Maddesi- Sayfa-9)***
Demokratik	*Demokratik haklarını öğrenme ve kullanma konusunda destek olmak* ***(Amaç Maddesi Sayfa-11)***
Dengeli	*Denge geliştirme becerilerini sergilerler.* ***(Sağlık Fiziki Gelişim-Sayfa-21)***
Dikkatli	*Çocuk, bitki ve hayvanların büyümesinde ve gelişmesinde değişiklikler fark eder.* ***(Bilişsel Alan- Sayfa-42)***
Dışa dönük	*Yaşadığı düşünce, duygu veya olayları yetişkinlere ve diğer çocuklara iletir.* ***(Dil Gelişimi-Sayfa-30)***
Eşitlik	*Müfredat, cinsiyete, sosyo ekonomik farklılıklara, dini bağlılığa, etnik kökene ve farklı ihtiyaçlarına bakılmaksızın çocuklara eşit davranılmasını temin eder.****(İlke Maddesi- Sayfa-9)***
Empatik	*Çocuk akranları için empati gösterir* ***(Sosyal-Duygusal Gelişim- Sayfa-40)***
Esnek	*Müfredatın uygulanması, her okul öncesi kurum düzeyinde eğitim sürecinin planlanması ve gerçekleşmesi esnektir.* ***İlke Maddesi- Sayfa-10)***
Girişken	*Girişimci ruh geliştirme* ***(Amaç Maddesi-Sayfa-10)***
Farklılıklara Saygılı	*Farklılıklara saygılı davranmaları üzerinde katkılarda bulunmak.* ***(Amaç Maddesi Sayfa-11)***
Hesap verebilir	*Hesap verebilir değerlendirme ile birlikte olumlu yapıcı yansıtmalar kullanılır.* ***(İlke Maddesi- Sayfa-10)***
Hoşgörülü	*Cinsiyet, ırk, etnik köken ve sosyal sınıf gibi farklılıklara hoşgörü göstermek* ***(Amaç Maddesi Sayfa-12)***
İşbirlikçi	*Çocuk, problemlerini çözmek için yetişkinlerle işbirliği yapar.* ***(Sosyal-Duygusal Gelişim- Sayfa-37)***
Maceracı	*Çocuk etrafındaki çevreyi keşfetme yeteneğini sergiler.* ***(Bilişsel Alan- Sayfa-42)***
Meraklı	*Çocuk kendisi için yeni olan olayları ve olayları sorar.* ***(Öğrenme Erişimi- Sayfa-55)-***
Milli manevi kültüre önem	*Konuştuğu dili ve kendini, kültürünü anlatır.* ***(Sosyal-Duygusal Gelişim- Sayfa-38)***
Misafirperver	*Akrabalar vs misafir olarak ziyarete geldiklerinde çocuk sevinir* ***(Sosyal-Duygusal Gelişim- Sayfa-39)***
Mutlu	*Çocuk tanıdık bir yüz gördüğünde mutlu olur.* ***(Sosyal-Duygusal Gelişim- Sayfa-39)***
Nazik	*Çocuk nezaket ifadelerini kullanır.* ***(Dil Gelişimi-Sayfa-30)***

Öz düzenleme	*Çocuk deneyimleri yoluyla farklı şekillerde öğrenme yeteneğini gösterir(**Öğrenme Erişimi –Sayfa-58**)*
Özgüvenli	*Çocuklara özgüven, olumlu motivasyon geliştirme* **(Amaç Maddesi Sayfa-11)**
Öz farkındalık	*İlgi ve meraklarını doğru bir şekilde anlama* **(Amaç Maddesi Sayfa-11)**
Özyönetim	*Öğrenme ve sosyal faaliyetleri organize eder ve yönetir. (**Amaç Maddesi Alt Gösterge- Sayfa-60**)*
Öz yetkinlik	*Çocukların temel yetkinlikleri kazanmasına rehber olunur.* **(Amaç Alt Gösterge- Sayfa-60)**
Özdenetim	*Bireysel ve grup çalışmalarında öz kontrol becerilerini gösterir.* **(Amaç Alt Gösterge- Sayfa-60)**
Özsaygı	*Kendisine karşı olumlu bir tutum sergiler.* **(Amaç Alt Gösterge- Sayfa-60)**
Risk alma	*Gerektiğinde risk alır.* **(Amaç Alt Gösterge- Sayfa-60)**
Sağlıklı	*Çocuk sağlıklı bir yaşam sürer, aile ve sosyal yaşamda etkili bir şekilde yer alır.* **(Amaç Alt Gösterge- Sayfa-60)**
Saygılı	Herhangi bir faaliyeti gerçekleştirmek için saygı göstererek sırada bekler. **(Sosyal-Duygusal Gelişim- Sayfa-41)**
Sabırlı	*Başarısızlıklarına rağmen sabırla dener ve tekrarlar* **(Öğrenme Erişimi – Sayfa-56)**
Sebatkâr	*Faaliyetleri sırasında zorluklarla karşılaşsalar bile faaliyetlere katılımda ısrar gösterir (**Amaç Alt Gösterge- Sayfa-60**)*
Sorumlu	*Kendilerine, başkalarına, topluma ve çevreye karşı sorumlu olmak* **(Amaç Maddesi Sayfa-11)**
Sevgi sahibi	*Küçük çocuklara sevgi gösterir* **(Sosyal-Duygusal Gelişim- Sayfa-40)**
Sosyal	*Çocuk insanı sosyal bir varlık olarak öğrenir (**Bilişsel Alan- Sayfa-42**)*
Şefkatli	*Çocuk yetişkinler ve akranları için şefkat hisseder ve onu ifade eder* **(Sosyal-Duygusal Gelişim- Sayfa-40)**
Teknolojiye önem verme	*Çocuk kendi deneyimlerini gösterebilmek ya da ifade etmek için teknolojiyi kullanır.* **(Öğrenme Erişimi – Sayfa-58)**
Tedbirli	*Tehlikeli faaliyetlerden veya onlara zarar verebilecek durumlardan kaçınma yeteneğini gösterirler.* **(Sağlık Fiziki Gelişim-Sayfa-27)**
Temiz	*Çocuk temizlik kurallarına dikkat ederek günlük ihtiyaçları yerine getirir.(**Sağlık Fiziki Gelişim-Sayfa-27**)*
Üretken	*Önceki deneyimleri kullanarak üretir.* **(Amaç Alt Gösterge- Sayfa-60)**
Vatansever	*Çocukların, kültüre ve geleneklere saygı duymaları, vatansever ulusal kimliklerini geliştirmelerini sağlamak* **(Amaç Maddesi Sayfa-11)**
Yaratıcı	*Çocuk oyun sırasında hayal gücünü kullanır* **(Öğrenme Erişimi –Sayfa-57)**
Yardımsever	*Başkalarına yardımcı olur* **(Amaç Alt Gösterge- Sayfa-60)**
Yeniliğe açık	*Yeni deneyimler yaşamaya ilgi gösterir.* **(Amaç Alt Gösterge- Sayfa-60)**

Ek-19. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Kuzey Makedonya)

Aile birliğine önem verme	*Aile üyeleri arasındaki ilişkileri bilir, görevlerini ve faaliyetlerini ailesinin bir üyesi olarak listeler.(**Sosyal Duygusal Gelişim Sayfa-58**)*
Azimli	*Çocuğu belirli faaliyetleri azim ve ısrarla yapmaya teşvik etmek (**Amaç Maddesi Sayfa 19**)*
Bağımsız	*Çocuğun fizyolojik ihtiyaçlarını bağımsız olarak yerine getirme yeteneğini geliştirmek (**Amaç Maddesi Sayfa 38**).*
Barışsever	*Kendisiyle ve başkalarıyla olan ilişkiyi barışsever şekilde düzenler. (**Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 59**).*
Bilgiye önem verme	*Farklı bilgi türleri ve kaynakları kullanma konusundaki ilgiyi teşvik etmek. (**Amaç Maddesi Sayfa 12**)*
Bilime önem verme	*Çocuk bir bütün olarak bilim ve bilimsel gelişimin ışığında desteklenir. (**İlke Maddesi- Sayfa-7**)*
Cesur	*İrrasyonel korkuların cesaretle üstesinden gelir. **Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 61**)*
Dayanıklı	*Gerçekleşmesinde tamamlanmasına kadar belli bir faaliyette dayanıklılık yeteneğini geliştirmek (**Amaç Maddesi Sayfa 12**)*
Dengeli	*Çocuk vücudun dengesini korur.(**Sağlık Motor Gelişim Sayfa-22**).*
Demokratik	*Uygun çevresel davranış için teme demokratik l prosedürleri tanır (**Bilişsel Gelişim –Sayfa 114**)*
Dikkatli	*Belirli sayıda nesneyi ayırır ve ayırt eder. (**Bilişsel Gelişim –Sayfa 114**)*
Dışa dönük	*Konuşmayı düşüncelerini, duygularını, deneyimlerini ifade etme aracı olarak kullanır.(**Dil Gelişimi –Sayfa-78**)*
Duyarlı	*Başkalarının çıkarlarına, görüşlerine ve davranışlarına duyarlılık geliştirmek (**Amaç Maddesi Sayfa-59**)*
Düzenli	*Oyun odasındaki öğrenme merkezlerini düzenli bir şekilde kullanır. (**Sosyal Duygusal Gelişim Sayfa 52**)*
Dürüst	*Başkalarıyla olan ilişkilerini dürüstçe yürütür. (**Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 59**)*
Empatik	*Başkalarının duygularına empati geliştirir.(**Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 65**)*
Eşitlik	*Cinsiyet, etnik köken, sosyo-ekonomik ve kültürel her çocuğun eşit olarak okul öncesi eğitimden faydalanmasını sağlamak (**Amaç Maddesi Sayfa-50**)*
Farklılıklara saygılı	*Ülkedeki tüm etnik toplulukların kültürel ve ulusal kimlikleri arasındaki farkları tanıma, kabul etme ve saygı gösterme (**Amaç Maddesi Sayfa 59**)*
Girişken	*Çocuk oyunu kendi başına başlatır veya bazı etkinliklerle diğer çocukları oynamaya teşvik eder.* **(Öğrenmeye Yönelik Yaklaşım Sayfa-12).**
Güvenilir	*Başkalarıyla olan ilişkilerini doğru ve güvenilir şekilde yürütür. (**Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 59**)*
Hesap verebilir	*Okul öncesi eğitim süreci açık ve hesap verebilir şekilde yürütülür ve değerlendirilir. (**İlke Maddesi- Sayfa-8**)*
Hoşgörülü	*Ondan farklı bir çocuğa karşı hoşgörü gösterir. (**Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 56**)*
İşbirlikçi	*Akranlarla olan işbirliğinden bazı örnekler verir. (**Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 58**)*
Maceracı	*Araştırma, keşif, macera gibi faaliyetlerde bulunur. (**Bilişsel Gelişim –Sayfa 100**)*
Meraklı	*Çocuk bilinmeyen bir nesne hakkında sorular sorar.* **(Öğrenmeye Yönelik Yaklaşım Sayfa-14).**
Milli manevi kültüre önem	*Geleneksel bir oyun oynayabilir, kültürünün en az bir adet gelenek ve geleneğini numaralandırabilir.(**Sosyal Duygusal Gelişim Sayfa-55**)*

Merhametli	*Merhamet gibi olumlu davranış özellikleri gösterir.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim Sayfa-65)***
Mutlu	*Mutluluk gibi olumlu duygular geliştirir ve besler.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim Sayfa-65)***
Nazik	*Nezaket kelimelerini kullanır: Hoş geldiniz, teşekkür ederim, lütfen* ***(Dil Gelişimi –Sayfa-77)***
Özdenetim	*Duyguların ifadesini kontrol edebilme.* **(Amaç Maddesi Sayfa-60).**
Öz düzenleme	*Kişisel bir yaklaşım ve öğrenme stili geliştirmek* **(Amaç Maddesi Sayfa 12)**
Öz farkındalık	*Kendi duygularıyla ilgili farkındalık geliştirmeye teşvik etmek* ***(Amaç Maddesi Sayfa-60).***
Özgüvenli	*Yeteneklerini, kimliklerini geliştirmeye başladığında, öz güvenlerini kazanmaya teşvik edilme****(Amaç Maddesi Sayfa-60)***
Özsaygılı	*Kendine karşı olumlu bir tutum oluşturmak* **(Amaç Maddesi Sayfa-60)**
Öz yetkinlik	*Gelişimsel ve bireysel özelliklere göre problem çözme yeteneklerini geliştirmek* ***(Amaç Maddesi- Sayfa-99)***
Paylaşımcı	*Oyunda arkadaşlarıyla paylaşım içerisinde olur.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 54)***
Rahat	*Çocuk kendini rahat bir şekilde ifade eder.* ***(Dil Gelişimi –Sayfa-78)***
Saygılı	*Arkadaşlarına ve çalışmalarına saygı gösterir* ***(Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 55)***
Sabırlı	*Başarıncaya kadar sabırla devam eder.* ***(Öğrenmeye Yönelik Yaklaşım-Sayfa-18)***
Sağlıklı	*Çeşitli sağlıklı yiyecekler listeler.* ***(Sağlık Motor Gelişim- Sayfa-38)***
Sebatkâr	*Öğrenme ve keşfetme sürecinde sebat geliştirmek* **(Amaç Maddesi Sayfa 20).**
Sevgi sahibi	*Kendine, başkalarına, doğaya karşı sevgi duygusunu geliştirmek;* ***(Amaç Maddesi Sayfa 62).***
Sorumlu	*Gruptaki ve evdeki sorumluluklarını listeler..* ***(Sosyal Duygusal Gelişim- Sayfa 57)***
Sosyal	*İnsanın belirli özelliklerini doğal ve sosyal bir varlık olarak tanımlar.* ***(Bilişsel Gelişim –Sayfa 116)***
Teknolojiye önem verme	*Araştırma faaliyetlerinde teknolojik araçları kullanır.* ***(Bilişsel Gelişim –Sayfa 118)***
Tedbirli	*Çocuk zararlı ve tehlikeli durumları tanıyabilir.* **(Sağlık Motor Gelişim Sayfa-35).**
Temiz	*Çocuk kişisel bakım ve hijyen ile ilgili faaliyetlerde bulunur.* ***(Sağlık Motor Gelişim Sayfa-35)***
Vatansever	*Ülkesi Makedonya Cumhuriyeti için sevgi ve saygı duygusunu gelişir.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim Sayfa-50)***
Yaratıcı	*Duyulardan edinilen bilgileri yaratıcı şekilde ifade eder.* ***(Bilişsel Gelişim –Sayfa 101).***
Yeniliğe açık	*Yeni, farklı malzeme ve varlıklarla araştırma faaliyetlerine ve deneylere katılır.* **Öğrenmeye Yönelik Yaklaşım Sayfa-16).**
Yetenekli	*Temel olarak duyuları kullanarak yeteneklerini geliştirir.* ***(Bilişsel Gelişim –Sayfa 102)***

Ek-20. Tespit Edilen Karakter Özellikleri (Türkiye)

Aile birliğine önem verme	*Ailesiyle ilgili özellikleri tanıtır.* ***(Sosyal-Duygusal Gelişim Sayfa-28)***
Adil	*Başkalarının haklarını korumak için ne yapması gerektiğini söyler.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-28)***
Azimli	*Başladığı işi zamanında bitirmek için çaba gösterir.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-28)***
Bağımsız	*Çocukların bağımsız davranışlar geliştirmesi desteklenmeli.* ***(İlke Maddesi- Sayfa 11)***
Bilgiye önem verme	*Eğitim sürecinde çocuğun bildiklerinden başlanmalı ve deneyerek öğrenmesine olanak tanınmalıdır* ***(İlke Maddesi- Sayfa 11)***
Demokratik	*Okul öncesi eğitimi kurumlarında çocukların gereksinimlerini karşılamak amacıyla demokratik eğitim anlayışına uygun öğrenme ortamları hazırlanmalıdır.* ***.(İlke Maddesi- Sayfa 11)***
Dengeli	*Denge hareketleri yapar.****(Motor Gelişim- Sayfa-32)***
Dikkatli	*Dikkat edilmesi gereken nesne/durum olaya odaklanır.* ***(Bilişsel Alan- Sayfa-20)***
Dışa dönük	*Dinlediklerini/izlediklerini başkalarına anlatır.* ***(Dil Gelişimi –Sayfa-26)***
Duyarlı	*Çevresinde gördüğü güzel ve rahatsız edici durumları söyler* ***(İlke Maddesi- Sayfa 11).***
Düzenli	*Çevresini farklı biçimlerde düzenler (* ***Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-30)***
Eşitlik	*Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak* ***(Amaç Maddesi-Sayfa-10).***
Empatik	*Başkalarının duygularını söyler (****Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-28)***
Farklılıklara saygılı	*Okul öncesi eğitimi çocuğun gereksinimlerine ve bireysel farklılıklarına uygun olmalıdır.****(İlke Maddesi- Sayfa 11)***
Girişken	*Gerektiğinde liderliği üstlenir.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-30).***
Hoşgörülü	*Farklı kültürel özellikleri açıklar.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-29).***
İşbirlikçi	*Etkinliklerde farklı özellikteki çocuklarla birlikte yer alır* ***(Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-29).***
İyiliksever	*İyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak (****Amaç Maddesi-Sayfa-10).***
Maceracı	*Çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışları geliştirilmeli.* ***İlke Maddesi- Sayfa 11)***
Meraklı	*Dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorar.* ***(Bilişsel Alan- Sayfa-20)***
Milli manevi kültüre önem verme	*Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak* ***(Amaç Maddesi-Sayfa-10).***
Nazik	*Konuşmalarında nezaket sözcükleri kullanır. (****Dil Gelişimi –Sayfa-25)***
Özdenetim	*Olumsuz duygularını olumlu davranışlarla gösterir.****(Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-28).***

Öz düzenleme	*Eğitim sürecinde çocuğun bildiklerinden başlanmalı ve deneyerek öğrenmesine olanak tanınmalıdır.* ***(İlke Maddesi- Sayfa 11)***
Öz farkındalık	*Kendisine ait özellikleri tanıtır* ***(Sosyal Duygusal Gelişim –Sayfa-28).***
Özenli	*Sanat eserlerinin korunmasına özen gösterir.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim –Sayfa-30).***
Özgüvenli	*Kendine güvenir. (****Sosyal Duygusal Gelişim –Sayfa-30).***
Özsaygılı	*Eğitim, çocuğun kendine saygı duymasını sağlamalı.* ***(İlke Maddesi- Sayfa 11)***
Öz yetkin	*Okul öncesi eğitimi çocuğun motor, sosyal ve duygusal, dil ve bilişsel gelişimini desteklemeli, özbakım becerilerini kazandırmalı* ***(İlke Maddesi –Sayfa 11).***
Paylaşımcı	*Çocuğun paylaşma gibi duygu ve davranışları geliştirilmelidir.* ***(İlke Maddesi- Sayfa 11).***
Rahat	*Grup önünde kendini ifade eder.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-30).***
Saygılı	*Konuşmak için sırasını bekler.(****Dil Gelişimi – Sayfa-25).***
Sağlıklı	*Sağlığını korumak için yapması gerekenleri söyler (****Öz bakım Bcecerileri-Sayfa-36)***
Sevgi sahibi	*Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi gibi duygular geliştirilmelidir.* ***(İlke Maddesi- Sayfa 11)***
Sebatkâr	*Başladığı işi zamanında bitirmek için çaba gösterir. (****Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-28)***
Sorumlu luk	*Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir* ***(Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-29)***
Sosyal	*Etkinlikler düzenlenirken çocukların ilgi ve gereksinimlerinin yanı sıra çevrenin ve okulun imkanları dikkate alınmalıdır.* ***(İlke Maddesi- Sayfa 11)***
Tedbirli	*Kendini tehlikelerden ve kazalardan korur (****Öz bakım Bcecerileri-Sayfa-36)***
Temiz	*. Bedeniyle ilgili temizlik kurallarını uygular.* ***(Öz bakım Bcecerileri-Sayfa-36)***
Uzlaşmacı	*Gerekli zamanlarda uzlaşmacı davranır.* ***(Sosyal Duygusal Gelişim-Sayfa-30).***
Vatansever	*Atatürk'ü tanır ve Türk toplumu için önemini açıklar.(****Bilişsel Alan- Sayfa-23)***
Yardımsever	*Eşi ile nesneleri kontrol eder. (Eşine yardım eder.) (****Motor Gelişim Sayfa-32)***
Yaratıcı	*Görsel materyalleri kullanarak olay, öykü gibi kompozisyonlar oluşturur. .(****Dil Gelişimi – Sayfa-26).***
Yetenekli	*Çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışları geliştirilmeli.* ***İlke Maddesi- Sayfa 11)***